

Den Europæiske Unions Tidende

C 110

47. årgang

Dansk udgave

Meddelelser og oplysninger

30. april 2004

<u>Informationsnummer</u>	Indhold	Side
	I <i>Meddelelser</i>	
	
	II <i>Forberedende retsakter</i>	
	Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg	
	406. plenarforsamling af 25. og 26. februar 2004	
2004/C 110/01	Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om »Forslag til Europa-Parlamentets og Rådets forordning om ændring af konventionen om gennemførelse af Schengen-aftalen af 14. juni 1985 om gradvis ophævelse af kontrollen ved de fælles grænser med hensyn til adgang til Schengen-informationssystemet for de tjenester i medlemsstaterne, der har ansvaret for udstedelse af registreringsattester for motorkøretøjer« (KOM(2003) 510 endelig — 2003/0198 (COD))	1
2004/C 110/02	Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om »Meddelelse fra Kommissionen til Rådet og Europa-Parlamentet — Forskere i det europæiske forskningsrum: et fag, mange muligheder« (KOM(2003) 436 endelig)	3
2004/C 110/03	Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om »forslag til Europa-Parlamentets og Rådets afgørelse om visse tredjelands virksomhed på søtransportområdet (kodificeret udgave)« (KOM(2003) 732 endelig — 2003/0285 (COD))	14
2004/C 110/04	Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om »Forslag til Europa-Parlamentets og Rådets direktiv om arsen, cadmium, kviksølv, nikkel og polycykliske aromatiske kulbrinter i luften« (KOM(2003) 423 endelig — 2003/0164 (COD))	16

Pris: 26 EUR

(Fortsættes på omslagets anden side)

<u>Informationsnummer</u>	Indhold (fortsat)	Side
2004/C 110/05	Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om »Kommissionens forslag til Europa-Parlamentets og Rådets forordning om ernærings- og sundhedsanprisninger af fødevarer« — KOM(2003) 424 endelig — 2003/0165 (COD)	18
2004/C 110/06	Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om »Forslag til Rådets direktiv om dyresundhedsbestemmelser for import til Fællesskabet af visse levende hovdyr og om ændring af direktiv 90/426/EØF og 92/65/EØF« — KOM(2003) 570 endelig — 2003/0224 CNS	22
2004/C 110/07	Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om »Forslag til Rådets forordning om den fælles markedsordning for olivenolie og spiseoliven og om ændring af forordning (EØF) nr. 827/68« (KOM(2003) 698 endelig — 2003/0279 (CNS))	24
2004/C 110/08	Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om »meddelelse fra Kommissionen til Rådet, Europa-Parlamentet, Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg og Regionsudvalget »Lige muligheder for handicappede: En europæisk handlingsplan« « (KOM(2003) 650 endelig)	26
2004/C 110/09	Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om »Forslag til Rådets direktiv om ændring af direktiv 90/434/EØF af 23. juli 1990 om en fælles beskatningsordning ved fusion, spaltning, tilførsel af aktiver og ombytning af aktier vedrørende selskaber i forskellige medlemsstater« (KOM(2003) 613 endelig — 2003/0239 COD)	30
2004/C 110/10	Det Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om »Den generelle præferenceordning (GSP)«	34
2004/C 110/11	Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om »Konsekvenserne for relationerne mellem EU, Latinamerika og Caribien af aftalen om oprettelse af det amerikanske frihandelsområde« ...	40
2004/C 110/12	Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om »social samhørighed i Latinamerika og Caribien«	55
2004/C 110/13	Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om »Forslag til Europa-Parlamentets og Rådets forordning om ændring af Rådets forordning (EØF) nr. 2913/92 om indførelse af en EF-toldkodeks« — KOM(2003) 452 endelig — 2003/0167 (COD).	72
2004/C 110/14	Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om »atomkraft og elproduktion«	77
2004/C 110/15	Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om »Forslag til Rådets forordning om ændring af forordning (EF) nr. 1257/1999 om støtte til udvikling af landdistrikterne fra Den Europæiske Udviklings- og Garantifond for Landbruget (EUGFL)« — KOM(2003) 806 endelig — 2003/0312 (CNS)	96
2004/C 110/16	Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om »Meddelelse fra Kommissionen: Europa og grundforskningen« — KOM(2004) 9 endelig	98

<u>Informationsnummer</u>	Indhold (fortsat)	Side
2004/C 110/17	Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om »Forslag til Rådets forordning om forvaltningsforanstaltninger til bæredygtig udnyttelse af fiskeressourcerne i Middelhavet og om ændring af forordning (EØF) nr. 2847/93 og (EF) nr. 973/2001« (KOM(2003) 589 endelig — 2003/0229 (CNS)).	104
2004/C 110/18	Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om »Forslag til Rådets afgørelse om oprettelse af regionale rådgivende råd som led i den fælles fiskeripolitik« (KOM(2003) 607 endelig — 2003/0238 (CNS)).	108
2004/C 110/19	Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om »Budgetpolitik og investeringstype«	111
2004/C 110/20	Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om »Forslag til Rådets forordning om ændring af forordning (EF) nr. 1782/2003 om fastlæggelse af fælles regler for den fælles landbrugspolitik's ordninger for direkte støtte og om fastlæggelse af visse støtteordninger for landbrugere« (KOM(2003) 698 endelig - 2003/0278 (CNS)).	116
2004/C 110/21	Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om »Meddelelse fra Kommissionen til Rådet, Europa-Parlamentet, Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg og Regionsudvalget om overgangen fra analog til digital radio-/tv-spredning (fra digital »overgang« til analog »afvikling«). — KOM(2003) 541 endelig.	125
2004/C 110/22	Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om »Foranstaltninger til støtte for beskæftigelsen«	127
2004/C 110/23	Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om »Forslag til Rådets forordning om beskyttelse af dyr under transport og dermed forbundne aktiviteter og om ændring af direktiv 64/432/EØF og 93/119/EF« — KOM(2003) 425 endelig — 2003/0171 (CNS)	135

II

(Forberedende retsakter)

DET EUROPÆISKE ØKONOMISKE OG SOCIALE UDVALG

406. PLENARFORSAMLING AF 25. OG 26. FEBRUAR

2004 **Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs**

udtalelse om »Forslag til Europa-Parlamentets og Rådets forordning om ændring af konventionen om gennemførelse af Schengen-aftalen af 14. juni 1985 om gradvis ophævelse af kontrollen ved de fælles grænser med hensyn til adgang til Schengen-informationssystemet for de tjenester i medlemsstaterne, der har ansvaret for udstedelse af registreringsattester for motorkøretøjer«

(KOM(2003) 510 endelig — 2003/0198 (COD))

(2004/C 110/01)

Rådet for Den Europæiske Union besluttede den 16. september 2003 under henvisning til EF-traktatens artikel 95 at anmode om Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om det ovennævnte emne.

Det forberedende arbejde henvistes til Den Faglige Sektion for Det Indre Marked, Produktion og Forbrug, som udpegede Paulo Barros Vale til ordfører. Sektionen vedtog sin udtalelse den 2. februar 2004.

Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg vedtog på sin 406. plenarforsamling, mødet den 25. februar 2004, enstemmigt følgende udtalelse:

1. INDLEDNING

1.1. Schengen-konventionen, som indeholder overordnede bestemmelser for personers og varers frie bevægelighed, blev i 1995 oprindeligt undertegnet af Tyskland, Frankrig, Belgien, Luxembourg og Nederlandene, hvortil senere kom de øvrige EU-lande, undtagen Det Forenede Kongerige, Norge og Island har også undertegnet konventionen.

1.2. Selv om Irland og Det Forenede Kongerige ikke har undertegnet Schengen-konventionen om fri bevægelighed, deltager de i EU's sikkerhedsmæssige samarbejde, navnlig i lyset af den forringede sikkerhed, som den frie bevægelighed for personer og varer kan afstedkomme.

1.3. Schengen-konventionen fastlægger, hvilke myndigheder der har adgang til Schengen-informationssystemet, SIS, samt med hvilke begrundelser der kan gives adgang. Den nuværende konventionstekst tillader ikke, at myndigheder med ansvar for registrering af motorkøretøjer får adgang til dette instrument.

1.4. Kommissionen ønsker at indføre ændringer i Konventionen om gennemførelsen af Schengen-aftalen for i lovgivningen at indføre mekanismer, der giver direkte adgang til oplysningerne på SIS om stjalne motorkøretøjer og påhængsvogne, samt blankodokumenter og udstedte identitetspapirer

(pas, identitetskort, kørekort) med henblik på at kontrollere, at køretøjer, der ønskes registreret, ikke er stjålet, ulovligt handlet eller forsvundet, og at de personer, der ansøger om en registreringsattest, ikke til det formål bruger stjalne, ulovligt handlede eller forsvundne identitetspapirer eller registreringsdokumenter for motorkøretøjer.

1.5. Dette forhold er yderst vigtigt i betragtning af, at antallet af stjalne biler ligger på ca. 9 000 køretøjer pr. dag. (næsten én hvert 10. sekund) og der registreres ca. 15 mio. biler årligt, hvoriblandt mellem 6 og 7 mio. registreres for anden gang ⁽¹⁾.

1.6. Kommissionens forslag bør anskues fra en række vinkler, herunder navnlig retfærdighed, bekæmpelse af svig, styrkelsen af det indre marked og transportpolitik.

2. GENERELLE BEMÆRKNINGER

2.1. EØSU tilslutter sig Kommissionens position vedrørende udvidelsen af adgangen til oplysningerne på SIS til også at omfatte de nationale myndigheder med ansvar for udstedelse af og kontrol med de ovenfor nævnte dokumenter i lyset af det omfang af svig og organiseret kriminalitet, der berører disse goder og udstyr og dertil knyttede dokumenter.

⁽¹⁾ Se statistikken på: http://europa.eu.int/comm/energy_transport/etif/transport_means_road/...

2.2. Efter EØSU's opfattelse indebærer Kommissionens foreliggende forslag til ændring af Schengen-konventionen fordele, idet det vil styrke sikkerheden, accelerere retssystemets behandling, samtidig med at systemet garanterer databeskyttelse.

2.3. EØSU henleder opmærksomheden på behovet for at sikre, at det foreliggende forslag er kompatibelt med medlemsstaternes interne juridiske bestemmelser.

2.4. SIS er klart anlagt på EU og kan kun anvendes i EU som fastslået i Schengen-konventionen. EØSU mener fortsat, dette bør opretholdes. EØSU er dog betænkelig ved, at der overvejes samarbejdsordninger med ikke-medlemsstater på dette område, da en stor del af den ulovlige handel med stjålne og forsvundne biler i EU finder sted uden for EU's grænser.

2.5. En af fremgangsmåderne er efter EØSU's opfattelse samarbejdet med Interpol (181 lande) via ASF-systemet (Automated Search Facility) og Europol. Med dette formål for øje ville det være tilstrækkeligt blot at indkode disse data på SIS og de to andre systemer samtidigt. Det er afgørende, at disse data indkodes hurtigt, navnlig i relation til SIS, for de berørte biler flyttes uden for EU's jurisdiktion meget hurtigt.

2.6. EØSU mener, at medlemsstater, der ikke har underskrevet Schengen-konventionen, bør gives adgang til SIS-systemets data, da der er tale om et sikkerhedsanliggende.

2.7. De nye medlemsstater vil ifølge Kommissionen først få adgang til oplysningerne på SIS II (en ny generation af informationssystemet) ved udgangen af 2006. Tidsrummet indtil disse lande har fuld adgang til SIS bør efter EØSU's opfattelse være så kort som muligt, hvilket giver klare fordele i forhold til de målsætninger, man forfølger via anvendelsen af systemet.

2.8. EØSU glæder sig over, at der i det foreliggende forslag tages højde for, at visse medlemsstater har private tjenester,

som er ansvarlige for registrering af biler. Disse organer kan indirekte via en af de offentlige myndigheder, der har adgang til SIS, opnå de nødvendige oplysninger til at udføre deres arbejde korrekt med garanti for databeskyttelse.

2.9. EØSU finder det særlig vigtigt at sikre mekanismer, der begrænser de SIS-adgangshavende myndigheders adgang til andre oplysninger i systemet, som skal være forbeholdt de myndigheder, der er nævnt i artikel 1 i Schengen-konventionen, af hensyn til beskyttelsen af de almindelige borgerrettigheder.

2.10. EØSU glæder sig over Kommissionens forsikring om, at den løsning vil være budgetneutral for EU, idet omkostningerne bæres af medlemsstaterne.

2.11. EØSU mener ligeledes, at man bør udarbejde, behandle og offentliggøre de statistiske oplysninger om denne form for kriminalitet, så man bedre kan tilrettelægge bekæmpelsesindsatsen.

3. ANDRE BEMÆRKNINGER

3.1. Selve eksistensen af dette system og de forskellige medlemsstaters myndigheder er efter EØSU's opfattelse et incitament til at tillade friere bevægelighed for motorkøretøjer i EU. Systemet vil gøre de nationale myndigheder ansvarlige for at ophæve visse former for interne regler, som hæmmer deres egne borgeres anvendelse af biler registreret i en anden medlemsstat.

3.2. Kommissionen bør, nu hvor kapaciteten til kontrol og bekæmpelse af bedrageri og tyveri af biler er styrket, give medlemsstaterne incitament til ikke at opretholde bestemmelser, som vanskeliggør anvendelse og kørsel i motorkøretøjer registreret i en anden medlemsstat. Dette forekommer ofte af rent afgiftsmæssige årsager, hvilket strider imod bestemmelserne for det indre marked.

Bruxelles, den 25. februar 2004

Roger BRIESCH

Formand for

Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg

Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om »Meddelelse fra Kommissionen til Rådet og Europa-Parlamentet — Forskere i det europæiske forskningsrum: et fag, mange muligheder«

(KOM(2003) 436 endelig)

(2004/C 110/02)

Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber besluttede den 18. juli 2003 under henvisning til EF-traktatens artikel 262 at anmode om Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om det ovennævnte emne.

Det forberedende arbejde henvistes til Den Faglige Sektion for Det Indre Marked, Produktion og Forbrug, som udpegede Gerd Wolf til ordfører. Sektionen vedtog sin udtalelse den 2. februar 2004.

Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg vedtog på sin 406. plenarforsamling den 25./26. februar 2004, mødet den 25. februar, følgende udtalelse med 103 stemmer for og 1 stemme hverken for eller imod:

1. Sammenfatning

1.1 EØSU har allerede tidligere henledt opmærksomheden på, at humankapital er den mest følsomme og værdifulde ressource for forskning og udvikling, og at det støtter Kommissionens bestræbelser på at udbygge og opretholde de menneskelige ressourcer.

1.2 Udvalget bifalder derfor Kommissionens meddelelse om problemerne i forbindelse med karrierer inden for forskning i EU samt de forslag og initiativer, som meddelelsen indeholder. Det støtter fuldt ud Kommissionen i dens bestræbelser på at forbedre den nuværende situation væsentligt og opfordrer samtidig medlemsstaterne til at gøre det samme. Der er et stort behov for handling.

1.3 Udvalget er enig med Kommissionen i, at det er nødvendigt at gennemføre forbedringer af såvel forskernes personlige kontraktforhold som tilpasningen/overførslen af alle elementer af social sikring og pensionsordninger, hvilket er vigtigt for enhver form for mobilitet.

1.4 Så længe disse krav ikke er imødekommet som følge af den manglende fuldførelse af det europæiske indre marked eller utilstrækkelige reguleringer i de enkelte medlemsstater, bør Kommissionen eksempelvis inden for rammerne af dens mobilitetsprogram sørge for, at der på bedste vis kompenseres for de resterende mangler, og at der desuden skabes mere vidtgående incitamenter. Familiens enhed og de dertil knyttede spørgsmål udgør ligeledes et særligt vigtigt aspekt herved.

1.5 Udvalget henleder også opmærksomheden på, at følgende to incitamenter er nødvendige med henblik på at motivere folk til at vælge en karriere inden for forskning: attraktive kontraktforhold, som afspejler betydningen af forskning og udvikling, samt et sikkert grundlag for langsigtet planlægning af bevillinger for forskningsinstitutter og industrielle forskningslaboratorier. Forskningspolitikken må ikke blive til en kasterbold for kortsigtet budgetplanlægning og politikeksperimenter. Den bør i stedet stræbe efter i et tilstrækkeligt omfang at fremme forskernes potentiale og færdigheder på selvstændigt grundlag og til fordel for samfundet.

1.6 De fleste store epokegørende opdagelser er ikke et resultat af en målrettet problemformulering, men derimod af en søgning efter at afdække naturens love. At kunne gøre dette med tilstrækkelige midler og i stor udstrækning uden politisk indblanding udgør ikke alene en del af den grundlæggende ret til forskningsfrihed, men også — afstemt med en målrettet forsknings- og udviklingsindsats — en væsentlig forudsætning for fremtidige fremskridt og den generelle velfærd.

1.7 Udvalget er meget bekymret over, at disse forudsætninger på nuværende tidspunkt i mange medlemsstater kun imødekommer i ringe grad eller slet ikke. Foruden de velkendte og alvorlige samfundsøkonomiske tab medfører denne mangel endvidere en foruroligende stigning i afvandringen af netop de bedste unge forskere, frem for alt til USA.

1.8 EØSU opfordrer derfor Rådet, Europa-Parlamentet, Kommissionen og i særdeleshed medlemsstaterne og det europæiske erhvervsliv til at efterleve de forpligtelser, som de flere gange er blevet pålagt, og inden 2010 at øge investeringerne i forskning og teknologisk udvikling til 3 % af BNP. Disse investeringer, der ligger på samme niveau som i de konkurrerende nationale økonomier, er en grundlæggende forudsætning for at nå Lissabon-målene.

1.9 Udvalget støtter de af Kommissionen foreslåede enkeltforanstaltninger såsom »chartret for europæiske forskere« og »kodeksen for ansættelse af forskere«. Begge regelsæt kan i flere tilfælde være til stor hjælp. Udvalget påpeger dog stærkt, at anvendelsen af disse regelsæt (som foreslået af Kommissionen) skal være frivillig og på ingen måde må føre til overregulering (overadministration) på et allerede delvis overreguleret område.

1.10 Lissabon-målene skal fortsat være forskningspolitikens ledetråd. Således må konkurrencen mellem forskningssystemerne og -institutterne om den bedste struktur, de bedste faciliteter og den bedste personalepolitik gøres mulig og støttes og ikke hæmmes af overregulering. Samfundets indretning bygger på eksemplerne fra de forskere, der har opnået gode resultater. Man må derfor — inden for de etiske og retlige grænser erkende, støtte og give de succesrige frie tøjler.

1.11 Incitamentet og udvælgelsesproceduren for forskerkarrierer, der allerede begynder i skolen, bør struktureres, og de opnåede forskningsresultater bør belønnes på en sådan måde, at et tilstrækkeligt antal af de til enhver tid dygtigste elever vælger en videnskabelig (akademisk) uddannelse, og de ledende opgaver overdrages til eller overtages af de dygtigste inden for de videnskabelige erhverv.

1.12 Såvel samfundet som de enkelte forskere investerer i erhvervslivet af en nødvendig bred og krævende grundlæggende og avanceret specialviden. Samfundet overtager — gennem sin politik — ansvaret for, at disse investeringer udnyttes bedst muligt. Dette ansvar indebærer, at forskerne får en passende karriere med attraktive muligheder for brancheforgrening uden at risikere at komme på afveje. Udvalget støtter Kommissionen i dens bestræbelser på at opfylde denne opgave.

1.13 Et meget vigtigt spørgsmål, som Kommissionen også fremhæver, er at forbedre karrieremulighederne mellem det akademiske område og erhvervslivet og at styrke udvekslingen af medarbejdere. Selv om der er gjort visse fremskridt, resterer der fortsat en stor indsats. Her kunne også det foreslåede, langt større engagement fra erhvervslivets side i forskning og udvikling yde et bidrag.

1.14 For at beskytte forskerne mod et overflod af administrative opgaver og problemer herunder de dermed forbundne aktive og passive bedømmelsesprocedurer bør det undgås, at der i de nødvendige godkendelses- og vejledningsorganer inddrages for mange ukoordinerede vertikale og horisontale (parallelle) instanser, da en sådan situation ikke alene kan føre til en effektivitetsnedsættelse og en unødigt, fejlfremmende arbejdsbyrde for netop de dygtigste forskere, men også til uklare, sågar modsættende krav og beslutninger.

1.15 Samfundet og politik skal sørge for, at forudsætningerne for opbyggelsen og opretholdelsen af kompetencerne og ekspertise enten foreligger eller vil kunne skabes.

1.16 Med hensyn til sine mange specifikke kommentarer og detaljerede henstillinger henviser udvalget til de følgende kapitler i denne udtalelse.

2. Indledning

2.1 I januar 2000 vedtog Kommissionen en meddelelse med forslag om at oprette et europæisk forskningsrum⁽¹⁾. Udvalget vedtog herom en detaljeret, positiv udtalelse⁽²⁾, hvori det allerede behandlede spørgsmålene omkring mobilitet og andre aspekter i forbindelse med forskerhvervet, ligesom det henstillede, at der blev sat ind på at afhjælpe denne situation. Siden da

er der i andre udtalelser⁽³⁾ fra udvalget om nye dokumenter fra Kommissionen også fremsat bemærkninger om spørgsmålet og foreslået passende løsninger.

2.2 I den foreliggende meddelelse fra Kommissionen behandler man — i tilknytning til Lissabon-målene og den væsentlige rolle, som tillægges forskning og udvikling — det vigtige spørgsmål om forskernes job- og karrieremuligheder inden for det europæiske forskningsrum.

2.3 I den forbindelse skriver Kommissionen følgende: »Meddelelsen afdækker strukturelle svagheder og tydelige forskelle vedrørende hvert af disse elementer alt efter sektorer og det geografiske, retlige, administrative og kulturelle miljø, som forskerne fungerer i. Disse forskelle og den manglende åbenhed om forskerkarrierer i Europa er til hinder for, at der kan udvikles reelle karriereoversigter på europæisk plan og skabes et beskæftigelsesmarked for forskere i Europa, uanset om man betragter situationen ud fra en geografisk, sektor- eller kønsmæssig synsvinkel. Forskellene har også stor betydning for, hvor tiltrækkende en karriere inden for FTU er for unge, og for offentlighedens anerkendelse som sådan af forskere.«

3. Resumé af Kommissionens meddelelse

3.1 I Kommissionens meddelelse analyseres de forskellige elementer, som kendetegner forskerhvervet, og der kortlægges forskellige faktorer, som er afgørende for udviklingen af en forskerkarriere på europæisk plan, nemlig forskeruddannelsens rolle og karakter, forskellene mellem ansættelsesmetoder, kontrakt- og budgetmæssige aspekter, evalueringsmetoder og karriereudsigter. De emner, som behandles i meddelelsen, er således særdeles omfattende, og de behandles udtømmende, hvorfor det ikke er muligt kort at sammenfatte de vigtigste elementer — forudsat de ikke behandles udtrykkeligt i de følgende kapitler.

3.2 I Kommissionens meddelelse behandles bl.a. følgende aspekter:

Politisk sammenhæng; definitionen på en forsker; karrieremuligheder; fremtidige behov; anerkendelse af karrierer inden for F & U; kontakt mellem den akademiske verden og erhvervslivet; den europæiske dimension; forskelle i mænds og kvinders karrierer; forhold, der er bestemmende for karrierer; forskeruddannelser; miljø; Ph. d.-uddannelser; ansættelsesmetoder; ansættelses- og arbejdsvilkår; deregulering i karrieresystemet; løn som karriereincitament; behov for alternative ansættelsesmuligheder; evalueringsystemer; forslag til aktioner og initiativer.

⁽¹⁾ KOM(2000) 6 endelig af 18.1.2000.

⁽²⁾ EFT C 204 af 18.7.2000.

⁽³⁾ EFT C 221 af 7.8.2001 og EUT C 95 af 23.4.2003.

3.3 Som led i de af Kommissionen foreslåede foranstaltninger og tiltag vil Kommissionen bl.a.:

- Nedsætte en ekspertgruppe, som skal afdække flere eksempler på god praksis i relation til forskellige beskæftigelsesmuligheder såsom tværsektoriel mobilitet eller nye modeller for karriereforløb samt formidle disse bredt til forskersamfundet.
- Påbegynde udarbejdelsen af et charter for europæiske forskere, der skal danne rammen om forvaltningen af karriereforløb for menneskelige ressourcer inden for F&U, baseret på frivillig regulering.
- Udarbejde en »kodeks for ansættelse af forskere« baseret på bedste praksis, for at forbedre ansættelsesmetoderne.

4. Generelle bemærkninger

4.1 Udvalget udtrykker stor tilfredshed med, at Kommissionen i sin meddelelse behandler det vigtige spørgsmål om forskerhvervet, som hidtil er blevet overset. Udvalget er helt enig med Kommissionen i, at »menneskelige ressourcer i vid udstrækning er nøglen til den ekspertise og de resultater, der opnås inden for forskning«, og støtter Kommissionens hensigt om også at tage dette spørgsmål op ud fra en EU-synsvinkel. I en tidligere udtalelse⁽⁴⁾ bemærkede udvalget, at menneskelige ressourcer var den mest håndgribelige og mest værdifulde ressource for forskning og udvikling, og at det derfor kunne støtte Kommissionens bestræbelser på at udbygge og fastholde de menneskelige ressourcer. Udvalget mener, at der her er et behov for betydelige forbedringer, og udtrykker tilfredshed med, at Kommissionen også er indstillet på at agere på dette felt.

4.2 Med både samfundets og de enkelte forskeres investeringer for at erhverve en ønskværdig, bred og krævende grundviden samt avanceret specialviden overtager samfundet — repræsenteret af politikerne — ansvaret for den bedst mulige anvendelse af disse investeringer. Dette ansvar må også komme til udtryk ved, at der tilvejebringes passende karrieremuligheder for uddannede forskere med attraktive forgreningsmuligheder, uden at de pågældende ender på et sidespor. Udvalget støtter Kommissionen i dens bestræbelser på at varetage denne opgave.

4.3 Udvalget understreger dog ligeledes, at vellykket forskning og udvikling forudsætter, at der findes passende og konkurrencedygtige tekniske faciliteter (større apparater) og infrastrukturer, som desværre ofte er kostbare, koblet sammen

med en krævende flerårig opbygnings- og indarbejdningsetape for de berørte grupper, samt at man råder over det budget, som er nødvendigt for kunne udnytte ressourcerne videnskabeligt.

4.4 Dette kræver beslutninger på politisk plan og fra virksomhederne, som vil gøre det muligt at drive forskning i større omfang og på langt sigt, investere tilstrækkeligt med midler til dette formål og sikre planlægningens pålidelighed. Sidstnævnte er ikke mindst et afgørende kriterium for at ansøre unge til at slå ind på denne karrierevej og dermed opbygge, bibeholde og optimalt udnytte de menneskelige ressourcer på området.

4.5 Udvalget er meget bekymret over, at disse forudsætninger på nuværende tidspunkt i mange medlemsstater kun imødekommer i ringe grad eller slet ikke. Foruden de velkendte og alvorlige samfundsøkonomiske tab medfører denne mangel endvidere en foruroligende stigning i afvandringen⁽⁵⁾ af netop de bedste unge forskere, frem for alt til USA.

4.6 Udvalget opfordrer derfor på det kraftigste Rådet, Europa-Parlamentet, Kommissionen og i særdeleshed medlemsstaterne til faktisk at efterleve de forpligtelser, som de eksempelvis blev pålagt på Det Europæiske Råds møde i Barcelona, og inden 2010 at øge investeringerne i forskning og teknologisk udvikling (FTU) til 3 % af BNP, samtidig med at man garanterer for planlægningens sikkerhed og forskningsfriheden — navnlig for en tilstrækkelig grundforskning⁽⁶⁾. Investeringerne i forskning og udvikling, der ligger på samme niveau som i de konkurrerende nationale økonomier⁽⁷⁾, er en grundlæggende forudsætning for at nå Lissabon-målene, om inden 2010 at gøre EU til den »mest konkurrencedygtige og dynamiske videnbaserede økonomi i verden«.

4.7 Udvalget henviser tillige til sin tidligere henstilling⁽⁸⁾ om at fastsætte en forhøjelse af EU's F & U-investeringer på cirka 50 % som et mellemfristet politisk mål for perioden efter det sjette F & U-rammeprogram.

4.8 Denne vilje bør naturligvis suppleres af effektive tiltag med det sigte (i) at bringe unge mennesker nærmere forskning og videnskab og (ii) i skolernes undervisningsplaner at lægge mere vægt på videnskabelig viden, især på det naturvidenskabelige område, samt på teknisk og matematisk grundviden; disse fag bør også fremstilles på en mere tiltrækkende måde. Forskning og udvikling er grundlaget for vor nuværende livsform og såsæd for fremtidig innovation, velstand og fred⁽⁹⁾.

⁽⁵⁾ Det vil naturligvis være særdeles nyttigt og fornuftigt, at der foregår en tovejsudveksling af videnskabsfolk mellem Europa og eksempelvis USA, bl.a. med sigte på erfaringsudveksling og netværkssammenkobling af viden og metoder. Det bør dog ikke føre til en ensidig afvandring af netop de bedste unge videnskabsfolk, således som tilfældet er i dag. På denne måde vil den forventede samfundsøkonomiske merværdi nemlig ikke opnås i EU, som afholder de særdeles kostbare investeringer i uddannelse; tværtimod vil denne merværdi sågar komme konkurrerende økonomier til gode.

⁽⁶⁾ Se tillige punkt 4.1.1.3

⁽⁷⁾ Et særligt vigtigt aspekt af sådanne sammenligninger er ligeledes de F&U-investeringer (f.eks. i USA) i generel videnskabeligt-teknisk forskning, som delvis finansieres gennem forsvarsbudgettet (»dual-purpose«)

⁽⁸⁾ EFT C 260 af 17.9.2001.

⁽⁹⁾ Se EFT C 221 af 7.8.2001, punkt 3.2.3 og 3.2.4.

⁽⁴⁾ EFT C 204 af 18.7.2000.

4.9 Men dette forholds betydning, forudsætninger og omfang er ikke tilstrækkeligt forankret i borgernes almindelige bevidsthed. Heller ikke i skolernes undervisningsplaner eller blandt lærerkrafterne er man opmærksom nok på denne betydning.

4.10 Som Kommissionen ganske rigtigt konstaterer, er det ikke mindst holdningen og anseelsen i samfundet, der er afgørende for både velbegavede unges motivering til at følge en universitetsuddannelse, som munder ud i et forskerjob, og for uddannede forskeres beslutning om, i hvilken institution og i hvilket land de vil arbejde.

4.11 Denne anseelse kommer ikke blot til udtryk i avisernes debatter og meningstilkendegivelser, men også i kontinuiteten, pålideligheden og holdbarheden af de beslutninger, som politikerne og virksomhederne træffer i både EU og medlemsstaterne. Menneskelige og materielle ressourcer samt de beskæftigelsesmuligheder, der åbner op for den nødvendige karriereudvikling, og disses finansiering er faktorer, som hænger snævert sammen ⁽¹⁰⁾.

4.12 Når viljen og de materielle forudsætninger er til stede, og der er taget de nødvendige beslutninger for på passende vis at anspore til forskning og udvikling i både EU og medlemsstaterne ⁽¹¹⁾ og til bedre at honorere forskerhvervet i overensstemmelse hermed og til at gøre en ekstraordinær indsats i de medlemsstater, som har et særligt behov for at indhente deres efterslæb, vil de problemer, som rejses i Kommissionens meddelelse, kunne løses lettere bl.a. det forhold, at »... Disse forskelle og den manglende åbenhed om forskerkarrierer i Europa er til hinder for, at der kan udvikles reelle karriereoversigter på europæisk plan og skabes et beskæftigelsesmarked for forskere i Europa, uanset om man betragter situationen ud fra en geografisk, sektor- eller kønsmæssig synsvinkel«.

4.13 Forskerjob i det europæiske forskningsrum kræver med rette mobilitet og fleksibilitet. Dette må dog ikke gå ud over forskernes personlige og familiære forhold eller den sociale sikring. Udvalget kan derfor støtte Kommissionen i dens ønske om at medvirke til at løse problemerne på dette område samt kræve og/eller garantere en passende kontraktforhold for forskere, som bør være konkurrencedygtige i international sammenhæng.

4.14 I alt væsentligt kan udvalget godkende Kommissionens foreslåede eller planlagte foranstaltninger og initiativer på dette

område. Udvalget har dog sine tvivl om, hvorvidt disse foranstaltninger og initiativer er tilstrækkelige til at nå de mål, som omtales i meddelelsen. Udvalget mener, at en udvidelse og en udbygning af analytiske studier, som omtales flere steder i meddelelsen, i enkelttilfælde nok kan være nyttige, men under ingen omstændigheder er tilstrækkelige.

4.15 Der er snarere behov for de rigtige politiske tiltag, ikke mindst fra medlemsstaternes side. I den henseende havde udvalget gerne set, at der blev fremlagt konkrete forslag og at man havde gennemgået retsgrundlagene.

4.16 Opfordringen til konkrete foranstaltninger bør dog ikke indebære overregulering og deraf følgende begrænsninger i friheden til at forme individuelle tilgange eller skabe konkurrence mellem alternative løsningsmodeller.

4.17 Udvalget henstiller desuden, at der tages mere hensyn til de hidtil indhøstede erfaringer med iværksættelsen af de tematiske aktioner i F&U- og Euratom-rammeprogrammerne, Socrates- og Marie Curie-programmerne samt mobilitetsprogrammet ⁽¹²⁾, og at man i denne forbindelse er særligt opmærksom på erfaringerne hos og problemerne for forskere med en »europæisk karriere«. Det henstiller tillige, at man på et tidligt stadium ser nærmere på eventuelle juridiske hindringer ⁽¹³⁾, og at man finder frem til tilfredsstillende løsninger.

5. Særlige bemærkninger

5.1 Kapitel 2: Definitionen på en forsker

5.1.1 Udvalget godkender og bekræfter hovedparten af udsagnene i kapitel 2 i Kommissionens meddelelse.

5.1.1.1 Udvalget forstår, hvorfor Kommissionen har valgt OECD's definition på forskning, der er taget fra Frascati-håndbogen for 2002: »Forskning og udvikling (F & U) består af kreativt, systematisk udført arbejde, som sigter mod at øge summen af viden, herunder viden om mennesket, kultur og samfund, og udnyttelsen af denne sum af viden til nye applikationer«.

5.1.1.2 Udvalget foreslår ikke desto mindre, at Kommissionen — navnlig set i lyset af Lissabon-målene — reviderer denne definition, således at den kommer til at indeholde nøglebegreberne natur (-videnskab) og teknik.

⁽¹⁰⁾ Se f.eks. Jürgen Enders (red.): *Academic Staff in Europe. Changing Contexts and Conditions* (2001). Westport, CT: Greenwood Press, 2001.

⁽¹¹⁾ Se tillige udvalgets udtalelse i EUT C 95 af 23.4.2003 om Kommissionens meddelelse: *Mere forskning i Europa – Mod 3 % af BNP.*

⁽¹²⁾ Udvalget henstiller ligeledes, at man tager afsæt i erfaringerne fra relevante institutioner i medlemsstaterne, såsom Humboldt-stiftelsen.

⁽¹³⁾ Samlinger af EF-Domstolens praksis 1996, side II-02041; IA-00553; II-01471.

5.1.1.3 Hermed skulle den afgørende betydning af en tilstrækkelig og måluafhængig primær grundforskning⁽¹⁴⁾ fremstå klart. De fleste store, epokegørende opdagelser er nemlig ikke et resultat af en målrettet problemformulering, men derimod af en søgning efter at afdække naturens love. At kunne gøre dette med tilstrækkelige midler og i stor udstrækning uden politisk indblanding udgør ikke alene en væsentlig del af den grundlæggende ret til forskningsfrihed, men også — afstemt med en målrettet forsknings- og udviklingsindsats — en væsentlig forudsætning for fremtidige fremskridt og velfærd.

5.1.1.4 Udvalget henviser i denne sammenhæng til sin tidligere henstilling⁽¹⁵⁾ om, at man bør støtte alle foranstaltninger, der kan medvirke til at svække polariseringen mellem ånds- og naturvidenskabene, de økonomiske videnskaber samt teknik og styrke deres integration. Dertil hører også en dialog om f.eks. metodik og begrebsdannelse samt resultatevaluering og -kontrol.

5.1.1.5 Endvidere bør viden ikke blot udvides, men også udbygges. Udvalget henstiller, at der tages hensyn til disse bemærkninger ved en revision af ovenomtalte definition.

5.1.1.6 Med hensyn til den af Kommissionen foreslåede definition på en »forsker« efterlyser udvalget en omtale af, at der forudsættes en høj grad af dokumenterede kvalifikationer, viden og selvstændighed for at kunne blive opfattet som forsker.

5.1.1.7 Følgelig foreslår udvalget følgende, lettere ændrede, definition på forskere: »Ekspert, der arbejder med at udforme eller skabe viden, produkter, processer, metoder og systemer samt med at forvalte de pågældende projekter, og som i kraft af uddannelse og erfaring er kvalificeret hertil«.

5.1.1.8 Hvis ikke andet anføres udtrykkeligt i det følgende, er der tale om videnskabsfolk eller ingeniører med de relevante kvalifikationer.

5.1.2 Udvalget henviser desuden til den beskrivelse af forskning og udvikling, som det har givet i en tidligere udtalelse⁽¹⁶⁾. I tråd med denne beskrivelse støtter udvalget også Kommissionens hensigt om ikke at definere de forskellige muligheder og veje i forbindelse med en erhvervskarriere på F & U-området alt for snævert.

5.1.3 Udvalget kan dog generelt ikke acceptere, at »alle disse karriereformer skal behandles og vurderes på lige fod«. Det gælder snarere om at identificere, ansætte og — med det sigte at tilvejebringe den forventede videngevinst og samfundsøkonomiske merværdi i Europa — at fastholde særligt opfindsomme og kreative (potentielle) forskere. For disse må der tilvejebringes ganske særlige muligheder og incitamenter.

⁽¹⁴⁾ Også her er der ofte brug for meget dyre, store apparater, hvis konstruktion kræver en teknisk pionerindsats.

⁽¹⁵⁾ EFT C 221 af 7.8.2001, punkt 3.9.1.

⁽¹⁶⁾ Se EFT C 221 af 7.8.2001, punkt 4.7: »Forskning er en rejse ind i det ukendte, og hver enkelt person og hver enkelt gruppe har sine egne fremgangsmåder, der kombineres indbyrdes alt efter behov, begavelse og temperament. Forskere er managers, ingeniører, samlere, hårdkløvere eller kunstnere. At forske er at famle sig frem i mørket, ane noget intuitivt, opmåle et ukendt landskab, indsamle og ordne data, finde nye signaler, opspore overordnede sammenhænge og mønstre, erkende nye sammenhænge, udvikle matematiske modeller, udvikle de fornødne begreber og symbolsprog, udvikle og konstruere nyt apparatur, søge efter enkle løsninger og efter harmoni. Det er også at bekræfte, sikre, udbygge, generalisere og reproducere.«

5.1.4 Imidlertid er det særlig svært at få netop exceptionelle færdigheder og pionerindsats med i de traditionelle evalueringsmodeller — som også rummer muligheder for misbrug.

5.1.4.1 Det er f.eks. et problem, at disse forfattere er tilbøjelige til fortrinsvis at citere hinanden i publikationer og således danner »citations-karteller«, hvorved de giver sig selv fordele ved regelmæssige bedømmelser.

5.1.4.2 Desuden er netop epokegørende opdagelser — i enkelte tilfælde — først efter nogen tids forløb blevet publiceret, anerkendt og citeret i litteraturen.

5.1.4.3 Personligheden lader sig ikke vurdere rigtigt på en formel, skematisk måde. Tværtimod bør man trække på erfaringer og viden hos førende repræsentanter for hvert fag inden for det videnskabelige samfund, hvor der opnås eller forventes opnået resultater (selv om der også i disse tilfælde laves fejl, undertiden af historiske proportioner).

5.1.5 I denne sammenhæng anbefaler udvalget med hensyn til Kommissionens forslag (se tillige punkt 5.2.5) til »Kodeks for ansættelse af forskere«, at det sikres, at dennes — om end kun frivillige — anvendelse ikke medfører overregulering og dermed stivheder.

5.1.5.1 Udvalget benægter ikke — tværtimod — at man bør sikre åbenhed og lige muligheder for samtlige kandidater inden for EU, og at andelen af navnlig kvindelige kandidater hermed bør øges. Det erkender tillige, at en sådan kodeks kan få betydning for opfyldelsen af dette vigtige mål.

5.1.5.2 På baggrund af de stærkt forskellige profiler, som kræves for de forskellige opgaver, og på baggrund af de førende forskningsorganisationers⁽¹⁷⁾ forskellige »kulturer«, anbefaler udvalget dog på den anden side at der ikke alene opereres med formaliserede og generelt udbredte evalueringsmetoder og rekrutteringsprocedurer, men at man også benytter sig af det relevante videnskabelige samfunds erfaringer og viden. I sidste instans gælder det om at sikre, at de europæiske forskningsinstitutioner er attraktive nok, at de har vilje og muligheder, og at de råder over økonomiske og administrative instrumenter, som sætter dem i stand til at klare sig i den verdensomspændende konkurrence om de bedste »hoveder«.

5.1.5.3 Udvalget henstiller derfor, at man i enkelte tilfælde først reagerer individuelt på en tydeligvis fejlagtig adfærd eller fejludvikling og kun griber til generel (over-) regulering som sidste udvej.

⁽¹⁷⁾ F.eks. søger og rekrutterer Max-Planck-instituttet som regel aldrig ledende videnskabsfolk gennem stillingsopslag. På instituttet forsøger man derimod at rekruttere den kandidat, der er bedst egnet til den pågældende opgave, blandt de videnskabsfolk, som i de relevante videnskabelige samfund er verdenskendte for deres forskning.

5.1.6 Også begrebet »på lige fod« er svært at udlægge på grund af forskellene både inden for medlemsstaterne og inden for forskningslandskabet og –opgaverne, og der er derfor behov for en særdeles nuanceret synsvinkel.

5.1.7 Med hensyn til de forskningskategorier, som behandles, såsom grundforskning, strategisk forskning osv., og definitionen herpå, henviser udvalget til de i tidligere udtalelser⁽¹⁸⁾ fremsatte henstillinger⁽¹⁹⁾, især med hensyn til det internationalt gængse og anbefalede begreb »anvendt forskning«. Udvalget henstiller, at dette spørgsmål ved passende lejlighed tages op til ny vurdering i en ekspertgruppe.

5.1.8 Andre aspekter vedrørende forskerhvervet

5.1.8.1 Den egentlige forskningsaktivitet, dvs. den umiddelbare behandling af videnskabeligt-tekniske problemer, indebærer planlægningsmæssige, bedriftsmæssige, administrative og bedømmelsesmæssige opgaver, som i vid udstrækning kun kan og bør udføres af videnskabsfolk.

5.1.8.2 Hertil hører programforslag, ansøgningsprocedurer, rapportering, offentliggørelser, personalebeslutninger samt relevante (aktive og passive) evalueringsprocedurer.

5.1.8.3 Hvis disse opgaver udføres uden koordinering af alt for mange programinvolverede institutioner eller sponsorer, i forskellige former, mere eller mindre indgående og i et divergerende tempo, lægges der beslag på så mange ressourcer, at der ikke er tid til det egentlige forskningsarbejde.

5.1.8.4 Der er gået inflation i kravene til ansøgninger, evalueringer og overvågningsprocesser, og udvalget henstiller derfor, at Kommissionen også tager dette spørgsmål op og giver stødet til koordinerede procedurer, som kan sikre en fornuftig balance på dette område, og som kan forebygge den store risiko for uproduktiv fremstilling af stadig flere »papirer«, som ligner hinanden⁽²⁰⁾. Enhver »overbureaukratisering« af forskningen bør afgjort nedbringes.

5.1.8.5 Udvalget henstiller her, at Kommissionen også tager sine egne ansøgnings- og godkendelsesprocedurer og de dertil knyttede kriterier op til revision. Fra det videnskabelige samfunds side ytres der nemlig ofte kritik heraf, og der stilles det spørgsmål, om sådanne ansøgninger — i betragtning af de omfattende udgifter, som disse medfører og den særdeles ringe succesrate — overhovedet er umagen værd. Endvidere bør procedurerne og kriterierne (eksempelvis for tildeling af stipendier) ikke ændres alt for ofte.

⁽¹⁸⁾ INT/197, CESE 1588/2003 af 10.12.2003, punkt 4.5.3 og 4.5.5.

⁽¹⁹⁾ EFT C 204 af 18.7.2000. Se punkt 7.1: »Forskning og udvikling udgør principielt en helhed, der omfatter forskellige forskningsområder (og dermed også forskellige modningsstadier på vejen frem mod nye teknologier), så som grundforskning, anvendt forskning, »encyklopædisk« forskning (f.eks. for at fuldstændiggøre vores viden om stoffers egenskaber, nye materialer, virksomme stoffer osv.), teknologisk udvikling samt produkt- og procesudvikling. Innovation bygger på et samspil og en indbyrdes befrugtning mellem disse forskningsområder, som det ikke er muligt at sondre helt naturligt mellem.«

⁽²⁰⁾ Se tillige EUT C 95 af 23.4.2003, bilag punkt 8 ff.

5.1.8.6 I denne sammenhæng gælder det især om at undgå, at der findes alt for mange ukoordinerede vertikale (og horisontale/parallelle) godkendelses- og styringsinstanser (og procedurer), da dette ikke blot hæmmer effektiviteten, men i de fleste tilfælde tillige resulterer i overdrevent detaljerede, uklare og sågar modstridende kriterier og afgørelser.

5.2 Kapitel 3 i Kommissionens meddelelse: Karrieremuligheder

5.2.1 Behov for arbejdskraft inden for F&U: EØSU deler Kommissionens bekymring for den åbenlyse og foruroligende forskel mellem makroøkonomiske analyser og prognoser (»Jobmuligheder for tusinder af forskere «) og de faktiske — knap så gunstige — tilbud eller manglen på samme på arbejdsmarkedet. De fleste universiteter og forskningsorganisationer kan nemlig for tiden sågar notere sig en overvejende tilbagegang i de private og offentlige budgetter og er derfor næppe indstillet på eller i stand til at ansætte nye forskere — endsiges tilbyde dem langvarig ansættelse.

5.2.1.1 Selv industrien, f.eks. den meget forskningsintensive medicinalindustri, har problemer med at holde på de unge forskere i Europa⁽²¹⁾.

5.2.1.2 Offentligt støttede universiteter og forskningsinstitutioner forventes tillige fra støttegiverens side at ansætte en væsentlig del af deres forskere på en række tidsbegrænsede kontrakter, så der hurtigere kan reageres på budgetnedskæringer eller udefrakommende programomlægninger.

5.2.2 EØSU peger i denne sammenhæng på et andet vigtigt aspekt: forskere, der arbejder i den akademiske verden eller i offentligt støttede forskningsinstitutioner, aflønnes som regel efter den offentlige sektors satser.

5.2.2.1 Disse lønsatser er generelt væsentligt lavere end i det private erhvervsliv. Udvalget er enig med Kommissionen i, at »Løn er et af de mere synlige aspekter af karriereanerkendelsen. Forskernes løn er tilsyneladende bagud, f.eks. sammenlignet med ansatte i lederstillinger.«

5.2.2.2 Denne forfordeling af ansatte, hvis løn følger satserne i den offentlige sektor, retfærdiggøres af den sædvanligvis større sociale tryghed og karrierestabilitet i den offentlige sektor (ansatte i den offentlige forvaltning, lærere, dommere osv.).

5.2.3 Men der er netop mange forskere, der ikke tilbydes større social tryghed — fordi det er målet at øge fleksibiliteten i planlægningen af forskning, budget- og personalepolitik.

⁽²¹⁾ Interview med D. Viesella, bestyrelsesformand for Novartis, Standard (Østrig), 26.1.2004, s. 3.

5.2.3.1 Denne mangel kompenseres der overhovedet ikke for gennem andre fordele eller garantier. Desuden har satserne den ulempe, at der er for lidt lønmæssigt spillerum til anerkendelse og belønning af produktivitet og engagement.

5.2.3.2 Det er dog forkert at bruge tidsbegrænsede kontrakter med de nedenfor beskrevne konsekvenser til at fremtvinge den fleksibilitet og mobilitet, som kræves af forskningen, samtidig med at man har uhensigtsmæssige aflønningsformer.

5.2.3.3 Der er derfor brug for en aflønningsform, der passer bedre til forskerjobbet, og som giver mulighed for flere lønklasser i den øvre ende (og kun i denne ende) samt en langt bedre fleksibel anvendelse, der er tilpasset de enkelte tilfælde. Dette skulle gøre det muligt at nå ovennævnte mål gennem effektive incitamenter. Universiteter og forskningsinstitutioner har derfor et større behov for flere postdoktoratstillinger med sikre vilkår for karriereforløb. Den nuværende mangel på passende lønmuligheder og karriereudsigter såvel som den arbejdsløshedsrisiko, der er forbundet med forskerkarrierer, er hovedårsagerne til, at netop de bedste forskere søger at skabe sig en fremtid i USA ⁽²³⁾ og næppe vil kunne lokkes tilbage.

5.2.3.4 Forskerne rammes særlig hårdt af denne diskriminerende behandling på grund af uddannelsens og efteruddannelsens lange varighed (ph.d.-studium, seniorstipendiat). Hvis forskerfaget skal gøres attraktivt, er en forandring på dette område tvingende nødvendig.

5.2.3.5 En typisk ⁽²³⁾, nedslående »karriere« for unge forskere består nemlig i en række tidsbegrænsede kontrakter ⁽²⁴⁾, der fornys, hver gang arbejdsgiveren eller karrieretrinet skifter (f.eks. over en sammenlagt periode på op til 12 år).

5.2.3.6 Når denne periode er slut — hvilket i de fleste tilfælde ikke skyldes manglende personlig indsats, men ene og alene administrative regler eller normeringsregler, og i særdeleshed budgetnedskæringer — risikerer forskeren at måtte opgive sin forskerkarriere, måske endda at blive ramt af arbejdsløshed.

5.2.3.7 Forskerne risikerer således, at deres karriere ender i en blindgyde i en alder (af eksempelvis 40 år), hvor det i forvejen er meget vanskeligt at skifte arbejde og genindtræde på arbejdsmarkedet — bl.a. på grund af erhvervslivets rekrutteringspolitik, der især koncentrerer sig om nyuddannede.

5.2.3.8 Det skal bemærkes, at disse forskere ofte har gennemgået strenge udvælgelsesprocedurer i flere omgange, hver gang med gode resultater, hvor kun de bedste dimittender

får mulighed for at påbegynde et ph.d.-studium efter den afsluttende eksamen, og af disse er det igen kun de dygtigste, der senere får tilbudt en forskerstilling eller et seniorstipendiat.

5.2.3.9 For at opnå kompetence, produktivitet eller måske en topposition inden for et bestemt videnskabeligt fagområde må enkeltpersoner og arbejdsgrupper først gennemføre en krævende — oftest flerårig — efteruddannelse og fordybelse i stoffet.

5.2.3.10 Derudover er det ofte nødvendigt at udvikle og opstille værdifuldt udstyr og skabe et stimulerende forskningsmiljø med de dertil hørende organisatoriske strukturer. Denne bekostelige investering i »menneskelig kapital« og den nødvendige forskningsinfrastruktur er selv et resultat af en forskningsindsats, som sammen med de indhøstede erfaringer står til rådighed for videre udnyttelse.

5.2.4 Arbejdsløshed blandt veluddannede forskere er således ikke kun et socialt problem, men også et samfundsøkonomisk spild af finansielle og menneskelige ressourcer.

5.2.4.1 Arbejdsløsheden virker ikke kun demotiverende for forskere, der trues eller rammes af den, men afskrækker også studenter, der skal træffe et erhvervsvalg, fra at vælge et så vanskeligt og krævende studium. En anden demotiverende faktor er kløften mellem de optimistiske og fristende offentlige løfter og den barske — i nogle medlemsstater næsten katastrofale — virkelighed, som findes på arbejdsmarkedet og i karrieremulighederne.

5.2.4.2 Fra denne synsvinkel må man bifalde den mulighed, mange, især unge, forskere benytter sig af, nemlig at søge og påtage sig arbejde, der svarer til deres færdigheder, uden for EU, navnlig i USA — i det mindste så længe tilsvarende europæiske institutioner ikke er i stand til at tilbyde tilsvarende jobmuligheder. At dette indebærer enorme samfundsøkonomiske tab for EU og store fordele for det modtagende land, er noget, som bør fremhæves tydeligere inden for politik og i offentligheden.

5.2.4.3 Billedet af forskerjobbet som lidet attraktivt og forbundet med betydelige sociale risici kan endda være en af grundene til, at eleverne viser så lidt interesse for naturvidenskab og matematik allerede i de sidste år af folkeskolen og i gymnasiet.

5.2.4.4 Det er derfor ikke mærkeligt, at der i perioder med efterspørgsel efter forskere konstateres en pludselig mangel på »menneskelig kapital« (jf. udgangspunktet for Kommissionens meddelelse).

⁽²³⁾ Selv blandt de forskere fra eksempelvis Rusland, Indien og Kina, som arbejder i forskningsinstitutioner inden for EU, er der en tendens til at, at de bedste efter nogle års ansættelse tager imod jobtilbud fra USA.

⁽²³⁾ Den karriereprofil, der gives her, gælder ikke for alle medlemsstater.

⁽²⁴⁾ Visse bestemmelser om ansættelsessikkerhed kan i nogle tilfælde gøre dette endnu mere kompliceret.

5.2.5 Som påpeget af Kommissionen er det af største vigtighed for forskernes karriereudsigter og for opfyldelsen af »3 %-målet«⁽²⁵⁾ at reducere den åbenlyse forskel mellem de samfundsøkonomiske behov i EU på den ene side og den mikroøkonomiske eller aktuelle budgettekniske adfærd (f.eks. i det offentlige), samt den deraf resulterende »personalepolitik«.

5.2.5.1 Forskningen bør ikke blive »jaget vildt« eller være en kasterbold for kortsigtede styringseksperimenter eller budgetproblemer. God og succesrig forskning skal planlægges på langt sigt og bør ikke påbegyndes, afbrydes eller omlægges efter forgodtbefindende, f.eks. som følge af skiftende konjunkturer, budgetkriser eller aktuelle politiske eller planlægningsmæssige tendenser. Den har i langt højere grad brug for kontinuitet, frihed og stabilitet. Kun på disse betingelser kan der rådes bod på de ovenfor beskrevne problemer og undgå, at de opstår fremover.

5.2.5.2 Som fastslået af Kommissionen er der desuden et presserende behov for egnede studieplaner og forgreningsmuligheder, så man undgår erhvervsmæssige blindgyder af denne art og i stedet tilbyder de unge, der skal vælge uddannelse, et opmuntrende og troværdigt perspektiv.

5.2.5.3 Det ville også være nyttigt at forbedre forskernes mulighed for at få job i erhvervslivet (se punkt 5.4) eller som lærere (f.eks. ved at ansætte forskere, der ikke kan få fast arbejde ved universiteter eller i offentligt støttede forskningsinstitutioner, i stillinger som undervisere med forskningserfaring på højere læreanstalter, især da der ofte er mangel på veluddannede og forskningserfarne medarbejdere.

5.2.6 EØSU hilser derfor de foranstaltninger, som Kommissionen stiller klart op i sin meddelelse, velkommen. Kommissionen vil:

- nedsætte en ekspertgruppe, som skal afdække flere eksempler på god praksis i relation til forskellige beskæftigelsesmuligheder såsom tværsektoriel mobilitet eller nye modeller for karriereforløb samt formidle disse bredt til forskersamfundet,
- påbegynde udarbejdelsen af et charter for europæiske forskere, der skal danne rammen om forvaltningen af karriereforløb for menneskelige ressourcer inden for F&U, baseret på frivillig regulering,
- iværksætte evaluering og benchmarking af forskeres mange forskellige karrieremuligheder,
- udarbejde en »kodeks for ansættelse af forskere« baseret på bedste praksis, for at forbedre ansættelsesmetoderne.

Udvalget anbefaler dog, at der tages hensyn til dets bemærkninger om disse spørgsmål.

5.2.6.1 EØSU anbefaler, at initiativer⁽²⁶⁾ i denne retning, der er iværksat på de højere læreanstalter i nogle medlemsstater, udbredes til forskningsorganisationer uden for universiteterne,

og at der samtidig føres nøje kontrol med, om de aktuelle foranstaltninger⁽²⁷⁾ rent faktisk fører til de forbedringer, der er stillet i udsigt.

5.3 Kapitel 3.2 i Kommissionens meddelelse: Offentlighedens anerkendelse af karrierer inden for FTU

5.3.1 Offentlighedens anerkendelse af karrierer inden for FTU er en meget vigtig faktor. EØSU tilslutter sig helhjertet Kommissionens udsagn: »Den offentlige støtte til forskere afhænger af, i hvor høj grad videnskab opfattes som et middel til at bidrage til samfundets udvikling.«

5.3.2 EØSU er også enig i de andre overvejelser, som Kommissionen fremlægger i kapitel 3.2. EØSU påpeger dog, at problemerne og vanskelighederne ved en »europæisk forskerkarriere«, som Kommissionen i sin meddelelse har sat sig for at overvinde, hænger sammen med den ufuldkomne gennemførelse af det indre marked, og at borgerne og offentligheden — i mange tilfælde også politikerne — ikke altid er tilstrækkeligt bevidste herom. Det er derfor også nødvendigt med en særlig indsats, for at formidle velfunderede oplysninger til politikerne.

5.3.3 Det ville dog være en overdreven forenkling at påstå, at kernen i problematikken først og fremmest er borgernes manglende påskønnelse af og kendskab til betydningen af forskning og udvikling.

5.3.4 Selvom det er rigtigt, at borgerne som regel ikke er tilstrækkeligt klar over, hvor stor en del af deres velstand der bygger på resultaterne af tidligere forskning og udvikling, har de fleste dog en vis respekt for forskerhvervet og forskernes evner.

5.3.5 Det egentlige problem er at sikre politisk vilje til at forbedre forskernes personlige og erhvervsmæssige situation og eliminere de ovenfor beskrevne ulemper. Disse problemer kan også bidrage til den manglende påskønnelse.

5.3.6 Tilvejebringelsen af den nødvendige politiske vilje vanskeliggøres desværre af den kendsgerning, at fremme af forskning og udvikling — og dermed også af forskerhvervet — som regel ikke påkalder sig den medieopmærksomhed og dermed offentlighedens interesse, som er en fordel i det politiske liv. Et andet problem er, at antallet af forskere er for lille til, at deres erhvervsmæssige og sociale interesser kan blive effektivt repræsenteret på en organiseret måde.

5.3.7 Det hænger også sammen med, at den tid, der går fra investeringerne i forskning og udviklingen af økonomiske og kulturelle goder, er temmelig lang, som regel længere end den tid, samfundets politiske opmærksomhed kan holdes fangen; det spiller også ind, at betydningen af nye erkendelser og deres potentiale som regel ikke trænger ind i borgernes almene bevidsthed på en spektakulær måde, men lidt efter lidt.

⁽²⁵⁾ EUT C 95 af 23.4.2003.

⁽²⁶⁾ f.eks. Volkswagen-stiftelsens Lichtenberg-program.

⁽²⁷⁾ f.eks. indførelsen af et »juniorprofessorat« i Tyskland.

5.3.8 EØSU kan derfor fuldt ud tilslutte sig Kommissionens udsagn: »For at skabe politisk forståelse for forskningens store betydning for samfundets udvikling skal forbindelsen mellem forskningens indhold og nettofordelene for samfundet belyses. Ligeledes skal samfundet have bedre mulighed for at kunne forstå forskningens rolle, relevansen af at forske og værdien af karrierer inden for F&U.« Desuden bør samfundet informeres bedre om de funktionsbetingelser, der er nødvendige for forskning på højt niveau.

5.4 Kapitel 3.3 i Kommissionens meddelelse: Kontakt mellem den akademiske verden og erhvervslivet

5.4.1 Om dette emne siger Kommissionen: »Partnerskaber mellem den akademiske verden og erhvervslivet eller privat og offentligt finansierede forskningsorganisationer vil fremover være en afgørende betingelse for videnovertførsel og innovation, men det er stadig uklart, hvordan man skal strukturere sådanne partnerskaber, endstige hvordan man skal udveksle personale eller gennemføre fælles uddannelsesprogrammer.« EØSU støtter dette udsagn langt hen ad vejen, men ser ikke længere så kritisk på situationen.

5.4.2 EØSU erkender dog, at der stadig er behov for yderligere forbedringer og også for en bedre gensidig forståelse for arbejdsmetoder og karrierekrav.

5.4.2.1 Et særligt vigtigt aspekt, også i relation til de ønskede studieplaner, ligger i spørgsmålet om, hvorfor erhvervslivet generelt foretrækker unge dimittender, når de ansætter forskere og ingeniører, i stedet for eksperter med flere års forskningserfaring, selvom disse med deres større viden kunne fremskynde overførslen af viden om de mest moderne metoder og procedurer.

5.4.2.2 EØSU gentager sin tidligere fremsatte anbefaling⁽²⁸⁾, nemlig at allerede eksisterende programmer til fremme af mobiliteten (»industry host fellowships«) ændres og styrkes på en sådan måde, at der skabes klare incitamenter for de berørte personer til at udvise den nødvendige mobilitet, så udvekslingsperioder af tilstrækkelig lang varighed bliver mulige, og det gøres attraktivt for begge parter at opretholde en permanent udveksling. Dette kunne ansprede erhvervslivet til at ansætte ældre og mere erfarne forskere.

5.4.3 I enkeltstående tilfælde er der også sket fremskridt. De forhindringer, der nævnes i meddelelsen, er f.eks. ikke så store i forholdet mellem erhvervslivet og tekniske universiteter eller teknologiorienterede forskningsinstitutioner.

5.4.4 Men her er der også behov for at sikre kompatibilitet eller mulighed for overførsel/ankendelse af de forskellige elementer i den sociale sikring (såsom sygeforsikring, invaliditetsforsikring, pensionsforventninger samt forudgående pensionsgivende ansættelsesperioder) på såvel nationalt som europæisk niveau.

5.4.5 Endelig kan man ikke se bort fra, at der findes forskellige begavelser og evner, hvoraf nogle er særlig nyttige for erhvervslivet, hvor de kan udfolde sig særlig godt, mens andre passer bedre til traditionelle forskningsopgaver på et universitet.

5.5 Den europæiske dimension af karrierer inden for FTU (kapitel 3.4)

Kommissionen giver i dette kapitel en grundig analyse af mulighederne, opgaverne og problemerne i forbindelse med dette aspekt af karrierer inden for FTU.

5.5.1 Mulighederne skal findes i et betydeligt udvidet arbejdsmarked, der især for de højt specialiserede eksperter er såvel personlig som økonomisk betydningsfuld. Det skal desuden understreges, at en »europæisering« af forskerhvervet har afgørende betydning for Kommissionens målsætning, som også støttes af EØSU⁽²⁹⁾, om at optimere »de samlede materielle ressourcer og infrastrukturer på europæisk plan«.

5.5.2 Det største risikomoment er på den ene side, hvorvidt opnået faglig erfaring i en anden EU-medlemsstat vil blive værdsat og anerkendt på »hjemmemarkedet« og give karriereforskeligheder, og på den anden side den stadig manglende harmonisering/overførsel/ankendelse af de forskellige elementer af social sikring (såsom sygesikring, uarbejdsdygtighedsforsikring, folkepension, pensionsberettigende arbejdsperioder, anerkendelse af tidligere pensionsberettigende arbejdsperioder osv.).

5.5.3 Dette kræver passende foranstaltninger med henblik på at sikre, at skift af arbejdsgiver, opholdssted/medlemsstat, arbejdsplads i de offentligt støttede forskningsinstitutioner i forskellige medlemsstater og industrien osv., hvilket er ønskeligt og karakteristisk for den »europæiske« forskers karriereforløb, ikke – som det ofte har været tilfældet før – får skadelig indvirkning på de ovennævnte krav.

5.5.4 Der skal udarbejdes og gennemføres konkrete løsninger for at kunne opnå de i Kommissionens meddelelse opstillede mål.

⁽²⁸⁾ EFT C 204 af 18.7.2000, pkt. 8.2.2.

⁽²⁹⁾ EFT C 204 af 18.7.2000, pkt. 9.6.

5.5.5 Det er derfor nødvendigt samtidig med implementeringen af de relevante forskningsprogrammer også at tilpasse de personlige indkomster, indbetalingerne til pension og sygesikring (!), udgifterne i forbindelse med flytning, ejendomsægter, reovering, køb af fast ejendom, børns skoling, bevarelse af familiens enhed (!), arbejdsløsheds- og uarbejdsdygtighedsforsikring osv. såvel som de hertil knyttede skattemæssige aspekter⁽³⁰⁾ til de for en europæisk forskerkarriere nødvendige betingelser. Mange af de eksisterende bestemmelser (f.eks. skat på køb af fast ejendom) hindrer direkte mobiliteten.

5.5.5.1 Der bør navnlig indføres et europæisk pensionsystem – eller det bør gennemføres i praksis – hvis det allerede eksisterer således at optjente pensionsrettigheder ved skift af arbejdsgiver og medlemsstat fuldt ud kan bevares eller overføres, uden at det alt i alt stiller rettighedshaveren dårligere.

5.5.5.2 Et yderligere generelt problem er ofte ægtefællens eller samleverens arbejde. For at undgå at familiens enhed bringes i fare, bør det tilstræbes at finde eller skabe passende jobmuligheder for partneren. Der bør til dette formål udarbejdes en officiel strategi⁽³¹⁾.

5.5.6 Dette får også i stor udstrækning opbakning af Kommissionen, som i sin meddelelse skriver: »Endelig skal fremme af den europæiske dimension i F&U-karrierer indsættes i strukturerede, koordinerede retlige rammer på europæisk plan, hvilket burde sikre forskerne og deres familier god social beskyttelse og dermed mindske risikoen for at miste allerede erhvervede sociale sikringsrettigheder (Udvalgets bemærkning: denne risiko bør fjernes!). I denne sammenhæng bør forskerne kunne drage fordel af det arbejde, der udføres på EU-plan med at modernisere og forenkle koordineringen af de sociale sikringsordninger... Inden for disse rammer bør der tages hensyn til forskernes og deres familiers specifikke behov«.

5.5.7 Udvalget anbefaler dog, at de relevante mobilitetsprogrammer og deres bestemmelser – så længe disse mål ikke er blevet nået, eller de bebudede bestemmelser ikke er trådt i kraft – udformes på en sådan måde, at der ikke alene kompenseres fuldstændigt for eksisterende ulemper, men derudover ligeledes skabes mere vidtgående incitamenter. Sådanne incitamenter er nødvendige både med henblik på at gøre en europæisk forskerkarriere attraktiv selv for topforskere og om muligt igen tiltrække eller få topforskere tilbage fra eksempelvis USA.

5.5.8 Med det mål for øje at gøre udvidelsen af det begrænsede arbejdsmarked som følge af realiseringen af det europæiske forskningsrum mere effektiv anbefaler udvalget, at

Kommissionen systematisk udvikler og forbedrer sin eksisterende internet-plattform⁽³²⁾, således at samtlige relevante jobtilbud/licitationer i EU fra forskningsinstitutter og –projekter samt universiteter såvel som virksomheder findes opslået på en struktureret måde og med tilstrækkeligt detaljerede oplysninger. Dette bør ligeledes forankres i »Chartret«. EØSU foreslår, at der ligeledes tages kontakt med de institutioner i medlemsstaterne, som også beskæftiger sig med dette spørgsmål.

5.6 Doktorander, ph.d.-studium og doktorgrad

Kommissionen tager også spørgsmålet om doktorander op. Bag dette spørgsmål gemmer der sig ifølge udvalget forskellige aspekter, nemlig (i) doktorandernes rolle og situation samt (ii) behovet for videnskabsmænd/ingeniører/forskere, der har taget en doktorgrad.

5.6.1 For at få mulighed for at gennemføre et ph.d.-studium skal kandidaten som regel have afsluttet en akademisk uddannelse med gode resultater.

5.6.2 På tilsvarende måde kan opnåelsen af en doktorgrad på den ene side betragtes som et uddybende supplement til den akademiske uddannelse og på den anden side først og fremmest som et førsterangs kvalifikationsbevis for et selvstændigt forskningsarbejde.

5.6.3 Desuden formidler en doktorafhandling andre vigtige generelle kvalifikationer såsom evnen til at udføre dybtgående forskning, fremlægge særlig komplekse sagsforhold skriftligt og mundtligt på en forståelig måde samt anvende engelsk inden for naturvidenskab og teknisk videnskab i et internationalt miljø.

5.6.4 Doktoranderne bidrager i egenskab af den akademiske forsknings »fodfolk«⁽³³⁾. uundværligt og væsentligt til forskningsresultaterne og dermed også til universitetets og lignende forskningsinstitutters opstillede mål.

5.6.5 Doktoranderne har derfor et berettiget – og som regel langt fra opfyldt – krav på at få anerkendt deres arbejde⁽³⁴⁾ fuldt ud som et erhverv (aflønnning, sociale ydelser).

⁽³⁰⁾ I visse medlemsstater beskattes endda udgifterne til kompensation af forskernes øgede mobilitetsomkostninger.

⁽³¹⁾ I erkendelse af dette problem vil de tyske forskersammenslutninger Deutsche Forschungsgemeinschaft og Stiftverband für die Deutsche Wissenschaft eksempelvis afholde et fælles arrangement om emnet dobbeltkarriere. Se også internet-siderne www.kowi.de og www.dfg.de/wissenschaftliche_karriere/focus/doppelkarriere_paare/index.html

⁽³²⁾ http://europa.eu.int/eracareers/index_en.cfm

⁽³³⁾ Dette begreb er ganske vist forståeligt, men passer langt fra altid. Doktorafhandling kan indeholde fremragende pionerarbejde. I enkelte tilfælde har opdagelser i doktorafhandling således ført til en nobelpris (f.eks. R. Mössbauer, nobelpris 1961, og R.A. Hulse, nobelpris i 1993).

⁽³⁴⁾ For så vidt det drejer sig om en hovedbeskæftigelse, som f.eks. ikke følger af efteruddannelse.

5.6.6 Et uundgåeligt særtræk ved forskningsarbejde er en vis afhængighed af vejlederen, der i vid udstrækning skal bedømme arbejdet.

5.6.6.1 Vejlederens opgaver og metoder må dog ikke gå så vidt, at de fjerner doktorandens incitament, endelige kriteriet om, at doktoranden skal kunne arbejde selvstændigt.

5.6.6.2 Selvom vejlederens funktion og opgave ganske vist er yderst hjælpsom, kan de i enkelte tilfælde føre til misbrug. Dette kan skyldes den alt for lave aflønning af doktoranderne, hvilket medfører utilbørligt høje krav, der hovedsagelig ligger i vejlederens interesse, og en alt for lang forskningsperiode.

5.6.7 Udvalget anbefaler derfor, at Kommissionen gør sig overvejelser om en adfærdskodeks med hensyn til behandlingen af doktorander og deres rolle, samt at resultatet heraf bliver indskrevet i »chartret«.

5.6.8 Kommissionen påpeger ligeledes i sin meddelelse, at »erhvervslivet tilsyneladende er ivrigt efter at ansætte forskere uden doktorgrader, fordi de, der har en doktorgrad, er for specialiserede«⁽³⁵⁾.

5.6.9 EØSU kan generelt ikke bakke op om denne udtalelse, selv om det desværre ser ud til, at erhvervslivet foretrækker unge nyudklækkede dimittender, hvilket fører til en barriere for mobiliteten mellem den akademiske verden og erhvervslivet. Såvel i visse medlemsstaters kemikalieindustri som andre videnskabeligt og teknisk orienterede brancher er et afsluttet ph.d.-studium med gode resultater – hvis ikke allerede et ansættelseskriterium i dag – sædvanligvis en forudsætning for en vellykket karriere (dette gælder normalt ikke for ingeniører).

5.6.10 En doktorgrad er under alle omstændigheder en uafviselig forudsætning for en videre akademisk karriere – herunder inden for offentligt støttede forskningsinstitutter (dette gælder normalt ikke for ingeniører).

5.7 Den videnskabelige verdens attraktivitet og ekspertise

5.7.1 Når unge vælger at gøre karriere inden for forskerhvervet og skal tage stilling til, hvor de senere vil arbejde, er

det et afgørende kriterium, at der i det pågældende land findes attraktive forskningsinstitutioner inden for deres område, hvor de kan arbejde side om side med de bedste forskere, der tjener som rollemodeller og normsættere.

5.7.2 Samfundet og politikerne skal derfor sørge for, at forudsætningerne for opbygningen og opretholdelsen af kompetence og ekspertise er til stede eller vil kunne skabes.

5.7.3 Opbygningen af ekspertise og eliter er imidlertid resultatet af en lang og kompleks udviklings- og udvælgelsesproces, der følger sine egne regler, og som afhænger af tilstedeværelsen af en lang række vigtige og indbyrdes forbundne faktorer.

5.7.4 Afgørende faktorer er fremragende eksempler på forskere, som har opnået opsigtsvækkende resultater, attraktive faciliteter, en kreativ og idérig ledelse, følelsen af at være involveret i opdagelsen eller udviklingen af noget nyt og alle deltagernes berettigede forventninger om at kunne udvikle deres eget potentiale, bidrage med egne idéer og herigennem opnå anerkendelse for deres arbejde.

5.7.5 Alt dette kan kun udvikles og trives på basis af en bred og velfunderet universitetsuddannelse af høj kvalitet samt et diversificeret forskningsmiljø, der omfatter tilstrækkelig grundlæggende forskning.

5.8 Et europæisk år for forskere

5.8.1 EØSU bifalder og støtter Kommissionens intention om i nær fremtid at arrangere et »europæisk år for forskere«.

5.8.2 EØSU ser dette initiativ som en enestående anledning til at sætte fokus på forskerhvervet og dets betydning for samfundet og Lissabon-målsætningerne samt stræbe efter en dybere gensidig forståelse mellem civilsamfundet og det videnskabelige samfund.

5.8.3 EØSU anbefaler, at de relevante organisationer i medlemsstaterne samt de tilsvarende videnskabelige organisationer, som er aktive på europæisk plan, ligeledes involveres i denne opgave, og er selv parat til at yde et væsentligt bidrag.

Bruxelles, den 25. februar 2004

Roger BRIESCH

Formand for

Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg

⁽³⁵⁾ Denne udtalelse berører de ovennævnte spørgsmål om industriens rekrutteringspraksis. Denne praksis bør undersøges grundigt og så vidt muligt forbedres.

Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om »forslag til Europa-Parlamentets og Rådets afgørelse om visse tredjelands virksomhed på søtransportområdet (kodificeret udgave)«

(KOM(2003) 732 endelig — 2003/0285 (COD))

(2004/C 110/03)

Rådet for Den Europæiske Union besluttede den 9. december 2003 under henvisning til EF-traktatens artikel 71 at anmode om Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om det ovennævnte emne.

Det forberedende arbejde henvistes til Den Faglige Sektion for Transport, Energi, Infrastruktur og Informationsfundet, som udpegede Daniel Retureau til ordfører. Sektionen vedtog sin udtalelse den 3. februar 2004.

Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg vedtog på sin 406. plenarforsamling den 25.-26. februar 2004, mødet den 25. februar 2004, følgende udtalelse med 102 stemmer for, 1 imod og 4 hverken for eller imod:

1. Kommissionens forslag, retsgrundlag

1.1 Forslaget til afgørelse, som er blevet forelagt Rådet og Europa-Parlamentet, består i en kodifikation af Rådets afgørelse 78/774/EØF af 19. september 1978 ⁽¹⁾ om visse tredjelands virksomhed på søtransportområdet. Nævnte afgørelse er blevet ændret væsentligt ved Rådets afgørelse 89/242/EF af 5. april 1989 ⁽²⁾ om samme emne.

1.2 Retsgrundlaget for den kodificerede udgave er Kommissionens interne beslutning af 1. april 1987 ⁽³⁾, sådan som det blev fastslået i formandskabets konklusioner fra Det Europæiske Råd i Edinburgh i december 1992 (del A, bilag 3). Kodifikationen er foretaget i overensstemmelse med Kommissionens meddelelse til Europa-Parlamentet og Rådet om kodificering af gældende fællesskabsret ⁽⁴⁾, dvs. uden brud på retsreglerne og i overensstemmelse med den lovgivningsprocedure, der gælder på tidspunktet for kodifikationen.

1.3 Proceduren til vedtagelse af de kodificerede retsakter (i dette tilfælde på søtransportområdet) er fastsat i EF-traktatens artikel 80 og 251.

2. EØSU's bemærkninger og konklusioner

2.1 EØSU har allerede i tidligere udtalelser ⁽⁵⁾ fremlagt sit syn på hovedproblematikken i den kodificerede udgave, hvor der ikke foretages nogen ændringer af indholdet i en række

retsakter, der sigter mod at indkredse enhver form for dumping på søtransportområdet, som iværksættes af visse tredjelande, og som skader de europæiske operatørers interesser, således at der i givet fald kan træffes passende modforanstaltninger. Problematikken vil derfor ikke blive behandlet her.

2.2 Kodifikationen skal gøre fællesskabslovgivningen mere klar og gennemsigtig. Dette gælder navnlig bestemmelser, som er blevet ændret i tidens løb og spredt mellem den oprindelige retsakt og senere ændringsretsakter. Kodifikationen giver således en større retssikkerhed på kodifikationstidspunktet såvel for dem, som fællesskabslovgivningen henvender sig til, som for dem, der anvender lovgivningen.

2.3 EØSU bifalder og støtter bestræbelserne på at forenkle fællesskabslovgivningen, herunder procedurerne til konsolidering og kodificering af den gældende fællesskabsret. Disse bestræbelser bidrager til en demokratisk styreform ved at lette forståelsen af gældende fællesskabsret og dens anvendelse.

2.4 Forslaget til kodifikation er i dette tilfælde baseret på en foreløbig konsolidering foretaget af Kontoret for De Europæiske Fællesskabers Officielle Publikationer. Den vedlagte sammenligningstabel viser sammenhængen mellem de gamle og de nye artikelnumre i afgørelsen.

⁽¹⁾ EFT L 258 af 21. september 1978, s. 35-36.

⁽²⁾ EFT L 97 af 11. april 1989, s. 47.

⁽³⁾ KOM(1987) 868 PV.

⁽⁴⁾ KOM(2001) 645 endelig.

⁽⁵⁾ Initiativudtalelse om transportsektorens problemer i forholdet til statshandelslandene (EFT C 59 af 8. marts 1978, s. 10-13), udtalelse om forslag til afgørelse 78/774 (EFT C 269 af 13. november 1978, s. 56), udtalelse om forslag til ændret afgørelse 78/774 (EFT C 105 af 16. april 1979, s. 20-21), udtalelse om forslag til ændret afgørelse 78/774/1978 (EFT C 71 af 20. marts 1989, s. 25).

2.5 Det foreslåede retsgrundlag og den foreslåede lovgivningsprocedure er i fuldstændig overensstemmelse med gældende fællesskabsret.

2.6 EØSU støtter derfor forslaget til kodifikation, som det har fået forelagt til udtalelse, og henstiller til lovgiveren at vedtage dette forslag.

Bruxelles, den 25. februar 2004

Roger BRIESCH

Formand for

Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg

Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om »Forslag til Europa-Parlamentets og Rådets direktiv om arsen, cadmium, kviksølv, nikkel og polycykliske aromatiske kulbrinter i luften«

(KOM(2003) 423 endelig — 2003/0164 (COD))

(2004/C 110/04)

Rådet for Den Europæiske Union besluttede den 29. august 2003 under henvisning til EF-traktatens artikel 95 og 251 at anmode om Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om det ovennævnte emne.

Det forberedende arbejde henvistes til Den Faglige Sektion for Landbrug, Udvikling af Landdistrikterne og Miljø, som udpegede Thomas McDonogh til ordfører. Sektionen vedtog sin udtalelse den 5. februar 2004.

Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg vedtog på sin 406. plenarforsamling den 25.-26. februar 2004, mødet den 25. februar 2004, følgende udtalelse med 101 stemmer for og 2 hverken for eller imod:

1. Indledning

1.1 Rådets direktiv 96/62/EF om vurdering og styring af luftkvalitet (luftkvalitetsrammedirektivet) udstikker rammerne for kommende EU-lovgivning om luftkvalitet.

1.2 Der er i bilag I til direktiv 96/62/EF hjemmel til at regulere luftens indhold af arsen, cadmium, kviksølv, nikkel og polycykliske aromatiske kulbrinter (PAH) ved at fastsætte kriterier og metoder til vurdering af luftkvaliteten og til at fastsætte bestemmelser om, hvordan oplysningerne stilles til rådighed for Kommissionen og offentligheden.

1.3 Kommissionens forslag opfylder forpligtelserne i henhold til direktiv 96/62/EF ved at indføre ny lovgivning for de i bilag I nævnte tungmetaller, der vides eller mistænkes for at være kræftfremkaldende for mennesker, og hvor der ikke er fundet nogen tærskelværdi for sundhedsskadelige virkninger.

2. Resumé af forslaget

2.1 I Kommissionens forslag erkendes det, at det ikke er muligt ved hjælp af omkostningseffektive foranstaltninger overalt at nå ned på koncentrationer, der ikke medfører nogen skadevirkninger for menneskers sundhed. Forslaget svarer derfor ikke fuldstændig til direktiv 96/62/EF, der indeholder bindende grænseværdier.

2.2 Forslaget kræver obligatorisk overvågning, hvor koncentrationerne overskrider følgende vurderingstærskler:

— 6 ng arsen pr. m³

— 5 ng cadmium pr. m³

— 20 ng nikkel pr. m³

— 1 ng benzo[a]pyren (BaP) pr. m³.

Koncentrationer under disse tærskler skulle begrænse skadevirkninger for menneskers sundhed. Det er derfor tilstrækkelig med indikativ overvågning af koncentrationerne af disse tungmetaller på de få steder, hvor vurderingstærsklerne ikke overskrides.

2.3 Hvad kviksølv angår, finder Kommissionen det vigtigt, at dokumentationen om den samlede eksponering revurderes senere, og at der ved denne revurdering lægges særlig vægt på sammenhængen mellem kilde og modtager og på omdannelsen af kviksølv i miljøet.

2.4 Medlemsstaterne er forpligtet til at oplyse Kommissionen og offentligheden om enhver overskridelse af målværdien, årsagerne hertil og eventuelle modforanstaltninger.

3. Generelle bemærkninger

3.1 EØSU er klar over, at det er forbundet med særlige vanskeligheder at opstille mål, eftersom der ikke findes nogen tærskler til vurdering af de sundhedsskadelige virkninger. EØSU bifalder forslaget, eftersom disse forurenende stoffers virkninger på menneskers sundhed og miljøet indtræffer via koncentrationer i luften og aflejring i land- og vandmiljøer, og aflejringen i landmiljøer ligeledes kan påvirke jordens kvalitet og frugtbarhed samt vegetationens kontaminering.

3.2 EØSU er enig med Kommissionen i, at forslaget er både »ambitiøst og praktisk gennemførlig«. EØSU finder det derfor også vigtigt, at målene revurderes senere, eftersom man stadig mangler kendskab til tungmetallers og POP-forbindelsers skæbne og adfærd. Dette er navnlig tilfældet for kviksølv.

4. Særlige bemærkninger

4.1 EØSU understreger, at man bør erkende, at disse koncentrationer i luften i EU's nuværende femten medlemsstater er gennemsnitsværdier, der som bekendt varierer geografisk og, for så vidt angår visse forurenende stoffer, også sæsonmæssigt. Om vinteren forekommer der f.eks. væsentlig højere koncentrationer af den noget tungere PAH-forbindelse BaP som følge af den forøgede anvendelse af brændsel til boligopvarmning. Dette kan føre til, at niveauet overskrides i en væsentlig del af året, selv om den årlige gennemsnitsværdi stemmer overens med tærsklerne.

4.1.1 De foreslåede tærskelværdier for metaller (og målværdien for BaP) vil sandsynligvis også blive overskredet tæt ved visse industrianlæg og i byområder i vintermånederne, hvor der er et stort behov for rumopvarmning. Dette medfører, at en del af EU's befolkning konstant vil være udsat for luftforurening på et niveau, der ligger over de fastsatte tærskler. Disse forslag vil derfor ikke give alle borgere tilstrækkelig beskyttelse (i hvert fald ikke på kort sigt).

4.2 Eftersom emissionsdataene i det foreslåede direktiv stammer fra referenceåret 1990, finder EØSU, at Kommissionen bør overveje at indarbejde mere nutidige data, der viser tendenserne inden for det sidste årti eller der omkring. På denne måde vil man kunne identificere enhver reduktion inden for de vigtigste kildegrupper.

4.3 BaP er blevet valgt som indikator for den kræftfremkaldende risiko, selv om BaP kun er en ud af de 16 prioriterede PAH-forbindelser, som måles generelt. FN/ECE-listen omfatter f.eks. yderligere 3 indikatorer. EØSU finder, at Kommissionen bør overveje at medtage andre PAH-forbindelser i direktivet for at sikre, at det fjerde afledte direktiv er i overensstemmelse (og sammenlignelig) med andre internationale aftaler (som f.eks. FN/ECE-protokollen).

4.4 EØSU finder, at det er sværere at kontrollere diffuse kilder som f.eks. boligopvarmning (vigtig i forbindelse med PAH-forbindelser), hvilket medfører højere omkostninger. Andre foranstaltninger til kontrol af mobile emissioner (som f.eks. en forbedring af brændstofkvaliteten for at reducere partikelemissionerne) vil også bidrage til at reducere koncentrationer i luften. Optimering af husholdningsovne/brændere i forbin-

delse med kontrol af BaP-emissioner kan bidrage til at reducere eksponering, navnlig i byområder. Det vil formentlig være alt for dyrt at modernisere de eksisterende ovne, men der bør opstilles betingelser for nye ovne, kedler og varmeanlæg for at sikre, at fremtidige emissioner reduceres.

4.5 EØSU finder, at der helt klart bør foretages en yderligere vurdering af de potentielle kilder til disse forurenende stoffer i de ti tiltrædelseslande, eftersom emissioner fra disse lande vil kunne påvirke luftkvaliteten i hele Europa. Tiltrædelseslandene bør således tilskyndes til rettidigt at opfylde direktivet, om nødvendigt med EU's hjælp, således at den grænseoverskridende forurening kan begrænses.

4.6 EØSU er klar over, at det i henhold til cost-benefit-beregninger er nødvendigt med betydelige investeringer for at modernisere de vigtigste kilder. Disse investeringer kan have alvorlige konsekvenser for industrien og medføre tab af konkurrenceevne. Kommissionen bør i forbindelse med gennemførelsen af direktivet derfor bestræbe sig på at opnå en balance mellem de økonomiske konsekvenser og de positive virkninger for menneskers sundhed, også selv om der skal træffes vanskelige foranstaltninger for at forbedre luftkvaliteten, reducere eksponering og forbedre menneskers sundhed.

4.7 EØSU finder ligeledes, at en vigtig del af gennemførelsen af det fjerde afledte direktiv bør bestå i at formidle oplysninger til offentligheden om den lokale luftkvalitet, hvad angår disse forurenende stoffer. Det er dog vigtigt, at offentligheden udstyres med de værktøjer, der er nødvendige for at kunne fortolke og forstå disse oplysninger.

Bruxelles, den 25. februar 2004

Roger BRIESCH

Formand for

*Det Europæiske Økonomiske og Sociale
Udvalg*

Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om »Kommissionens forslag til Europa-Parlamentets og Rådets forordning om ernærings- og sundhedsanprisninger af fødevarer«

KOM(2003) 424 endelig — 2003/0165 (COD)

(2004/C 110/05)

Rådet for Den Europæiske Union besluttede den 29. juli 2003 under henvisning til EF-traktatens artikel 95 og 251 at anmode om Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om det ovennævnte emne.

Det forberedende arbejde henvistes til EØSU's Faglige Sektion for Landbrug, Udvikling af Landdistrikterne og Miljø, som udpegede Ann Davison til ordfører. Sektionen vedtog sin udtalelse den 5. februar 2004.

Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg vedtog på sin 406. plenarforsamling den 25.-26. februar 2004, mødet den 26. februar, enstemmigt, følgende udtalelse:

1. Indledning

1.1 EØSU bifalder i princippet Kommissionens forordning, der lægger vægt på ernæring og sundhed. Forordningen kommer på et tidspunkt, hvor WHO (for Europa) påpeger, at 20-30 % af alle voksne er overvægtige, og at hjerte-kar-sygdomme sættes i forbindelse med dårlig kost og manglende fysisk aktivitet. Regeringerne anerkender ligeledes i højere grad, at der er en sammenhæng mellem folks ernæring og deres sundhed og velvære, og at en dårlig sundhedstilstand har følger for de nationale økonomier.

1.2 Forslaget til forordning om ernærings- og sundhedsanprisninger af fødevarer kommer endvidere i en tid, hvor kost, diætetik og sundhedsbevidsthed får stor mediedækning, og forbrugerne mere end nogensinde før har behov for nøjagtige og underbyggede oplysninger, som kan hjælpe dem med at træffe bevidste valg. EØSU prioriterer forbrugerinformation og -beskyttelse meget højt.

1.3 På denne baggrund har Kommissionen i første omgang foreslået denne forordning, der opstiller kriterier for de producenter, der frivilligt ønsker at udarbejde anprisninger, som et supplement til direktiv 2000/13/EØF (vedrørende mærkning af og præsentationsmåder for levnedsmidler samt om reklame for sådanne levnedsmidler). Formålet hermed er både at skabe ens regler på et område, hvor fortolkningen varierer fra land til land, og sikre forbrugerne objektive oplysninger for at fjerne nogle af de uklarheder, som det nuværende reklamedirektiv har ført med sig.

2. Resumé af Kommissionens forslag

2.1 Direktiv 2000/13/EF indeholder et generelt forbud mod anvendelse af oplysninger, der ville kunne vildlede køberen eller tillægge levnedsmidler medicinske egenskaber. Den nye forordning vil omfatte mere specifikke retningslinjer for ernærings-

og sundhedsanprisninger. Dette har vist sig at være nødvendigt på grund af et stigende antal af sådanne anprisninger, hvoraf nogle er tvivlsomme, idet der ikke foreligger noget klart videnskabeligt bevis på deres rigtighed. Desuden forvirrer den nuværende mærkning ofte forbrugerne (!).

2.2 Forslaget har følgende hovedformål:

- at opnå et højt forbrugerbeskyttelsesniveau, ved at der gives frivillige oplysninger som supplement til de i henhold til EU-reglerne obligatoriske oplysninger
- at forbedre varenes frie bevægelighed i det indre marked
- at øge retssikkerheden for erhvervslivet og
- at sikre fair konkurrence i fødevarerektoren
- at fremme og beskytte innovation i fødevarerektoren.

2.3 I henhold til den foreslåede forordnings artikel 3 må ernærings- og sundhedsanprisningerne ikke:

- a) være usande eller vildledende
- b) rejse tvivl om andre fødevarers sikkerhed og/eller rette næringsværdi
- c) anføre eller antyde, at en afbalanceret og varieret kost generelt ikke kan give tilstrækkelige mængder næringsstoffer
- d) henvise til forandringer af kropsfunktioner på en utilbørlig eller skræmmende måde enten ved tekst eller ved billeder, grafik eller symboler.

2.4 Artikel 4 indeholder den minimums ernæringsprofil, som levnedsmidler skal have for at bære ernærings- og sundhedsanprisninger — f.eks. må alkoholholdige drikke ikke bære ernærings- og sundhedsanprisninger, medmindre de har et reduceret alkohol- eller energiindhold.

(¹) Jf. den undersøgelse, der er foretaget af den engelske forbrugerorganisation »Consumers Association«, april 2000.

2.5 Det er kun tilladt at anvende ernærings- og sundhedsanpræisninger, såfremt der kan dokumenteres en gavnlig ernæringsmæssig eller fysiologisk virkning på grundlag af almindeligt godkendte videnskabelige data, som er ajourført med teknologiske fremskridt, og der er tale om en betydelig virkning, samt at anprisningen er forståelig for forbrugeren.

2.6 Sundhedsanpræisninger skal ledsages af yderligere oplysninger i de tilfælde, hvor der eksempelvis henvises til kost og livsstil.

2.7 Det vil ikke være tilladt at anvende anpræisninger om psykologiske og adfærdsmæssige funktioner, ej heller om slankning og vægtkontrol eller fagfolk fra sundhedssektoren og frivillige organisationer. Ligeledes må anpræisninger ikke antyde, at sundhedstilstanden kan påvirkes negativt ved ikke at indtage fødevarerne. Anpræisninger om en reduceret sygdomsrisiko skal godkendes via Den Europæiske Fødevarer sikkerhedsautoritet (EFSA), og det skal fremgå klart, at sygdomme beror på flere risikofaktorer.

2.8 Bilaget indeholder en fortegnelse over ernæringsanpræisninger og betingelser for anvendelse af disse.

3. Generelle bemærkninger

3.1 EØSU bifalder forslaget til EU-rammebestemmelser, som vil gavne såvel forbrugerbeskyttelsen som harmoniseringen af det indre marked. Det anerkender behovet for at finde en løsning på problemet med de aktuelle forskellige nationale regler i form af nationale adfærdskodekser baseret på selvregulering. Den nye forordning vil udgøre det lovgivningsinstrument, som er nødvendigt for sikringen af en umiddelbar og ensartet effekt i alle medlemsstaterne.

3.2 Det er dog muligt, at importerede produkter overtræder forordningens bestemmelser både med hensyn til anpræisninger og mærkning ved udelukkende at forekomme på ikke-europæiske sprog. Der er bekymring over produkter, som købes via Internettet fra udbydere uden for EU.

3.3 EØSU understreger, at det er vigtigt, at lovgivningen er proportionel, forudsigelig, håndhævet korrekt og frem for alt praktisk, og er betænkelig ved, at nogle af bestemmelserne vedrørende dokumentationen for anpræisninger kan være for komplicerede, sågar uoverskuelige. Det er nødvendigt at indføre praktisk anvendelige procedurer ledsaget af klare tidstabeller med henblik på at undgå unødige forsinkelser i godkendelsesprocessen. EØSU frygter også, at EFSA's arbejdsbyrde vil blive for stor.

3.4 EØSU påpeger, at lovgivningen skal gå hånd i hånd med livslang forbrugeroplysning, hvilket omfatter accept af det personlige ansvar. I en tid, hvor fedme er et hastigt tiltagende problem selv hos mindre børn, er det vigtigt at fremhæve

betydningen af en varieret kost — dog uden at fjerne glæden ved god mad og gode drikkevarer. Motion skal gå hånd i hånd hermed. EØSU er bevidst om, at det er svært at formidle budskabet om balance, mådehold og begrænsning til forbrugere.

3.5 Udvalget erkender ikke desto mindre, at alle interessegrupper — producenter, distributører og detailhandlere, håndhævende myndigheder med ansvar for bl.a. handelsregler, ministerier samt relevante erhvervs-, social- og arbejdsmarkeds- og forbrugerorganisationer — skal tage deres del af ansvaret og så vidt muligt afstemme med hinanden. Massemediernes støtte er vigtig i formidlingen af budskabet til befolkningen.

3.6 EØSU understreger endvidere, at det er nødvendigt at tilskynde de enkelte medlemsstater til at indføre forbrugeroplysningsprogrammer i skolerne og integrere disse i de eksisterende fag såsom sprog, hjemkundskab eller samfundsfag. Dette skal ske allerede på de laveste klassetrin. Andre befolkningsgrupper som f.eks. ældre, handicappede og etniske minoriteter har også behov for særlig hjælp fra lokale social- og arbejdsmarkedsorganisationer. Der kunne indsamles og sammenlignes eksempler på eksisterende bedste praksis på europæisk plan.

3.6.1 EØSU opmuntrer Kommissionen til at fremme oplysningskampagner om sundhed og ernæring gennem dens offentlige sundhedsprogrammer.

3.7 EØSU vil fremhæve værdien af en generelt varieret og afbalanceret kost frem for at udråbe fødevarer som enten »gode« eller »dårlige«. Kommissionen må udtrykke sig klarere i sine forslag i artikel 4 vedrørende ernæringsprofilering, således at producenterne præcist ved, hvor de står.

4. Særlige bemærkninger

4.1 Artikel 1, stk. 2. EØSU støtter indføjelser af anpræisninger i forbindelse med storkøkkener på hospitaler, restauranter og skoler set i lyset af det store antal berørte forbrugere, hvoraf mange er sårbare. Udvalget sætter dog spørgsmålstegn ved forslagets praktiske gennemførelse og håndhævelse.

4.1.1 Stk. 4. EØSU henleder opmærksomheden på fødevarers særlige betydning for sårbare forbrugergruppers specifikke ernæringsbehov.

4.2 Artikel 2, Definitioner, stk. 1. EØSU spørger sig selv, om der ikke er fare for, at der vil blive udviklet varemærker, som antyder specifikke ernæringsmæssige eller medicinske egenskaber med henblik på at undgå at skulle dokumentere implicite anpræisninger.

4.2.1 Stk. 2. Natrium er anført i fortegnelsen over næringsstoffer. Henvisninger til både salt og natrium er forvirrende og skal præciseres.

4.2.2 Stk. 3. Den foreslåede definition er vag og vanskelig at anvende. For at rette op på det, bør det præciseres, at der refereres til alle næringsstoffer, som har en ernæringsmæssig eller fysiologisk virkning, herunder de probiotiske faktorer og enzymer, som indgår i mange levnedsmidler, såsom yoghurt, honning osv.

4.2.3 Stk. 8. EØSU gør opmærksom på, at Kommissionen anvender EF-domstolens definition af en »gennemsnitsforbruger«. Udvalget ser fortsat med bekymring på, at der vil være mange forbrugere med begrænset uddannelse og viden om levnedsmidler, som hverken forstår konsekvenserne af visse anprisninger, navnlig dem med procentangivelser, eller mærkningen.

4.3 Artikel 4, stk. 1. EØSU værdsætter, at denne artikel om ernæringsprofilering ikke blev omtalt i det oprindelige udkast til forslag. Selvom det får opbakning fra WHO og medlemsstaterne, ser fødevarerindustrien det som en upraktisk og unødvendig restriktion og mener, at forbrugerne selv burde tage ansvar for deres egne valg af kost. EØSU erkender ikke desto mindre, at forbrugerne i så høj grad påvirkes af anprisninger om fødevarers særlige og dokumenterede fordele såsom lavt indhold af fedt, sukker eller salt, at de ser bort fra den mulighed, at sådanne fødevarer også kan indeholde mange andre uønskede næringsstoffer (f.eks. isdesserter, der købes, fordi de kun indeholder 2 % fedt, men som alligevel indeholder enorme mængder sukker, uden at forbrugerne er bevidste herom). Ifølge Kommissionens forslag kan fremhævelsen af en dokumenteret fordel ved et produkt samtidig med udeladelsen af produktets andre ulemper være sand og nøjagtig, men det er ikke desto mindre vildledende over for forbrugerne.

4.3.1 EØSU opfordrer derfor Kommissionen til at udtrykke sig klarere i dens forslag om ernæringsprofilering og som en foreløbig løsning at lægge begrænsninger på anvendelsen af sundhedsanprisninger på fødevarer med indhold af ingredienser, hvor der tegner sig et mønster af overforbrug og en uønsket indvirkning på sundheden.

4.3.2 EØSU erkender, at der vil opstå gråzoner, da visse produkter ligger lige på grænsen (såsom frugtjuice og sødmælk), hvilket vil kræve særlige vurderinger af EFSA.

4.4 Artikel 6, stk. 3. De »kompetente myndigheders« rolle, som der også henvises til i artikel 24, bør styrkes og deres relation til EFSA fastlægges.

4.5 Kapitel 3. EØSU bakker op om, at der er behov for sammenligninger mellem fødevarer af samme kategori, men påpeger samtidig, at sammenligningernes skriftstørrelse skal være letlæselig (f.eks. mærkningen »30 % mindre fedt« og med helt små bogstaver »sammenlignet med standardprodukter«).

Desuden bør det fremgå klart af forslaget, at producenter ikke behøver at anføre ting, som ikke forekommer i produktet (f.eks. »Dette produkt indeholder ikke A- og C-vitaminer«).

4.6 Kapitel 4, artikel 10. EØSU hilser de særlige betingelser, sundhedsanprisninger skal opfylde, velkommen, da der kræves større forsigtighed i forbindelse med produkter, hvor valget i højere grad er følelsesbetonet, og der er større uvidenhed omkring videnskabelige termer. Udvalget opfordrer Kommissionen til at sikre, at anprisninger vedrører det produkt, der rent faktisk markedsføres, og ikke andre produkter, som anvendes sammen med dette (eksempelvis påstår nogle morgenmadsce-realier, at de bidrager til at bevare »sunde knogler«, mens det er mælken, der har et calcium-indhold).

4.7 Artikel 11, stk. 1, litra d). EØSU er bevidst om den rolle, som visse brancheorganisationer og frivillige organisationer spiller i markedsføringen af en sundere kost som et middel til forebyggelse af bestemte sygdomme. Bidrag fra disse organisationer i form af sagkyndig viden er velkomne. Ikke desto mindre bør deres mulige afhængighed af økonomisk støtte eller sponsoring overvåges, da de kan lovprise fødevarer udelukkende på baggrund af salgsfremmende aftaler, som ikke bygger på nogen fastsatte normer, ej heller er åbne for andre konkurrerende produkter. Desuden bør der fastsættes klare kriterier for, i hvilket omfang sponsoraftaler skal godkendes.

4.8 EØSU sætter spørgsmålstegn ved, om man vil kunne godkende visse anprisninger for den almene sundhed eller velvære (f.eks. »ingen farvestoffer«) og vægttab, såfremt de opfylder de herfor opstillede betingelser.

4.9 Artikel 14, stk. 1, litra c). Der henvises ofte til dokumenter, der er offentligt tilgængelige. EØSU ser positivt på denne oplysningskampagne, men håber at der vil blive gjort en indsats for at nå ud til den brede befolkning. (Jf. også artikel 15, pkt. 6 og artikel 17, pkt. 2).

4.9.1 Stk. 2. EØSU mener, at Kommissionens godkendelsesprocedurer muligvis er unødvendigt komplicerede. Tidligere godkendelsesprocedurer vil kunne ændres, og man vil i større udstrækning kunne sætte på EFSA's register. EØSU er bange for, at EFSA's virke vil blive hæmmet af disse nye procedurer. Formuleringen af stk. 2 skal gøres klarere, og EØSU foreslår, at udelukkende anprisningerne behøver at blive oversat til EU's officielle sprog, og industrien har behov for fleksibilitet i oversættelsen af hensyn til markedsføring. Med hensyn til artikel 15 sætter udvalget ligeledes spørgsmålstegn ved, om tidsfristerne er rimelige eller alt for tidskrævende med unødvendige forsinkelser i godkendelsesprocessen, eftersom EFSA i henhold til stk. 1 og 2, selv bestemmer tidsfristerne.

4.10 BILAG. EØSU støtter i princippet indføjelser af bilaget, der forsøger at præcisere definitionerne og give praktiske retningslinjer for producenterne. Udvalget er bevidst om, at dette bilag i et globalt samfund fuldt ud må tage højde for anbefalingerne i Codex Alimentarius og fra verdenssundhedsorganisationen (WHO). EØSU opfordrer endvidere Kommissionen til at indlede en omgående og grundig sagkyndig finjustering af hver klausul (f.eks. vedrørende anvendelsen af «naturlig»), inden forordningen vedtages, hvorefter der ikke vil kunne tilføjes ændringer. Udvalget er ikke enig i tolkningen af «light/let», da forbrugere i højere grad er tilbøjelige til at opfatte det i betydningen «lav» end «reduceret», som Kommissionen foreslår.

5. Konklusion

5.1 EØSU ser det nuværende forslag som et vigtigt skridt fremad både med hensyn til forbrugerbeskyttelse og harmonise-

ringen af reglerne på det indre marked. Udvalget ser frem til fremskridt inden for mærkning, samtidig med at det er bevidst om, at dette ikke er den eneste løsning på problemet med kommunikationen med forbrugere.

5.2 Udvalget støtter det nuværende forslags overordnede mål, men understreger, at der er behov for at forenkle procedurerne og granske tidsfristerne. Desuden anbefaler EØSU, at der her indgås visse kompromisser, hvilket kan blive nødvendigt med henblik på at afbalancere forbrugernes krav om mere underbyggede oplysninger og industriens behov for at drive virksomhed på et marked uden alt for mange begrænsninger. Det fremhæver betydningen af forbrugeroplysning, samt at alle berørte parter må bidrage hertil.

Bruxelles, den 26. februar 2004

Roger BRIESCH

Formand for

Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg

Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om »Forslag til Rådets direktiv om dyresundhedsbestemmelser for import til Fællesskabet af visse levende hovdyr og om ændring af direktiv 90/426/EØF og 92/65/EØF«

KOM(2003) 570 endelig —2003/0224 CNS

(2004/C 110/06)

Rådet for Den Europæiske Union besluttede den 16. oktober 2003 under henvisning til EF-traktatens artikel 37 at anmode om Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om det ovennævnte emne.

Det forberedende arbejde henvistes til EØSU's Faglige Sektion for Landbrug, Udvikling af Landdistrikterne og Miljø, som udpegede John Donnelly til ordfører. Sektionen vedtog sin udtalelse den 5. februar 2004.

Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg vedtog på sin 406. plenarforsamling af 25.-26. februar 2004, mødet den 25. februar 2004, med 106 stemmer for, ingen imod og 2 hverken for eller imod følgende udtalelse:

1. Indledning

1.1 Sygdomsudbrud i EU i de seneste år, navnlig udbrud af mund- og klovesyge og klassisk svinepest, har ført til en gennemgribende revision af EU's indsats for at forebygge og bekæmpe de pågældende dyresygdomme. Som led i forholdsreglerne over for truslen om potentielle fremtidige udbrud foreslår Kommissionen at rationalisere, styrke og ajourføre bestemmelserne om import til Fællesskabet af vildtlevende dyr og husdyr af arter, der er modtagelige for mund- og klovesyge og/eller klassisk svinepest.

1.2 Rådets direktiv 72/462/EØF⁽¹⁾ af december 1972 om sundhedsmæssige og veterinærpolitimæssige problemer i forbindelse med indførsel af kvæg, får, geder, svin og fersk kød eller kødprodukter fra tredjelande sikrer et højt niveau for beskyttelse af dyresundheden, idet der fastsættes generelle sundhedsbetingelser for import af bestemte dyr og produkter fra tredjelande. Rådets direktiv 2002/99/EF⁽²⁾ om dyresundhedsbestemmelser for produktion, tilvirkning, distribution og indførsel af animalske produkter til konsum vil dog, som led i hygiejnepakken, erstatte de betingelser, der ved direktiv 72/462 er fastsat for kød og kødprodukter. Dette forslag om import af levende hovdyr og ændringerne af direktiverne 90/426/EØF⁽³⁾ og 92/65/EØF⁽⁴⁾ vil i sidste ende føre til en ophævelse af Rådets direktiv 72/462/EØF.

1.3 I henhold til Rådets direktiv 90/426/EØF af 26. juni 1990 om dyresundhedsmæssige betingelser for enhovedede dyrs bevægelser og indførsel af enhovedede dyr fra tredjelande er det kun tilladt at importere dyr af hestefamilien fra tredjelande, der er opført på en liste udarbejdet i henhold til direktiv 72/462/EØF. Det vil derfor være nødvendigt at foretage ændringer for at tilfredsstille de nye krav, som en ajourføring og styrkelse af reglerne vil føre med sig.

1.4 Ved Rådets direktiv 92/65/EØF af 13. juli 1992 om dyresundhedsmæssige betingelser for samhandel med og

indførsel til Fællesskabet af dyr samt sæd, æg og embryoner, der for så vidt angår disse betingelser ikke er underlagt specifikke fællesskabsbetingelser som omhandlet i bilag A, del I, til direktiv 90/425/EØF, er der fastsat betingelser for import til Fællesskabet af andre hovdyr end tamkvæg, -svin, -får, -geder og -dyr af hestefamilien. Det vil også være nødvendigt at foretage ændringer af dette direktiv, idet det nye forslag opstiller regler for både vildtlevende og tamme hovdyr. Ydermere vil en ændring af Rådets direktiv 92/65 være påkrævet for at afspejle det nye forslags kriterium om udarbejdelse af en liste over godkendte tredjelande.

2. Resumé af Kommissionens forslag

2.1 I dette forslag fastsættes der dyresundhedsbetingelser for import til Fællesskabet af levende hovdyr af de arter, der er anført i bilag A.

2.2 Forslaget samler i én retsakt de dyresundhedsmæssige importbetingelser for alle hovdyr, herunder fællesskabslovgivningens bestemmelser vedrørende dyrevelværd.

2.3 Forslaget giver tillige klare betingelser for godkendelse af, at et tredjeland kan eksportere dyr af hestefamilien (også benævnt »enhovedede dyr«) til EU og ændrer direktiverne 90/426/EØF og 92/65/EØF i overensstemmelse hermed.

2.4 I artikel 4 fastsættes der specifikke betingelser, herunder hensyntagen til erfaringer med tidligere import fra og EF-audit i tredjelande, som skal tages i betragtning under udarbejdelsen af listen over godkendte tredjelande.

2.5 Der gives mulighed for fravigelser i henhold til artikel 8 og 9 med henblik på at gøre bestemmelserne fleksible, når dyr eksempelvis transporteres fra et sted til et andet i forbindelse med cirkus og sportsarrangementer.

⁽¹⁾ EFT L 302 af 31.12.1972, s. 28-54.

⁽²⁾ EFT L 18 af 23.1.2003, s. 11-20.

⁽³⁾ EFT L 224 af 18.8.1990, s. 42-54.

⁽⁴⁾ EFT L 268 af 14.9.1992, s. 54-72.

2.6 Kommissionen kan foretage kontrol og audit af tredjelandslande for at verificere, om EF-dyresundhedsbestemmelserne eller ligestillede bestemmelser overholdes.

2.7 Det foreslås, at forslaget omfattes af de nye komitéprocedurer, som er fastsat i forordning (EF) nr. 178/2002⁽⁵⁾ om generelle principper og krav i fødevarerlovgivningen, om oprettelse af Den Europæiske Fødevarerikkerhedsautoritet og om procedurer vedrørende fødevarerikkerhed.

3. Generelle bemærkninger

3.1 EØSU bifalder dette forslag som en del af de igangværende revurderinger af EF-foranstaltninger til forebyggelse og bekæmpelse af mund- og klovesyge og klassisk svinepest.

3.2 EØSU støtter ideen om at samle reglerne for import af vildtlevende og tamme hovdyr i ét direktiv.

3.3 EØSU er i høj grad også tilhænger af, at man i dette forslag inddrager de generelle krav til dyrevelfærd i Rådets direktiv 91/628/EØF⁽⁶⁾ om beskyttelse af dyr under transport, navnlig hvad angår vanding og fodring.

3.4 EØSU bifalder brugen af de nye komitéprocedurer, som muliggør en hurtig reaktion på baggrund af videnskabelig rådgivning.

4. Særlige bemærkninger

4.1 EØSU anerkender, at det er ønskværdigt at have fleksibilitet i form af muligheden for fravigelser, men understreger samtidig, at det bør vurderes fra sag til sag, om der bør fraviges, således at risikoen for import af sygdomme ikke øges.

4.2 EØSU anerkender, at der kan opstå nye risici som følge af EU's nye grænser efter udvidelsen, og anbefaler derfor, at Kommissionen stiller tilstrækkelige midler til rådighed til inspektion og tilsyn i tredjelandslande.

5. Konklusioner

5.1 EØSU støtter Kommissionens forslag ud fra hensynet til beskyttelse af dyresundheden og konsekvens i fællesskabslovgivningen.

Bruxelles, den 25. februar 2004

Roger BRIESCH

Formand for

Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg

⁽⁵⁾ EFT L 31 af 1.2.2002, s. 1-24.

⁽⁶⁾ EFT L 340 af 11.12.1991, s. 17-27.

Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om »Forslag til Rådets forordning om den fælles markedsordning for olivenolie og spiseoliven og om ændring af forordning (EØF) nr. 827/68«

(KOM(2003) 698 endelig — 2003/0279 (CNS))

(2004/C 110/07)

Rådet besluttede den 1. december 2003 under henvisning til EF-traktatens artikel 36 og artikel 37, stk. 2, at anmode om Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om det ovennævnte emne.

Det forberedende arbejde henvistes til Den Faglige Sektion for Landbrug, Udvikling af Landdistrikter og Miljø, som udpegede Maria Luísa Santiago til ordfører. Sektionen vedtog sin udtalelse den 5. februar 2004.

Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg vedtog på sin 406. plenarforsamling den 25. og 26. februar 2004, mødet den 25. februar 2004, med 103 stemmer for, 3 imod og 2 hverken for eller imod, følgende udtalelse:

1. Indledning

1.1 Kommissionen foreslår at ændre forordning nr.136/66/EØF om olie og fedtstoffer, som ophæves den 1. november 2004. Den nye forordning for olivenolie og spiseoliven omfatter foranstaltninger for det indre marked, handel med tredjelande og kvalitetsforbedring i bred forstand. Kommissionen foreslår, at produktionsåret for olivenolie — efter et overgangsproduktionsår i 2004 på otte måneder — fra og med år 2005 skal starte den 1. juli. Den foreslår også, at de nugældende foranstaltninger for privat oplagring af olivenolie opretholdes, og at restitutionerne til både eksport og fremstilling af fødevarer konserveret i olivenolie afskaffes. De nugældende foranstaltninger for kvalitetsforbedring og sporbarhed vil blive udvidet.

2. Generelle bemærkninger

2.1 EØSU glæder sig over den lovforenkling, der ligger i det nye forslag, men fremsætter dog følgende bemærkninger:

2.2 Erhvervsorganisationer, artikel 7. Godkendte erhvervsorganisationer bør udelukkende omfatte godkendte producentorganisationer og brancheorganisationer. EØSU mener, at producenternes og forarbejdernes interesser på den måde vil være bedre beskyttet, end de er i dag, hvor parter uden for sektoren også deltager.

2.3 Arbejdsprogrammer, artikel 8. De treårige programmer for forbedring af kvalitet, olivendyrkningens miljøindvirkning, informationsspredning og salgsfremme bør gennemføres i såvel tredjelande som medlemsstater, hvad enten der er tale om traditionelle eller nye producentlande med nye eller potentielle forbrugere, som f.eks. Frankrig, Australien og Peru.

2.3.1 EØSU mener, at det er yderst vigtigt for sektoren, at kvalitetsstrategien fremmes, og understreger, hvor vigtigt det er at øge den finansielle støtte til sådanne foranstaltninger, som ville have større effekt, hvis de indgik i den respektive markedsordning.

2.3.2 EØSU henleder Kommissionens opmærksomhed på det vigtige arbejde, der udføres af Det Internationale Olivenråd (IOC) på så vigtige områder som fremme og kvalitetsforbedring af olivenolie. Disse aktiviteter bør under passende kontrol fortsat varetages af IOC.

2.3.3 EØSU mener, at erhvervsorganisationernes aktivitetsprogrammer bør omfatte foranstaltninger, der tager sigte på koncentration af udbuddet og markedsføring af olier, som er emballeret under eget mærke i denne produktionsgren.

2.4 Samhandel med tredjelande, artikel 11. Hel eller delvis ophævelse af toldsatterne for olivenolie forekommer at være overflødig for et produkt, som er ufordærligt og stadig mere efterspurgt. Kommissionen begrundet denne foranstaltning i den fjortende betragtning i sit forslag, hvor den understreger behovet for at sikre en tilfredsstillende forsyning af det indre marked, samtidig med at den påpeger, at oliveneksporten er blevet fordoblet i de seneste ti år.

2.5 Eksportrestitutioner. Det vil være fornuftigt at bevare disse restitutioner en tid endnu, så de berørte parter kan blive bekendt med den nuværende reforms indvirkning på pris- og produktionsudviklingen i EU. En opretholdelse af denne ordning - som i praksis ikke har nogen finansiell betydning, eftersom restitutionerne har været nulstillet siden 1998 - ville dog betyde, at den kan tages i anvendelse i tilfælde af større markedsforstyrrelser i kølvandet på det nuværende forslag; dette vil sikre europæisk olivenolies konkurrenceevne på verdensmarkedet.

2.6 Støtte til privat oplagring. Denne foranstaltning, som allerede har vist sig ineffektiv, fordi den ikke er tilpasset markedssituationen, bør erstattes af en hurtig automatisk mekanisme, som kun må tages i anvendelse for at løse større kriser i sektoren. Ligeledes er det nødvendigt at ajourføre tærskelpriserne i lyset af de nuværende markedspriser.

2.7 Kvalitetsnormer. EØSU understreger endnu en gang behovet for et totalt forbud i EU mod blandinger af olivenolie med andre vegetabiliske olier⁽¹⁾.

2.7.1 Da det teknisk set er vanskeligt at analysere og kontrollere blandinger, andelen af olivenolie heri og deres kvalitet, kan det ikke kontrolleres, om artikel 6 i forordning 1019/2002 er nøje overholdt. Dette åbner op for svindel, som kun bidrager til forringelse af olivenolies kvalitet og image og er til skade for forbrugerne.

2.7.2 Blandinger af olivenolie og andre madolier går ikke alene ud over dette produkts høje kvalitet, men betyder også, at forbrugeren forledes til at købe et produkt, som sammenlignet med olivenolie anses for at være af ringere kvalitet.

2.8 Oprindelsesbetegnelse. For at beskytte og fremme kvaliteten går EØSU også ind for, at olivenolies oprindelse defineres ud fra olivenplantagernes beliggenhed.

2.9 EØSU henleder Kommissionens og producentlandenes opmærksomhed på den alvorlige situation, som sektoren for olivenpresserester befinder sig i efter den såkaldte benzpyrenkrise, som siden dens udbrud i juli 2001 har påført sektoren store tab med et prisfald på 70 % og en halvering af forbruget.

2.9.1 EØSU anmoder Kommissionen om at fastsætte maksimumsindholdet af polycyklisk aromatisk kulbrinte i olivenpresserester, som har ladet vente på sig i to år til stor skade for sektoren.

Bruxelles, den 25. februar 2004

Roger BRIESCH

Formand for

Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg

⁽¹⁾ NAT/102; EFT C 221 af 7.8.2001, s. 68-73.

Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om »meddelelse fra Kommissionen til Rådet, Europa-Parlamentet, Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg og Regionsudvalget »Lige muligheder for handicappede: En europæisk handlingsplan« «

(KOM(2003) 650 endelig)

(2004/C 110/08)

Rådet for Den Europæiske Union besluttede den 30. oktober 2003 at anmode om Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om det ovennævnte emne.

Det forberedende arbejde henvistes til Den Faglige Sektion for Beskæftigelse, Sociale og Arbejdsmarkeds-mæssige Spørgsmål og Borgerrettigheder, som udpegede Miguel Angel Cabra De Luna til ordfører. Sektionen vedtog sin udtalelse den 4. februar 2004.

Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg vedtog på sin 406. plenarforsamling af 25.-26. februar 2004, mødet den 25. februar, følgende udtalelse med 116 stemmer for, ingen stemmer imod og 1 stemme hverken for eller imod:

1 Indledning

1.1 EØSU har med stor interesse modtaget Kommissionens meddelelse »Lige muligheder for handicappede: En europæisk handlingsplan«. EØSU har i mange udtalelser understreget, at Det Europæiske Handicapårs succes bør måles på de konkrete resultater, der kommer ud af det. Meddelelsen giver gode rammer for opfølgningen af Det Europæiske Handicapår.

1.2 De handicappede ⁽¹⁾ udgør 10 % af befolkningen, og denne procentdel stiger med alderen i vore samfund. Det er ensbetydende med næsten 50 millioner mennesker i det udviklede EU. Hvis vi dertil lægger de handicappedes pårørende, er det klart, at det ikke er en lille minoritet af befolkningen, vi taler om.

1.3 Gennem handicapåret har EØSU fortsat øget sin fokusering på handicapsspørgsmål. Som eksempler på dette arbejde kan nævnes udarbejdelse af en udtalelse om FN-konventionen om handicappedes rettigheder ⁽²⁾, afholdelse af to seminarer om henholdsvis handicappedes beskæftigelse og evaluering af Det Europæiske Handicapår, udarbejdelse af en vejledning om handicapsspørgsmåls integration i EØSU's arbejde og afvikling af en udstilling af handicappede maleres værker i EØSU's bygning. Samarbejdet mellem EØSU og Det Europæiske Handicapforum, hvori også andre organisationer deltager, har fortsat vist sig meget nyttigt.

1.4 Det er EØSU's opfattelse, at Det Europæiske Handicapår har bidraget til forøget opmærksomhed omkring de handicappede i samfundet. Det har været et af handicapårets hovedmålsætninger at skabe bevidsthed om, at handicappolitikken bør bygge på rettigheder. Men man må gøre sig klart, at de forskellige nationale initiativer til yderligere lovgivning, der skal

beskytte de handicappede mod forskelsbehandling, øger afstanden mellem medlemsstaterne. Denne tiltagende afstand er ikke blot til skade for tanken om et socialt Europa, men vil også skabe yderligere hindringer for et reelt indre marked.

1.5 At FN har taget initiativ til en konvention om handicappedes rettigheder har bidraget til anerkendelse af, at handicap er et menneskerettighedsspørgsmål.

1.6 Den nye europæiske forfatning kommer til at indeholde stærkere udsagn om handicapsspørgsmål, bl.a. en bestemmelse, der kræver forbud mod forskelsbehandling indført inden for alle politikområder. Det kræver nærmere analyse at fastslå, hvad denne nye bestemmelse kan komme til at betyde.

1.7 Det er meget positivt, at EU-chartret om grundlæggende rettigheder skal inkorporeres i traktaten, især fordi artikel 21, der forbyder forskelsbehandling af bl.a. handicappede, og artikel 26 om integration af mennesker med handicap, erkender behovet for foranstaltninger, der kan sikre de handicappedes autonomi, sociale og erhvervs-mæssige integration og deltagelse i samfundslivet.

1.8 De seneste Eurostat-tal om handicappedes beskæftigelse viser, at 78 % af de svært handicappede i den arbejdsdygtige alder står uden for arbejdsstyrken, mod 27 % af de ikke-handicappede. Inden for arbejdsstyrken er arbejdsløshedsprocenten næsten dobbelt så høj blandt svært handicappede som blandt ikke-handicappede. Kun 16 % af dem, der møder begrænsninger på arbejdspladsen, får nogen hjælp ⁽³⁾. En kønsmæssig opdeling af statistikken viser, at situationen er endnu værre for handicappede kvinder.

⁽¹⁾ I betragtning af det nye syn på handicap, der blev ført frem under Det Europæiske Handicapår, er det måske på tide at revidere terminologien i forbindelse med handicappede og handicap, som i mange lande ikke har udviklet sig og stadig afspejler et forældet syn.

⁽²⁾ EUT C 133 af 6.6.2003.

⁽³⁾ »Employment of disabled people in Europe in 2002«, Population and Social Conditions THEME 3 — 26/2003 Population and Living Conditions, Eurostat, 25.11.2003.

2. Bemærkninger og forslag vedrørende Kommissionens forslag

2.1 EØSU hilser det velkommen, at Det Europæiske Handicapår har affødt en konkret handlingsplan for perioden 2004-2010. Men det må understreges, at handlingsplanen er ret uambitiøs, hvorfor EØSU ønsker at stille forslag om supplerende elementer, som der om muligt allerede bør tages hensyn til i handlingsplanens første fase, og ellers i tiden efter 2005.

2.2 I en tidligere EØSU-udtalelse (*) blev der stillet forslag om at anvende den åbne koordinationsmetode i forbindelse med handicappolitik. Derfor glæder EØSU sig over forslaget i Kommissionens meddelelse om at udarbejde rapporter om handicapsspørgsmål hvert andet år. EØSU finder, at disse rapporter bør baseres på fælles retningslinjer for at åbne mulighed for benchmarking mellem landene. De handicappede prioriterer helt klart beskæftigelse højt, men rapporterne bør også dække andre politikområder, og social integration og handicappedes fulde deltagelse i samfundet bør fungere som overordnede principper og målsætninger. EØSU foreslår, at resultaterne af disse rapporter forelægges Rådet (beskæftigelse og social- og arbejdsmarkedspolitik). Det er af afgørende betydning, at repræsentative handicaporganisationer på nationalt og på EU-plan involveres i processen.

2.3 EØSU glæder sig over omtalen i meddelelsen af det projekt til styrkelse af handicaporganisationerne i de 10 tiltrædelseslande, som Det Europæiske Forum for Handicappede er i gang med. For at bygge videre på det arbejde, der er udført som led i dette projekt, ser EØSU gerne, at der i en overgangsperiode ofres særlig opmærksomhed på handicaporganisationerne i de 10 tiltrædelseslande. Disse organisationer bør ved hjælp af målrettede foranstaltninger have mulighed for at udbygge deres viden, så de kan blive virkeligt aktive i gennemførelsen af EU's politik til fordel for handicappede. Støtten til handicaporganisationer i de kandidatlande, der ikke indtræder i EU i maj 2004, bør forøges.

2.4 EØSU bifalder forslaget i meddelelsen om at udarbejde en rapport om, hvordan handicapsspørgsmål kan integreres i alle retningslinjer for beskæftigelsen. Som supplement hertil foreslår EØSU, at der etableres en overvågningsmekanisme, som kan sørge for, at der udarbejdes landespecifikke henstillinger til medlemsstaterne om deres inddragelse af handicapsspørgsmål. Man bør i den forbindelse prioritere beskæftigelse af handicappede på det åbne arbejdsmarked, herunder offentlige myndigheders og organers beskæftigelse af handicappede, samt særlige foranstaltninger til beskæftigelse af handicappede i landdistrikterne. Arbejdsmarkedets parter har en vigtig rolle at spille i denne proces. I betragtning af den demografiske udvikling i vore samfund kan forøgelse af de handicappedes beskæftigelsesfrekvens få store og positive konsekvenser også set fra et økonomisk synspunkt.

(*) Handicappedes integrering i samfundet, EFT C 241 af 7.10.2002.

2.5 EØSU bifalder forslaget i meddelelsen om at anvende strukturfondene til at fremme handicappedes integration i samfundet. Det bør ske på to måder. For det første bør der ydes støtte til specifikke handicapprojekter, og for det andet skal alle projekter, hvortil strukturfondene yder støtte, opfylde obligatoriske betingelser om adgang. Denne toleddede fremgangsmåde skal indføres i den nye strukturfondsforordning, som Kommissionen har til hensigt at forelægge i maj 2004. Som resultat af den igangværende revision af strukturfondene må handicap og handicappede anerkendes som henholdsvis et nøgleområde og en højt prioriteret målgruppe for såvel Fællesskabet som medlemsstaterne, uanset de nye finansielle overslag.

2.6 EØSU har nøje fulgt processen, der gik forud for vedtagelsen af de nye direktiver om offentlige indkøb (?). I forbindelse med offentlige indkøb er der store muligheder for at fremme beskæftigelse af handicappede, adgang til offentlige transportmidler, bygninger og infrastruktur samt fremstilling af tilgængelige varer og tjenesteydelser. EØSU bifalder derfor Kommissionens tilsagn om at ville udvikle en række redskaber, der skal fremme integrationen af krav om adgang til informations- og kommunikationsteknologier i indkaldelsen til offentlige kontrakter, og foreslår at udvide dette initiativ til at omfatte andre varer og tjenesteydelser.

2.7 EØSU understreger de negative konsekvenser af, at direktiv 2000/78 om ligebehandling på arbejdspladsen ikke er blevet omsat i flertallet af medlemsstaterne. EØSU opfordrer Kommissionen til fuldt ud at anvende de forhåndenværende midler mod de medlemsstater, der ikke har gennemført direktivet eller ikke har gennemført det korrekt. Desuden må der træffes foranstaltninger til at forøge handicaporganisationernes, arbejdsmarkedsparternes og retssystemets kapacitet for at sikre effektiv gennemførelse af direktivet.

2.8 EØSU har i adskillige tidligere udtalelser (°) efterlyst et særligt handicapdirektiv byggende på EU-traktatens artikel 13 med det formål at bekæmpe forskelsbehandling af handicappede på alle livets områder. EØSU er derfor særdeles skuffet over ikke at finde nogen omtale af dette initiativ i Kommissionens meddelelse. EØSU er klar over de aktuelle problemer med at gennemføre et sådant initiativ, men ville i det mindste have forventet en erkendelse af dets nødvendighed og en række forberedende skridt, der kunne have banet vejen for det.

2.9 EØSU finder, at sådan et direktiv ville sikre et minimum af beskyttelse mod forskelsbehandling på alle livets områder i hele EU. Eftersom det skulle omfatte adgang til varer og tjenesteydelser, ville det også bidrage til et mere effektivt indre marked.

(?) Uttalelse om Kommissionens forslag til Europa-Parlamentets og Rådets direktiv om samordning af fremgangsmåderne ved indgåelse af offentlige indkøbskontrakter, offentlige tjenesteydelseskontrakter og offentlige bygge- og anlægskontrakter, EFT C 193 af 10.7.2001.

(°) »Handicappedes integrering i samfundet«, EFT C 241 af 7.10.2002, og »Kommissionens forslag til Rådets afgørelse om Det Europæiske Handicapår 2003« (KOM(2001) 271 endelig — 2001/0116 (CNS)), EFT C 36 af 8.2.2002.

2.10 EØSU er enig i, at massemedierne har betydning ved at bidrage til at tegne et bedre billede af de handicappede i samfundet. EØSU ser gerne, at der etableres et europæisk netværk vedrørende medier og handicap, som kunne bidrage yderligere til en bedre fremstilling af de handicappede i medierne, bl.a. ved at fremme udveksling af god praksis mellem massemedierne. Eksemplet fra Det Forenede Kongerige med Broadcasting and Creative Industries Disability Network kan tjene som model.

2.11 EØSU hilser det velkommen, at handlingsplanen fokuserer på adgangsmuligheder. Men det finder, at målsætningen ikke kan nås ved hjælp af de fremsatte forslag. Der må etableres en fyldestgørende politisk ramme, som yder finansielle incitamenter til virksomheder, der sikrer adgangen til deres lokaler og tjenesteydelser. Dette bør suppleres med bevidstgørelseskampagner over for virksomhederne for at påvise de handicappedes betydning som forbrugere. Om nødvendigt må dette suppleres med bindende lovgivning, der indfører obligatoriske tilgængelighedsnormer.

2.12 EØSU bifalder ekspertgruppens rapport om adgangsforhold i bygninger og anmoder Kommissionen om at følge alle henstillingerne heri, herunder navnlig dem, der vedrører direktiv 89/106/EØF om byggevarer. EØSU går også ind for, at undersøgelsen om harmoniserede kriterier for handicappedes adgang til turistmål følges op (⁷). Det minder om, at ordentlig lovgivning og hensigtsmæssig anvendelse af offentlige midler bliver afgørende for, om det lykkes at sikre adgangen til turistmål.

2.13 EØSU hilser også Kommissionens nyligt forelagte rapport om assisterende teknologier velkommen og ser frem til, at dens henstillinger gennemføres, under særlig hensyntagen til det indre marked og til behovet for, at medlemsstaterne skaber større transparens både mht. produkter og refusionsordninger.

3. Supplerende henstillinger og opgaver

3.1 EØSU har i tidligere udtalelser understreget behovet for at integrere handicapspørgsmål inden for alle politikområder. Derfor bifalder det den kommende nye budgetpost til finansiering af et pilotprojekt vedrørende integration af handicapaktiver, som er et initiativ til opfølgning af Det Europæiske Handicapår. EØSU betragter dette pilotprojekt som et første skridt hen imod et handicap-handlingsprogram, der integrerer handicapspørgsmål inden for alle relevante politikområder.

3.2 EØSU ønsker at foreslå nogle aktioner, der kan gennemføres som led i dette pilotprojekt:

- udarbejdelse af en vejledning i integration af handicapspørgsmål på alle politikområder for alle i Kommissionen, som er med til at udforme politikkerne, beslægtet med konsekvensanalysemetoden;

(⁷) Se også EØSU's udtalelse INT/173 af 29.10.2003 »En socialt bæredygtig turisme for alle«, EUT C 32 af 5.2.2004.

- finansiering af aktioner til forøgelse af de nationale handicaporganisationers kapacitet til at involvere sig aktivt i udarbejdelsen af nationale handlingsplaner vedrørende beskæftigelse og social integration;

- opstilling af statistiske indikatorer til måling af den reelle virkning af integrationen af handicapspørgsmål;

- finansiering af aktioner til udveksling af information om god praksis i forbindelse med integration af handicapspørgsmål på nationalt plan;

- i forbindelse med alle pilotprojektets foranstaltninger bør man være særlig opmærksom på handicappede i tilrædelseslandene;

- finansiering af et europæisk netværk vedrørende medier og handicap.

3.3 EØSU ser frem til den kommende grønbog om ikke-diskriminering og understreger behovet for et klart tilsagn om et særligt handicapdirektiv.

3.4 EØSU bifalder, at store europæiske virksomheder var involveret i Det Europæiske Handicapår. Deres rolle som katalysatorer over for andre virksomheder bør ikke undervurderes. Som nævnt i en tidligere udtalelse så EØSU gerne, at der som et af de konkrete resultater af Det Europæiske Handicapår etableredes et europæisk netværk vedrørende erhvervsliv og handicap. Et sådant netværk kan bidrage til at forbedre de lovgivningsmæssige rammer med henblik på at øge beskæftigelsen af handicappede og produktionen af tilgængelige varer og tjenesteydelser og dermed forbedre de handicappedes muligheder i erhvervslivet. Netværket kan også yde værdifuld rådgivning over for nye virksomheder, der er interesserede i at involvere sig mere aktivt i handicapspørgsmål, herunder ikke mindst små og mellemstore virksomheder.

3.5 EØSU bifalder den kampagne, som Den Europæiske Faglige Samarbejdsorganisation og dens medlemmer står for. Det understreger fagforeningernes vigtige rolle og opfordrer dem til fortsat at øge deres fokusering på handicapspørgsmål.

3.6 EØSU har i alle sine tidligere udtalelser understreget det vigtige i, at repræsentative handicaporganisationer involveres i udformningen af politikken på alle niveauer. Alle EU-institutioner accepterer Det Europæiske Handicapforums repræsentative karakter, og dets særlige status må derfor anerkendes. Et stærkt og uafhængigt Europæisk Handicapforum, der optræder som vagthund, er en af de bedste garantier for, at de handicappedes rettigheder fortsat respekteres i alle EU-initiativer.

3.7 Det Europæiske Handicapforums rolle ville være umulig uden dets nationale og europæiske medlemmer. Den finansielle støtte, Kommissionen yder til europæiske handicaporganisationer, som er medlemmer af Det Europæiske Handicapforum, er derfor af afgørende betydning og må bevares. Handicapbevægelsens diversitet kan kun respekteres, hvis der ydes støtte til de forskellige europæiske handicaporganisationer.

3.8 EØSU ønsker nedsat en gruppe til at overvåge handlingsplanens gennemførelse. For at sikre handlingsplanens succes er det vigtigt, at alle relevante aktører deltager i overvågningsgruppen, herunder også Det Europæiske Handicapforum. EØSU ønsker også selv at blive inddraget i overvågningsgruppen.

3.9 EØSU glæder sig over den virkning, Det Europæiske Handicapår har haft i retning af at integrere handicapspørgsmål på nye politikområder som ungdom og kultur. Rådets resolution »Handicappedes adgang til kulturinfrastruktur og kulturaktiviteter«⁽⁸⁾ er et godt eksempel herpå. EØSU understreger, at det er vigtigt, at alle projekter inden for kultur, ungdom og uddannelse, der finansieres med EU-midler, opfylder tilgængelighedskriterierne.

3.10 Kommissionens nye arbejdsprogram for 2004 indeholder adskillige initiativer af relevans for handicappede, og forpligtelsen til at integrere handicapspørgsmål bør give sig udslag i henvisninger til handicappede i disse initiativer. Blandt initiativerne kan nævnes:

- midtvejsrevisionen af e-Europe og den reviderede e-Europe-handlingsplan for det udvidede EU
- strategien for bæredygtig udvikling, Kommissionens nyligt forelagte forslag om tjenesteydelser i det indre marked og de kommende forslag om forsyningspligtigheder
- forslaget om en ny generation af programmer på området uddannelse og kultur efter 2006
- Kommissionens meddelelse om passagerers rettigheder i transportsektoren

— Kommissionen meddelelse om kandidatlandenes strategier for social integration.

— Kommissionens forslag om revision af den europæiske social- og arbejdsmarkedspolitiske dagsorden for perioden efter 2005.

3.11 EØSU bifalder omtalen af gruppen på højt niveau vedrørende handicap i EU og finder, at dens rolle bør styrkes. Det Europæiske Handicapforum bør permanent deltage i gruppens møder, svarende til Det Rådgivende Udvalg for Ligestilling Mellem Kvinder og Mænd's arbejdsmetode. Arbejdsmarkedets parter på EU-plan bør også involveres i højniveaugruppens arbejde.

3.12 EØSU anmoder om, at der i forbindelse med alt fremtidigt arbejde vedrørende menneskerettigheder tages særligt hensyn til de handicappedes rettigheder. EØSU ser frem til resultaterne af den igangværende undersøgelse om handicappedes situation i beboelsesinstitutioner, som forventes ikke blot at give et overblik over situationen, men også at forelægge konkrete forslag til alternative fællesskabsbaserede foranstaltninger for denne store gruppe handicappede.

3.13 EØSU glæder sig over den vejledning om udviklings-samarbejde og handicap, der blev forelagt i marts 2003 af Det Europæiske Handicapforum og the International Disability and Cooperation Consortium i fællesskab. EØSU opfordrer Kommissionen til at efterleve denne vejledning for at sikre, at handicappede kan nyde godt af udviklingssamarbejdsmidler, også i forbindelse med katastrofehjælp og humanitær bistand.

3.14 EØSU forpligter sig til fortsat at styrke sin fokusering på handicapspørgsmål. Dets bestræbelser for at sikre fuld adgang til dets nye lokaler og tjenester viser dets reelle engagement, idet institutionen ønsker at være et eksempel til efterfølgelse hvad angår beskyttelse og fremme af handicappedes og deres familiers rettigheder.

Bruxelles, den 25. februar 2004

Roger BRIESCH

Formand for

Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg

⁽⁸⁾ Rådets resolution HANDICAPPEDES ADGANG TIL KULTURINFRASTRUKTURER OG KULTURAKTIVITETER, 5.-6.5.2003, 8430/03 (Presse 114) 23.

Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om »Forslag til Rådets direktiv om ændring af direktiv 90/434/EØF af 23. juli 1990 om en fælles beskatningsordning ved fusion, spaltning, tilførsel af aktiver og ombytning af aktier vedrørende selskaber i forskellige medlemsstater«

(KOM(2003) 613 endelig — 2003/0239 COD)

(2004/C 110/09)

Rådet for Den Europæiske Union besluttede den 28. oktober 2003 under henvisning til EF-traktatens artikel 262 at anmode om Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om det ovennævnte emne.

Det forberedende arbejde henvistes til Den Faglige Sektion for Den Økonomiske og Monetære Union og Økonomisk og Social Samhørighed, som udpegede Guido Ravoet til ordfører. Sektionen vedtog sin udtalelse den 9. februar 2004.

Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg vedtog på sin 406. plenarforsamling den 25. og 26. februar 2004, mødet den 25. februar 2004, med 114 stemmer for, 1 imod og 2 hverken for eller imod, følgende udtalelse:

1. Kommissionens strategi vedrørende selskabsskatter

1.1 Forslaget er et led i Kommissionens strategi vedrørende selskabsskatter, som blev forelagt i 2001⁽¹⁾, og hvori Kommissionen kortlægger en række skattemæssige hindringer for grænseoverskridende erhvervsaktivitet i det indre marked og bebuder, hvad den agter at foretage sig på kort og længere sigt for at rydde hindringerne af vejen.

1.2 Strategien omfatter en række målrettede tiltag vedrørende spørgsmål som udbygning af direktiverne om udbytte, renter og royalties samt fusioner, såvel som grænseoverskridende udligning af underskud, afregningspriser og aftaler om dobbeltbeskatning.

1.3 Kommissionen er overbevist om, at virksomhederne på længere sigt bør have mulighed for at blive beskattet på et konsolideret selskabsskattegrundlag omfattende samtlige deres aktiviteter i EU, så de skånes for den bekostelige ineffektivitet, som er en følge af, at der i dag findes 15 (og snart 25) særskilte skatteregelsæt.

1.4 I den udtalelse om »Direkte erhvervsbeskatning«, som blev vedtaget i 2002⁽²⁾, støtter EØSU Kommissionens forslag om snarest at fjerne enhver form for dobbeltbeskatning og andre skattemæssige hindringer, som virksomheder med grænseoverskridende aktiviteter i det indre marked støder på.

1.5 Hvad det længere sigt angår godkender EØSU, at man ønsker at få frem til et indre marked uden skattemæssige hindringer. Det mener, at dette er et middel til at nå frem til fastlæggelse af fælles principper, som kan sætte skub i et

indre marked, hvor fair konkurrence er fremherskende. Disse fælles principper bør ligeledes give stødet til opfyldelse af målsætningerne om forenkling, konkurrenceevne og jobskabelse.

1.6 Den strategi, som Kommissionen vedtog i 2001, er behandlet i en første statusopførelse i november 2003⁽³⁾. Kommissionen konkluderer heri, at dens toleddede strategi for selskabsbeskatningen efter to års arbejde vedblivende er den bedste approach til behandling af de nuværende skattemæssige problemer i det indre marked, og at den har truffet de foranstaltninger og taget de initiativer, som den havde lovet. Denne konklusion blev bekræftet på EU-konferencen om selskabsbeskatning i Rom den 5. og 6. december 2003⁽⁴⁾.

2. Målrettede tiltag i Kommissionens strategi på kort sigt

2.1 Vedtagelse af forslag, som bl.a. har til formål at ajourføre og udvide anvendelsesområdet for moder-/datterselskabsdirektivet og fusionsdirektivet, figurerer blandt de forslag på kort sigt, som Kommissionen lagde frem i sin strategi for selskabsbeskatning i oktober 2001.

2.2 Det samme gælder vedtagelsen og den efterfølgende modernisering af direktivforslaget om »renter og royalties«, som indgik i skattepakken, der omfattede en adfærdskodeks, direktivet om opsparing og direktivet om renter og royalties.

2.3 Direktivforslaget om modernisering af moder-/datterselskabsdirektivet blev vedtaget på økofin-rådet den 22. december 2003. Direktivets endelige version er offentliggjort i EU-Tidende den 13. januar 2004⁽⁵⁾.

⁽¹⁾ Kommissionens meddelelse af 23. oktober 2001 »På vej mod et indre marked uden skattemæssige hindringer — en strategi for fastsættelse af et konsolideret selskabsskattegrundlag for virksomheders aktiviteter overalt i EU«, KOM(2001) 582 endelig.

⁽²⁾ EFT 241 af 7.10.2002.

⁽³⁾ Meddelelse af 24. november 2003 »Et indre marked uden selskabsskattemæssige hindringer — hidtidige resultater, igangværende initiativer og tilbageværende udfordringer«, KOM(726) endelig.

⁽⁴⁾ Se: www.europa.eu.int/comm/taxation-customs/taxation/company-tax/conference-rome.htm

⁽⁵⁾ Rådets direktiv 2003/123/EF af 22. december 2003 om ændring af direktiv 90/435/EØF om en fælles beskatningsordning for moder- og datterselskaber fra forskellige medlemsstater, EUT L 7 af 13.1.2004.

2.4 Direktivet om renter og royalties blev vedtaget den 3. juni 2003 ⁽⁶⁾ og skal omsættes i national lovgivning inden 1. januar 2004. Kommissionen offentliggjorde et forslag til direktiv om modernisering af dette direktiv den 30. december 2003 ⁽⁷⁾. Det skal bl.a. omfatte de betydelige forbedringer i moder-/datterselskabsdirektivets anvendelsesområde.

2.5 Forslaget til fusionsdirektiv er således det sidste af de tre forslag, som Rådet skal vedtage. Det bygger på et vigtigt og bemærkelsesværdigt stykke samrådsarbejde, som har gjort det muligt at kortlægge samtlige skattemæssige problemer i forbindelse med grænseoverskridende omstruktureringer.

3. Forslaget om modernisering af direktivet om en fælles ordning ved fusion, spaltning, tilførsel af aktiver og ombytning af aktier

3.1 Det nugældende direktiv (90/434/EØF) gør det muligt at udskyde beskatningen af overskud som følge af grænseoverskridende omstruktureringer af virksomheder i form af fusioner, spaltninger, tilførsel af aktiver og ombytning af aktier.

3.2 Ordningen med udskydelse af beskatningen indebærer, at omstruktureringer ikke påvirker beskatningen, idet der bevilges en midlertidig fritagelse: Beskatningen af overskud udskydes nemlig indtil de tilførte aktiver senere afhændes. Derfor:

- overføres det indskydende selskabs aktiver og passiver til det modtagende selskab til deres skattemæssige værdi
- må tildelingen af aktier i det modtagende selskab til aktionærerne i det indskydende selskab ikke medføre beskatning af aktionærerne (i modsat fald vil der være tale om økonomisk dobbeltbeskatning).

3.3 Direktivet af 23. juli 1990 gør det således allerede nu muligt i visse tilfælde at råde bod på den grænseoverskridende hindring, som den øgede skattebyrde, der er en følge af selskabsomstruktureringer, udgør, ved at garantere, at en grænseoverskridende transaktion ikke medfører større skattebyrder end, hvis transaktionen var foretaget inden for en og samme medlemsstat.

3.4 Forslaget om modernisering af dette direktiv afløser et forslag fra 1993, som Kommissionen har trukket tilbage. Sigtet er at forbedre det nugældende direktivs rækkevidde og skatteudskydelsesmetoderne samtidig med, at man værner om medlemsstaternes finansielle interesser. Det supplerer ligeledes et forslag til 10. selskabsdirektiv med det sigte at gøre det lettere at fusionere selskaber fra forskellige medlemsstater.

3.5 Hovedelementerne i det nye forslag om modernisering af fusionsdirektivet er følgende:

3.5.1 Forslaget har til formål at bringe fusionsdirektivet på linje med de ændringer, som er foretaget i moder-/datterselskabsdirektivet, dvs.:

⁽⁶⁾ Rådets direktiv 2003/49/EF af 3. juni 2003 om en fælles ordning for beskatning af renter og royalties, der betales mellem associerede selskaber i forskellige medlemsstater, EUT L 157 af 26.6.2003, s. 49.

⁽⁷⁾ KOM(2003) 841 endelig.

— at sænke den minimumskapitalandel, der kræves for at kunne opnå status som moderselskab eller datterselskab, fra 25 % til 10 %

— at ajourføre listen over selskaber, som direktivet gælder for; dette gør det muligt at medtage nye retlige typer virksomheder, herunder kooperativer, gensidige selskaber, visse ikke-kapitalbaserede virksomheder, sparekasser, fonde og sammenslutninger med handelsaktivitet. På den nye liste medtages også det europæiske selskab og det europæiske andelsselskab, som kan oprettes fra henholdsvis 2004 og 2006

denne udvidelse af fusionsdirektivets anvendelsesområde fremkommer ved, at der til den liste over selskaber, som er vedføjet direktivet, føjes nye retlige former, der nævnes ved navn. Der er stort set tale om samme liste, som den, der blev vedtaget i direktivet om modernisering af moder-/datterselskabsdirektivet, og som også skal vedtages i direktivet om modernisering af direktivet om renter og royalties.

3.5.2 Forslaget udvider ligeledes direktivet (skatteudskydelsesordningen) til de selskaber, som indgår i direktivets anvendelsesområde, og som er skattepligtige i hjemlandet, men som i skattemæssig henseende anses for transparente i en anden medlemsstat.

3.5.2.1 Uden at gribe ind i transparensordningen lægger direktivforslaget op til, at denne anden medlemsstat ikke længere må beskatte bosiddende skatteborgere med kapitalinteresser i selskabet i forbindelse med de transaktioner, som direktivet omfatter. Disse skatteborgere vil blive beskattet, når de senere afstår de tilførte aktiver.

3.5.3 Forslaget udvider anvendelsesområdet til transaktioner, som består i spaltninger med ombytning af aktier, nemlig begrænsede eller partielle spaltninger, hvor det indskydende selskab vedbliver med at bestå. Skatteudskydelsesordningen kommer herved til at gælde for disse transaktioner.

3.5.3.1 En partiel spaltning er en transaktion, hvorved et selskab uden at blive opløst overfører en del af sine aktiver og passiver, som udgør en eller flere grene af virksomheden, til et modtagende selskab. Som modydelse overfører det modtagende selskab værdipapirer, som repræsenterer dets selskabskapital, til det indskydende selskabs deltagere.

3.5.4 Forslaget sikrer skattemæssig neutralitet i tilfælde, hvor et europæisk selskabs eller et europæisk andelsselskabs hjemsted flyttes fra en medlemsstat til en anden. Der lægges op til en skatteudskydelsesordning, som forhindrer, at en sådan flytning medfører umiddelbar beskatning i forbindelse med aktiver, der knyttes til det faste driftssted, som det selskab, der flytter sit vedtægtsmæssige hjemsted, fremover vil have i den medlemsstat, hvor det var hjemmehørende. Denne beskatningsordning omfatter også henlæggelser eller reserver, som selskabet har opbygget inden flytningen af hjemstedet, eventuel overtagelse af tab og eksistensen af et fast driftssted i en tredje medlemsstat.

3.5.4.1 Denne mulighed for at flytte det vedtægtsmæssige hjemsted er udtrykkeligt nedfældet i vedtægten for disse selskaber, så den grundlæggende ret til fri etablering sikres. Det er således afgørende, at denne etableringsret ikke hæmmes af skattemæssige bestemmelser.

3.5.5 Forslaget tydeliggør, at direktivets skatteudskydelsesordning også kan finde anvendelse i tilfælde, hvor et selskab beslutter at omdanne et udenlandsk selskab til et datterselskab.

3.5.5.1 Den skatteudskydelse, som omhandles i direktivet, er knyttet til aktiver og passiver, som overføres til et fast driftssted i det indskydende selskab, hvilket ikke er tilfældet, når en gren af et udenlandsk selskab omdannes til et datterselskab af det samme selskab. I dette tilfælde er de overførte aktiver og passiver knyttet til det modtagende selskab (det nye datterselskab). Da sådanne datterselskabstransaktioner er i overensstemmelse med direktivets mål og ikke griber ind i den berørte medlemsstats beskatningsrettigheder (aktiverne og passiverne forbliver under samme skattemæssige jurisdiktion) er det hensigtsmæssigt at præcisere, at disse transaktioner omfattes af direktivets anvendelsesområde.

3.5.6 Ifølge forslaget skal direktivet også omfatte ombytning af aktier, når flertallet af stemmerettighederne i det erhvervede selskab anskaffes af selskabsdeltagere, som i skattemæssig henseende ikke er bosiddende i en af EU's medlemsstater.

3.5.7 Endelig indfører forslaget passende regler til forebyggelse af økonomisk dobbeltbeskatning, som skyldes, at der i de forskellige medlemsstater anvendes forskellige regler for værdiansættelse af aktier og aktiver. Dette vedrører tilførsel af aktiver og ombytning af aktier.

3.5.7.1 Da kapitalvinding af tilførte aktiver senere hen beskattes hos det modtagende selskab, bør man harmonisere de nationale skatteregler om værdiansættelse af aktier, der modtages ved tilførsel af aktiver eller udveksling af aktier. Efter forslaget tillægges aktierne den »indre værdi«, som aktiverne og passiverne havde umiddelbart inden overførslen af aktiver, eller den »indre værdi«, som de modtagne aktier havde på tidspunktet for ombytningen af aktier (dog med en undtagelse i tilfælde af besiddelse af egne aktier).

4. Generelle bemærkninger

4.1 Fusionsdirektivet af 23. juli 1990 skal sikre den nødvendige neutralitet ved grænseoverskridende omstrukturering af selskaber samtidig med, at man værner om medlemsstaternes finansielle interesser.

4.2 Udvalget udtrykker tilfredshed med Kommissionens forslag til modernisering af fusionsdirektivet. Forslagene indeholder de nødvendige og hensigtsmæssige ændringer af direktivet af 23. juli 1990, men skulle ikke indebære uheldige følger for virksomhederne i forhold til den nuværende situation. De medfører heller ingen nye skattemæssige forpligtelser eller formaliteter for virksomhederne.

4.3 Sigtet med forslaget om modernisering af direktivet er at forbedre og at udvide ordningen for udskydelse af beskatning af kapitalvinding som følge af omstruktureringer. Flere selskabsformer (herunder det europæiske selskab (SE) og det europæiske andelsselskab (SCE) og selskabsformer, som ofte benyttes af små og mellemstore virksomheder) og omstruktureringsformer (såsom partiel spaltning og omdannelse til et datterselskab) medtages således udtrykkeligt.

4.4 Ved at udvide den skattemæssige neutralitet til at omfatte det europæiske selskab og det europæiske andelsselskab, herunder også ved overførsel af det vedtægtsmæssige hjemsted, som er et særligt kendetegn ved disse to selskabsformer, medvirker direktivforslaget til at etablere og administrere selskaber af europæisk dimension, idet disse selskaber herved frigøres for de hindringer, som skyldes den begrænsede territoriale anvendelse af skattelovgivningen og selskabsretten i de forskellige medlemsstater.

4.5 Alle disse ændringer vil gøre det muligt for virksomhederne herunder også flere SMV'er fuldt ud at udnytte fordelene ved det indre marked (i kraft af en afbalanceret beskatning af nationale og grænseoverskridende aktiviteter. Dette vil sikre, at skatteforhold ikke indvirker på afgørelser om investeringer og omstruktureringer), hvilket skulle kunne forbedre virksomhedernes konkurrenceevne og således indvirke positivt på jobskabelsen og arbejdsløshedsbekæmpelsen.

5. Særlige bemærkninger

5.1 Udvalget mener, at der generelt bør gælde den regel, at enhver ny selskabsform, som indføres i en medlemsstat, automatisk føjes til den liste over selskabsformer i denne medlemsstat, som er vedføjet direktivet. Herved vil man kunne løse problemerne med manglende tilpasning af listen.

5.2 Udvalget finder det desuden væsentligt, at fusionsdirektivet, moder-/datterselskabsdirektivet og direktivet om renter og royalties moderniseres sideløbende både med hensyn til anvendelsesområdet (eksempelvis listen over selskabsformer i direktivernes bilag) og med hensyn til betingelserne for at nyde godt af skatteordningen (f.eks. er kapitalandelen i direktivet om modernisering af moder/datterselskabsdirektivet nu sænket til 10 %).

5.3 Udvalget mener ikke, at udvidelsen af anvendelsesområdet (til andre selskabsformer og andre tilfælde af omstrukturering) er fuldstændig og dermed tilfredsstillende idet:

- det ikke dækker samtlige former for skatter i forbindelse med omstruktureringer (bl.a. registreringsafgifter og tilførselsafgifter
- ordningen for skatteudskydelse ved flytning af det vedtægtsmæssige hjemsted kun gælder for det europæiske selskab og det europæiske andelsselskab, selv om EF-Domstolen i sin kendelse i Centros-sagen⁽⁸⁾ anerkender retten til etableringsfrihed og retten til frit at vælge placeringen af hjemstedet for samtlige selskabsformer.

⁽⁸⁾ Sag nr. C 212/97 af 9. marts 1999.

5.4 Endelig understreger udvalget, at den skattemæssige behandling af grænseoverskridende omstruktureringer på ingen måde må påvirkes, bl.a. i forbindelse med overførsel af underskud samt henlæggelser og reserver.

6. Konklusioner

6.1 Udvalget støtter fuldt ud Kommissionens forslag om ændring af fusionsdirektivet. Forslagene indebærer de nødvendige og hensigtsmæssige forbedringer af direktivet og vil gøre det muligt for virksomhederne — herunder også det euro-

pæiske selskab, det europæiske andelselskab og flere SMV'er — fuldt ud at udnytte fordelene ved det indre marked, hvilket skulle kunne forbedre virksomhedernes konkurrenceevne og derved indvirke positivt på jobskabelsen og arbejdsløshedsbekæmpelsen.

6.2 Udvalget opfordrer dog Kommissionen til at tage visse væsentlige aspekter, som henstår uløste, op til ny vurdering; disse behandles i afsnittet med særlige bemærkninger.

Bruxelles, den 25. februar 2004

Roger BRIESCH

Formand for

Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg

Det Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om »Den generelle præferenceordning (GSP)«

(2004/C 110/10)

Den 20. januar 2003 anmodede Pascal Lamy, medlem af Europa-Kommissionen med ansvar for handel, under henvisning til EF-traktatens artikel 262 Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg om at udarbejde en udtalelse om det ovennævnte emne.

Det forberedende arbejde henvistes til Den Faglige Sektion for Eksterne Forbindelser, som udpegede Antonello Pezzini til ordfører. Sektionen vedtog sin udtalelse den 6. februar 2004.

Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg vedtog på sin 406. plenarforsamling den 25. februar 2004 følgende udtalelse med 117 stemmer for, en imod og ingen hverken for eller imod:

1. Indledning

1.1 I de seneste årtier har EU i lyset af de skiftende omstændigheder konsekvent justeret og ajourført sin politik for handelspræferencer for udviklingslande. Den seneste omfattende revision af den generelle præferenceordning (GSP) trådte i kraft 1. januar 1995 og skulle gælde 10 år frem. Det vil sige, at ordningen udløber den 31. december 2004, og en ny revision er derfor påkrævet.

1.2 Retningslinjerne fra 1994 affødte en række vigtige ændringer. Den traditionelle metode med at give toldfri markedsadgang for begrænsede mængder afløstes af et modulationskoncept, som giver begrænsede præferencer for ubegrænsede mængder. Samtidigt blev der indført nye regler om graduering, hvorefter det blev muligt at udelukke visse eksportsektorer fra specifikke begunstigede lande.

1.2.1 Derefter blev der tilbudt yderligere præferencer gennem særlige ansporende ordninger, der skulle fremme følgende målsætninger:

- bæredygtig udvikling,
- støtte til de mindst udviklede lande,
- bekæmpelse af narkotikaproduktion og -handel,
- beskyttelse af arbejdstagernes rettigheder,
- miljøbeskyttelse.

1.2.2 Der findes bestemmelser om midlertidig tilbagetrækning af GSP-fordele for lande, der ikke overholder menneskerettighederne, er skyldige i alvorlig og systematisk overtrædelse af vigtige arbejdsnormer, har udvist utilstrækkelig kontrol, har lukket øjnene for narkotikahandel, har været involveret i svigagtig adfærd eller uredelig handelspraksis, har overtrådt internationale konventioner om bevarelse og forvaltning af fiskeresourcerne eller har overtrådt et eller flere af en række øvrige krav. Denne sanktion har dog været benyttet så sjældent, at den stort set ikke har haft nogen effekt. Myanmar er for tiden det eneste land, der er underkastet denne sanktion.

1.3 For at lette gennemførelsen af GSP fremsatte Kommissionen i 1998 forslag (KOM(1998) 521 endelig), der samlede de

meget divergerende bestemmelser for industri- og landbrugsprodukter i en ny forordning, der trådte i kraft den 1. januar 1999 og udløb den 31. december 2001. EØSU gav disse forslag ⁽¹⁾ sin opbakning. De blev derefter indarbejdet i Rådets forordning (EF) 2820/98.

1.4 I 2001 fremsatte Kommissionen forslag (i KOM(2001) 293 endelig) til en ændret ordning for perioden 1. januar 2002 – 31. december 2004. EØSU støttede også disse forslag ⁽²⁾, der blev sat i kraft som Rådets forordning (EF) 2501/2001.

2. Kommissionens forslag

2.1 Kommissionen planlagde oprindeligt at offentliggøre et dokument i september 2003, hvor den ville fremlægge forslag til den nye ordning, som skulle træde i kraft 1. januar 2005. Efterfølgende besluttede den at udsætte indførelsen af den nye ordning med et år og fremsætte et forslag til en overgangsordning for den mellemliggende periode, som viderefører de nuværende retningslinjer med nogle relativt små ændringer, hovedsagelig af teknisk art.

2.1.1 Beslutningen om at udsætte indførelsen af grundlæggende ændringer af ordningen skyldes bl.a. ønsket om at afvente resultaterne af Doha-runden i WTO-forhandlingerne og ikke at påvirke resultatet af disse forhandlinger. En yderligere grund var den klage, som Indien fremsatte mod EU, i WTO. Man fandt det endvidere hensigtsmæssigt først at indføre de nye retningslinjer et stykke tid efter EU's udvidelse for at give de nye medlemsstater mere tid til at tilpasse sig. En af disse (Cypern) er for tiden et GSP-begunstiget land.

2.1.2 Den nye ordnings tiårsperiode forventes nu at starte den 1. januar 2006. Selvom Doha-forhandlingsrunden ikke skulle være gennemført på det tidspunkt, har Kommissionen besluttet, at den ikke vil søge yderligere forlængelse af status quo. Cancun-forhandlingernes relative fiasko lover ikke godt for en vellykket afslutning af Doha-runden inden for denne tidsplan.

⁽¹⁾ Udtalelse om Forslag til Rådets forordning (EF) om anvendelse af et flerårigt arrangement med generelle toldpræferencer for perioden 1. januar 1999 til 31. december 2001 (KOM(1998) 521 endelig — 98/0280 (ACC)) (EFT C af 15.2.1999).

⁽²⁾ Udtalelse om Forslag til Rådets forordning (EF) om anvendelse af et arrangement med generelle toldpræferencer for perioden 1. januar 2002 til 31. december 2004 (KOM(2001) 293 endelig — 2001/0131 (ACC)) (EFT C 311 af 7.11.2001).

2.2 Kommissionens forslag for overgangsperioden blev offentliggjort i september 2003 (KOM(2003) 643 endelig), og EØSU billigede disse arrangementer ⁽³⁾.

2.3 I overensstemmelse med Pascal Lamys anmodning fremlægger EØSU nu sine bemærkninger og anbefalinger vedrørende den udformning, retningslinjerne for den nye endelige GSP-ordning, der skal indføres efter overgangsperiodens afslutning, bør have.

3. EØSU's bemærkninger

3.1 EØSU mener, at målsætningerne for den nuværende ordning (som omtalt ovenfor) er værd at kæmpe for, og at de bør være fundamentet i enhver ny ordning, som skal afløse de nuværende arrangementer.

3.2 Udfordringen er nu at designe et system, der sikrer effektiv gennemførelse af EU's politikker på dette område.

3.3 EØSU konstaterer i denne forbindelse, at de særlige ansporende ordninger i vidt omfang ikke har haft den ønskede virkning. Ved den sidste opgørelse var kun et enkelt land (Republikken Moldova) omfattet af den særlige ansporende ordning til beskyttelse af arbejdstagernes rettigheder (et andet land, Sri Lanka, kommer til i februar 2004), og der er slet ingen i den særlige ansporende ordning til beskyttelse af miljøet. Dette er et klart tegn på, at de særlige ansporende ordninger ikke har fungeret som incitamenter. EØSU mener derfor, at en kulegravning af disse mekanismer bør være en del af revisionsprocessen.

3.3.1 I en tidligere udtalelse ⁽⁴⁾ om dette emne bemærkede EØSU, at Kommissionens forslag til forbedring af disse arrangementer måske ikke var gået langt nok til at gøre incitamenterne attraktive for de begunstigede lande. Dette rejser spørgsmålet, om det inden for modulationsordningen med dens begrænsede præferencer er muligt at anspore de berørte lande til at opføre sig som ønsket.

3.3.2 Den ekstra ensartede nedsættelse af satsen med 3,5 procentpoint, som resulterer i en samlet nedsættelse på 7,0 procentpoint, kan meget vel være et utilstrækkeligt incitament i sammenligning med de enorme summer, der er involveret i narkotikahandel, eller de tårnhøje udgifter til gennemførelse af miljøprojekter, som de begunstigede landes statskasser må imødesee.

3.3.3 Spørgsmålet er også, hvordan incitamentet bedst skrues sammen: om nedsættelsen skal gives efterfølgende som anerkendelse af, at et begunstiget land har opfyldt kravene, eller om det er bedre at tilbyde incitamentet forud for at tilskynde de berørte lande til at gennemføre den påkrævede politik. Ingen

af disse fremgangsmåder vil imidlertid få den ønskede virkning, hvis ikke præferencerne er tilstrækkeligt store til at udgøre et virkeligt incitament.

3.4 Uanset hvilke foranstaltninger der træffes, skal de efter EØSU's mening være gennemsigtige, sammenhængende, objektive og ikke-diskriminerende. De bør bygge på internationalt vedtagne standarder og internationalt anerkendte kriterier, hvor sådanne findes, herunder ILO's otte vigtige arbejdsnormer. De skal også være forenelige med WTO-reglerne og andre traktatmæssige forpligtelser.

3.5 I sin tidligere udtalelse ⁽⁵⁾ påpegede EØSU, at Kommissionen i sin reform dengang ikke gik så vidt som til en fuldstændig harmonisering og sammenfatning af alle GSP-regler og -fremgangsmåder. EØSU håbede, at den store reform i 2004 ville give anledning til at forenkle, harmonisere, strømline, kodificere, slanke og sammenfatte hele systemet. EØSU genfremsætter nu sin tidligere erklæring og understreger, hvor stor betydning udvalget tillægger dette spørgsmål. Forenkling er en forudsætning for at forbedre GSP's funktionsmåde og for enhver udsigt til at gennemføre GSP's målsætninger. De nuværende arrangementer mangler klarhed, præcision og struktur.

3.6 En af de faktorer, der bidrager til de nuværende arrangementers kompleksitet, er graderingsordningen, som indebærer, at specifikke eksportsektorer fra de enkelte begunstigede lande kan udelukkes med den begrundelse, at støtten til bestemte industrier i bestemte regioner ikke længere er påkrævet, og det ikke er berettiget at forlænge støtten i forbindelse med støtte til udviklingslande, heller ikke selvom støtten til andre industrier i det samme land forventes fortsat. EØSU bifaldt ⁽⁶⁾ ganske vist bevarelsen af graderingsordningen i overgangsordningerne fra 1. januar 2002 til 31. december 2004, men mener, at denne fremgangsmåde bør tages op til nærmere overvejelse som en del af den mere dybtgående reform, der nu skal sættes i gang.

3.7 I en række udtalelser ⁽⁷⁾ fra de sidste år har EØSU understreget det store behov for, at lovforslag ledsages af en detaljeret konsekvensanalyse. Udvalget håber, at Kommissionen vil udarbejde en sådan konsekvensanalyse af sine forslag til reform af GSP-ordningen.

4. Civilsamfundets synspunkter

4.1 Den 10. juni 2003 afholdt EØSU en høring af repræsentanter for civilsamfundet i sit hovedkvarter i Bruxelles. Inden mødet blev der sendt et spørgeskema til deltagerne. En kopi heraf findes i Bilag 1. De synspunkter, der fremlægges i dette afsnit, afspejler de modtagne skriftlige besvarelser og indlæg-gene på høringen.

⁽³⁾ Udtalelse om Forslag til Rådets forordning om forlængelse indtil 31. december 2005 af gyldigheden af Rådets forordning (EF) nr. 2501/2001 om anvendelse af et arrangement med generelle toldpræferencer for perioden 1. januar 2002 til 31. december 2004 og om ændring af nævnte forordning (KOM(2003) 634 endelig — 2003/0259 ACC) (CES 1623/2003 af 10.12.2003).

⁽⁴⁾ Udtalelse om forslag til Rådets forordning om anvendelse af et arrangement med generelle toldpræferencer for perioden 1. januar 2002 til 31. december 2004 (KOM(2001) 293 endelig — 2001/0131 (ACC)) (EFT C 311 af 07.11.2001, punkt 3.6).

⁽⁵⁾ Udtalelse om forslag til Rådets forordning om anvendelse af et arrangement med generelle toldpræferencer for perioden 1. januar 2002 til 31. december 2004 (KOM(2001) 293 endelig — 2001/0131 (ACC)) (EFT C 311 af 07.11.2001).

⁽⁶⁾ Idem.

⁽⁷⁾ Udtalelse om Regelforenkling (EFT C 48 af 21.02.2002), Udtalelse om Meddelelse fra Kommissionen om bedre og enklere lovgivningsmæssige rammer (KOM(2001) 726 endelig) (EFT C 125 af 27.05.2002) samt Udtalelse om Regelforenkling (EUT C 133 af 6.6.2003).

4.2 Der var en udbredt følelse af, at den nuværende ordning ikke fungerede så godt, som den kunne. Mange udtrykte alvorlig tvivl om præferencetoldens effektivitet, men de kunne ikke underbygge denne formodning. Det var vanskeligt at evaluere ordningens succes, fordi der kun var få data til rådighed. Andre pegede på en ulige fordeling af fordele. 75 % af den samlede toldnedsættelse går til lande i Østasien, heraf en tredjedel til Kina. Der blev udtrykt bekymring over, at størstedelen af fordelene tilfaldt de mest avancerede udviklingslande og ikke de mindst udviklede lande. De mest begunstigede er ofte internationale virksomheder, ikke lande. Der var en generel følelse af, at GSP-ordningens virkning ofte opvejedes af andre faktorer, som f.eks. ikke-toldmæssige hindringer.

4.3 Mange problemer blev indkredset:

- Udhulning af toldpræferencerne svækker effekten af GSP. Da tolden generelt sættes ned, mindskes muligheden for at give udvalgte lande præferencefordele i betydeligt omfang. Når Doha-forhandlingerne er afsluttet, forventes der yderligere generelle nedsættelser.
- Ordningen er sårbar over for svig. Det er relativt let for skrupelløse virksomheder i lande, der ikke er berettigede til præferentielle toldsats, at eksportere deres varer til et præferenceberettiget land og derefter reeksportere dem til EU, som om de var produkter fra sidstnævnte land.
- Selv hvor der ikke er tale om svig, er det en kompliceret sag at identificere oprindelseslandet, især hvad angår forarbejdede artikler, der indeholder flere materialer eller delkomponenter. I mange tilfælde pålægger dette EU-importøren uacceptable kontrolbyrder.
- Reglerne, især om graduering, er for udviklede og medfører forvirring og strid.
- Der savnes sammenhæng mellem GSP og andre EU-instrumenter. I nogle tilfælde kan lande få toldkontingenter via:
 - a) en bilateral aftale med EU,
 - b) autonome produktspecifikke kontingenter, der bevilges hvert år til alle tredjelande uanset oprindelse,
 - c) præferentielle toldsats under GSP-ordningen.

4.4 Der var meget forskellige meninger om, hvilke mål GSP-ordningen skulle følge i den næste tiårsperiode. Fagforbundene stod fast på den opfattelse, at vigtige arbejdsnormer, miljøbeskyttelse og bekæmpelse af narkotikaproduktion og -handel skulle være en væsentlig del af ordningen - og at man skulle gå så vidt som til at udelukke lande, der ikke opfyldte disse krav, uanset deres økonomiske status. Omvendt mente brancheorganisationerne, at GSP ikke var det rette instrument til at behandle problemer af denne art, selvom de anerkendte deres store betydning, og at det ville besværliggøre gennemførelsen af præferenceordningen og føre til en vis retsuisikkerhed, hvis de blev taget med.

4.5 Nogle af de udspurgte mente, at den nuværende liste over begunstigede lande var inkonsekvent, fordi:

- a) der er for stor spredning i de udviklingsniveauer, der er omfattet af listen,
- b) udviklingsøkonomier og overgangsøkonomier sammenblandes,
- c) flere begunstigede lande har også en præferentiel status via bilaterale og regionale handelsaftaler.

Andre var af den opfattelse, at BNP pr. indbygger ikke burde være definitionsriteriet, eftersom nogle lande med lavt BNP pr. indbygger havde en stærk, eller ligefrem dominerende stilling i verdenshandelen inden for bestemte industrisektorer. Fagforeningsrepræsentanter anførte, at tilslutning til vigtige arbejdsnormer, miljøbeskyttelse og bekæmpelse af narkotikahandel skulle være det eneste kriterium. Mange havde det synspunkt, at listen over begunstigede lande skulle begrænses til de 49 lande, der står på FN's liste over de mindst udviklede lande.

4.6 Der var almindelig enighed om, at basale præferencer skulle tildeles forud, men at særlige præferencer — hvis de overhovedet skulle bevilges — skulle tildeles efterfølgende.

4.7 Der blev bl.a. stillet følgende forslag til forenkling:

- reduktion af listen over begunstigede lande,
- reduktion af antallet af industrisektorer og produktkategorier,
- udelukkelse af lande med en bilateral aftale med EU,
- udelukkelse af lande, der får støtte fra en regional handelsaftale,
- ophævelse af særlige præferencer eller reduktion af deres antal,
- forenkling af reglerne om oprindelsesland,
- forenkling eller ophævelse af gradueringsklausulen,
- eliminering af al værditold på 3 % eller derunder og al specifik told på 5 EUR eller derunder.

Fortalerne for at begrænse de begunstigede lande til de 49 mindst udviklede lande påpegede, at dette i sig selv ville resultere i en større forenkling af ordningen.

4.8 Der var en generel fornemmelse af, at gradueringsklausulen ikke fungerede ordentligt og havde medført adskillige tvister. En af deltagerne gik så vidt som til at sige, at den nuværende ordning var totalt blind og uigennemsigtig. Det bemærkedes, at tab af GSP-status ofte førte til en nedskæring af de udenlandske direkte investeringer i det pågældende land, fordi investeringen havde baseret sig på tilstedeværelsen af de præferentielle toldsats. De udelukkede lande blev således straffet dobbelt. Et andet problem er, at den referenceperiode, der anvendes til ajourføring af gradueringen, ligger langt fra tidspunktet for ajourføringen. Referenceperioden for 2003 er f.eks. 1997-1999.

4.9 Der er almindelig enighed om, at EU's generelle handels- og udviklingspolitikker ikke blot mangler sammenhæng, men også ind imellem er indbyrdes modstridende. Skal der rettes op på denne situation og findes en rimelig balance mellem de forskellige faktorer, der skal tages hensyn til, kræver det en koordineret indsats fra alle EU's institutioner samt aktiv deltagelse af en række generaldirektorater i Europa-Kommissionen.

5. Tredjelandes synspunkter

5.1 Det samme spørgeskema blev sendt til regeringer og repræsentative organisationer i en række begunstigede lande. Desværre var der kun få, der svarede, og da besvarelsesprocenten var for lav til at udgøre et statistisk signifikant udsnit, blev de udelukket fra denne undersøgelse. EØSU er dog fortsat aktivt engageret i at bistå udviklingslandene med at opbygge deres kapacitet til at besvare forespørgsler af denne art.

6. Særlige bemærkninger

6.1 Sandsynligvis vil GATT-forhandlingernes Doha-runde med dens uheldige start trække lige så meget i langdrag som de tidligere runder. EØSU bifalder derfor Kommissionens beslutning om at indføre den nye ordening fra 1. januar 2006 uden at afvente resultatet af Doha-runden på et eller andet uvist tidspunkt i fremtiden.

6.2 Det initiativ, som EU satte i værk i forbindelse med »alt undtagen våben«-aftalen for de 49 mindst udviklede lande, indebærer at disse er endegyldigt fjernet fra GSP-ordningen. Da de er berettiget til toldfri eksport af alle andre produkter (med visse overgangsundtagelser på landbrugsområdet) til EU i ubegrænsede mængder, gælder GSP ikke mere for dem, eftersom man ikke kan reducere noget, der allerede er nulstillet, gennem præferencer.

6.3 GSP er et element i EU's udviklingspolitik og må som sådant ikke være ude af trit med de andre elementer i denne politik. Ændringer i GSP-ordningen skal overvejes i lyset af den overordnede udviklingsstrategi. Dette kræver en høj grad af koordination mellem de relevante generaldirektorater i Kommissionen.

6.4 Når den nye ordening indføres, håber EØSU, at man vil benytte lejligheden til at harmonisere alle ordningens regler og procedurer.

6.5 GSP-ordningen sigter primært på at bistå udviklingslande med at udvikle deres økonomier. Den kan ikke være en patentløsning for alle problemer i disse lande.

6.6 Der er blevet rejst kritik af den nuværende GSP-ordening på flere punkter:

- Ordeningen omfatter for mange lande.
- De særlige ansporende ordninger har spillet fallit.
- Fordelene er ulig fordelt.
- Gradueringsordningen er for indviklet.
- Ordeningen er sårbar over for svig.
- Udhulning af toldpræferencerne har svækket ordningens effekt.

6.6.1 EØSU er enig i, at ordeningen omfatter for mange lande. Den nuværende liste over begunstigede lande omfatter 174 lande, og blandt disse er der store forskelle mht. udvik-

lingsniveau, handelens omfang, BNP pr. indbygger, industrialiseringsniveau, fattigdomsniveau og tilslutning til internationalt anerkendte normer for socialt ansvar.

6.6.1.1 På den ene side omfatter listen lande med stor samhandel som Kina, Indien, Den Russiske Føderation og Sydafrika, der er vægtige konkurrenter til EU inden for mange markedssektorer. I den anden ende af skalaen finder man fjernliggende øsamfund med bitte små økonomier som Juleøen, Heard Island, McDonald Islands, South Georgia og De Sydlige Sandwichøer. Mellem disse to yderpunkter ligger skatteparadiser som Caymanøerne, olierige lande som Kuwait, lande med veludviklede økonomier som Egypten og lande med totalitære regimer som Zimbabwe.

6.6.1.2 EØSU er enig i forslaget om, at BNP pr. indbygger ikke bør være det eneste kriterium, der kvalificerer til optagelse i GSP-arrangementerne. Udvalget deler også den bekymring, der er givet udtryk for fra mange sider, nemlig at en uforholdsmæssig stor del af fordelene går til de lande, der har mindst brug for dem. For at sikre, at støtten fra GSP-ordningen koncentrerer sig om de lande, der har størst behov for den, anbefaler EØSU, at de nye retningslinjer udelukker følgende kategorier fra deltagelse:

- Lande, som ikke af FN er udpeget som »udviklingslande«.
- Lande, der har bilaterale eller regionale handelsaftaler med EU.
- Lande, der er medlemmer af OPEC.
- Lande, der har atomvåbenprogrammer.
- Lande, der fungerer som skatteparadiser.

6.6.1.3 For ikke at stille lande med bilaterale eller regionale handelsaftaler med EU ringere, bør det være muligt at ændre de eksisterende aftaler, så de konsoliderer enhver fordel, som disse lande er berettiget til under GSP-arrangementerne.

6.6.2 EØSU lægger meget stor vægt på at fremme overholdelsen af vigtige arbejdsnormer, beskyttelse af miljøet og bekæmpelse af narkotikahandel, men det må erkendes, at den nuværende GSP-ordening har været totalt ineffektiv mht. at nå nogen af de opstillede mål. Kun et enkelt land er blevet optaget i den særlige ansporende ordening til beskyttelse af arbejdstagernes rettigheder, og ingen overhovedet i den særlige ansporende ordening til beskyttelse af miljøet. Der er intet tegn på, at de særlige ansporende ordninger for bekæmpelse af narkotika-produktion og -handel, som 12 lande har været med i, har haft nogen som helst effekt på narkotikahandelen.

6.6.2.1 EØSU kan ikke se nogen idé i at forlænge en ordening, som på trods af de beundringsværdige målsætninger har spillet så grundigt fallit i praksis. Udvalget mener, at man bør finde frem til en mere effektiv måde at nå disse målsætninger på. Mener man, at GSP-ordningen bør bruges til dette formål, kan det bedst gøres ved i højere grad at anvende bestemmelsen om midlertidig tilbagetrækning (af GSP-fordele). Den er hidtil kun blevet brugt imod et enkelt land af de 174 på listen, til trods for at krænkelse af de fastsatte normer kan konstateres i adskillige tilfælde. Årsagen er ofte, at det skønnes uklogt at fornærme regeringerne i de pågældende lande eller støde dem fra sig. EØSU kan ikke tolerere, at principsager underordnes det politiske hensigtsmæssige.

6.6.2.2 EØSU anbefaler, at Kommissionen som en del af de nye retningslinjer fastlægger klare normer for beskyttelse af arbejdstagerrettigheder, beskyttelse af miljøet, bekæmpelse af narkotikahandel, overholdelse af grundlæggende menneskerettigheder, bæredygtig udvikling og andre områder såsom forbrugerbeskyttelse og dyrevelfærd. Lande, som i alvorlig grad og systematisk overtræder disse normer, bør i første omgang gøres opmærksom på deres lovbrud og mødes af krav om at korrigere det. Sides dette krav overhørigt, skal der udstedes en offentlig advarsel om, at manglende opfyldelse af normerne på en fastlagt dato vil resultere i midlertidig tilbagevækning af alle GSP-fordele. Lande, som ikke reager på disse advarsler, mister så alle præferencer, indtil de har opfyldt kravene. For at skabe den ønskede virkning, skal dette betragtes som en rutinemæssig foranstaltning, der anvendes, når det er nødvendigt, og ikke som et kampmiddel, der kun tages frem som en sidste udvej.

6.6.2.3 På områder, hvor der findes internationalt anerkendte normer⁽⁸⁾, f.eks. ILO's vigtige arbejdsnormer, skal disse være grundlaget for de normer, EU anvender. Udformningen og anvendelsen af relevante EU-normer bør dog ikke hæmmes af fraværet af sådanne internationale normer. EU er berettiget til helt efter eget skøn at fastlægge betingelser for handelen på præferencevilkår. Fristelsen til at se gennem fingrene med narkotikahandel, vende det blinde øje til krænkelse af menneskerettighederne og overudnytte miljøet er stærk, og der må derfor skabes en tilstrækkelig stor modvægt. Det er samtidig vigtigt at understrege det moralske bud i disse spørgsmål for at imødegå beskyldningen om, at disse krav blot er en form for skjult hindring af ikke-toldmæssig art.

6.6.3 EØSU erkender, at den nuværende fordeling af fordele er ujævn, idet de mere avancerede udviklingslande begunstiges mest, og ikke de lande, som har størst behov for bistand. Efter udvalgets mening vil udelukkelse af de kategorier af lande, som nævnes i pkt. 6.6.1.2 ovenfor, være et skridt i retning af en genoprettelse af balancen. For at fremme økonomisk udvikling i de fattige lande bør der først fastsættes præferencer for produkter i overensstemmelse med de begunstigede landes interesser. Det ville i høj grad forenkle processen, hvis der skulle foretages en vis rationalisering af de industrisektorer og produktkategorier, som var omfattet af ordningen.

6.6.4 EØSU erkender, at den nuværende gradueringsordning er for kompleks, og at dette har medført megen strid og utilfredshed, især fra de landes side, som har været omfattet af den. En vis forbedring er selvfølgelig ønskelig, men EØSU er ikke enig med dem, som mener, at man skal holde op med at graduere. Graduering bør ikke betragtes som en sanktion, men som en erkendelse af det faktum, at præferencerne har virket, og at en bestemt industrisektor er nået frem til et punkt, hvor den ikke længere har brug for præferentiell bistand. At dette virkelig er tilfældet demonstreres af det faktum, at otte af de ni industrier, som hidtil er blevet gradueret, er fortsat med at øge omfanget af deres eksport til EU efter gradueringen. Den antagelse, at sektorer og lande på et tidspunkt vil nå dette trin, er indbygget i GSP-ordningen.

6.6.4.1 EØSU anbefaler, at gradueringsordningen forenkles, gøres mere gennemsigtig og kombinerer en statistisk økonomisk vurdering, baseret på et system af markedsindikatorer, med en seriøs markedsevaluering af den pågældende sektor. Generaldirektoratet for Erhvervs politik kunne med fordel involveres i denne opgave, og den europæiske industris synspunkter burde også drøftes indgående. Desuden bør intervallet mellem tidspunktet for gradueringen og referenceperioden reduceres.

6.6.4.2 Bestemmelsen i overgangsordningen om, at gradueringsprocessen ikke skal anvendes på noget begunstiget land, hvis eksport til EU udgør mindre end 1 % af den samlede EU-import af produkter omfattet af EU-præferenceordningen i mindst et af referenceårene, bør efter EØSU's anbefaling også medtages i retningslinjerne for den nye ordning i sin endelige udformning. Udvalget mener, at det bør overvejes at sætte denne tærskel op.

6.6.5 EØSU er bekymret over forekomsten af svig og mener, at der bør træffes enhver tænkelig foranstaltning for at mindske den. Oprindelsesreglerne er for indviklede og vanskelige at anvende. De kan let misforstås og kræver indgående kendskab til en stor mængde lovtekster. De fungerer derfor både som en begrænsning af handelen og et incitament til svig. Alt for ofte bliver begunstigede lande blot brugt som kanal for ikke-begunstigede landes produkter. Forekomsten af ukorrekt udstedte eller forfalskede GSP-oprindescertifikater, formular A, i visse oprindelseslande i 1990'erne er et godt eksempel. Der skal være effektive inspektions-, kontrol- og gennemførelsesforanstaltninger. Dette vil kræve styrkelse af toldtjenesterne i EU og bedre koordination mellem dem.

6.6.5.1 Det bør også kræves af de begunstigede lande, at de skærper deres egen kontrol. Begunstigede lande, der lukker øjnene for svig ved at operere med ineffektive kontrolforanstaltninger, bør midlertidigt miste deres præference. Det koster EU over 2,2 mia. EUR årligt i mistede toldindtægter for at finansiere GSP-ordningen. Omvendt modtager de deltagende lande en samlet årlig præference på samme beløb. Hvis EU skal bevilge fordele i den størrelsesorden, er det også berettiget til at fastlægge vilkårene og betingelserne for modtagelsen af disse fordele.

6.6.5.2 Der er desuden behov for tættere kontakt og samarbejde mellem toldmyndighederne i EU og i oprindelseslandene. Det er måske nødvendigt med en finansiel indsats på EU-niveau for at etablere en forbindelse mellem EU-toldembedsmænd og deres kolleger i udviklingslandene. Der skal måske også fremskaffes uddannelsesfaciliteter til toldmyndighederne i disse lande. Oveni kommer sikkerhedsaspektet. I det nuværende klima må det erkendes, at EU's ydre grænser ikke kun følger medlemsstaternes grænser, men i stigende grad ligger i de lande, som EU's import kommer fra. EØSU arbejder i øjeblikket på en udtalelse om dette emne⁽⁹⁾

⁽⁸⁾ ILO-normer: nr. 29, 87, 98, 100, 111, 138 og 182.

⁽⁹⁾ Udtalelse om Forslag til Europa-Parlamentets og Rådets forordning om ændring af Rådets forordning (EØF) nr. 2913/92 om indførelse af en EF-toldkodeks (KOM(2003) 452 endelig — 2003/0167 (COD)).

6.6.6 EØSU erkender, at GSP-præferencernes effektivitet konstant undermineres af gradvise generelle toldnedsættelser som følge af den ene GATT-forhandlingsrunde efter den anden. Udvalget betragter denne situation som uundgåelig og ikke nødvendigvis uønskelig. Globale toldnedsættelser har klart vist sig meget effektive til at stimulere verdenshandelen, og øget global samhandel kan kun være en fordel for alle handelsnationer. Som processen udvikler sig i øjeblikket, kan de nye retningslinjer, der skal gælde for en tiårsperiode, meget vel tænkes at blive EU's sidste anvendelse af en traditionel ordning med nedsat told.

6.7 EØSU synes, at de nuværende oprindelsesregler for præferencehandel er for udviklede. Det resulterer i unødvendige kontrolbyrder for EU-importørerne og skaber en ordning, der er kendetegnet ved uigennemsigthed og forvirring. En sådan ordning kan kun bidrage til svig. EØSU ønsker disse regler afløst af nye regler, der udformes i lighed med de nuværende regler for ikke-præferentielle varer.

6.8 En anden forenkling kunne være at fjerne tolden i de tilfælde, hvor præferencebehandling medfører: værditold på 3 % eller derunder, specifik told på 5 EUR eller derunder.

6.9 For at give regeringerne i udviklingslandene og EU-importørerne tid til at tilpasse deres planlægning skal enhver ændring af et lands præferencebehandling offentliggøres et år inden dens ikrafttrædelse.

6.10 EØSU mener, at de nye retningslinjer skal være: enkle forudsigelige lette at administrere konsekvente gennemsigtige relevante retfærdige stabile på lang sigt.

7. Konklusion

7.1 EØSU bifalder Kommissionens beslutning om at indføre den nye GSP-ordning fra 1. januar 2006.

7.2 EØSU opfordrer til, at man i de nye retningslinjer griber anledningen til at harmonisere, sammenfatte og strømline alle regler og procedurer i GSP-ordningen.

7.3 EØSU mener, at Kommissionen bør udsende en detaljeret konsekvensanalyse sammen med sine forslag til de nye retningslinjer.

7.4 EØSU erkender, at de særlige ansporende ordninger har vist sig ineffektive, og slår til lyd for, at de trækkes tilbage. I stedet bør Kommissionen fastlægge internationalt acceptable normer baseret på det europæiske samfunds fundamentale principper. Adgangen til alle præferentielle toldsatser bør suspenderes midlertidigt for lande, som overtræder en af disse normer.

7.5 EØSU er enig i, at GSP-ordningen omfatter for mange lande, og anfører, at antallet bør reduceres som skitseret i teksten.

7.6 EØSU anbefaler, at gradueringsordningen bevares, men at den forenkles og gøres mere gennemsigtig.

7.7 EØSU er bekymret over forekomsten af svig i den nuværende ordning og efterlyser indførelse af strammere kontrol.

7.8 EØSU anser de nuværende præferentielle oprindelsesregler for at være for udviklede og foreslår, at de forenkles i stil med de nuværende ikke-præferentielle oprindelsesregler.

7.9 EØSU mener, at forenkling af ordningen bør være en primær målsætning for de nye retningslinjer. Udvalget håber, at dets forslag om bl.a. at reducere antallet af begunstigede lande, erstatte de særlige ansporende ordninger med foranstaltningen om midlertidig tilbagetrækning på grundlag af klart definerede normer, erstatte de nuværende oprindelsesregler med regler baseret på de ikke-præferentielle oprindelsesregler, reducere intervallet mellem gradueringstidspunktet og referenceperioden og rationalisere de industrisektorer og produktkategorier, som er omfattet af ordningen, vil bringe opfyldelsen af denne målsætning et godt stykke nærmere.

7.10 Denne udtalelse, som er udarbejdet på Pascal Lamys foranledning, er et vigtigt første skridt i høringen af det civile samfund om dette spørgsmål. EØSU er af den overbevisning, at der i tide inden indførelsen af de nye retningslinjer bør foretages flere omfattende høringer om forslagene med deltagelse af de berørte parter både i EU og i udviklingslandene.

Bruxelles, den 25. februar 2004

Roger BRIESCH

Formand for

Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg

Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om »Konsekvenserne for relationerne mellem EU, Latinamerika og Caribien af aftalen om oprettelse af det amerikanske frihandelsområde«

(2004/C 110/11)

Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg besluttede den 21. januar 2003 under henvisning til forretningsordenens artikel 29, stk. 2, at afgive udtalelse om det ovennævnte emne.

Det forberedende arbejde henvistes til Den Faglige Sektion for Eksterne Forbindelser, som udpegede Mário Soares til ordfører. Sektionen vedtog sin udtalelse den 15. december 2003.

Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg vedtog på sin 406. plenarforsamling af 25. og 26. februar 2004, mødet den 25. februar 2004, følgende udtalelse med 109 stemmer for, 8 imod og 15 hverken for eller imod:

1. Sammenfatning af udtalelsen

1.1 Oprettelsen af et amerikansk frihandelsområde (FTAA) med Amerikas Forenede Stater (USA) som initiativtager er et vidtspændende initiativ, som sigter på at omdanne Amerika til et af de mest omfangsrige handelsområder i verden med mere end 800 mio. indbyggere, et samlet BNP på mere end 11 000 mia. EUR og en handel på 3 500 mia. EUR.

1.2 Trods forskellige hindringer i processen og visse persons skepsis over for overholdelsen af de fastsatte tidsfrister er januar 2005 indtil nu blevet fastholdt som frist for afslutningen på forhandlingerne, for at FTAA kan træde i kraft i december samme år. Sammenbruddet i forhandlingerne på WTO-ministerrådet, som afholdtes den 10.-14. september 2003 i Cancún, har desuden sat yderligere skub i FTAA-projektet, hvis næste ekstraordinære topmøde netop er blevet fastsat til januar 2004. På ministerkonferencen, der afholdtes i Miami i november 2003, lykkedes det at sætte fornyet skub i FTAA-forhandlingerne, således at den officielle ikrafttrædelsesdato (december 2005) kan fastholdes. Det, man blev enig om, var dog en mindre vidtgående aftale.

1.3 Et af kendetegnene ved FTAA, som for utallige sektorer i det latinamerikanske samfund udgør den vigtigste anke mod projektet, er dets udprægede handelsmæssige karakter, som kun vil bidrage til at forværre skævhederne i regionen, hvor USA står for 77 % af det samlede BNP og 62 % af den samlede eksport.

1.4 Det latinamerikanske og caribiske civilsamfunds holdninger til dette projekt er vidt forskellige. På den ene side ser erhvervslivet FTAA-projektet som en mulighed for at få adgang til det store amerikanske marked, selv om visse virksomheder frygter den amerikanske og canadiske konkurrence, og på den anden side har et vist antal sektorer under den amerikanske sociale alliance (fagforeninger, NGO'er, universiteter) sat sig imod FTAA-projektet, især fordi deres største bekymringer — miljøbeskyttelse, arbejdstagernes rettigheder, social udstødelse, udlandsgæld, demokrati og respekt for menneskerettighederne,

misbrug af børn samt respekt for oprindelige samfund — ikke inddrages tilstrækkeligt i projektet.

1.5 EU er nødsaget til at mobilisere større politisk vilje til at knytte tættere bånd med de latinamerikanske og caribiske lande (LAC), især da dette vil være i Unionens egen økonomiske og kommercielle interesse. EU må ikke glemme, at ikrafttrædelsen af NAFTA-aftalen havde omfattende negative konsekvenser for europæiske virksomheder, der mistede halvdelen af det mexicanske marked. Trods associeringsaftalen, som på meget kort tid blev indgået mellem EU og Mexico, er alle de tabte markedsandele ikke blevet generhvervet.

1.6 Den politiske og sociale situation i Latinamerika er gunstig for, at EU succesrigt kan indgå aftaler med sine LAC-partnere og især med MERCOSUR.

1.6.1 Valget af Luis Inácio Lula da Silva i Brasilien og af Néstor Kirchner i Argentina er udtryk for et krav om forandring i området. Foruden disse herrers store fælles interesse i MERCOSUR's udvikling, endda inden indgåelsen af FTAA-aftalen, ønsker de også at styrke forbindelserne med EU.

1.6.2 Mere end nogen sinde er der et klart behov for Europa i et kriseramt Latinamerika og Caribien. EU betragtes stadig som en social og politisk referencemodel. Den store udfordring for Latinamerika og Caribien på nuværende tidspunkt er at finde en alternativ økonomisk og social model til »Washington konsensusen« og til integrationsprojektet med USA, som forekommer alt for dominerende.

1.7 Selv om ønsket om et større europæisk engagement i det latinamerikanske samfund, især blandt eliten, forekommer indlysende, bør EU fortsat gøre en stor indsats for bedre at inddrage civilsamfundet i sin strategi. Kun et målbevidst politisk engagement baseret på tilstrækkelig og effektiv information samt med civilsamfundets deltagelse vil vise, at der er tale om et projekt med gensidige fordele. EU kan ikke tillade sig at begå de samme fejl, som FTAA-projektet kritiseres for.

1.8 EU bør desuden tage sammenbruddet af de multilaterale forhandlinger i Cancún til efterretning og være opmærksom på, at dens internationale partnere, såsom USA, er rede til at tage andre midler som f.eks. bilateralisme og biregionalisme i brug for at fremme den internationale handel. De manglende resultater i Cancún er blot endnu et argument for USA for at fortsætte FTAA-forhandlingerne. På den baggrund mener EØSU, at EU og MERCOSUR bør udvise større politisk vilje til at afslutte en associeringsaftale ved at sætte sig ud over de betænkeligheder og forhindringer, enhver form for forhandlinger medfører. For at nå det samme mål med Andespagten (CAN), på de ene side, og Det Centralamerikanske Fællesmarked (CACM), på den anden side, bør Det Europæiske Råd give Europa-Kommissionen mandat til at indlede forhandlingerne. I modsat fald må EU vinke farvel til ønsket om at blive en strategisk partner for Latinamerika og risikerer samtidig at svække sin rolle i forbindelse med udformning af nye regler for handelen og de globale styreformere. Af kulturelle, politiske og økonomiske årsager er LAC-landene oplagte allierede og nødvendige i forbindelse med omdefineringen af Europas rolle inden for verdenspolitikken.

1.9 EU kan derfor ikke tillade sig at føre en reaktiv politik over for sine LAC-partnere. Man skal ikke afvente fremskridt i forbindelse med FTAA-forhandlingerne, inden man går videre med det strategiske partnerskab EU/LAC. EU bør påtage sig en reel lederstilling i dette spørgsmål om politik og international handel.

1.10 EU kan ikke forholde sig neutralt til den latinamerikanske og caribiske befolknings ønsker og rimelige krav og bør tage nye politiske initiativer til at knytte tættere bånd med denne del af verden samt i langt højere grad bestræbe sig på at omsætte erklæringerne fra topmødet i Rio i 1999 og i Madrid i 2002 i praksis. EU bør derfor omdefinere sin strategi med følgende punkter som grundlag:

- Udformning af en handlingsplan og en konkret forhandlingstidsplan indeholdende forslag, der også imødekommer LAC-landenes interesser;
- Handelsliberalisering til gavn for begge områders økonomier;
- Større inddragelse af det organiserede civilsamfund i alle forhandlingsfaser;
- Fortsættelse af en politik til fordel for latinamerikanske og caribiske regionale sammenslutninger;
- Sikring af en sammenhængende social model i forbindelserne med LAC til fremme af den sociale samhørighed;
- Markant stigning i de finansielle midler svarende til regionernes strategiske betydning;
- Afslutning på Doha-forhandlingsrunden er ikke en betingelse for indgåelsen af associeringsaftalen EU-MERCOSUR;
- Hurtig indgåelse af associeringsaftaler med de andre regionale blokke såsom CAN og CACM;
- Stimulering af den politiske dialog mellem regionerne og styrkelse af de europæiske ministres deltagelse i tværministerielle fora såsom møderne mellem EU og Rio-gruppen.

2. Aftalen om Det Amerikanske Frihandelsområde

2.1 Historien bag FTAA-projektet

2.1.1 Selv om ideen om at forene alle lande på det amerikanske kontinent er opstået for længe siden, er det aldrig lykkedes på grund af manglende enighed mellem landene. Aftalen om oprettelse af det amerikanske frihandelsområde (FTAA), der i øjeblikket forhandles om, udgør et seriøst forsøg i denne retning. Den sidste fase i forhandlingerne er blevet indledt.

2.1.2 Det oprindelige initiativ til dette projekt er nordamerikansk og opstod i 80'erne. Reagan fremsatte i maj 1982 Initiativet for De Caribiske Lande. Initiativet havde til formål at iværksætte et økonomisk partnerskabsprogram centreret om handelsfremme og det private initiativ. I januar 1988 underskrev han en frihandelsaftale med Canada (FTA). Forhandlingerne om udvidelsen af denne aftale til også at omfatte Mexico blev indledt på initiativ af Bush senior og gennemført under Clinton og blev opstarten på den nordamerikanske frihandelsaftale (NAFTA).

2.1.3 I 1990 fremlagde præsident Bush sit projekt »Enterprise for the Americas Initiative« (EAI), som havde til formål at skabe et frihandelsområde for hele hemisfæren og oprette en investeringsfond til fremme af videreførelsen af økonomiske reformer, tiltrække internationale investeringer og reducere de latinamerikanske landes gæld.

2.1.4 De latinamerikanske og caribiske regeringer tog med begejstring imod dette projekt om en stor økonomisk alliance.

2.1.5 Da Clinton kom til magten, genoptog han ideen om at forene hele Amerika ved hjælp af en frihandelsaftale. Det første interamerikanske topmøde fandt sted i Miami i december 1994. Her samledes Amerikas 34 statsoverhoveder, på nær Cubas (1).

2.2 Retningslinjerne og hovedprincipperne i projektet

2.2.1 På topmødet i Miami vedtog parterne en handlingsplan og en principerklæring, hvori fastlægges retningslinjerne og de vigtigste principper for projektet, hvis hovedformål er at oprette et frihandelsområde ved gradvist at eliminere handels- og investeringsbarrierer.

(1) Projektets deltagerlande er følgende: Antigua og Barbuda, Argentina, Bahamas, Barbados, Belize, Bolivia, Brasilien, Canada, Chile, Colombia, Costa Rica, Dominica, El Salvador, Ecuador, USA, Grenada, Guatemala, Guyana, Haiti, Honduras, Jamaica, Mexico, Nicaragua, Panama, Paraguay, Den Dominikanske Republik, St. Lucia, St. Christopher og Nevis, St. Vincent og Grenadinerne, Surinam, Trinidad og Tobago, Uruguay og Venezuela.

2.2.2 Handlingsplanen, der havde til formål at fremme velstanden ved hjælp af økonomisk integration og frihandel, indeholdt yderligere tre kapitler: bevarelse og styrkelse af demokratiet, bekæmpelse af fattigdom og diskrimination samt bæredygtig udvikling og miljøbeskyttelse.

2.2.3 Efter det andet topmøde i Santiago i april 1998 blev denne handlingsplan revideret, uden at hovedprincipperne blev ændret. De fire kapitler kom herefter til at hedde: uddannelse; demokrati, retfærdighed og den enkeltes rettigheder; økonomisk integration og frihandel; udryddelse af fattigdom og diskrimination. Selv om den økonomiske del af projektet stadig var dominerende, tillagde man på opfordring af bl.a. Brasilien de sociale anliggender større betydning ved at fremhæve uddannelse og afhjælpning af fattigdom.

2.2.4 Der blev foretaget yderligere ændringer i handlingsplanen. Da kapitlet om uddannelse ikke bidrog til forhandlingerne, blev det udeladt. Men på Canadas foranledning kom et nyt tema ind i billedet på det tredje interamerikanske topmøde afholdt i Quebec i april 2001. Temaet konnektivitet (adgang til nye informations- og kommunikationsteknologier) blev tilføjet sammen med styrkelse af demokratiet, den økonomiske velstand og realiseringen af det menneskelige potentiale.

2.3 Forhandlingsstrukturen

2.3.1 Disse forskellige topmøder for stats- og regeringscheferne udgør en del af den meget komplekse struktur, der er rammen om forhandlingsprocessen. De finder sted hvert 3. til 4. år, og deres formål er at understøtte de overordnede linjer for projektet, som bliver udarbejdet på de andre forhandlingsniveauer, samt tilkendegive parternes politiske vilje. Men det vigtigste politiske element i forhandlingsstrukturen er mødet mellem handelsministrene, som finder sted omkring hver 18. måned, og i forbindelse med hvilket de generelle retningslinjer for FTAA-projektet fastlægges.

2.3.2 Vice-handelsministrene udgør i fællesskab Udvalget for handelsforhandlinger (TNC), som spiller en vigtig rolle i forbindelse med administrationen af FTAA-forhandlinger. Det udstikker retningslinjerne for de ni forhandlingsgruppers arbejde, vedtager den fremtidige frihandelsaftales generelle struktur samt de institutionelle spørgsmål og sikrer gennemsigthed i forhandlingsprocessen.

2.3.3 Den sidste søjle er af teknisk art. Søjlen omfatter de forhandlere og eksperter, der hører under de ni forhandlingsgrupper, som dækker følgende områder: 1) adgang til markederne, 2) investeringer, 3) tjenesteydelser, 4) offentlige indkøb, 5) bilæggelse af tvister, 6) landbrug, 7) intellektuelle ejendomsrettigheder, 8) tilskud, antidumping- og udligningstold, 9) konkurrencepolitik.

2.3.4 Et trepartsudvalg, der er sammensat af Organisationen af Amerikas Stater (OAS), Den Økonomiske Kommission for Latinamerika og Caribien (ECLAC) og Den Interamerikanske Udviklingsbank (IDB), yder teknisk og analytisk støtte til de forskellige grupper.

2.4 Forhandlingsfaserne

2.4.1 Den første forhandlingsfase

2.4.1.1 Siden topmødet i Miami har FTAA-projektet gennemgået flere forhandlingsfaser. Den første fase, der strakte sig fra 1994 til 1998, var en forberedelsesfase, under hvilken projektets grundstruktur blev fastlagt. Der blev afholdt 4 ministermøder (juni 1995 i Denver, marts 1996 i Cartagena, maj 1997 i Bélo Horizonte og marts 1998 i San José).

2.4.1.2 Retningslinjerne for FTAA-forhandlingerne blev vedtaget under denne første forhandlingsfase. Det blev fastlagt, at beslutninger skulle vedtages enstemmigt, at FTAA-projektet skulle udgøre en fælles forpligtelse, og at det skulle opfylde WTO's krav og regler. På MERCOSUR's og Brasiliens opfordring blev det i modsætning til USA's ønske desuden besluttet, at FTAA-aftalen skulle være forenelig med andre regionale og bilaterale aftaler, og at tiltrædelsen af aftalen kunne ske individuelt eller som en regional blok. Fra da af begyndte flere regionale områder at tale med én stemme i forbindelse med FTAA-forhandlingerne bl.a. Andespagten (CAN), MERCOSUR, Det Caribiske Fællesskab (CARICOM) og fire (?) lande fra Det Centralamerikanske Fællesmarked (CACM) kaldet CA-4.

2.4.1.3 I løbet af denne indledende forhandlingsfase gjorde parterne desuden en stor indsats for at indsamle information og viden samt skabe grundlaget for fremtidige forhandlinger.

2.4.2 Den anden forhandlingsfase

2.4.2.1 I forbindelse med topmødet i Santiago gav stats- og regeringscheferne udtryk for deres ønske om at styrke FTAA-projektet. I løbet af denne anden fase meddelte ministrene, som mødtes ved to lejligheder (i november 1999 i Toronto og i april 2000 i Buenos Aires), at foranstaltningerne til fremme af handlen ville træde i kraft i januar 2001. Desuden forelagde forhandlingsgrupperne et foreløbigt forslag til FTAA-aftalen for ministrene.

2.4.2.2 Under pres fra civilsamfundet blev det besluttet at offentliggøre det foreløbige forslag for at øge processens gennemsigthed. Ministrene bekræftede på ny deres ønske om at færdiggøre projektet i januar 2005, så det kunne træde i kraft i december 2005.

2.4.3 Den tredje forhandlingsfase

2.4.3.1 Den tredje forhandlingsfase blev indledt med et tredje interamerikansk topmøde i april 2001 i Quebec. Ved denne lejlighed fremsatte stats- og regeringscheferne en erklæring, der indebar store sociale og økonomiske forpligtelser. Der blev vedtaget en demokratisk klausul. Man enedes om at afholde samråd, hvis et deltagende land fraviger sine demokratiske principper. Der er ikke blevet fastlagt sanktioner.

(?) El Salvador, Guatemala, Honduras og Nicaragua. Costa Rica indgik ikke i samarbejdet.

2.4.3.2 Formålet med denne tredje fase var at udarbejde en ny, mere detaljeret version af den fremtidige aftale. Derfor offentliggjorde man i forbindelse med det 7. ministermøde i november 2002 i Quito et nyt forslag til aftale og udarbejdede retningslinjer for forhandlingerne de følgende 18 måneder. Ministrene iværksatte også et amerikansk samarbejdsprogram til fremme af kontinentets små økonomiers effektive deltagelse i FTAA-projektet. Med Quito-initiativet trådte forhandlingerne ind i den endelige procedurefase, som ledes af USA og Brasilien.

3. Projektets karakteristika og forhindringer for dets gennemførelse

3.1 FTAA-aftalen vil komme til at dække et af de mest omfangsrige frihandelsområder i verden med et marked på mere end 800 mio. mennesker, et samlet BNP på over 11 000 mia. EUR og en handel på 3 000 mia. EUR.

3.2 Integrationsprocessen kendetegnes dog ved at være asymmetrisk og polariseret mod USA. USA er den vigtigste handelspartner for de fleste amerikanske lande. Kun Argentina, Paraguay og Uruguay udgør en undtagelse, da deres vigtigste udenrigshandelspartner er Brasilien.

3.3 I 2000 stod den nordamerikanske økonomi alene for 77 % af Amerikas samlede BNP og 62 % af kontinentets samlede eksport. Brasilien, Canada og Mexico dækker henholdsvis 6, 5 og 4 % af Amerikas samlede BNP. De 30 resterende lande repræsenterer 8 % sammenlagt. De små lande såsom Nicaragua og Haiti dækker sammenlagt 1/2000 af det samlede BNP. NAFTA og MERCOSUR repræsenterer henholdsvis 87 % og 9 % af det samlede BNP samt 90 % og 6 % af Amerikas samlede handel.

3.4 BNP pr. indbygger bekræfter denne asymmetri. Amerikas Forenede Stater ligger i spidsen med 34 400 EUR pr. indbygger efterfulgt af Canada (21 930 EUR), Argentina (6 950 EUR), Uruguay (6 000 EUR), Brasilien (3 060 EUR) og Mexico (5 560 EUR). I den modsatte ende ligger Nicaragua og Haiti med henholdsvis 745 og 480 EUR pr. indbygger. Det drejer sig altså om et projekt, der skal integrere yderst forskellige økonomier på meget forskellige udviklingsniveauer⁽³⁾.

3.5 Disse forskelle og uligheder har rejst spørgsmålet om eventuelle konsekvenser af en dybtgående økonomisk integration for de små økonomier, for hvilke der hverken er forudset udviklingsstøtte eller sikkerhedsnet. Integrationen af disse økonomier i FTAA-processen er blevet en afgørende udfordring. Disse 25⁽⁴⁾ lande står utvivlsomt over for betydelige problemer i forbindelse med deltagelsen i forhandlingerne. En væsentlig hindring er manglen på tilstrækkelige finansielle og

menneskelige ressourcer til at følge disse forhandlinger. Det eneste, der indtil videre er blevet gjort for at kompensere for disse uligheder, er indførelsen af længere frister for liberaliseringen af de små økonomiers handel.

3.6 Følgevirkningerne af manglen på en social klausul risikerer at blive voldsommere i betragtning af, at de ortodokse strukturtilpasningspolitikker i løbet af de sidste 10 år har medført store stigninger i arbejdsløsheden og en stigning i fattigdommen i Latinamerika og Caribien, som ifølge ECLAC nåede op på 220 mio. i 2002 svarende til 43,4 % af befolkningen⁽⁵⁾. Kontinentets sociale, økonomiske og politiske problemer har ikke været med til at lette drøftelserne siden Quebec-topmødet.

3.7 På trods af vedvarende reformer gennem de sidste 20 år er de latinamerikanske og caribiske økonomier stadig langt fra at sikre en stram, stabil og konkurrencedygtig økonomisk vækst. En ECLAC-undersøgelse viser en negativ vækst i BNP for andet år i træk på - 1,9 % i 2002 og beskriver perioden som »et tabt halvt årti«.

3.8 Dette gælder især for Argentina, som siden december 2001 har befundet sig i en krisesituation uden fortilfælde. Efter krisens udbrud foretrak Argentina at tilnærme sig sine MERCOSUR-partnere for at styrke den regionale integration og knytte stærkere bånd med Europa samt for at tage afstand til strategien om automatisk tilpasning efter Washington. For den brasilianske præsident, Luiz Inácio Lula da Silva, udgør det øgede samarbejde inden for MERCOSUR og med EU ligeledes en prioritet.

3.9 Brasilien har dog ikke i sinde at ændre sin holdning til FTAA drastisk. Derimod ønsker Brasilien at skabe en dialog mellem MERCOSUR, Andespagten, Chile, de caribiske lande, Guyana og Surinam for at skabe en sydamerikansk frihandelsaftale (FTASA), som vil være med til at styrke LAC-landenes rolle i FTAA-forhandlingerne. I december 2002 blev de deltagende parter i projektet enige om en tidsfrist for afskaffelsen af toldskranker (inden udgangen af 2003) og projektets ikrafttræden (2005). I overensstemmelse med denne ide om at »knytte en forbindelse mellem hele Sydamerika og MERCOSUR« inden udgangen af 2003 lykkedes det Lula-regeringen at få Peru til at underskrive en associeringsaftale med MERCOSUR (august 2003), som minder meget om de aftaler, der blev indgået med Bolivia i december 1995 og Chile i juni 1996. MERCOSUR håber også at kunne indgå en associeringsaftale med Venezuela samt indlede forhandlingerne til en med Colombia. Dette projekt, såvel hvad mål og tidsfrister angår, er et alternativ til FTAA-processen.

⁽³⁾ Alle tallene stammer fra Kommissionens GD for Handel.

⁽⁴⁾ Antigua og Barbuda, Bahamas, Barbados, Belize, Bolivia, Costa Rica, Dominica, El Salvador, Ecuador, Grenada, Guatemala, Guyana, Haiti, Honduras, Jamaica, Nicaragua, Panama, Paraguay, Den Dominikanske Republik, St. Lucia, St. Christopher og Nevis, St. Vincent og Grenadinerne, Surinam, Trinidad og Tobago, Uruguay.

⁽⁵⁾ Årsrapport fra De Forenede Nationers Økonomiske Kommission for Latinamerika og Caribien om »Den sociale situation i Latinamerika 2002-2003«.

3.10 Siden vedtagelsen af fast track eller TPA ⁽⁶⁾ i juli 2002 har USA ikke tøvet med at gøre brug af bilaterale aftaler til at fremme FTAA-projektet, hvilket undertegnelsen af aftalen med Chile i december 2002 er et bevis på. Her efter WTO's ministerkonference i Cancún risikerer man en øget tendens til at gøre brug af bilaterale aftaler.

3.11 Foranstaltningen påvirkes dog af USA's protektionistiske foranstaltninger. Efter at have øget tariffene til beskyttelse af jern- og træproduktindustrien vedtog USA en landbrugslov (Farm bill), under hvilken der skal ydes tilskud på 180 milliarder dollars til landbedrifter over en 10-årig periode. Disse protektionistiske foranstaltninger er med til at genoplive spændingerne mellem USA og visse latinamerikanske lande, herunder hovedsagligt Brasilien.

3.12 Eksporttilskuddene er blevet en af de største hindringer for gennemførelsen af FTAA-projektet. En række latinamerikanske lande lægger pres på USA for at få sænket landbrugstilskuddene. Bush-regeringen presser dog på for at få spørgsmålet om landbrugstilskud samt anvendelsen af antidumping- og udligningstold behandlet på WTO-plan. Men de manglende resultater af de multilaterale forhandlinger i Cancún er et udtryk for de problemer, rige lande som USA og EU støder på, når bl.a. landbrugsspørgsmål behandles inden for rammerne af internationale forhandlinger.

3.13 I erkendelse af Cancún-topmødets negative udfald gav USA på den afsluttende pressekonference udtryk for vilje til at samarbejde på bilateralt og regionalt plan. Hvis USA står ved disse ord, er der mulighed for, at de amerikanske forhandlere igen tager plads ved forhandlingsbordet for at diskutere landbrug i forbindelse med FTAA-projektet. Dette ville gøre det muligt for det pan-amerikanske integrationsprojekt at løse et af de største problemer og gøre betydelige fremskridt.

3.14 Ikke desto mindre, til trods for TPA, begrænses den udøvende magts forhandlingsbeføjelser dog af Kongressen. I handelsloven (som bevilger TPA) er der fastsat afprøvningsprocedurer, som kan vise sig at være tidskrævende, især i forbindelse med tilskud og antidumping- og udligningstold. Loven omhandler også en høringsprocedure, som giver Kongressen vigtige kontrolbeføjelser i forbindelse med forhandlingerne.

4. Civilsamfundets aktører og FTAA-projektet

4.1 Institutionel deltagelse

4.1.1 FTAA-processen, der foregår på regeringsplan, følges af borgerorganisationer, hvis deltagelse er nedfældet i aftalen. Udover denne deltagelse mødes disse organisationer også i forbindelse med minister- og præsidentmøder for at øve indflydelse på forhandlingerne.

4.1.2 Mekanismerne for civilsamfundets deltagelse er splittet mellem initiativer indført af organer, der er involveret i FTAA-

processen, og initiativer udsprunget af sociale bevægelser. Inden for rammerne af FTAA-processen har udvalget for regeringsrepræsentanter oprettet en mekanisme for civilsamfundets deltagelse med det formål at formidle forslag fra arbejdsgivere, arbejdstagere, miljøgrupper og akademiske kredse. Dette er en indirekte form for deltagelse. De forskellige grupper kan henvende sig skriftligt til udvalget, som vil videregive deres forslag til udvalget for handelsforhandlinger eller til den relevante forhandlingsgruppe.

4.1.3 Til fremme af civilsamfundets deltagelse afholdt regeringsrepræsentanterne for FTAA-projektet en regional konference om FTAA i Mérida, Mexico, i juli 2002. Dette første regionale forum for offentlige drøftelser samlede 100 personer. Formålet var også at give oplysninger og forklaringer om selve processen.

4.1.4 Der blev taget et andet initiativ under ministermødet i Quito i november 2002. Handelsministrene mødtes særskilt med repræsentanterne for den private sektor og civilsamfundet (miljøgrupper, fagforeninger, parlamentarikere og indfødte folkeslag). Det var første gang repræsentanter fra civilsamfundet havde fået mulighed for at henvende sig direkte til ministrene.

4.2 Civilsamfundets holdning til FTAA-projektet

4.2.1 Det amerikanske erhvervsliv fattede interesse for FTAA-projektet på et meget tidligt tidspunkt. Det har siden det første ministermøde i Denver i 1995 forsøgt at tilrettelægge parallelle møder i forlængelse af den officielle proces med det formål at fremme den private sektors interesser. Mere end 1500 erhvervsfolk har været involveret i disse møder gennem det amerikanske erhvervsforum (Americas Business Forum, ABF), hvor erhvervslivet er inddelt i nationale og sektorielle grupper.

4.2.2 Det amerikanske erhvervsforum, der støtter det amerikanske integrationsprojekt, forsøger at bidrage til debatten ved at foretage tekniske analyser og informationsanalyser af de strategiske mål og den private sektors ønsker. Forummet bidrager desuden til at formidle informationer om processen og udvikle personlige og institutionelle forbindelser mellem virksomhedsledere og amerikanske organisationer.

4.2.3 Under forummets årlige møder afholdes der konferencer og seminarer om hovedtemaerne for den amerikanske integration. Selv om erhvervsforummets årlige møder ikke indgår officielt i forhandlingsprocessen, har det arbejde, der udføres på disse møder, objektivt set stor indflydelse på projektets udformning. Hver enkel forhandlingsgruppe tager således hensyn til den private sektors forslag. Et af forslagene omhandlede en hurtig gennemførelse af foranstaltninger til fremme af handel, og lederne blev enige om, at disse foranstaltninger skulle træde i kraft inden afslutningen på forhandlingerne.

⁽⁶⁾ Fast track, som for nylig er blevet omdøbt Trade Promotion Authority (TPA), er det mandat, den amerikanske kongres giver den udøvende myndighed til at forhandle om handelsaftaler uden at skulle konferere med kongressen under hver enkelt forhandlingsfase. Kongressen godkender eller forkaster kun den indgåede aftale.

4.2.4 Hvad angår andre sektorer inden for civilsamfundet såsom fagforeninger, NGO'er og universitetsforskningscentre, er betydningen af handel mindre indlysende. Sociale organisationer har taget deres eget initiativ til at udtale sig om integrationsprocessen. Blandt de forskellige initiativer er initiativet om den amerikanske sociale alliance (HSA), der er et vigtigt netværk af interamerikanske sociale organisationer og bevægelser. Alliancen huser også mange forskellige holdninger, der dækker alt lige fra reform til afvisning af FTAA-projektet. Selv om initiativet blev sat i værk i 1997, havde civilsamfundet mobiliseret sig langt tidligere.

4.2.5 Såvel arbejdsgiversektoren som fagforeningerne interesserede sig meget tidligt for FTAA-projektet. Derfor var de også til stede ved ministermødet i Denver. Fagforeningsbevægelsen tilrettelagde med støtte af den interamerikanske regionale organisation — den kontinentale gren af Den Internationale Sammenslutning af Fagforeninger (ICFTU) — en parallel konference, i slutningen af hvilken der blev udarbejdet en erklæring om deltagerens bekymringer og krav.

4.2.6 Under det følgende ministermøde i Cartagena begrænsede fagforeningsbevægelsen sig ikke kun til at udarbejde et nyt diskussionsoplæg, men forsøgte også at lægge pres på regeringsrepræsentanterne, som i deres endelige konklusion understregede »behovet for større anerkendelse og fremme af arbejdstageres rettigheder samt nødvendigheden af hensigtsmæssige foranstaltninger på området fra de respektive regeringer«.

4.2.7 Bevægelsen blev udvidet til også at omfatte andre sociale grupper. På det tredje ministermøde i Belo Horizonte i maj 1997 deltog tilhængere af koalitionen mod fri handel (NGO'er, visse forskningscentre, miljøorganisationer, feminister og oprindelige befolkninger) således i mødet for repræsentanter for fagforeningsbevægelsen på det amerikanske kontinent, hvilket blev startskuddet til den amerikanske sociale alliance, der opererede under dette navn i forbindelse med det andet interamerikanske topmøde.

4.2.8 I denne anledning tilrettelagde alliancen det første topmøde for hele Amerikas befolkning, hvorfra dokumentet Alternativerne for Amerika stammer. Et andet befolknings-topmøde blev tilrettelagt i forbindelse med det tredje amerikanske topmøde i april 2001 i Quebec og samlede mere end 2000 repræsentanter for bevægelser og organisationer i hele Amerika, inklusive Cuba.

4.2.9 I erkendelse af erhvervslivets objektive indflydelse inden for rammerne af FTAA-forhandlingerne søger den amerikanske sociale alliance at fremme en anden form for projekt og foreslår, at sociale og miljømæssige foranstaltninger indføres i den fremtidige aftale. Alliancen ønsker på denne måde at sikre beskæftigelse og jobkvalitet og undgå »økologisk dumping« ved at tage hensyn til miljømæssige omkostninger ved eksport. Men mange latinamerikanske og caribiske regeringer er imod denne type foranstaltninger, da de betragter dem som en undskyldning for protektionisme. Desuden har den amerikanske hold-

ning siden 2001 ikke været for fremskridt på dette område. I modsætning til udviklingen i forbindelse med NAFTA mistede planen om at inkludere en beskæftigelses- og miljøklausul sin betydning i de officielle FTAA-forhandlinger, da USA gentagne gange har givet udtryk for modvilje mod at behandle disse emner.

4.2.10 Den amerikanske sociale alliance har ligeledes givet udtryk for sin holdning til den systematiske liberalisering af offentlige indkøbskontrakter, sundhedstjenesten, uddannelse og investeringer.

4.2.11 Alliancen har desuden forsøgt at gøre opmærksom på den manglende gennemsigtighed i processen. Alliancen er på nuværende tidspunkt i gang med at tilrettelægge en høring om FTAA-projektet, som skal strække sig over et år fra 2003-2004 og dække hele Amerika.

4.2.12 I denne oppositionsbevægelse mod gennemførelsen af FTAA-aftalen, som den ser ud på nuværende tidspunkt, har enkelte amerikanske parlamentarikere ligeledes forsøgt at give udtryk for deres holdning til projektet. Parlamentarikere fra mere end 164 provinsielle og nationale parlamenter samt medlemmer af regionale parlamenter i 34 stater, der deltager i FTAA-forhandlingerne, og Cuba er mødtes flere gange i forbindelse med et forum under betegnelsen konferencen for amerikanske parlamentarikere (COPA) for at give udtryk for deres modstand mod det interamerikanske projekt.

4.2.13 I den erklæring, COPA vedtog på sit andet årsmøde i juli 2000, blev stats- og regeringscheferne anmodet om at tage hensyn til udviklingsniveauet i de lande, der er involveret i FTAA-projektet, og til at sikre samtlige parlamentarikers deltagelse til fremme af gennemsigtigheden.

4.2.14 Samtidig med ministermødet i Quito fandt et møde mellem amerikanske parlamentarikere sted. Resultatet af dette møde blev en resolution, hvori parlamentsmedlemmerne forkastede FTAA-projektet og opfordrede i stedet for regeringerne til at styrke de latinamerikanske og caribiske integrationsaftaler såsom MERCOSUR, Andespakten, CARICOM, CACM, etc.

4.3 Civilsamfundets betæneligheder og forventninger

4.3.1 I det latinamerikanske og caribiske civilsamfund er der forskellige holdninger til FTAA-projektet. De sektorer, der er modstandere af FTAA, beklager sig over, at en vigtig del af civilsamfundet, herunder fagforeninger og repræsentanter for NGO'er, ikke reelt kan deltage i beslutningsprocessen, og at de eneste, der kan inddrages direkte i forhandlingerne og udøve en vis indflydelse på udkastet til aftale i løbet af forhandlingerne, er medlemmerne af det amerikanske erhvervsforum, som støtter FTAA.

4.3.2 Der hersker stor frygt for manglende gennemsigtighed i forhandlingerne, og for at forhandlingsresultaterne forelægges civilsamfundet som et »fait accompli«, uden at det får nogen form for indflydelse.

4.3.3 Fagforeningerne og andre sociale aktører, der er omfattet af den amerikanske sociale alliance, beklager sig over, at den amerikanske integrationsaftale fortsat udformes af de politiske myndigheder og de store private virksomheder, uden at der tages hensyn til civilsamfundets hovedprioriteter som miljø, arbejdstagernes rettigheder, manglende jobsikkerhed, arbejdsløshed, fattigdom, social udstødelse, større uligheder mellem Amerikas forskellige økonomier, landbrugsprotektionisme og amerikanske eksporttilskud, der berører de latinamerikanske og caribiske lande, udlandsgæld, demokrati (regeringerne opfordres til at tilrettelægge en høring om FTAA), overholdelse af menneskerettighederne, udnyttelse af mindreårige samt anerkendelse af oprindelige befolkninger.

4.3.4 Selv om størstedelen af de sociale bevægelser (NGO'er, fagforeninger, forskningsinstitutter ...) hovedsageligt er for regionale integrationsprocesser, hersker der stor tvivl omkring integrationsaftaler som FTAA. Efter deres mening bør integrationsprocesser som MERCOSUR ses som referencemodel for den amerikanske integration, da de berører politiske, sociale, kulturelle og strategiske forhold. FTAA-aftalen, som den tager sig ud i sin nuværende form, vil kun øge ulighederne mellem USA og de latinamerikanske og caribiske lande væsentligt, især da den protektionistiske politik, som USA fører, påvirker Latinamerikas og Caribiens konkurrenceevne på internationalt plan.

4.3.5 De sociale aktører er positivt indstillet over for en integration, der ikke kun gælder handel, og er i modsætning til størstedelen af de latinamerikanske og caribiske regeringer modstandere af en aftale, der ikke yder sociale og miljømæssige garantier. De ønsker ydermere, at der seriøst tages hensyn til overholdelsen af menneskerettighederne. De har erklæret, at de vil være mere interesseret i at indgå en EU-LAC-aftale end en USA-LAC-aftale. De værdsætter ikke alene den betydning EU tillægger sociale og miljømæssige forhold samt menneskerettighederne såvel nationalt som internationalt, men også den konsekvente respekt for disse prioriteter. De beklager dog manglen på energi og vilje i EU's latinamerikanske strategi.

4.3.6 Den amerikanske sociale alliance opfordrer desuden regeringerne til at gøre forhandlingsprocessen gennemsigtig og til at tilrettelægge en åben debat om FTAA med civilsamfundet med det formål at analysere levedygtigheden og konsekvenserne af en sådan aftale for de amerikanske lande.

4.3.7 Størstedelen af de latinamerikanske og caribiske virksomheder ser FTAA-aftalen som en mulighed for at trænge ind på USA's store marked, som domineres af levnedsmiddelindustrien. De mener, at FTAA-projektet er en god mulighed for at bryde 80'ernes onde cirkel med hensyn til gæld, styrke de liberale reformer og komme ud af den internationale isolering. Ikke desto mindre er nogle virksomheder mindre entusiastiske. Det gælder for eksempel den petrokemiske industri i Latinamerika,

der erklærede sig kritisk over for FTAA-projektet på sit seneste møde, der blev afholdt (den 11. november 2003) inden for rammerne af den kemiske og petrokemiske sammenslutning i Latinamerika.

4.3.8 Latinamerikanske og især brasilianske erhvervssektorer har i lang tid været tilbageholdende med at bringe FTAA-forhandlingerne videre. Dette gælder især visse virksomheder, der frygter den konkurrence fra amerikanske og canadiske virksomheder, som indgåelsen af FTAA-aftalen kan afføde. En lang række amerikanske og canadiske virksomheder i industri- og servicesektoren ser derimod FTAA-projektet som en mulighed for at trænge ind på de latinamerikanske markeder, herunder især det brasilianske marked.

4.3.9 Den private sektor i Brasilien synes dog at have ændret holdning. Selv om det nationale erhvervsliv og det brasilianske diplomati (der har sæde i Itamaraty-paladset) længe delte den samme negative holdning til FTAA-projektet, er erhvervslivet så småt begyndt at se mere positivt på en mere åben handel og føler sig nu rustet til at modstå konkurrencen udefra. Den nationale private sektor er begyndt at lægge pres på Lula-regeringen, for at denne skal lempe sin holdning i forbindelse med FTAA-forhandlingerne, så aftalen kan blive indgået inden for den fastsatte frist.

4.4 De politiske beslutningstageres holdninger og betænkeligheder

4.4.1 Der er en reel kløft mellem civilsamfundets og regeringernes ide om, hvordan den amerikanske integration skal realiseres. De latinamerikanske og caribiske regeringer, der er særligt interesseret i den økonomiske liberalisering og navnlig i at vinde indpas på USA's store marked, ligger i forhandlinger om en kontinental handelsaftale med det formål at få USA til at stoppe deres protektionistiske landbrugspolitik.

4.4.2 Ligesom MERCOSUR-medlemmerne mener de, at FTAA-aftalen kan være med til at sætte skub i EU-forhandlingerne med LAC-landene og de multilaterale WTO-forhandlinger. Efter deres mening udgør FTAA-aftalen og forhandlingerne med EU samt WTO tre forbundne og gensidigt afhængige processer. Set i lyset af de rige landes manglende beredvillighed til at gøre indrømmelser på landbrugsområdet under ministerkonferencen i Cancún samt disse forhandlingers sammenbrud kan det faste standpunkt, som udviklingslandene har indtaget via »G21-gruppen« (G21, også kaldet G20 plus), i en vis udstrækning tolkes som et tilbageslag for multilateralismen. Det faktum, at de multilaterale forhandlinger er gået i stå, synes at have banet vej for regionale, bilaterale og biregionale strategier. Som allerede tidligere understreget lægger USA ikke skjul på sit ønske om at fremme sådanne aftaler. Nye handelsmagter som Kina og Brasilien har også givet udtryk for deres vilje til at gå i denne retning.

4.4.3 Den sydamerikanske blok mener, at USA's tilbud på landbrugsområdet er langt klarere end EU's tilbud. Den mener ikke, at det er nok med en aftale om landbrugsprodukter, det er også nødvendigt at føre forhandlinger om eksportstøtte. Hvad angår disse spørgsmål, virker det som om, at FTAA-aftalen bringer større håb for fremtiden end forhandlingerne med EU. Ikke desto mindre virker det som om, at forhandlingerne med EU skrider lettere fremad end FTAA-forhandlingerne. Hvor de førstnævnte forhandlinger indebærer biregionale forhandlinger, omfatter FTAA-forhandlingerne et stort antal aktører og til tider meget forskellige forslag. I forhandlingerne om associeringsaftalen mellem EU og MERCOSUR, har EU, hvis fælles holdning repræsenteres af Europa-Kommissionen, ikke uden succes opfordret medlemsstaterne af MERCOSUR til at udarbejde en fælles holdning. I biregionale forhandlinger vil de forslag, der fremsættes af parterne, på denne måde blive reduceret til to, hvilket forenkler forhandlingerne.

5. Forbindelserne mellem Europa og Latinamerika/Caribien

5.1 Kort historisk baggrund

5.1.1 Som følge af en række historiske forhold har visse europæiske lande, især Spanien, Frankrig, Storbritannien, Portugal og Nederlandene, stadig mere eller mindre tætte bilaterale forbindelser til nogle LAC-lande. På trods af den kulturelle mangfoldighed og forskellene mellem LAC-landene er deres kulturelle identitet stærkt præget af værdier, der har skabt Europas karakter og historie. Den store udbredelse af oplyste filosofiske idealer som demokrati, retsstat, ideen om frihed og menneskerettigheder i denne del af verden fremmer forbindelserne mellem EU og LAC-landene.

5.1.2 Til trods herfor er institutionaliseringen af det euro-latinamerikanske forhold noget nyt. Siden starten af det 20. århundrede har Latinamerika udviklet et ulige, næsten eksklusivt diplomatisk forhold til USA. På den anden side har Europa altid haft et institutionaliseret forhold til de caribiske lande (undtagen Cuba) inden for rammerne af AVS-aftalen.

5.1.3 Selv om Europas comeback på den latinamerikanske scene ligger 30 år tilbage, var det først i 1990'erne, takket være den drivkraft Spaniens og Portugals tiltrædelse affødte, at EF/EU (?) udarbejdede en strategi til fremme af forbindelserne med hele det latinamerikanske og caribiske område. Som følge af Europas ønske om at oprette præferentielle forbindelser med de latinamerikanske lande underskrev EØF i 1960'erne en række sektoraftaler af »første generation«, som i 70'erne blev fulgt op

af aftaler af »anden generation«, der kom til at omfatte flere sektorer.

5.1.4 De væbnede konflikter i Mellemamerika i 1980'erne og fastlæggelsen af det europæiske politiske samarbejde førte til, at EØF kom til at spille en vigtig politisk rolle som mægler. I San José (Costa Rica) i september 1984 mødtes Spaniens og Portugals udenrigsministre med repræsentanter for de mellem-amerikanske lande for at genskabe fred og drøfte foranstaltninger til demokratiseringen af kontinentet. Dette møde var udtryk for en fornyelse af forbindelserne mellem Latinamerika og EØF (hvilket førte til »San José-processen«).

5.1.5 Da Spanien og Portugal blev medlemmer af Det Europæiske Fællesskab udbredte den politiske dialog sig til resten af regionen med Rio-gruppen som samtalepartner. Rio-gruppen blev skabt i 1986 af Argentina, Bolivia, Brasilien, Chile, Colombia, Costa Rica, Ecuador, Mexico, Paraguay, Peru, Uruguay og Venezuela med det formål at løse de politiske problemer, udvikle de eksterne forbindelser og behandle samt spørgsmålet om regional integration. Andre latinamerikanske lande blev efterfølgende optaget i gruppen, som i forbindelse med den politiske dialog blev det vigtigste talerør for EF/EU i Latinamerika. Denne biregionale dialog blev indledt i 1987 og institutionaliseret i 1990.

5.1.6 Afslutningen af bipolariseringen, Europas ønske om at gøre Fællesskabet til en international aktør samt den politiske stabilitet, demokratiseringsprocessen og vedtagelsen af en åben økonomisk politik i Latinamerika var med til fortsat at styrke forholdet mellem de to kontinenter. De historiske og kulturelle kendsgerninger, fælles principper samt filosofiske og juridiske værdier var også med til at fremme de to kontinenters indbyrdes tilnærmelse.

5.2 Forbindelsernes særpræg

5.2.1 Mens USA etablerede NAFTA-projektet og forelagde FTAA-projektet i 1994, forsøgte Europa at sikre en anden type partnerskab med de latinamerikanske lande. EU var opmærksom på den latinamerikanske mangfoldighed og forsøgte at udvikle en strategi baseret på forskellige tilgange ved at tage hensyn til nationale og regionale forskelle. Kontinentets uensartethed blev taget i betragtning, hvilket ikke var tilfældet med FTAA-projektet. EU tilbød et partnerskab baseret på en regional dialog mellem forskellige regionale undergrupper, der skulle føres ved hjælp af instrumenter, der var tilpasset den politiske og samfundsøkonomiske situation i hver gruppe.

(?) Den Europæiske Fælles Akt ændrede Det Europæiske Økonomiske Fællesskab til Det Europæiske Fællesskab, som blev til Den Europæiske Union med Maastricht-traktaten i 1992.

5.2.2 Den nye europæiske strategi, der blev udarbejdet af Manuel Marín, kommissær under formand Jacques Santer, og godkendt af Rådet i oktober 1994, havde til formål at etablere et samarbejde med Latinamerika på grundlag af tredjegerations- og nye fjerdegenerationsaftaler. Tredjegerationsaftalerne lagde vægt på regional integration og samarbejde og indeholdt en klausul om fremtidig udvikling, som gør det muligt for de kontraherende parter at supplere og højne samarbejdsniveauet, og en demokratiklausul, der sikrede overholdelsen af de grundlæggende principper, der afspejlede de fælles værdier. Fjerdegenerationsaftalerne indeholder disse foranstaltninger og omfatter desuden indgåelsen af handelsaftaler.

5.2.3 Den stramme økonomiske politik og de gennemførte privatiseringer i starten af 90'erne i de latinamerikanske lande tiltrak europæiske private investeringer, hvilket var med til at fremme tilnærmelsen mellem de to regioner. Hovedparten af de udenlandske investeringer i Latinamerika mellem 1996 og 1999 hidhørte fra EU, hvis investeringer i nye markeder hovedsageligt gik til Latinamerika. EU's investeringer steg fra 13 289 mio. til 42 226 mio. USD. Desuden fordobledes den biregionale handel mellem 1990 og 2000. EU's vareeksport til Latinamerika steg fra 17 mia. til lidt over 54 mia. EUR, og den latinamerikanske vareeksport til EU steg fra 27 mia. til 49 mia. EUR. EU blev dermed Latinamerikas næststørste investor og handelspartner samt den største handelspartner for MERCOSUR og Chile.

5.2.4 Som følge af denne dobbelt gunstige situation — en fast politisk vilje på begge sider og en klar indbyrdes økonomisk tilnærmelse — opstod ideen om at fremme forbindelserne ved at afholde et topmøde for de 48 stats- og regeringschefer i EU, Latinamerika og Caribien, inklusive Cuba, i Riode Janeiro i juni 1999.

5.2.5 Dette topmøde var en historisk begivenhed. Det gjorde det muligt for EU at demonstrere sit voksende potentiale som aktør på verdensplan og de industrialiserede landes øgede interesse i LAC-landene. Topmødet var desuden ment som et svar på den unipolare dominans, der herskede i perioden efter den kolde krig, og havde til formål at fremme regionalismen som en ny styrke i de internationale forbindelser. Mange opfattede dette som det første skridt i retningen af at opbygge en verden med flere poler, som ikke længere ville være domineret af USA.

5.2.6 Topmødet førte til udarbejdelsen af to dokumenter: en erklæring og en handlingsplan, som skulle være grundlaget for et »nyt strategisk samarbejde« mellem de to sider af Atlanterhavet. Erklæringen, som indeholdt 69 punkter, opfordrede til at de politiske, økonomiske, videnskabelige, kulturelle, uddannelsesmæssige, sociale og menneskelige forbindelser blev styrket med det formål at oprette en strategisk sammenslutning. Handlingsplanen indeholdt 55 prioriteter.

5.2.7 På grund af de store områder og prioriteter lykkedes det ikke at fastsætte en specifik aktionslinje i dokumenterne. Det biregionale opfølgingsudvalg, der var sammensat af højstående embedsmænd, begrænsede på sit først møde i Tuusula (Finland, november 1999) derfor antallet af sine prioriteter til 11⁽⁸⁾. Der er gjort visse fremskridt i forbindelse med prioriteterne 5, 7 og 8. Hvad angår prioritet 5, er der blevet indført en »biregional koordineringsordning« til bekæmpelse af narkotika. De fremskridt, der er gjort i forbindelse med prioritet 7, skyldes undertegnelsen af associeringsaftalen med henholdsvis Mexico og Chile. Endelig er der under prioritet 8 blevet tilrettelagt en særlig biregional dialog for så vidt angår forskning og teknologi, hvilket førte til en ministerkonference i Brasilia (marts 2000). Under denne konference vedtog man »Brasilia-erklæringen« og en EU/LAC-handlingsplan om forskning og teknologi, som blev fremlagt på topmødet i Madrid, og hvis prioriteter var sundhed og livskvalitet, bæredygtig udvikling og byplanlægning samt kulturarv og informationssamfundet.

5.2.8 På trods af udarbejdelsen af »Tuusula-listen« til afgrænsning af prioriteter og opnåelsen af visse mål blev manglen på en klar linje dog bekræftet på det andet topmøde mellem EU, Latinamerika og Caribien, som blev afholdt i maj 2002 i Madrid.

5.2.9 Kommissionen har budgetteret med gennemsnitlig 323 mio. EUR i perioden 2000-2006⁽⁹⁾ for hele Latinamerika, hvilket klart er utilstrækkeligt i betragtning af projektets betydning og alt det, der står på spil. Latinamerika er altså fortsat en af de regioner, der modtager mindst EU-støtte.

⁽⁸⁾ 1. Styrke og udbygge samarbejdet og de eksisterende høringer i de internationale fora og udvide dem til at omfatte alle spørgsmål af fælles interesse. 2. Fremme og beskytte menneskerettighederne, navnlig dem der vedrører de svageste grupper i samfundet, og forhindre og bekæmpe fremmedhad, racisme og andre former for intolerance. 3. Kvinder – vedtagelse af programmer og projekter vedrørende prioriterede områder i Beijing-erklæringen. 4. Styrke samarbejdsprogrammer på miljø- og naturkatastrofeområdet. 5. Narkotika — gennemførelse af Panamas globale handlingsplan, herunder foranstaltninger til bekæmpelse af ulovlig våbenhandel. 6. Udarbejde forslag til samarbejdet mellem de to regioner med henblik på at indføre ordninger, der skal fremme et stabilt og dynamisk økonomisk og finansielt system på global plan, at styrke de nationale finanssystemer og at udarbejde særprogrammer for at hjælpe de økonomisk set mindre udviklede lande. 7. Tilskynde til handelsmæssige (især for SMV'er) og industrielle fora. 8. Yde støtte til samarbejdet mellem de to regioner inden for områderne uddannelse og universitetsstudier samt forskning og nye teknologier. 9. Kulturarv, kulturelt forum EU-Latinamerika/Caribien. 10. Iværksættelse af et fælles initiativ med hensyn til aspekter ved informationssamfundet. 11. Støtteaktiviteter i forbindelse med forskning, ph.d.-studier og uddannelse inden for integrationsprocessen. Kommissionens meddelelse til Rådet og Europa-Parlamentet, »Opfølgning af det første topmøde mellem Latinamerika, Vestindien og Den Europæiske Union«, Bruxelles, den 31. oktober 2000, KOM(2000)670 endelig.

⁽⁹⁾ Det forventede samlede beløb er 2 264 mio. EUR, som fordeles på følgende måde: 2000 — 368,37 mio. EUR, 2001 — 336,25 mio. EUR, 2002 — 315 mio. EUR, 2003 — 310 mio. EUR, 2004 — 310 mio. EUR, 2005 — 310 mio. EUR, 2006 — 315 mio. EUR.

5.2.10 Hvad angår selve forhandlingerne, kom der kun få konkrete resultater ud af topmødet i Madrid, der blev afholdt i lyset af hændelserne den 11. september. På europæisk initiativ dominerede spørgsmålene om sikkerhed og terrorisme, hvorimod Latinamerika og Caribien var langt mere interesserede i økonomiske og kommercielle aspekter. Denne forskel i rækkefølgen af prioriteter kom allerede til udtryk på Rio-topmødet, hvor EU ønskede at diskutere emnerne styreform og fattigdom i modsætning til den latinamerikanske og caribiske større interesse i de økonomiske forbindelser og deres indvirkning på beskæftigelsen. Det tredje topmøde, som afholdes i maj 2004 i Mexico, skal fastlægge en dagsorden, der baseres på en reel fællesnævner.

5.3 Forbindelserne i dag

5.3.1 Hovedresultatet af Rio-topmødet er uden tvivl indledningen af handelsforhandlingerne mellem EU og MERCOSUR. Den indgåede aftale mellem Mexico og EU trådte i kraft i 2000, mens Chile indgik en aftale med EU på Madrid-topmødet (2002). Disse aftaler omfattede de tre hovedelementer i Europas strategi for Latinamerika: politisk dialog, samarbejde samt økonomisk og kommerciel integration. Ud over den indgåede aftale med Chile er det svært at sige, hvilke fremskridt der blev gjort i Madrid i forbindelse med denne nye strategiske alliance.

5.3.2 Paradoksalt nok har Latinamerikas regionale processer endnu ikke, som foreslået af EU, formået at indgå associeringsaftaler med Europa. På Madrid-topmødet opfordrede EU Andespagten og Det Centralamerikanske Fællesmarked (CACM) til at indlede forhandlingerne via den politiske dialog og det samarbejde, der blev afsluttet i oktober 2003. Derimod afhænger opstarten på handelsforhandlingerne af afslutningen på Doharunden i slutningen af 2004 og af Andespagtens og CACM's interne udvikling.

5.3.3 MERCOSUR, som har de stærkeste politiske og økonomiske forbindelser til Europa, har endnu ikke tilkendegivet sit samlede forhandlingstilbud vedrørende nedsættelse af toldsatser, navnlig for landbrugsvarer. Hvis forhandlingerne kuldsejler på grund af f.eks. landbrugsspørgsmål, er det op til EU at sørge for, at en associeringsaftale ikke kommer i konflikt med EU's politiske målsætninger for sundhedsbeskyttelse, intellektuel ejendomsret og bæredygtig udvikling.

5.3.4 Set i lyset af Europas forhandlingsstrategi med regionale blokke er det overraskende, at EU har prioriteret lande som Mexico og Chile, der ligger fjernt fra integrationsmodellen og tæt på Washingtons amerikanske integrationsprojekt. I modsætning til den fælles erklæring og handlingsplanen, der blev godkendt på Rio-topmødet, og som ledte forbindelserne mellem EU og LAC-landene i retning af et nyt strategisk samarbejde, kendetegner EU's handlinger til dato sig ved at være reaktioner på FTAA-projektet.

5.3.5 Størstedelen af de regionale sammenslutninger i Latinamerika ønsker udover sine forbindelser med USA at udvikle handelsforbindelserne med andre aktører på den internationale scene, navnlig EU. Ved at diversificere deres eksterne forbindelser og fremme især de politiske og økonomiske forbindelser med EU håber de latinamerikanske og caribiske aktører samt MERCOSUR at fremstå som værende langt mindre perifere på internationalt plan. I denne sammenhæng kunne en mere aktiv holdning fra EU's side yde et vigtigt bidrag til forlængelsen og sikringen af disse regionale gruppers eksistens samt ændringen af spillereglerne for de forskellige alliancer og de latinamerikanske og caribiske landes indflydelse i forbindelse med FTAA-forhandlingerne. Sådant et strategisk partnerskab kunne også sætte parterne i stand til at gøre deres holdninger gældende i multilaterale fora, når deres meninger og interesser stemmer overens.

5.3.6 EØSU mener, at de præferentielle aftaler, EU ønsker at indgå med MERCOSUR, Andespagten og CACM, bør være forenelige med artikel 24 i GATT/WTO⁽¹⁰⁾.

5.3.7 Disse fremtidige aftaler bør desuden tage hensyn til de store såvel som de små europæiske og latinamerikanske/caribiske landbrugsvirksomheders interesser og respektere den sociale harmoni i landområderne.

5.4 Det organiserede civilsamfunds rolle i forbindelserne mellem EU og LAC-landene

5.4.1 I erkendelse af EU's strategiske engagement i at styrke forbindelserne med Latinamerika og Caribien, følger EØSU udviklingen i disse forbindelser meget nøje. Det har utallige gange understreget nødvendigheden af større inddragelse af det organiserede civilsamfund i alle processens faser.

5.4.2 I mange af sine udtalelser om Latinamerika⁽¹¹⁾ har EØSU understreget, at det i forbindelse med politiske og kommercielle spørgsmål er nødvendigt at styrke det sociale aspekt i forbindelserne mellem EU og latinamerikanske og caribiske regioner både med hensyn til overholdelsen af menneskerettighederne og arbejdstagernes rettigheder samt fremme af den sociale samhørighed.

5.4.3 For at øge civilsamfundets deltagelse spiller EØSU en aktiv rolle i tilrettelæggelsen af møder mellem repræsentanter for det organiserede civilsamfund i EU samt Latinamerika og Caribien, hvoraf et blev afholdt i Rio de Janeiro (1999) og et andet i Madrid (2002) parallelt med topmøderne for stats- og regeringscheferne i EU, Latinamerika og Caribien.

5.4.4 Med samme mål for øje er EØSU ved at organisere et tredje møde for det organiserede civilsamfund, som vil finde sted i Mexico i 2004 i forbindelse med stats- og regeringschefernes næste topmøde.

⁽¹⁰⁾ Artikel 24 gør det muligt for flere kontraherende parter at forskelsbehandle andre, når det drejer sig om at indgå aftaler, der opfylder kriterierne for en toldunion eller et frihandelsområde. Disse aftaler skal overholde følgende kriterier: toldsatser og andre bestemmelser bør fjernes mellem de deltagende lande for hovedparten af deres handel; satser og bestemmelser for tredjelands lande bør ikke være højere eller strengere eller have større konsekvenser end før oprettelsen af området eller unionen; enhver aftale om en gradvis oprettelse af en toldunion eller et frihandelsområde bør indeholde en plan og en tidsplan for gennemførelsen af disse inden for en rimelig frist.

⁽¹¹⁾ EFT C 169 af 16.6.1999 (ordfører: Zufiaur); EFT C 260 af 17.9.2001 (ordfører: Zufiaur); EFT C 94 af 18.4.2002 (ordfører: Gafó Fernández). EØSU er på nuværende tidspunkt i færd med at udarbejde en udtalelse om «Den sociale samhørighed i Latinamerika og Caribien» (ordfører: Zufiaur).

5.4.5 Et godt eksempel på denne strategi er møderne mellem EØSU og MERCOSUR's rådgivende økonomiske og sociale forum (FCES). Formålet med disse møder er at fremme det organiserede civilsamfunds inddragelse i samtlige områder af de biregionale forhandlinger inden for rammerne af en fremtidig associeringsaftale mellem EU og MERCOSUR.

5.4.6 På det sidste møde mellem EØSU og FCES, der blev afholdt den 5.-6. maj 2003, opfordrede de to institutioner de forhandlende parter til at styrke de sociale aspekter i forhandlingsaftalen ved udtrykkeligt at henvise til MERCOSUR's erklæring om arbejdstagernes rettigheder («Declaracion socio-laboral»), EU's Charter om grundlæggende rettigheder og ILO's erklæring om grundlæggende principper og rettigheder fra 1998.

5.4.7 De to organisationer krævede også konkrete former for aktiv inddragelse i forhandlingerne om associeringsaftalen, da de mener, at den fulde inddragelse af de to regioners repræsentative civilsamfundsorganisationer i samtlige områder af forhandlingerne er afgørende for processens succes.

5.4.8 Hvad angår andre institutionelle møder søger stadig flere erhvervsorganisationer at fremme den transatlantiske dialog, såsom EU-MERCOSUR Business Forumet og det nyligt afholdte EU-MERCOSUR Arbejdsforum, samt at påvirke de politiske beslutninger, der har indflydelse på deres respektive interesser.

6. Det strategiske partnerskab mellem EU og Latinamerika/Caribien efter Cancún-mødet

6.1 Eftervirkningerne af forhandlingssammenbruddet i Cancún

6.1.1 Mange latinamerikanske lande står i øjeblikket over for økonomiske vanskeligheder og søger desperat økonomiske løsningsmuligheder. Nogle af disse lande, som er medlem af Andespagten eller CACM, er villige til at opgive deres regionale engagement til fordel for forslag fra Bush-regeringen om at underskrive bilaterale handelsaftaler. Dette gælder for eksempel lande som Colombia, Costa Rica, Guatemala, Peru, El Salvador, ..., som alle seriøst overvejer at benytte sig af denne mulighed her efter Cancún-topmødet. Disse lande forsøger nu sammen med Chile og Mexico at bryde med G21 ligesom Salvador, der forlod gruppen lige inden afslutningen på topmødet i Cancún.

6.1.2 På trods af de første kurre på tråden i G21-sammenhæng skal det understreges, at de store handelsmagter som USA, Japan og EU siden sammenbruddet af ministerkonferencen i Seattle i december 1999 fremover må basere sig på andre lande i de multilaterale forhandlinger, såsom Sydafrika, Brasilien, Kina og Indien (betegnes i dag som nye handelsmagter), der selv er i stand til at danne koalitioner og spænde ben for fremskridt i forhandlingerne i lighed med G21. Denne gruppe af 21 lande har tilfældigt og af forskellige årsager fået opbakning fra 90 fattige, hovedsagligt afrikanske lande. Disse er dog ikke en fast del af G21.

6.1.3 En af hovedårsagerne til at oprette en koalition af denne type er, at mange udviklingslande har svært ved at få adgang til de rige landes landbrugsmarkeder. Udviklingslandene kræver, at USA, Europa og Japan skal afskaffe deres enorme

landbrugsstøtte, som de mener har en destabiliserende indvirkning på deres økonomi. Selv om EU har udvist vilje til at gå på kompromis med et forslag om at isolere de støtteordninger, der har vist sig at være til skade for landmændene i udviklingslandene, har den nægtet at forpligte sig til en dato for afskaffelsen af disse støtteordninger i henhold til den aftale, europæerne og amerikanerne underskrev i midten af august 2003 med henblik på Cancún-topmødet.

6.1.4 Til uenigheden omkring landbrugsspørgsmålet kan man føje de såkaldte Singapore-emner, hvis navn skyldes, at de først blev behandlet på ministerkonferencen i Singapore i 1996. Disse emner (investering, konkurrencen, indsigt i offentlige indkøb og lettelse af samhandel) er af stor interesse for de rige lande, men volder problemer for udviklingslandene.

6.1.5 I Cancún gentog en række udviklingslande deres modstand mod indledningen af forhandlinger om Singapore-emnerne og om liberaliseringen af tjenester. I forbindelse med de rige landes vedholdende ønske om at diskutere disse emner fastholdt de fattigste lande, der hidtil altid har været marginaliseret under forhandlingerne på grund af deres mindre betydning inden for verdenshandlen (mindre en 1%), deres modstand.

6.1.6 Den dårlige håndtering af bomulds-spørgsmålet gav denne alliance, der var blevet dannet i Genève nogle måneder inden Cancún-topmødet, fornyet styrke. Den endelige tekst indeholdt intet konkret om det vigtige emne for landene Mali, Burkina Faso, Benin, Tchad, der er nogle af verdens fattigste lande, mens forhandlingerne, der blev åbnet i Doha, blev gjort til en »udviklingsrunde« på initiativ af EU. USA nægtede at skære i de samlede tilskud på 4 milliarder dollars, der bliver givet til dets producenter hvert år. Af samme grund nægtede udviklingslandene at indordne sig.

6.1.7 Med disse urokkelige standpunkter var sammenbruddet af de multilaterale forhandlinger i Cancún uundgåeligt.

6.1.8 Det negative udfald af ministermødet i Cancún fremhæver ikke kun de sydlige landes voksende evne til at organisere sig for at forsvare deres interesser, men også manglen på dømmekraft, navnlig fra EU's side, med hensyn til G21-alliancen. Dette udfald udgør yderligere en trussel for den globale samfundsstyring. Siden slutningen af anden verdenskrig bygger de internationale forbindelser på en mangfoldighed af regler og internationale overenskomster. Denne samling af regler, ofte betragtet som et spindelvær som så vidt muligt er med til at bringe verdens lande tættere på hinanden, blev spundet omkring FN. EU har fra starten gjort multilateralisme til omdrejningspunktet i sine eksterne forbindelser. Denne multilaterale ramme udgør inden for mulighedernes grænse en platform for den kollektive styring af planeten.

6.1.9 Der sættes i dag spørgsmålstegn ved den globale juridiske arkitektur, og uniliteralismen har navnlig i USA vundet større indpas i den seneste tid, hvilket er en alvorlig trussel mod den internationale juridiske orden, der omhyggeligt er blevet opbygget over de sidste halvtreds år.

6.1.10 Det negative udfald af ministermødet i Cancún bidrager til denne krise i den globale samfundsstyring. USA prøver at gå uden om WTO ved at prioritere bilaterale alliancer med sine naboer. Bilaterale aftaler er et af USA's midler til at fremme FTAA-projektet. Bush-regeringen har desuden erklæret, at selvom krigen i Irak har fjernet USA's fokus fra Latinamerika og Caribien, vil der på ny blive gjort en seriøs indsats for at fremme det interamerikanske projekt. Erklæringen blev gentaget kort efter ministerkonferencen i Cancún. Som nævnt i punkt 6.1 er visse latinamerikanske lande parat til at indgå bilaterale aftaler med USA og derved lade deres egne regionale forpligtelser i stikken og underminere indsatsen for den latinamerikanske integration, som EU støtter.

6.2 De regionale strategier på det amerikanske kontinent

6.2.1 USA opfatter FTAA-projektet som et middel til at styrke sit globale lederskab over for store verdenshandelsmagter som Japan og EU. Det kræver kun et blik på de mange aspekter af FTAA-projektet for at konstatere dets spændvidde. Dette projekt kræver et langt større engagement fra landene end blot at underskrive en frihandelsaftale, som har til formål at fremme handlen med varer og tjenesteydelser ved hjælp af afskaffelsen af toldskrænker. Dette projekt omfatter også emner som investerings- og investorbekyttelse, de finansielle markeder, intellektuelle ejendomsrettigheder, offentlige indkøb, konkurrencepolitik, etc.

6.2.2 Den aftale, der faktisk er ved at blive udarbejdet, er en institutionel ramme, der er baseret på retsregler, og som tilskynder til en dybtgående markedsbaseret økonomisk integration. Dette betyder, at integrationsprojektet for de amerikanske lande vil medføre en gradvis åbning af markederne såvel som indførelsen af en række nye forskrifter, standarder og regler, som skal styre verdenshandlen. USA's politiske og økonomiske betydning taget i betragtning vil disse regler højst sandsynligt være baseret på amerikansk lov og praksis.

6.2.3 Hvis sådan et scenario skulle gå hen at blive realitet, vil det være med til at mindske Europas indflydelse og besværliggøre europæiske virksomheders aktiviteter på det latinamerikanske og caribiske marked.

6.2.4 NAFTA's ikrafttræden har allerede haft en negativ indvirkning på EU, da det har medført en ændring i handelsmønstrene, som har gjort, at europæiske virksomheder har mistet halvdelen af det mexicanske marked. I 1990 stod Europa stadig for 14,3 % af Mexicos import, men denne andel var faldet til 8,5 % i 1997. På samme tidspunkt gik kun 3,6 % af den mexicanske eksport til EU i modsætning til 12,6 % i begyndelsen af årtiet. USA, som aftager 90 % af Mexicos eksport, er derimod blevet Mexicos vigtigste handelspartner. Trods associeringsaftalen, som på meget kort tid blev indgået

mellem EU og Mexico, er alle de tabte markedsandele ikke blevet generhvervet. Efter at have vænnet sig til at handle med USA har Mexico svært ved at vende sin interesse mod Europa. Der ligger et stort potentiale i aftalen mellem Mexico og EU, som de to parter endnu ikke har udnyttet til fulde.

6.2.5 Erfaringen med NAFTA har vist, hvordan handelsmønstre kan ændres af sådanne foranstaltninger. Det er præcis den slags ændringer i handel og investeringer, der kan forekomme i forbindelse med FTAA-projektet.

6.2.6 Selvom gennemførelsen af FTAA-projektet er forsinket, er der allerede en tendens til at en regionalisering/kontinentalisering af handelen i Nord- og Sydamerika som følge af de forskellige frihandelsaftaler, der er indgået over hele kontinentet. I dag går 60 % af eksporten og 50 % af importen i de 34 lande til eller fra andre lande i Nord- og Sydamerika, hvilket skal sammenlignes med 48 % og 41 % for 10 år siden. Modsat MERCOSUR, hvis vigtigste handelspartner er EU, er de resterende latinamerikanske og caribiske lande stærkt afhængige af den nordlige del af kontinentet. 50 % af eksporten fra Andespagten, 45 % fra CACM og 41 % fra CARICOM går til NAFTA. FTAA-projektet er kun med til at styrke denne tendens.

6.3 Det strategiske partnerskab mellem EU og LAC-landene

6.3.1 EU bør være opmærksom på USA's internationale strategi i forbindelse med udformningen af sin egen. Dette betyder ikke, at EU skal påtage sig rollen som international aktør mod USA, men at den på europæisk vis bør følge den europæiske tradition for at udbrede sin regionale styringsmodel til resten af verden uden at krænke gældende internationale regler med det mål at skabe en multi-regional og derigennem mere afbalanceret verden. Indgåelsen af præferenceaftaler med forskellige regionale sammenslutninger i Latinamerika vil gøre det muligt for disse sammenslutninger at styrke deres respektive interne strukturer såvel som deres internationale integration som individuelle aktører.

6.3.2 EU kan ikke tillade sig at forsømme denne verdensdel, da den har brug for handelspartnere i forbindelse med fastlæggelsen af sin rolle i verdenspolitikken. Latinamerika og Caribien er »naturlige« allierede af kulturelle, politiske og økonomiske årsager samtidig med, at de ønsker tættere forbindelser med Europa. Som foreslået i Europa-Parlamentets rapport fra oktober 2001, må EU ikke længere gøre indgåelsen af en frihandelsaftale med MERCOSUR afhængig af afslutningen på WTO-forhandlingerne⁽¹²⁾, især ikke da den fastlagte dato for afslutningen på Doha-runden virker usikker, eftersom parterne har svært ved at nå til enighed om at fortsætte de multilaterale handelsforhandlinger, hvilket sammenbruddet i Cancún er bevis på.

⁽¹²⁾ Europa-Parlamentet, »Globalt partnerskab og en fælles strategi for forbindelserne mellem EU og Latinamerika«, Udvalget om eksterne anliggender, menneskerettigheder, fælles sikkerhed og forsvarspolitik (ordfører: José Ignacio Salafranca Sánchez-Neyra), den 11. oktober 2001, A5-0336/2001 endelig.

6.3.3 Det er vigtigt, at EU opnår en forståelse af det amerikanske projekt. Hvis EU vil bevare sin betydningsfulde rolle på kontinentet og deltage i udformningen af nye internationale handelsregler, skal den finde den politiske vilje og de finansielle midler, der stemmer overens med sine internationale ambitioner, og tale med én stemme i de internationale økonomiske institutioner (Den Internationale Valutafond, Verdensbanken, ...) for at gøre sin indflydelse gældende.

6.3.4 Mere end nogensinde er der et klart behov for Europa i et kriseramt Latinamerika og Caribien. EU betragtes stadig som en politisk og social referencemodel. Europa bør ikke glemme, at den store udfordring, som Latinamerika og Caribien står overfor på nuværende tidspunkt, består i at finde en alternativ økonomisk og social model til »Washington konsensusen« og integrationsprojektet med USA.

6.3.5 Multilaterale forhandlinger, udvidelsen mod øst, udviklingen i den internationale situation siden den 11. september 2001 og den krisen, Latinamerika står overfor, er uden tvivl elementer, der har været med til at bremse udviklingen i forbindelserne mellem disse to sider af Atlanten. EU har dog ikke kun en økonomisk interesse i området, det er også en aktør på verdensplan. Det er derfor nødvendigt med en sammenhængende overordnet politik for denne region.

6.3.6 Der er et stærkt ønske om forandring i Latinamerika, hvilket fremgår af talrige demonstrationer og protester i Andeslandene og Sydamerika inden for de seneste år samt valget af Luis Inácio Lula da Silva i Brasilien og Néstor Kirchner i Argentina, der begge har erklæret sig villige til at styrke regionen, selv inden afslutningen af FTAA-forhandlingerne, samt fremme forbindelserne med EU, hvilket fremgår af deres besøg i forskellige europæiske hovedstæder i juli 2003.

6.3.7 Dette ønske om at styrke forbindelserne med Europa er endnu ikke blevet opfyldt, hvilket har rejst beklagelser i Europa. Nogle medlemmer af Europa-Parlamentet har endda understreget, at selvom Europa råder over de nødvendige instrumenter til at tilbyde Latinamerika og Caribien et alternativ til FTAA-projektet, mangler den politiske vilje. Dette blev gentaget på den 16. EU/latinamerikanske interparlamentariske konference i maj 2003.

6.3.8 Det er nødvendigt at lægge større vægt på de sociale såvel som miljømæssige aspekter af forbindelserne. EØSU støtter kommissær Pattens initiativ om, at »social samhørighed«⁽¹³⁾ skal være et af de centrale temaer på det næste topmøde mellem EU, Latinamerika og Caribien, som afholdes i Mexico i 2004.

6.3.9 I betragtning af den stigning i arbejdsløshed, den voksende forarmelse og de sociale uligheder, de latinamerikanske og caribiske virksomheder har været vidne til gennem

de sidste 10 år, bør der indføres en social, såvel som en miljømæssig, klausul i det strategiske partnerskab, så de indgåede handelsaftaler med Europa kan medvirke til at reducere den fattigdom og de ekstreme uligheder, der hersker i området, samt mindske eventuelle kollaterale sociale skadevirkninger i forbindelse med handelsliberaliseringen. Formålet med denne sociale klausul er at få de latinamerikanske og caribiske regeringer til at benytte EU-midler til indkomstfordeling. Dette vil gøre det muligt at bekæmpe de store sociale uligheder, der karakteriserer denne del af verden.

6.3.10 Som understreget tidligere har EU og LAC-landene hidtil desuden haft svært ved at definere en sand fælles strategi. Der er en risiko for, at den manglende enighed om en fælles strategi også vil blive et problem på topmødet mellem EU og LAC-landene i Mexico. Hvor kommissær Patten ønsker at fokusere på social samhørighed på dette tredje topmøde som en hjælp til at udrydde sociale uligheder og fattigdom i de latinamerikanske lande, mener landene selv, at de gennem en bedre adgang til international handel kan opnå fornyet vækst og derved bekæmpe fattigdommen. Så længe Europa og Latinamerika ikke formår at blive enige om en fælles strategi eller i det mindste formår at mindske uenigheden omkring prioriteter, vil de få svært ved at gøre fremskridt i forbindelse med det ambitiøse strategiske partnerskabsinitiativ, der blev foreslået i Rio. Selv om EØSU kraftigt støtter initiativet om social samhørighed, bør EU også tage hensyn til sine partners prioriteter, således at Mexico-topmødet bliver en succes. Med det mislykkede ministermøde i Cancún for øje bør EU ikke kun fokusere på sociale spørgsmål for at gøre sig bemærket på internationalt plan, men også efterkomme LAC-landenes krav, som går ud på at indgå en præferenceaftale med EU. EU bør benytte sig af muligheden for at puste nyt liv i det strategiske partnerskab mellem EU og LAC-landene på Mexico-topmødet her nogle måneder inden afslutningen på FTAA-forhandlingerne.

7. EØSU's forslag

7.1 Cotonou-aftalen, der blev underskrevet i juni 2000 mellem lande i Afrika, Caribien og Stillehavet, kræver en dialog mellem institutioner og NGO'er, således at staten og civilsamfundet spiller en komplementær rolle i forbindelse med indsatsen på udviklingsområdet. Hvidbogen om styreform i EU, der blev forelagt i 2001, fremhæver også civilsamfundets betydning for fastlæggelsen af politikker med en international dimension.

7.2 Det er derfor på denne baggrund, at civilsamfundet i LAC-landene skal udvikle deres forbindelser med EU både i samarbejdsprogrammerne og forhandlingerne om aftaler, som er under udarbejdelse.

⁽¹³⁾ Kommissær Patten, »Latinamerika: hvad gik galt? Et EU-politisk forslag om social samhørighed«, meddelelse fremlagt på det tværminterielle forum EU-Rio-gruppen, Vouliagmeni (Grækenland), den 28. maj 2003.

7.3 Indtil videre har der ikke været nogen konkret, grundlæggende strategi for civilsamfundets deltagelse i forhandlingerne mellem EU og LAC-landene. Deltagelsen har nærmest været symbolsk. Ud over møder mellem EØSU og det latinamerikanske og caribiske organiserede civilsamfund, navnlig i anledning af topmødet mellem stats- og regeringscheferne, er der ikke gjort meget i denne henseende.

7.4 Det faktum at borgernes deltagelse er en vigtig del af konsolideringen af demokratiet og et væsentligt grundlag for den bæredygtige udvikling, og at det derfor er vigtigt at kunne regne med, at civilsamfundet vil gøre det strategiske partnerskab EU/LAC legitimt og undgå de fejltagelser, der er blevet gjort i forbindelse med FTAA-projektet, og som er blevet kritiseret af store dele af de nord- og sydamerikanske samfund, får EØSU til at fremsætte følgende forslag:

7.4.1 Fastlæggelse af en klar strategi

7.4.1.1 I en verden, der bliver stadig mere kompleks, og som er præget af flere risici, bør EU have en global strategi, der baseres på værdier som fred, bæredygtig udvikling og menneskerettigheder, samtidig med at den søger at skabe en mere retfærdig og afbalanceret verden.

7.4.1.2 Disse værdier og dette mål bør indarbejdes i forbindelserne med Latinamerika og Caribien, således at befolkningen i dette område forstår, at aftalerne med EU kan være et grundlæggende element for deres egen udvikling og rolle på den internationale scene.

7.4.1.3 For at virkeliggøre denne strategi skal EU konsekvent øge mængden af sine finansielle ressourcer.

7.4.1.4 I forbindelse med de igangværende forhandlinger med MERCOSUR, Andespagten, CACM og Det Caribiske Fællesskab bør EU således ikke blot tage hensyn til handels- og toldspørgsmål, men også denne mere globale strategi.

7.4.1.5 EU bør desuden styrke den politiske dialog mellem EU og LAC-landene, ikke kun fordi den repræsenterer en af de tre søjler i den associeringsaftale, som EU har indgået eller er ved at indgå med blandt andet LAC-landene og -regionerne, men især også fordi den udgør det element, der skal holde det associeringsprojekt, som EU er ved at skabe i samarbejde med LAC-landene, adskilt fra FTAA-projektet. For at kunne opnå dette, skal EU-ministrenes tilstedeværelse ved ministerforaene EU-LAC, ligesom ved møderne mellem EU og Rio-gruppen, stå i forhold til målet om gennemførelsen af et biregionalt strategisk partnerskab.

7.4.2 Udarbejdelse af en handlingsplan og en tidsplan

7.4.2.1 Set i lyset af de mislykkede WTO-forhandlinger i Cancún og den nordamerikanske beslutning om at videreføre forhandlingerne for at respektere den fastlagte tidsplan for FTAA-projektet bør EU så hurtigt som muligt udarbejde en ny

handlingsplan og en ny tidsplan, som stemmer bedre overens med de nye udfordringer.

7.4.2.2 Den Europæiske Union bør især overveje behovet for et nyt forhandlingsmandat, som ikke afhænger af afslutningen på Doha-forhandlingsrunden.

7.4.2.3 EØSU ønsker, at associeringsaftalen med MERCOSUR kan underskrives (eller i det mindste bebudes) under det topmøde mellem stats- og regeringscheferne, som finder sted i Guadalajara i Mexico i løbet af maj 2004.

7.4.3 Øget gennemsigtighed og information

7.4.3.1 Gennemsigtigheden i forhandlingerne samt oplysninger om positive resultater og hindringer er væsentlige elementer for inddragelsen af civilsamfundet i samtlige faser af forhandlingerne.

7.4.3.2 EU bør tage initiativer over for alle civilsamfundets sektorer for at forklare meningen med sine forslag og de indrømmelser, den er rede til at gøre for at opnå en aftale med de berørte parter.

7.4.4 Fremme af det organiserede civilsamfunds rolle

7.4.4.1 EU har stor erfaring med civil dialog, hvilket EØSU er et godt eksempel på.

7.4.4.2 Da EU ikke har i sinde at eksportere sin egne modeller, bør Unionen understøtte oprettelsen af lignende institutioner i de regioner, hvor de ikke findes, eller hvor de er mindre effektive.

7.4.4.3 Ligeledes synes støtten til mere eller mindre institutionaliserede kontakter og forbindelser med organisationer på begge sider af Atlanterhavet at være med til at bringe de to sider nærmere hinanden, hvilket er positivt for den europæiske strategi.

7.4.5 Udarbejdelse af konsekvensanalyser og fremme af politikker til bekæmpelse af fattigdom og til fremme af beskæftigelsen

7.4.5.1 Alle integrationsprocesserne har konsekvenser for folks dagligdag, især for dem, der er svagest.

7.4.5.2 I overensstemmelse hermed bør EU udarbejde analyser af virkningerne af integrationen og åbningen af markederne og som følge heraf yde økonomisk støtte til de politiske strategier til bekæmpelse af fattigdom og social udstødelse og til fremme af beskæftigelsen.

7.4.6 Fremme af en social samhørighedspolitik

7.4.6.1 EU bør ikke kun se aftalerne med LAC-landene som en chance for at vinde adgang til nye markeder, men også som en mulighed for økonomisk og social udvikling for de berørte befolkninger.

7.4.6.2 Hele befolkningen bør drage fordel af disse aftaler, ikke kun dem, der allerede gør det. Det ville være en strategisk fejl med skadelige virkninger, hvis EU blev forbundet med en politik, der kunne forværre de økonomiske og sociale uligheder i LAC-landene.

7.4.6.3 Kravet om en social samhørighedspolitik, der skal ledsage de aftaler, der allerede er forhandlet om eller i færd med at blive forhandlet om, bør være det element, der gør det muligt at skelne mellem det associeringsprojekt, EU er ved at skabe i samarbejde med LAC-landene, og FTAA-projektet.

7.4.6.4 EØSU bifalder Kommissionens initiativ om at lade social samhørighed være et diskussionsemne på topmødet i Mexico.

7.4.7 Styrke EØSU's rolle i den transatlantiske civile dialog

7.4.7.1 I samarbejdsaftalen mellem Europa-Kommissionen og EØSU fra 2001 og efter Nice-traktaten blev udvalget aner-

kendt som værende den særlige instans for dialogen mellem EU-institutionerne og civilsamfundet, ikke kun i Europa, men også i forbindelse med det organiserede civilsamfund i tredje-lande.

7.4.7.2 EØSU har benyttet enhver lejlighed til at opfylde disse funktioner, men erkender, at det kan (og bør) gå længere i dialogen med lignende organisationer i Latinamerika og Caribien og søge andre former for mere tæt og effektivt samarbejde.

7.4.7.3 På et centralt tidspunkt i forbindelserne mellem EU og LAC-landene bør EØSU således:

- styrke sine forbindelser med Det Rådgivende Mercosur-Forum (FCES)
- øge sit kendskab til det organiserede civilsamfunds situation i andre latinamerikanske og caribiske regioner og
- inddrage det latinamerikanske og caribiske civilsamfund i sine udtalelser om problemerne i disse lande.

Bruxelles, den 25. februar 2004

Roger BRIESCH

Formand for

Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg

Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om »social samhørighed i Latinamerika og Caribien«

(2004/C 110/12)

Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber anmodede i et brev fra kommissær Christopher Patten af 1. juli 2003 under henvisning til EF-traktatens artikel 262 Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg om at udarbejde en udtalelse om det ovennævnte emne.

Det forberedende arbejde henvistes til Den Faglige Sektion for Eksterne Forbindelser, som udpegede José María Zufiaur Narvaiza til ordfører. Sektionen vedtog sin udtalelse den 6. februar 2004.

Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg vedtog på sin 406. plenarforsamling af 25.-26. februar 2004, mødet den 25. februar 2004, følgende udtalelse med 94 stemmer for, 5 imod og 11 hverken for eller imod:

Resumé

- i. Den foreliggende sonderende udtalelse, som Kommissær Christopher Patten har anmodet om, giver udtryk for de holdninger, som de organiserede civilsamfund i Europa, Latinamerika og Caribien (LAC) har til social samhørighed. Den vil især fokusere på, hvordan civilsamfundets organisationer kan bidrage til dette mål f.eks. gennem social dialog, udvikling af socialsikringsystemerne eller fremme af virksomhedernes sociale ansvar. Denne EØSU-udtalelse skal suppleres med bidrag fra de latinamerikanske og caribiske organisationer og med konklusionerne fra det tredje møde mellem det organiserede civilsamfunds tredje møde i Mexico i april 2004.
- ii. Udtalelsen forsøger ikke at definere begrebet social samhørighed, men snarere at understrege dens forskellige dimensioner – politiske, økonomiske, sociale og territoriale – så der ikke blot tages hensyn til de sædvanlige makroøkonomiske faktorer, men også til andre, såsom uddannelse, institutioner eller adgang til væsentlige offentlige goder, som er fundamentale for en analyse af den sociale samhørighed i LAC.
- iii. Som udtalelsen påpeger, er fattigdom og ulighed det klareste udtryk for manglen på social samhørighed i LAC. Selv om fattigdomstallene i det seneste tiår blev relativt forbedret (fra 48 % af befolkningen i 1990 til 43 % i 2002), er uligheden blevet ved med at vokse til et punkt, hvor den nu er kronisk. Skønt billedet varierer kraftigt, er Latinamerika som helhed den region i verden, hvor der hersker mest ulighed. Til den materielle fattigdom føjer sig den immaterielle fattigdom (adgang til uddannelse og fordeling af muligheder) samt den retlig fattigdom (reel ulighed for loven, svagt medborgerskab – også i politisk og social henseende – og en generel usikker livssituation). Alt dette skaber vold, social opløsning og fremmedgørelse og underminerer institutionernes og det demokratiske systems troværdighed. En nylig UNDP-rapport om demokrati i Latinamerika 2004 understreger faren for, at latinamerikaneres opfattelse af, at deres demokratier er irrelevante, kan blive mere udbredt.
- iv. Et fællestræk ved de latinamerikanske og caribiske lande er, at de bærende strukturer i ethvert moderne samfund (infrastrukturer, uddannelse, sundhedsvæsenet, skattesystemet, retsvæsenet, social sikring, arbejdsmarkedsrelationer osv.) er ringe udviklet. UNDP-rapporten går så vidt som til at tale om den passive stat, som et typisk træk ved mange latinamerikanske lande. Uddannelsessystemets lave kvalitet, ulige adgang og den manglende forbindelse til erhvervslivet; utilstrækkelighed og urimelighed i regionens fremherskende skattesystemer samt manglen på generelle sociale sikringsystemer i de fleste af regionens lande er tre af de klareste udtryk for denne situation. Resultatet er stor ulighed og udelukkelse af hovedparten af befolkningen fra de eksisterende ordninger.
- v. Udtalelsen påpeger, at en af hovedforudsætningerne for at styrke den sociale samhørighed, er større effektivitet og demokratisering inden for erhvervslivet, som er hæmmet af den uformelle økonomis store omfang, markedernes ringe størrelse, ringe erhvervsspredning, underudviklet infrastruktur navnlig inden for transport og kommunikation, forsinkelser i landbrugsreformer, mangel på finansielle ressourcer og regionens eksterne afhængighed, begrænset udvikling af forskellige former for social økonomi, dårlig jobkvalitet og –beskyttelse og de praktisk talt ikke-eksisterende rammer for arbejdsmarkedsrelationer, som er baseret på overholdelse af de grundlæggende arbejdsmæssige rettigheder, ligevægt og tillid.
- vi. Udtalelsen fremhæver ligeledes et aspekt af stor betydning i EØSU's øjne: mere demokrati, højnelse af livskvaliteten og forbedring af forvaltningen kræver en styrkelse af civilsamfundsorganisationerne og øget inddragelse af dem i beslutningsprocessen. Dette er en forudsætning for at øge det politiske demokrati, skabe en mere retfærdig fordeling af den materielle og immaterielle velstand og i højere grad inddrage de samfundsgrupper og minoriteter i det politiske, økonomiske og sociale liv, såsom den indfødte befolkning, der gennem århundreder har været udelukket.

vii. Endelig fremsætter udtalelsen en række forslag om de bidrag, som EU/LAC-relationerne kan yde til social samhørighed i denne del af Amerika. Disse forslag er baseret på to forudsætninger. For det første har forbindelserne med LAC strategisk betydning for EU — dels for at styrke EU's rolle på verdensplan, dels for at fremme en ny økonomisk verdensorden og en retfærdig og solidarisk styring af globaliseringen — og omvendt har forbindelserne til EU betydning for LAC dels for at opnå en mere afbalanceret integration inden for regionen og styrke dens forhandlingsposition på den internationale arena. For det andet den overbevisning, at EU — udover at bidrage til den sociale samhørighed i LAC gennem støtte og udviklingsbistand — må placere dette mål i centrum for sine relationer på alle områder med LAC.

vii. Nogle af udtalelsens forslag tager sigte på at styrke det organiserede civilsamfund (støtte til projekter til fremme af den sociale dimension i regionale integrationsprocesser, støtte til blandede EU/LAC fora for erhvervs- og interesseorganisationer, oprettelse af en budgetlinje for styrkelse af sidstnævnte organisationer, udarbejdelse af et program til beskyttelse af menneskerettighedsforkæmpere i LAC); andre tager sigte på at påvirke udviklingen af erhvervslivet og etablering af demokratiske rammer for arbejdsmarkedsrelationer og social dialog (overførsel af europæiske erfaringer med social dialog og udvikling af infrastrukturer for at tiltrække udenlandske direkte investeringer, oprettelse af en SMV-fond for Latinamerika, fælles udviklingsplaner med lande med udvandring til EU, udarbejdelse af et charter om principperne for virksomhedernes sociale ansvar). Nogle initiativer tilstræber at mindske udlandsgælden og finansiere udviklingen (muligheder for genforhandling, gældslettelse eller -eftergivelse gennem programmer for fattigdomsbekæmpelse, miljø- eller uddannelsessamarbejde, anbefalinger for at forsøge at undgå afhængighed af ratingbureauer). En række forslag søger at styrke socialsikringsordningerne (styrkelse af europæisk knowhow, støtte til indgåelse af internationale aftaler om indvandring, støtte til forvaltning og faguddannelse). Endelig fremsættes der også en række forslag om udviklingsbistand og -samarbejde gående ud på at øge koordineringen mellem de europæiske donorlande, tilpasse støtten bedre til de opstillede mål, forsøge at sikre, at det er modtagerlandene, som træffer de grundlæggende afgørelser om, hvor der skal sættes ind, bistå de mest trængende lande med at gøre det lettere for dem at optræde selvstændigt i multilaterale forhandlinger. Den overordnede prioritering bør være uddannelse og styrkelse af institutioner.

1. Indledning

1.1 Den 28. marts 2003 fik medlemmerne af Rio-gruppen, som var samlet i Vouliagmeni i Grækenland, af kommissær Christopher Patten fremlagt et initiativ, som har til formål at

fremme social samhørighed i Latinamerika. Dette initiativ forventes at komme til at stå i centrum for topmødet mellem stats- og regeringscheferne fra EU, Latinamerika og Caribien, som skal afholdes i Guadalajara, Mexico, den 28.-29. maj 2004. Det tager udgangspunkt i, at de fordele, som demokratiseringsprocessen og den økonomiske udvikling i første omgang førte med sig i 1990'erne, ikke nåede ud til store dele af befolkningen, som fortsat forskelsbehandles og holdes udenfor. Dette lægger en bremser på den økonomiske udvikling og er årsag til manglende stabilitet i regionen.

1.2 EU vil arbejde for, at de latinamerikanske og caribiske regeringer igen kan nå til enighed og indgå en aftale på topmødet i Mexico om, at man forpligter sig til at nå bestemte mål i forbindelse med sociale udgifter, social- og finanspolitik og politik for økonomisk udvikling m.m. EU vil gerne bidrage til dette mål, som er af særlig relevans for det biregionale strategiske partnerskab, med et støtteprogram på 30 mio. EUR, som øremærkes til overførsel af erfaring og knowhow i forbindelse med udformning og gennemførelse af socialpolitikker.

1.3 Den 5.-6. juni 2003 afholdt Kommissionen sammen med Den Interamerikanske Udviklingsbank et seminar om »den økonomiske og sociale samhørighed i Latinamerika og Caribien« for at fremme dette initiativ og skabe en bred debat om omfanget af problemet, dets negative virkning på udviklingen og stabiliteten, mulige politiske løsninger og den indsats, de latinamerikanske regeringer skal yde for at gøre op med de problemer, der er forbundet med manglende social samhørighed, såsom social ulighed og udstødelse.

1.4 Den 1. juli 2003 sendte Christopher Patten en anmodning til EØSU om at afgive en sonderende udtalelse om den sociale samhørighed i Latinamerika med henblik på det tredje møde mellem civilsamfundet i EU og Latinamerika, som EØSU afholder i Mexico den 13., 14. og 15. april 2004 i samarbejde med sine modparter i Latinamerika og Caribien.

1.5 Ifølge kommissær Christopher Patten skal udtalelsen give udtryk for det latinamerikanske, caribiske og europæiske organiserede civilsamfunds holdninger til social samhørighed i LAC, supplere de allerede udarbejdede dokumenter i forbindelse med seminaret i juni 2003 (se ovenfor), berette om, hvilken rolle arbejdsmarkedets parter spiller i dag i Latinamerika og Caribien, og i samarbejde med det organiserede civilsamfund i Latinamerika og Caribien undersøge, på hvilken måde arbejdsmarkedets parter kan bidrage til større social samhørighed i deres lande. Eksempler herpå er social dialog, fælles forvaltning af socialsikringsystemerne, og at europæiske virksomheder, der investerer i Latinamerika, gennemfører en politik for socialt ansvar⁽¹⁾, som gavner virksomhedernes konkurrenceevne tillige med den sociale samhørighed for alle involverede parter.

⁽¹⁾ Brev af 1. juli 2003 fra kommissær Christopher Patten til formand Roger Briesch: »... den rolle, som europæiske virksomheder, der investerer i de latinamerikanske og caribiske lande, har spillet, viser, at virksomhedernes »sociale politik« kan være gavnlig for konkurrenceevnen«. Se også EØSU's udtalelse af 20. marts 2002 om »Grønbog: Fremme af en europæisk ramme for virksomhedernes sociale ansvar« (EFT C 125/2002), som redegør for begrebet virksomhedernes sociale ansvar.

2. Begrebet økonomisk og social samhørighed

2.1 Begrebet økonomisk og social samhørighed fortolkes på mange forskellige måder. I denne udtalelse tages der udgangspunkt i det begreb, som Europa-Kommissionen har medvirket til at definere gennem en række rapporter om den økonomiske og sociale samhørighed i EU, hvis analysedel omfatter aspekter, der er specielle for Latinamerikas situation, såsom sult, oprindelige folk og sort arbejde tillige med stor social determinisme i adgangen til lige muligheder.

2.1.1 Ifølge formanden for Den Interamerikanske Udviklingsbank, Enrique Iglesias, har landene brug for en »ramme til fremme af mekanismer og institutioner, der arbejder mod at mindske uligheder og splittelse« for at opnå en større social samhørighed. Med denne indfaldsvinkel omfatter begrebet social samhørighed mange flere aspekter end blot en række socioøkonomiske indikatorer.

2.2 Den politiske dimension

2.2.1 Der knytter sig frem for alt en politisk dimension til social samhørighed, som spænder lige fra graden af demokrati i institutionerne til borgernes deltagelse i den offentlige administration og beskyttelse af det sociale netværk, opbygning af mere retfærdige samfund og af sociale sikrings- og solidaritetsordninger, bevarelse af kulturarven og naturressourcerne samt de økonomiske aktørers og arbejdsmarkedets parter aktive deltagelse i det økonomiske og sociale liv.

2.2.2 For at opnå større social samhørighed må de offentlige myndigheder nødvendigvis gribe ind med effektive regler og foranstaltninger, eksempelvis til udvikling af infrastrukturer, brugbare offentlige tjenester, et uafhængigt retssystem, regulering af arbejdsmarkedsforhold og retfærdige skatteordninger. De offentlige institutioner har dermed en afgørende rolle for fremme af politiske og samfundsmæssige rettigheder samt medborgerskab. Det forudsætter naturligvis, at den sociale samhørighed som udgangspunkt falder ind under et politisk ansvarsområde.

2.3 Den økonomiske dimension

2.3.1 Den økonomiske dimension i social samhørighed vedrører rigdom, fordeling af goderne, udvikling af produktionsmønstret (adgang til grundlæggende ressourcer, stigning i de faktorer, der har indvirkning på produktiviteten, gunstige betingelser for investeringer og små og mellemstore virksomheder etc.), forskning, udvikling og fornyelse, beskæftigelsesfrekvens og dennes kvalitet, lønniveau og lønforskelle. I de latinamerikanske og caribiske lande er det svært at opnå fremskridt inden for disse sidste aspekter bl.a. på grund af opdelingen af arbejdsmarkedet i officielt og sort arbejde, mangel på produktionsfremmende investeringer og det lave uddannelsesniveau, der præger regionens menneskelige ressourcer. Stor økonomisk

ulighed, som den der karakteriserer de latinamerikanske samfund, lægger en bremse på den økonomiske udvikling og medfører økonomisk tilbageståenhed og kaotiske samfundsforhold.

2.3.2 På den anden side er det ikke muligt at styrke den sociale samhørighed væsentligt i Latinamerika og Caribien (LAC-landene) uden støt fremgang i den økonomiske vækst og samfundsmæssige udvikling. Der skal større makroøkonomisk stabilitet til for at opnå dette — dog uden at det forhindrer større fremskridt i den sociale retfærdighed — tillige med en strukturreformproces, der skal fremme regionens produktive ressourcer, især incitamentet til etablering af virksomheder, uddannelse af arbejdstagere, en forbedret indkomstfordeling og udarbejdelse af demokratiske rammer for arbejdsforholdene.

2.4 Den territoriale dimension

2.4.1 Social samhørighed er tæt forbundet med territorial samhørighed, der kan skabe synergier mellem alle aktører i et område ved at forsyne det med tilstrækkelige infrastrukturer af enhver slags, herunder ny informations- og kommunikationsteknologi samt adgang for alle til ydelser af afgørende betydning i et samfund (fra sundhed og uddannelse til vand, transport, elektricitet og bolig). På territorielt plan kommer ulighederne til udtryk mellem centrum og periferi, byområder og landområder samt kystområder og områder inde i landet. Ulighederne kommer mellem sociale sektorer bl.a. til udtryk mellem oprindelige folk og nye indvandrere.

2.5 Den sociale dimension

2.5.1 En ensartet fordeling af materielle og immaterielle rigdomme og indkomsten er uløseligt forbundet med begrebet social samhørighed. Det kendetegnende for den europæiske samfundsmodel (de fælles træk ved de forskellige europæiske modeller, såsom store budgetter til socialsikring, statens kontrollerende rolle og den store rolle, som arbejdsmarkedets parter spiller) er bestræbelserne på at binde den økonomiske og sociale udvikling sammen. Det vil sige, at reglerne for fordelingen af goderne (arbejds-mæssige og sociale standarder, socialsikringssystemer i forbindelse med alderdom, sygdom, arbejdsløshed og familien, kollektive aftaler og skattesystemer) defineres til fordel for alle, før man kender de økonomiske resultater, og dermed før de pågældende goder er fremkommet.

2.5.2 Den sociale dimension i social samhørighed vedrører også de meget aktuelle problemer med horisontal ulighed forbundet med forskelsbehandling på grund af køn, race eller etnisk oprindelse eller andre aspekter, der kendetegner forskellige samfundsgrupper. Således er et socialt sikkerhedsnet og garanterede rettigheder for alle de væsentligste underliggende principper for social samhørighed.

2.5.3 Denne omfattende opfattelse af begrebet social samhørighed, som fremlægges her, åbner en bred vifte af muligheder for fremme af både social samhørighed, ved hjælp af politikker der skal udvikles af de latinamerikanske lande selv, og forbindelserne mellem EU og LAC-landene. For det første må man gennem økonomisk støtte og med de erfaringer, man har gjort i EU, styrke de strategiske drivkræfter, der fremmer social samhørighed i Latinamerika og Caribien. For det andet må man fremme en type relationer mellem EU og LAC-landene, som — ud over bistand til udviklingssamarbejde — også inddrager målet om fremme af social samhørighed i LAC-landene i udvekslingsprogrammer samt handels-, uddannelses-, teknologi- og socialpolitikken. Denne tilgang blev anbefalet på de første to møder mellem det organiserede civilsamfund i EU og LAC-landene, og flere fremtrædende latinamerikanske ledere har i den senere tid udtalt sig i denne retning, såsom Chiles præsident Ricardo Lagos, Brasiliens præsident Luiz Inácio Lula da Silva samt Argentinas præsident Néstor Carlos Kirchner.

3. Latinamerikas sociale underskud

3.1 Enhver analyse af LAC-landene bør som udgangspunkt anerkende den meget forskelligartede økonomiske, politiske og sociale situation, som landene i regionen befinder sig i. Med fare for at forenkle sagen kan vi dog med denne udtalelse finde nogle afgrænsende fællestræk, der kan bruges til at analysere den samlede regions økonomiske og sociale samhørighed, og drage konklusioner om, hvordan man gør op med den manglende samhørighed, som samtlige lande lider under i større eller mindre omfang.

3.1.1 Denne udtalelse lægger tre områder til grund for analysen af situationen i Latinamerika og Caribien, nemlig det socioøkonomiske område, politikområdet og de indikatorer, der peger på sociale mangler.

3.2 Det socioøkonomiske område

3.2.1 Latinamerikanerne opfatter fattigdom og social ulighed som de største problemer i deres samfund. Ifølge Latinobarometret mener mere end halvdelen af befolkningen, at Latinamerikas største problemer er arbejdsløsheden, de lave lønninger og fattigdommen. I 2003 erklærede næsten en fjerdedel af de latinamerikanske borgere, at deres indtægter ikke kunne dække deres basale behov. Disse problemer opprioriteres i forhold til andre, såsom korruption og kriminalitet.

3.2.2 Fattigdom

3.2.2.1 Ifølge oplysninger fra Den Økonomiske Kommission for Latinamerika og Caribien (ECLAC) ⁽²⁾ var 43,4 % af befolkningen i Latinamerika og Caribien i 2002 ramt af fattigdom, og 18,8 % levede i yderste fattigdom, hvilket i faste tal svarer til hhv. 220 og 95 millioner indbyggere. Prognoserne for 2003 indeholder en stigning i antallet af fattige på 0,5 procentpoint, hvilket vil sige, at fattigdommen for tredje år i træk er tiltagende i Latinamerika og Caribien. Fra 1997 til 2002 har omfanget af fattigdommen ligget fast på omkring 43,5 % af befolkningen. Imidlertid er den del af befolkningen, som har en utilstrækkelig levestandard, i faste tal steget fra 204 til

220 mio. indbyggere. Dette skyldes de seneste seks års lave økonomiske vækst og mere generelt dette »næsten spildte årti«, som også ECLAC har henvist til.

3.2.2.2 Fattigdommen er mere udpræget i landdistrikterne, hvor omfanget er dobbelt så stort som i byområderne (59,1 % imod 26,1 %). Alligevel er antallet af fattige udtrykt i faste tal pga. den stigende affolkning af landdistrikterne ligeligt fordelt mellem by- og landbefolkningen. Fattigdommen er koncentreret i familier, hvis familieoverhoved er beskæftiget i landbruget og i de ikke finansielle servicesektorer i byerne (hhv. 35,5 % og 29,1 % af regionens fattige). Der er også meget graverende interne uligheder i mange lande, såsom Brasilien, Guatemala eller Colombia, hvor manglen på territorial samhørighed er med til at fremme politisk vold.

3.2.2.3 Fattigdom rammer i højere grad kvinder end mænd. Procentdelen af kvinder uden indkomst er højere i såvel byerne (45 % imod 21 %) som på landet (53 % imod 20 %). I byerne er procentdelen af fattige familier, hvis forsørger er en kvinde, højere end for familier med en mandlig forsøger (30,4 % imod 25 %). Fattigdom er ligeledes meget mere udtalt blandt indbyggere af indiansk oprindelse og de afrikanske efterkommere end i resten af befolkningen. Visse studier vedrørende Bolivia, Brasilien, Guatemala og Peru viser, at fattighedsfrekvensen i disse befolkningsgrupper er dobbelt så høj som i resten af befolkningen.

3.2.3 Indkomstfordelingen

3.2.3.1 Den rigeste tiendedel af befolkningen i Latinamerika og Caribien modtager 48 % af den samlede indkomst, medens den fattigste tiendedel kun modtager 1,6 %. Indkomstforskellene i Latinamerika og Caribien er, målt med Gini-indekset, blevet større i de seneste tre år. I en studie fra ECLAC, som omfatter 11 lande i regionen (Argentina, Bolivia, Brasilien, Colombia, Costa Rica, Ecuador, Mexico, Nicaragua, Panama, Uruguay og Venezuela) ses en stigning i indkomstkonzentrationen i samtlige lande undtagen Mexico. Imidlertid skal man tage i betragtning, at der indbyrdes mellem landene i regionen er store forskelle i indkomstfordelingen, som ikke hænger sammen med det industrielle udviklingsniveau.

3.2.4 Sult

3.2.4.1 Generelt set er sulten Latinamerika og Caribien (målt som den underernærede del af befolkningen) blevet mindre i perioderne 90-92 og 98-2000, og berører gennemsnitligt 11 % af befolkningen. Imidlertid skal det tages i betragtning, at der hersker store forskelle mellem landene i regionen, eftersom der i perioden 1998-2000 fandtes lande, hvor mere end 20 % af befolkningen var underernæret (f.eks. Bolivia, Guatemala, Haiti, Honduras, Nicaragua og Den Dominikanske Republik), og lande, hvor procentdelen var lavere end 5 % (Argentina, Chile og Uruguay). Underernæring skyldes ifølge ECLAC bl.a. ulige adgang til udbuddet af fødevarer, manglende udbud og den skæve indkomstfordeling.

⁽²⁾ Social Panorama of Latin America 2002-2003, ECLAC (2003), Santiago de Chile.

3.2.4.2 Underernæring rammer først og fremmest børnene, og har særlig stor betydning pga. de langvarige konsekvenser heraf. Selv om statistikkerne viser, at der er sket en forbedring, hvad angår underernærede børn i perioden 1995-2001, ligger tallene stadig meget højt: den kroniske, kraftige underernæring hos børn ligger på 19,5 % for børn under 5 år.

3.2.4.3 Kronisk underernæring hos børn er den vigtigste faktor for videregivelse af underudvikling og fattigdom mellem generationer, eftersom manglen på fødevarer i de mest kritiske år for børns fysiske og psykomotoriske udvikling i afgørende grad kompromitterer deres intellektuelle kapacitet, deres skole-resultater, deres produktive kapacitet og deres sociale integration, og i høj grad påvirker samfundets udviklingspotentiale.

3.2.5 Uddannelse og adgang til uddannelse

3.2.5.1 Antallet af analfabeter er højt i forhold til de højtudviklede lande, men det er meget ensartet i hele regionen. I nogle lande som Argentina, Chile, Costa Rica, Cuba og Uruguay udgør antallet af analfabeter mindre end 5 % af befolkningen over 15 år. Imidlertid er tallet højere end 20 % i El Salvador, Guatemala, Haiti, Honduras og Nicaragua. Generelt er analfabetisme mere udbredt hos kvinder.

3.2.5.2 Adgangen til grundlæggende skoleuddannelse (elever mellem 7 og 12 år) er meget god i byområderne, hvor mere end 90 % har adgang. (Et andet spørgsmål er elevernes mødehyppighed og deres studieforløb: Ifølge ECLAC ⁽³⁾ havde cirka 15 mio. ud af 49 mio. unge mellem 15 og 19 år i 2000 forladt skolen, inden de havde færdiggjort 12 års skolegang). Uddannelsesniveaet er altid væsentligt højere i familier med høje indkomster, især i lande med den skæveste indkomstfordeling og laveste relative udvikling, som f.eks. Colombia, Ecuador, El Salvador, Guatemala, Honduras, Nicaragua og Den Dominikanske Republik. Denne indkomstbestemte forskel i adgang til uddannelse er mere udtalt jo ældre de unge er, eftersom de ældre er nødt til at starte på arbejdsmarkedet for at bidrage til familiens indkomst. I de fleste lande i Latinamerika og Caribien er skolefrekvensen højere hos kvinder end hos mænd (i alle indkomstgrupper), og især i aldersklassen 20-24 år.

3.2.5.3 De uddannelsesmæssige problemer i LAC falder i tre kategorier. For det første giver kvaliteten af uddannelsesudbudet, som på grund- og mellemniveauerne er meget lav, sig udslag i høje frafalds- og dumpeprocenter, dårlige elevresultater, dårligt skoleudstyr og dårligt motiverede lærere. For det andet er der store uligheder i adgangen til uddannelse: der er åbenbare uligheder, hvad angår tilmelding og resultater mellem by- og landområder i henseende til etnisk oprindelse eller sårbar køn. Endelig er der en stor forskydning mellem uddannelsessystemet og arbejdsmarkedets behov, hvilket ikke blot kan tilskrives mangler på arbejdsmarkedet, men også svagheder blandet andet på mellemniveaet og inden for erhvervsuddannelsen.

⁽³⁾ Social Panorama of Latin America 2002-2003, ECLAC (2003), Santiago de Chile.

3.2.6 Sundhed og sundhedsvæsen

3.2.6.1 Den forventede levetid ved fødslen svinger mellem 59 år på Haiti og 77 i Costa Rica og Barbados, medens spædbørnsdødeligheden går helt ned fra 7 promille på Cuba og op til 59 promille på Haiti ⁽⁴⁾.

3.2.6.2 Til sammenligning ligger den forventede levetid for den latinamerikanske befolkning 8 år lavere end det tilsvarende tal i et europæisk land som Spanien. Dette sundhedsmæssige efterslæb afspejles ligeledes i regionens fortsat relativt høje spædbørnsdødelighed, som er syv gange højere end i Spanien og Tyskland.

3.2.7 Sociale udgifter og social beskyttelse

3.2.7.1 De gennemsnitlige sociale udgifter i Latinamerika og Caribien (til kun 4 udgiftsområder: uddannelse, sundhed, social sikkerhed og bistand og boliger) nåede i 2000-2001 op på 13,8 % af BNP, hvilket er 1,7 procentpoint højere end i 1996-97. Udgifterne er fordelt således: 4,2 % til uddannelse, 3,1 % til sundhed, 5,1 % til social sikkerhed og bistand og 1,4 % til boligområdet og andet. De offentlige sociale udgifter pr. indbygger er næsten 30 gange mindre end EU-gennemsnittet.

3.2.7.2 I løbet af 90'erne har man bemærket, at de sociale udgifter i Latinamerika og Caribien er cykliske, forstået således, at de stiger i opgangstider og falder i økonomiske krisetider. Selv om de offentlige sociale udgifter i regionen ikke er faldet, har stigningen dog siden 1998 været aftagende, efter at stigningen i regionalproduktet blev svagere.

3.2.7.3 De sociale beskyttelsessystemer (alderdom, sygdom, invaliditet) yder til sammenligning en meget ringe dækning. I langt de fleste lande i Latinamerika og Caribien er kun mellem 10 % og 15 % af den pågældende befolkning dækket af et tilstrækkeligt socialsikringsssystem; selv i landene med de bedste systemer overstiger andelen ikke 50 % af den aktive befolkning, og der er en foruroligende faldende tendens, pga. den tiltagende undergrundsøkonomi.

3.2.7.4 De reformer af de sociale sikringsystemer, som er blevet gennemført i de seneste årtier — privatisering af forvaltningen af pensions- og sundhedssystemerne, omlægning fra omfordelingsbaserede finansieringssystemer til finansieringssystemer med individuel kapitalisering — har ikke givet de ønskede resultater. Statens kontrol er blevet mindre, og det samme gælder dens evne til at opkræve skatter, sort arbejde har haft gode vilkår og stiller et stigende flertal af befolkningen uden for det sociale beskyttelsessystem. De tiltagende interregionale migrationsstrømme, som er et resultat af de integrationsprocesser, som er i gang, uden at der findes anerkendte mekanismer til social beskyttelse, bidrager ligeledes til at skabe lommer af fattigdom, marginalisering og udstødelse.

3.2.7.5 2004 er af de latinamerikanske stats- og regeringschefer blevet udråbt til latinamerikansk handicapår. Man regner med, at der i Latinamerika findes mellem 45 og 65 mio. handicappede, som i de fleste tilfælde lever som socialt udstødte og i fattigdom. Det samme gælder for disse personers familier.

⁽⁴⁾ Meeting the Millennium Poverty Reduction Targets in Latin America and the Caribbean, ECLAC, Santiago de Chile.

3.2.8 Arbejdsmarkedet

3.2.8.1 Arbejdsmarkedet i Latinamerika og Caribien er inde i en periode, hvor arbejdsvilkårene forringes, pga. de seneste seks års lavere økonomiske stigningstakt. Ledighedstallene i byerne steg til 9,2 % i de første to kvartaler af 2002, hvilket er det højeste registrerede tal i de seneste 22 år. Mere end 70 % af husholdningerne i regionen er udelukkende afhængige af indtægter fra lønarbejde. Hver anden arbejder modtager en løn, der placerer vedkommende på fattigdomstærsklen. Et stigende flertal af den arbejdende befolkning er ikke dækket af arbejdsmarkedslovgivningen, og andelen af dækkede er faldet i løbet af halvfemserne.

3.2.8.2 I perioden 1990-2002 ⁽⁵⁾ konstateredes en stærk tendens i retningen af sort arbejde (syv ud af ti nye arbejdspladser siden 1990 er blevet til i undergrundsøkonomien, og sort arbejde udgør 46,3 % af den samlede beskæftigelse i Latinamerika) og usikker beskæftigelse: kun seks ud af hver tiende nye stillinger i den »hvide« sektor og to ud af hver tiende i den »sorte« sektor har adgang til en eller anden form for socialsikring. Man regner med, at der mangler et »ordentligt arbejde« til 93 mio. arbejdere, dvs. 30 mio. flere end i 1990, i Latinamerika og Caribien (disse tal henviser til de 50,5 % af den aktive befolkning, der er uden beskæftigelse, arbejder sort eller som har et officielt arbejde, men som ikke modtager sociale ydelser eller arbejder under meget usikre vilkår.

3.2.8.3 Arbejdsmarkedsrelationerne er karakteriserede ved en varierende og utilstrækkelig anerkendelse af de grundlæggende arbejdsmæssige rettigheder (gående fra lande med rammer for arbejdsmarkedsforholdene, som er stort set sammenlignelige med de europæiske, til lande, hvor snesevis af fagforeningsfolk hvert år slås ihjel på arbejdet), lav udviklingsgrad af de kollektive overenskomster og overenskomstforhandlinger, lav organisationsgrad hos arbejdstagere og arbejdsgivere (kun 14 % af arbejdsstyrken i byerne), mistillid og konflikt som normen for forholdet mellem arbejdstager og arbejdsgiver.

3.2.9 Udvandring

3.2.9.1 Udvandringen er en faktor, som har stor indflydelse på den socioøkonomiske situation i Latinamerika og Caribien, og som påvirker den i både positiv og negativ retning. I landene i Latinamerika og Caribien er størstedelen af udvandringen sket imod nord, dvs. til USA og Canada, men i det seneste årti har der ligeledes været en betydelig udvandring til EU.

3.2.9.2 Udvandringens positive påvirkning består i de pengeoverførsler, som udvandrerne foretager til deres hjemlande, og som ud over at lette ressourcemanglen i store dele af befolkningen ofte er en væsentlig valutakilde for det pågældende land.

3.2.9.3 De negative aspekter af udvandringen er ligeledes vigtige, og vi taler her udelukkende om de makroøkonomiske aspekter, og går ikke ind på, hvad den betyder for de personer, som må forlade fædrelandet og sin familie. Det vigtigste negative element er tabet af menneskelig kapital, eftersom dem, der udvandrer, ofte er de bedst uddannede, de mest driftige og som udviser størst initiativ. Dertil kommer, at når udvandringen sker

over længere tid, opstår der en vis »udvandringskultur«, hvorved der opstår en idé om, at man kun kan få succes ved at udvandre, hvilket fratager samfundet den økonomiske dynamik og fremmer social splittelse.

3.2.10 Vækst, udvikling og strukturreformer

3.2.10.1 De økonomiske betingelser i regionen er ikke de mest egnede til at sikre en stabil økonomisk vækst. De væsentlige forbedringer, der er sket i de seneste år inden for makroøkonomisk stabilitet i mange af landene i regionen, giver et vigtigt, om end utilstrækkeligt, middel til at sikre en hurtigere og mere stabil økonomisk udviklingstakt.

3.2.10.2 De latinamerikanske landes eksterne sektor er fortsat en alvorlig hæmsko for en støt udvikling. Den store afhængighed af udenlandsk kapitaltilførsel er en af de vigtigste hindringer for at kunne fremme den interne udvikling. Disse kapitalstrømmes flygtighed i tilfælde af international krise eller konjunkturændringer i de lande, hvor kapitalen kommer fra, bevirker, at de lokale økonomiske aktører ikke har mulighed for at sikre faste eller øgede investeringer i produktionsapparatet. Denne afhængighed rammer de latinamerikanske lande særligt hårdt, idet den på gældssiden (det andet område med eksterne restriktioner) - konstant udsætter dem for udsvingninger i de variable finansieringsomkostninger. Latinamerikanske økonomiers meget store sårbarhed over for den udenlandske økonomiske udvikling er en af de vigtigste hindringer for dynamik i de.

3.2.10.3 Men forklaringen på denne store afhængighed og sårbarhed over for udefra kommende faktorer ligger i de lokale institutioners svaghed, de latinamerikanske økonomiers ringe diversificering, udlandsgældens tyngende virkning og den ringe generering af egne finansielle midler i form af opsparing. I denne situation kunne en klar styrkelse af indenrigshandlen (hvilket ikke skal ses som en simpel proces med substitution af importvarer) bane vej for nye muligheder for at udvikle den latinamerikanske økonomi.

3.2.10.4 I den forbindelse ville en styrkelse af de regionale økonomiske integrationsprocesser bidrage til at skabe større markeder, hvor de deraf følgende stordriftsfordele ville virke som incitament til at udvikle de lokale virksomheder og tiltrække udenlandske investeringer.

3.2.10.5 På nuværende tidspunkt er regionens erhvervsliv meget opsplittet og kendetegnet ved en særdeles uformel institutionel ramme. Det er henvist til at operere på nogle lokale markeder, der ofte er meget små, og endelig er det på den eller anden måde beskyttet mod udefra kommende konkurrence. Imidlertid før man udsætter virksomhederne for ekstern konkurrence, bør man se på, hvilke faktorer der ligger til grund for det lave produktivitetsniveau.

3.2.10.6 Udviklingen af de små virksomheder og af mikrovirksomhederne hæmmes af uoverstigelige hindringer i form af manglende iværksætterkultur og menneskelig kapital og manglende retssikkerhed inden for det institutionelle miljø, de opererer i. Dertil kommer et ringe udviklet finansielt system med dårligt udviklede formidlingsinstrumenter.

⁽⁵⁾ Good Jobs Wanted: Labor Markets in Latin America (<http://www.iadb.org/res/ipes>).

3.2.10.7 På samme måde skærper den nuværende skæve fordeling af produktionsaktiverne (lige fra jorden til den fysiske eller menneskelige kapital) de vanskeligheder, som de latinamerikanske erhvervsledere står overfor.

3.2.10.8 Udbredelse af iværksætterkulturen i de latinamerikanske lande er en afgørende betingelse for at kunne opnå en støt vækst. Ikke desto mindre er reformer på dette område oppe imod enten ligestyrelighed fra en del af erhvervslederne, manglende troværdighed eller myndighedernes manglende kontinuitet i deres planer om industrialisering eller landbrugsreformer, mangel på politisk og social enighed om demokratisering af samfundet, og til tider møder de modstand fra visse lokale magtgrupper, som er mere interesserede i at fordele udbyttet efter afviklingen af industrisamfundet, som i øvrigt er forældet, end i at skabe et produktivt og konkurrencedygtigt erhvervsliv.

3.2.10.9 I denne sammenhæng kan den sociale økonomi spille en vigtig rolle som skaber af et socialt netværk, af økonomisk udvikling og af social samhørighed. Den bør ligeledes overvejes som en udvej i en situation med økonomisk krise og industrielle omstruktureringer (overtagelse af virksomheder i krise af de pågældende arbejdere) og som en effektiv alternativ løsning til at fremme den lokale udvikling (lokale udviklingskooperativer osv.).

3.3 *Den politiske kontekst: politiske faktorer der er afgørende for kvaliteten af institutionerne og af kanalerne for politisk deltagelse.*

3.3.1 Den almene udbredelse af det demokratiske system i Latinamerika er imidlertid ikke gået hånd i hånd med et udvidet socialt borgerskab (beskæftigelse, pensionssikring, sygesikring, arbejdsløshedssikring, invalidesikring, uddannelse, bolig, lige muligheder, borgerrettigheder, et bedre økonomisk niveau, adgang til nye informations- og kommunikationsmidler). Mange borgere nyder ikke de grundlæggende sociale og borgerlige rettigheder. LAC-landenes manglende evne eller magt til at løse vigtige spørgsmål som en vis skattemæssig lighed, adgang til retsvæsenet, sikring mod forskellige former for vold, generelle socialsikringssystemer, borgernes inddragelse i relevante spørgsmål, har ført til, at man taler om passive stater og et svagt medborgerskab.

3.3.2 I Latinamerika er arbejdsmarkedsstrukturen ikke specielt udbygget. Civilsamfundet er ikke særligt udviklet og dets institutioner spiller ikke nogen dynamisk rolle i denne sammenhæng. De politiske ledere synes at være meget skeptiske over for at åbne institutionerne og inddrage civilsamfundet. Dette giver en svag og sårbar arbejdsmarkedsstruktur. Det er imidlertid afgørende at have nogle strukturerede, troværdige bindeled i samfundet og et effektivt samarbejde mellem de offentlige og private beslutningstagere for at optimere virkningen af de politikker, der tager sigte mod social samhørighed.

3.3.3 Lige muligheder skabes ved hjælp af sociale foranstaltninger, dvs. investeringer i sundhed, uddannelse, beskæftigelse og boliger. Samtidig bidrager en sådan indsats til en mere ligelig indkomstfordeling og bedre uddannelse, således at borgerne kan deltage mere aktivt i de politiske beslutninger, hvorved demokratiet styrkes og forvaltningen forbedres.

3.3.4 I den sammenhæng udviser de latinamerikanske og caribiske borgere en bemærkelsesværdig mangel på politisk konsekvens. På den ene side er der stigende krav om demokrati og imødekommelse af materielle behov. På den anden side er der stadig større problemer med manglende valgdeltagelse. I den forbindelse er situationen mest problematisk blandt de yngre generationer, som udviser stor (politisk) modvilje mod politiske partier eller andre politiske organisationer og institutioner. Ifølge en UNDP-undersøgelse skulle 54,7 % af latinamerikanerne være villige til at acceptere et totalitært styre, forudsat at det kan håndtere den økonomiske situation.

3.4 *Indikatorer for social tilfredshed*

For at kunne afgøre, hvad der ligger til grund for den sociale kløft, der er opstået i den latinamerikanske og caribiske region, er det også nødvendigt at gøre sig bekendt med graden af utilfredshed med samfundets faktiske forhold, og hvordan den i øvrigt kommer til udtryk: vold i byerne, kriminalitet samt udvikling af parallelle og mafiastyrede samfund.

3.4.1 *Utilfredshed med institutionerne*

3.4.1.1 Det fremgår af Latinobarometret⁽⁶⁾, at institutionerne i almindelighed og de politiske institutioner i særdeleshed er ved at miste borgernes tillid. Dette er uden tvivl med til at hæmme selve dynamikken i institutionerne og påvirker borgernes inddragelse i den offentlige forvaltning i en negativ retning.

3.4.2 *Lighed for loven*

3.4.2.1 Den tiltagende politiske modvilje synes at skyldes den negative udvikling inden for social og økonomisk lighed i regionen samt undertrykkelsen af grundlæggende borgerlige og politiske rettigheder. Eksempelvis mente mere end 50 % af de latinamerikanere, som Latinobarometret interviewede, at tilliden til institutionerne kun kunne styrkes, hvis »alle blev behandlet lige« (sammen med spørgsmålet om velstandfordeling kan — selv lovligt anerkendt — forskelsbehandling af bestemte sociale og etniske minoriteter have en afgørende indflydelse. Dette kan være forklaringen på, at bevægelser blandt indfødte i flere af landene har taget til, og at der stadig ses eksempler på tvangsarbejde og slaveri).

⁽⁶⁾ <http://www.latinobarometro.org>

3.4.2.2 Til trods for at landene i regionen har ratificeret de internationale menneskerettighedskonventioner, er antallet af overtrædelser af menneskerettighederne stigende. Der er dog ikke længere blot tale om indgreb fra diktatoriske regeringer, men om en udbredt vold udøvet af enkelte bander og grupper (bl.a. narkohandlere og private militser, af og til med tilknytning til statsmagtens undertrykkelsesapparat). Det er derfor absolut nødvendigt, at der parallelt med gennemførelsen af en række øvrige politikker sikres et stærkt og uafhængigt retssystem, der gør det muligt at opbygge en retsstat for borgerne. Det vil hermed være muligt at udligne et af de største misforhold, der præger demokraterne i regionen, hvor fastsættelse af regler sjældent ledsages af en anvendelse i praksis.

3.4.3 Korruption

3.4.3.1 De latinamerikanske og caribiske borgeres tillid til demokratiet som regeringsform er faldet i løbet af 1990'erne (7). En konsolidering af institutionerne forudsætter borgernes accept, men for at det kan ske, må der sikres gennemsigtighed i den offentlige forvaltning.

3.4.3.2 Politisk og økonomisk korruption eksisterer praktisk talt overalt i verden og har altid to ansigter, den korrupte og den korrupperende. Denne form for korruption betragtes som et af regionens alvorligste problemer. Dette kan være med til at forklare, hvorfor borgerne i større omfang er afvisende over for regeringerne og deres politiske partier — men ikke over for demokrati — og hvorfor der ses en genoplivning af populistiske politiske grupperinger og en modstand mod visse økonomiske reformer, herunder en række privatiseringer, der er blevet gennemført i løbet af det sidste årti.

3.4.3.3 At institutionerne gennemses af korruption og kriminalitet er med til at underminere de etiske, normative og fællessværdier, som samfundet bygger på. For at genopbygge dette værdigrundlag er det nødvendigt allerede i uddannelsesforløbet at arbejde på at genvinde borgernes tillid til retsstaten og et effektivt retsvæsen. Det er nødvendigt at bekæmpe sociale uligheder gennem politikker for social beskyttelse og integration, hensyntagen til den oprindelige befolkning, kvinder og unge samt en generel udvidelse og udvikling af de sociale rettigheder, hvis der skal opnås en bæredygtig udvikling, og hvis sydamerikanernes tillid til de politiske institutioner og det demokratiske system skal genetableres.

3.4.4 Vold, kriminalitet og utryghed i samfundet

3.4.4.1 Det høje niveau af kriminalitet og vold i regionen er tæt forbundet med social udstødelse, fattigdom og ulighed. Tallene for kriminalitet, som FN har udarbejdet, afslører, at kriminalitetsniveauet i de latinamerikanske og caribiske lande er blandt verdens højeste. Ifølge en undersøgelse, som Verdensbanken foretog i 2000 (8), er der en snæver sammenhæng mellem økonomisk ulighed og kriminalitetens omfang. Antallet af drab i Latinamerika og Caribien er steget fra 8 for hver 100 000 indbyggere i 1970'erne til 13 i 1990'erne. Colombia

er det land i verden, hvor der sker flest mord, idet der begås 60 (ikke-politiske) mord for hver 100 000 indbyggere.

3.4.4.2 Volden er en del af hverdagen i de latinamerikanske storbyer og skal ses ud fra en lang række komplekse historiske og sociale årsagsfaktorer, som er blevet forstærket de seneste år af den økonomiske krise og institutionernes svækkelse. Bortset fra de lande, hvor volden er politisk motiveret, skyldes volden i størstedelen af Latinamerika fortrinsvis en massiv tilstedeværelse af kriminelle organisationer, der er specialiseret i narkotikasmugling og udnyttelse af sociale uligheder. Denne udbredte vold er i høj grad en hæmsko for fællesskabsfølelsen, demokratiet og erhvervsudviklingen.

3.4.4.3 Narkohandlen, som er kilde til utryghed og vold, der først og fremmest rammer de fattigste sektorer, er med til at svække de politiske institutioner og bringe de økonomiske systemer og samfundsmæssige forhold ud af balance. Narkohandlen giver næring til korruption og borgerkrige og forstærker ulighederne i Latinamerika og Caribien. Ud over at indgå i et politisamarbejde og retligt samarbejde på internationalt plan, er de berørte lande tvunget til at yde en særdeles ressourcekrævende indsats for at udrydde netværk og laboratorier.

3.4.4.3.1 Dyrkningen af ulovlige afgrøder i Latinamerika og Caribien, som altid har været et følsomt emne i forholdet mellem Nord- og Sydamerika, har sine rødder i den dybe armod, der hersker i visse landdistrikter, hvor der ikke findes andre måder at overleve på.

3.4.4.3.2 Forbrugerlandene bør påtage sig deres del af ansvaret i bekæmpelsen af narkotikadyrkningen i stedet for at lægge hele ansvaret over på producentlandene, eftersom det netop er i forbrugerlandene, at de finansielle systemer muliggør den nødvendige hvidvask.

3.4.4.3.3 EØSU slår til lyd for, at EU i fuld overensstemmelse med WTO-reglerne fortsætter og uddyber liberaliseringen af handlen med de Andeslande, der viser vilje til at reducere mængden af ulovlige afgrøder og erstatte dem med andre, og fordømmer vilkårlig destruktion af afgrøder fra luften. Denne strategi har helt klart slået fejl og kun opildnet til social og politisk vold.

3.4.4.3.4 For at sikre en effektiv udskiftning af afgrøderne vil det være nødvendigt at yde en finansiell og teknisk støtte til de nye afgrøder og sikre en optimal udnyttelse ved at tilvejebringe lokale transportnet, der kan lette den regionale afsætning af disse alternative produkter.

3.4.4.4 Ofte — og navnlig i storbyernes periferi — er de kriminelle netværk parallelle former for socialorganisation, der ved brug af vold forhindrer udviklingen af det organiserede civilsamfund, som er grundelementet i opbygningen af en demokratisk stat, som borgerne kan være tilfredse med. Disse parallelle samfund påtvinger det område, som de operer i, deres egne love og underminerer i mange tilfælde den demokratiske stat.

(7) <http://www.latinobarometro.org>

(8) Pablo Fajnzylber, Daniel Lederman and Norman Loayza: Inequality and violent crime, World Bank, Washington, 2000.

4. Baggrunden for de sociale skævheder i Latinamerika

4.1 Uafhængigheden førte i de færreste latinamerikanske lande til en gennemgribende social, økonomisk og politisk reformproces med sig. For det meste skete der blot en udskiftning i den politiske top uden nævneværdige institutionelle omvæltninger. Flere prækapitalistiske samfundsmæssige og økonomiske strukturer fortsatte og har siden fastholdt de latinamerikanske samfund under de samme eller tilsvarende økonomiske vilkår som i fordums tid.

4.2 Den sociale og økonomiske arv fra kolonitiden og de efterfølgende mislykkede forsøg på at ændre den radikalt har ført til en koncentreret fordeling af velstanden (jordfordelingen i nogle af de latinamerikanske lande er et meget sigende billede på denne skævdelt); politisk, økonomisk og social marginalisering i store dele af det latinamerikanske samfund; de herskende elites tilegnelse af erhvervssektorerne med, som bekendt, korruption og en ineffektiv offentlig sektor til følge; en utilstrækkelig markedsregulering, hvilket har skabt en lang række negative eksternaliteter for ikke at nævne en uhyre skæv indkomstfordeling og sidst men ikke mindst en tiltagende ustruktureret urbanisering, hvor det sociale grundlag for en markedsøkonomi smuldrer og baner vejen for en uformel økonomi.

4.3 Den økonomiske historie i de latinamerikanske og caribiske lande (der er dog stor forskel fra land til land) har siden kolonitiden været præget af gentagne dybe kriser, der hænger sammen med en ubalance i forhold til udlandet. Dette har gjort, at ethvert forsøg på at fremme udviklingen har været frugtesløs. Kort sammenfattet har dynamikken i de latinamerikanske og caribiske økonomier inden for de sidste to århundreder gennemlevet tre fælles udviklingsfaser. Det meste af det 19. århundrede og i begyndelsen af det 20. århundrede forandrede latinamerikanske økonomier sig gradvis til »råvareeksportører«, dvs. koncentrerede sig om at eksportere primærprodukter. I den anden fase, der begyndte i 1920-1930'erne som reaktion på den kraftige økonomiske ekspansion, der kunne iagttages i nogle af de latinamerikanske lande i efterkrigstiden, gik regionen over til en anden model, »imports substitution«. Målet var at erstatte importerede varer med varer produceret nationalt og dermed udvikle sit eget produktionssystem og sikre regionens nationale økonomier en plads i den globale økonomi. Denne model affødte imidlertid store makroøkonomiske skævheder (inflation og underskud på betalingsbalancen), hvilket såede tvivl om det hensigtsmæssige i en udvikling indadtil. Endelig begyndte man i slutningen af 1970'erne og begyndelsen af 1980'erne at føre en økonomisk politik, som med støtte fra internationale organisationer (den såkaldte Washington-konsensus) førte til en omfattende åbning af landenes økonomier, og den økonomiske og sociale udvikling blev herved overladt til markederne.

4.4 Selv om de gennemgribende reformer af de latinamerikanske økonomier de seneste årtier — understøttet af Washington-konsensusen (privatisering, liberalisering og makroøkonomisk stabilitet) — har gjort det muligt at nå dette tredje mål, dvs. få bugt med den høje inflation og de ustabile valutaer,

har de ikke resulteret i nogen mærkbar forbedring af betingelserne for reel lighed: beskæftigelse, vækst og indkomstfordeling. Tværtimod er der som allerede nævnt sket en forværring af nogle af disse parametre (dette er særlig påfaldende i lande som Argentina).

4.5 Ud over at mange af disse politikker, som kraftigt anbefales i Washington-konsensusen, er blevet gjort til et mål i sig selv frem for et middel til at opnå en stabil og ligelig vækst, har en række øvrige eksterne betingelser haft en negativ indvirkning på den sociale samhørighed i de latinamerikanske og caribiske lande. Blandt andet har de mere udviklede lande haft en tendens til at anvende forskellige målestokke i deres handelsforbindelser med den latinamerikanske region; de internationale finansieringsinstitutioners strukturtilpasningsprogrammer har i langt de fleste tilfælde forværret krisen i de latinamerikanske og caribiske lande; manglen på en målrettet og stram lovgivning til regulering af de udenlandske investeringer — eller undertiden manglende håndhævelse heraf — har i nogle tilfælde medvirket til at eliminere lokale konkurrenter og skabe monopoler i stedet for at bidrage til en udvikling af erhvervslivet og virksomhedernes sociale ansvar; den gæld, som landene har oparbejdet siden 1960'erne, er blevet betalt tilbage i rigelig mål gennem betaling af renter; den statslige udviklingsbistand (ODA) går ikke altid til vidtfavnende og sammenhængende projekter, men tjener ofte til blot at opretholde handelsforbindelser og diplomatiske privilegier. Alle disse væsentlige elementer er med til at spænde ben for udviklingen af social samhørighed i de latinamerikanske og caribiske lande.

5. Svaghederne i de latinamerikanske samfund i forbindelse med social samhørighed

5.1 Som det fremgår af ovenstående, kan der i de latinamerikanske samfund konstateres en række væsentlige mangler, der gør det vanskeligt at skabe et tilfredsstillende niveau af social samhørighed. Disse mangler kan sammenfattes til følgende fem:

5.2 En dårligt fungerende stat. Statens opgave er at forsvare og styrke almenvellets interesser, regulere udviklingen af markedsøkonomien og socialpagten og ikke mindst sikre social samhørighed, når civilsamfundet ikke er rustet til det. Staten har hverken formået at modernisere samfundet eller sætte skub i udviklingen af økonomien og social beskyttelse, hvilket er faktorer, der har spillet en afgørende rolle i andre nu udviklede dele af verden. Afhængigt af de historiske begivenheder og de særlige forhold i det enkelte land har staten i de latinamerikanske og caribiske lande snarere tjent udvalgte samfundsgruppers obskure interesser; med andre ord en helt anden rolle end den, som staten har spillet i de fleste udviklede lande, hvor den styrer markedsøkonomien, mægler mellem arbejdsmarkedets parter og sætter skub i den økonomiske aktivitet gennem en række hensigtsmæssige mikro- og makroøkonomiske og sociale og arbejdsmarkedsmæssige politikker som et led i udviklingsprocessen. Tit har statens utilstrækkelighed betydet, at den ikke har været i stand til at gennemføre, eller endog foreslå, effektive politikker for social samhørighed.

5.3 Sociale uligheder — og her refereres ikke blot til de statistiske oversigter over velstandsfordelingen — er med til at forhindre borgernes sociale og økonomiske mobilitet. Eftersom der ikke eksisterer metoder til at frigøre sig fra denne sociale determinisme, er det de mest traditionelle opdelinger i sociale grupper og lag, der får lov at gælde. Derfor er det utroligt vanskeligt at indføre og konsolidere de metoder til inddragelse af befolkningen, der er grundlaget for et demokratisk samfund og nødvendige for samfundets organisation.

5.4 Det organiserede civilsamfunds svagheder. For at opnå økonomisk udvikling og social samhørighed er det ikke nok at opbygge demokratiske institutioner og indføre markedsøkonomi. Det er nødvendigt at reorganisere samfundet, udrydde ekstrem fattigdom og social udstødelse, sikre alle lige muligheder og lette adgangen til basale tjenesteydelser som sundhed og uddannelse. Denne proces kan hverken iværksættes internt i hvert enkelt land eller dikteres udefra. Hver enkelt land må påtage sig sit ansvar, hvilket kun er muligt, hvis befolkningen løbende inddrages i beslutningsprocessen gennem dens forskellige repræsentative organer: politiske partier, arbejdsgiverorganisationer, fagforeninger, sociale organisationer m.v. En mere rimelig og ligelig fordeling af velstanden — en nødvendig forudsætning for social samhørighed — indebærer altid en magtfordeling, hvilket forudsætter en styrkelse af det organiserede civilsamfund. Erhvervslivets produktivitet er sat tilbage som følge af civilsamfundets svækkede indflydelse, og manglen på samhørighed truer hele tiden med at underminere det retlige og politiske grundlag, som enhver økonomisk organisation har brug for at kunne fungere optimalt.

5.5 Skævheder som følge af globaliseringen. De latinamerikanske økonomier er særlig følsomme over for, hvad der sker uden for deres grænser. I visse tilfælde har deres integration i den forstærkede økonomiske globalisering mindsket deres produktionsstrukturers relative effektivitet og internationale konkurrenceevne. Som følge heraf forstærkes det fænomen, som den svenske økonom og nobelprismodtager, Gunnar Myrdal, kalder »cirkulær kausalitet«, især når den internationale økonomi er i tilbagegang. Dette fænomen forhindrer enhver fremgang i den økonomiske og sociale samhørighed.

5.6 De strukturpolitikker, der er blevet ført de seneste årtier — ofte på opfordring fra internationale organisationer, som på flere måder har lagt pres på for at sikre deres anvendelse — har resulteret i, at de traditionelle skævheder i disse samfund er blevet skærpet, navnlig hvad angår social samhørighed.

6. Potentielle faktorer for social samhørighed i Latinamerika og Caribien

6.1 I lyset af erfaringerne i Europa og i betragtning af de svagheder i de latinamerikanske og caribiske landes økonomiske og sociale udvikling, der er blevet peget på tidligere i udtalelsen, vil EØSU i dette afsnit indkredse nogle af de faktorer, der under hensyntagen til de særlige forhold i Latinamerika og Caribien kan tjene til at sikre større social samhørighed.

6.2 Stat, institutioner og politik

6.2.1 Man kan ikke tale om social samhørighed, før alle borgere nyder de samme rettigheder og er lige for loven, og før disse borgerrettigheder gøres juridisk bindende og understøttes af særskilte økonomiske og sociale programmer.

6.2.2 Det er heller ikke muligt at udvikle en moderne stat, der lever op til sit ansvar, hvis skattesystemet ikke er retfærdigt, effektivt og tilfredsstillende. Skattesystemerne i LAC er præget af ineffektiv forvaltning mht. opkrævning og kontrol, en generel tendens til at prioritere indirekte beskatning, lavt skattetryk og udbredt skatteunddragelse. Dette er derfor en af de største udfordringer, som de latinamerikanske og caribiske samfund og økonomier står over for. Indførslen af skattereformer vil sandsynligvis møde stor modstand fra visse samfunds- og erhvervsgrupper, som har været vant til, at erhvervsaktivitet ikke beskattes eller beskattes regressivt, men beskatning er ikke desto mindre en væsentlig forudsætning for at opnå social samhørighed.

6.2.3 Ligeledes kræver opnåelse af social samhørighed, at staten aktivt fremmer en specifik politik, der skal rette op på de sociale uligheder, gennemfører omfordelings- og solidaritets tiltag og fremmer lige muligheder for alle borgere ved at udrydde social udstødelse. Til det formål findes der i de fleste af landene enten ingen generelle socialsikringsystemer, eller de har alvorlige mangler eller forskelsbehandlinger.

6.2.3.1 Social samhørighed opnås ikke blot ved hjælp af handlingsplaner mod social udstødelse, men kræver også socialsikringsystemer, der blandt andet varetager den samlede befolknings sundhed og administrerer deres pension. Man bør særlig bestræbe sig på at mindske de store skævheder, som går ud over den ældre befolkningsgruppe, og som ofte bringer dem på grænsen til fattigdom og/eller social udstødelse. Oprettelse af offentlige pensionsordninger, der finansieres gennem en omfordeling af ressourcer og dækker alle, er også en uomgængelig nødvendighed, hvis der skal opnås en rimelig grad af social samhørighed. Det betyder ikke, at andre systemer ikke kan gå ind og supplere.

6.2.3.2 Det bør også overvejes, hvordan de sociale sikringsystemer kan dække selvstændige erhvervsdrivende, »falske selvstændige« og sorte arbejdstagere, der repræsenterer en stor del af den latinamerikanske og caribiske økonomi. Det vil være muligt at støtte sig til de erfaringer, som enkelte europæiske lande har gjort sig.

6.2.3.3 Forbedringen af det offentlige sundhedsvæsen er endnu en af nøglefaktorerne til opnåelse af en større social samhørighed i Latinamerika og Caribien. Det offentlige sundhedssystem — der er baseret på princippet om omfordeling af goderne — har i Europas historie vist sig at være langt mere effektivt og solidarisk samt mindre bekosteligt og mere sammenhængende end det private forsikringsystem.

6.2.3.4 I 1990'erne begyndte nogle lande i LAC at iværksætte sociale programmer for at dække nogle af de dårligst stillede befolkningsgruppers fundamentale behov. Programmerne er betinget af visse krav eller modydelse: uddannelsesprogrammer er f.eks. kædet sammen med mødepligt eller fødevarerprogrammer med vaccinationskampagner og information om fødevarer sikkerhed. Disse programmer fremmes og forvaltes af staten; de har varierende indvirkning på velstandsfordelingen, skolefrekvens og sundhed. På andre områder har nogle regeringer taget initiativ til at fremme adgang til kredit. I Brasilien f.eks. er der blevet uddelt elektroniske kort, som giver nemmere adgang til statsgaranterede mikrolån. EU kunne støtte denne type innovative foranstaltninger som led i en strategi for social samhørighed i LAC.

6.2.3.5 En fuldstændig social sikring af arbejdstagere i den formelle økonomi, en gradvis udvidelse af sikringssystemet til at dække arbejdstagere fra den uformelle økonomi, social beskyttelse for indvandringsstrømmene og udryddelse af nogle af de vigtigste årsager til den høje børnedødelighed er nogle af de vigtigste forudsætninger for at forbedre den sociale dækning i de latinamerikanske og caribiske lande.

6.2.3.6 Nogle af EU's randregioner, som ligger i Latinamerika og Caribien, får struktur støtte fra EU, som er særlig beregnet på at udvikle basisinfrastruktur. Deres sociale samhørighed ligger dog fortsat under niveauet i Europa; deres svage integration i den caribiske region vil i fremtiden stille dem over for økonomiske udfordringer, og nogle af deres basisprodukter såsom landbrugs- og turismeprodukter kan komme i klemme i konkurrencen fra AVS-landene, som nyder godt af præferenceaftaler, hvortil kommer at de har et højere omkostningsniveau. EU's nye finansieringsperspektiver bør derfor tage hensyn til behovet for fortsat at yde særlig hjælp til EU's oversøiske territorier.

6.3 Økonomisk infrastruktur, forskning og udvikling

6.3.1 Udstyring med infrastruktur af enhver art (især — for så vidt angår LAC — skabelse af transport-, kommunikations-, drikkevands- og energiinfrastruktur med forpligtelser om bæredygtighed og vedligeholdelse) er en grundlæggende forudsætning for økonomisk udvikling, øget produktion og handel og i sidste ende større produktivitet. Hvis man vil forbedre produktiviteten, må man satse på produktionsprocesser med et større teknologisk indhold og uddannelse af alle deltagere i produktionssystemet.

6.3.2 LAC-landenes bestræbelser på at integrere sig konkurrencedygtigt i den globaliserede økonomi må baseres på en

målbevidst indsats fra den offentlige og private sektors side for at udvikle et mere avanceret teknologisk grundlag — ikke alene for at indvinde deres efterslæb i forhold til de mere udviklede lande, men også for at løse problemet med udvikling oppefra i konkurrencen om skabelse af værditilvækst i det globaliserede produktionssystem.

6.3.3 Bestræbelserne på at berige den vedvarende uddannelse via erhvervs- og universitetsuddannelsessystemer er af central betydning i denne sammenhæng. Dette er et område, hvor EU kan bidrage med specifik viden og erfaring inden for forvaltning af erhvervsuddannelsessystemer, anerkendelse af uddannelsesbeviser og oprettelse af uddannelsesinfrastruktur.

6.4 Uddannelse

6.4.1 Uddannelse er en nøglefaktor i overvindelsen af de hindringer, der hæmmer de økonomiske og sociale udviklingsprocesser, og i sikringen af lige muligheder og social mobilitet. I lyset af den ovenfor beskrevne situation på uddannelsesområdet (lav kvalitet, ulige adgang og manglende kobling til erhvervslivet) er der en fare for, at uddannelse i LAC ender med at blive en faktor, som konsoliderer og viderefører social ulighed i stedet for at skabe fremskridt, social mobilitet og større retfærdighed. Uafhængigt af de uddannelsesmuligheder, som det private initiativ kan udvikle, må staten derfor påtage sig ansvaret for at sikre alle borgere grundlæggende uddannelse af passende kvalitet, sikre adgang til de højere uddannelsesstrin uden forskelsbehandling, tilpasse uddannelserne bedre til arbejdsmarkedets behov, styrke talentet, hvor det findes, og undgå nye former for udstødelse i kølvandet på det såkaldte vidensamfund.

6.5 Produktionssystemet og dets dynamik

6.5.1 Den sociale samhørighed kræver et effektivt produktionssystem, som kan skabe beskæftigelse og indkomst for alle borgere. Det er i denne forbindelse vigtigt, at man i LAC er særlig opmærksom på den lokale og regionale erhvervsstruktur, som udgøres af et stort net af små virksomheder, hvoraf mange i dag opererer i den uformelle sektor og kun marginalt deltager i de nationale markeder og følgelig kun har et ringe vækstpotentiale.

6.5.2 Væksten i den uformelle økonomi er først og fremmest udtryk for staternes manglende økonomiske evne til at regulere markeder, som er i stand til at vokse. Den uformelle økonomi er ikke kun udtryk for et vækstpotentiale, men er i de fleste tilfælde snarere et udslag af tilbageslående økonomier med ringe evne til at skabe anstændige arbejdspladser.

6.5.3 Den sociale økonomi — kooperativer og fællesforetagender — er en meget betydningsfuld økonomisk og social realitet i flere EU-lande. I de latinamerikanske lande kan den blive et vigtigt udgangspunkt for udforskningen af alternativer til den uformelle økonomi spille en stor rolle for den økonomiske udvikling, jobskabelsen, den sociale integration samt inddragelsen af brede sektorer i produktionsprocessen. Dette er udtrykkeligt anerkendt i den nylige erklæring af de latinamerikanske lande ⁽⁹⁾.

6.5.4 Knappe finansielle ressourcer er en af de alvorligste flaskehalse i produktionssystemerne i LAC. Det er ikke alene den ringe opsparing, men også ineffektiviteten i kanaliseringen af midlerne, der gør det vanskeligt at skabe større og lettere adgang til finansiering for erhvervslivet, især for SMV (80 % af virksomhederne i LAC er SMV eller mikrovirksomheder), selvstændige, kooperativer osv. Her er der behov for udvikling af mikrokredit-ordninger og styrkelse af de små virksomheders og de selvstændige erhvervsdrivendes ledelseskapacitet.

6.5.5 Den primære sektors relative stor betydning i mange lande i LAC, indebærer, at den — sammen med en såvel vertikal som horisontal støttepolitik til fremme af den industrielle udvikling — må stå i centrum for de reformer, der skal gennemføres for at sætte skub i den økonomiske og sociale udvikling. En indsats for at øge produktiviteten i landbruget, som i mange lande er en vigtig valuta-indtægtskilde, må gå hånd i hånd med løsningen af sociale konflikter, som er dybt rod-fæstede i landdistrikterne i LAC. Landbrugsreformen, hvis scenarier og indhold varierer fra det ene land til det andet, er fortsat en uomgængelig nødvendighed for at hjælpe millioner af dybt fattige landmænd og daglejere samt øge kapitaliseringen og produktionen i landbruget og derigennem bidrage til større økonomisk og social samhørighed.

6.5.6 Regional økonomisk integration (dvs. en integration, som ud over liberaliseringen af markederne omfatter kompensations- og solidaritetsmekanismer i stil med EU's struktur-fonde), som lidt efter lidt er ved at blive en realitet i Mercosur, Andesfællesskabet og mellem begge disse subregionale sammenslutninger, er en nøglefaktor i styrkelsen af den økonomiske og sociale udvikling i LAC, hvor der især må lægges vægt på den nødvendige diversificering af de latinamerikanske økonomier og behovet for at udvikle konkurrencedygtige produktionssektorer.

6.6 *Beskæftigelsen omfang og kvalitet*

6.6.1 I de fleste latinamerikanske og caribiske lande er den store arbejdsløshed et af de alvorligste sociale problemer også ifølge den offentlige opinion (Argentina, Colombia, Ecuador,

Jamaica m.m.) og i alle disse lande antager sort arbejde alarmende og voksende proportioner. Opnåelsen af en højere beskæftigelsesfrekvens og anstændige arbejdsvilkår for den arbejdende befolkning som helhed er to uomgængelige og yderst presserende mål for de offentlige myndigheder og sociale aktører i LAC.

6.6.2 Mere og bedre beskæftigelse er mål, som kræver gennemgribende og aftalebaserede indgreb i arbejdsmarkedernes funktion. De arbejdsmarkedsreformer, der er gennemført i mange LAC-lande, har ikke opfyldt de erklærede mål om skabelse af job og mere anstændige arbejdsvilkår. tværtimod har de i mange tilfælde ført til endnu større udbredelse af usikre jobsituationer, hvilket især afspejles i det store antal jobs i den uformelle sektor, der har kunnet registreres.

6.6.3 Makroøkonomiske politikker med det sigte at få den ekstremt ustabile økonomiske situation lidt mere under kontrol, forbedre arbejdsanvisningssystemerne, bedre sammenkædning mellem uddannelsessystemet og jobskabelsen, udvikling af passende beskyttelsesmekanismer for arbejdstagere, der mister indkomst på grund af jobrotation samt fremme af overenskomstmæssige relationer på arbejdsmarkedet er nogle af de strukturelle forudsætninger, der er nødvendige for at skabe større og mere kvalitetspræget beskæftigelse i LAC.

6.7 *Arbejdstagernes rettigheder og social dialog*

6.7.1 Den tidligere formand for Kommissionen, Jacques Delors, har defineret den europæiske arbejdsmarkedsmodel som en model, der kombinerer statslig styring og markedskræfter, privat initiativ og kollektive rettigheder, virksomhed og fagforening. Demokratiske rammer omkring arbejdsmarkedsrelationerne har været og er stadig en nøglefaktor i udviklingen af en konkurrencedygtig økonomi og social samhørighed i Europa.

6.7.2 Sådanne arbejdsmarkedsrelationer karakteriseres ikke kun af overholdelsen af menneskerettighederne på arbejdspladsen (som dem, der er fastlagt i ILO's grundlæggende konventioner), men også af tilstedeværelsen af repræsentative fagforeninger og arbejdsgiverorganisationer, procedurer for kollektive forhandlinger på forskellige niveauer og i visse tilfælde trepartssamråd om retningslinier for den økonomiske og sociale politik (lige fra forhandlingsbaseret lovgivning til socialpakter om lønniveauer) og forskellige former for arbejdstagerindflydelse i virksomhederne og samfundsmæssige institutioner (social sikring, erhvervsuddannelse osv.).

6.7.3 Manglen på fuldt demokratiske rammer om arbejdsmarkedsrelationerne er en af hovedårsagerne til de latinamerikanske samfunds svage sociale samhørighed.

⁽⁹⁾ XIII Ibero-amerikanske topmøde mellem stats- og regeringschefer, Santa Cruz de la Sierra, Bolivia, 14.-15. november 2003.

6.7.4 I juli 2001 offentliggjorde Kommissionen en grønbog om fremme af en europæisk ramme for virksomhedernes sociale ansvar. Dette initiativ ligger sammen med andre i forlængelse af ILO's trepartserklæring om principperne for multinationale virksomheder og socialpolitik.

6.7.5 Den nævnte grønbog opstiller en række kriterier for fastlæggelse af europæiske virksomheders sociale ansvar: den frivillige karakter af de trufne foranstaltninger (dvs. ud over de lovfæstede forpligtelser, som virksomhederne måtte blive pålagt); den varige karakter af de indgåede forpligtelser (dvs. ikke ad hoc foranstaltninger, men en ny form for virksomhedsledelse); inddragelse af de berørte parter — i og uden for virksomheden — i de spørgsmål, der vedrører dem; kravet om gennemsigtighed i udredningen af praksis vedrørende socialt ansvar.

6.7.6 Disse kriterier bør fremmes for at få alle multinationale virksomheder i LAC — og især de europæiske — til at overtage dem frivilligt, så de kan gå i spidsen og vise et godt eksempel, når det gælder udviklingen af demokratiske rammer om arbejdsmarkedsrelationerne og en ansvarlig praksis fra virksomhedernes side mht. arbejds- og miljørelaterede rettigheder.

6.8 Et struktureret samfund – Styrkelse af det civile samfund

6.8.1 Styrkelse af demokratiet, højnelse af livskvaliteten og forbedring af forvaltningen kræver flere kanaler for borgernes deltagelse i samfundslivet. Civilsamfundets deltagelse er et udtryk for borgernes krav om sikring af almene interesser, et incitament til en mere effektiv offentlig forvaltning, et kontrolinstrument for borgerne og en platform for reel deltagelse i den offentlige og private sektors beslutningstagning. Det er en forudsætning for en god demokratisk styreform.

6.8.2 Ifølge »Latinobarometer« er den ringe tillid mellem mennesker det mest karakteristiske træk ved den latinamerikanske kultur. Foranstaltninger til fremme af en fællesskabsfølelse er derfor en grundlæggende forudsætning for, at den sociale samhørighed i LAC kan understøttes fra politisk hold.

6.8.3 Styrkelsen af uafhængige repræsentative økonomiske og sociale organisationer, som er i stand til at indgå kompromiser, er en afgørende forudsætning for en frugtbar dialog med arbejdsmarkedets parter og civilsamfundet og følgelig for de latinamerikanske landes udvikling.

6.8.4 Civilsamfundets deltagelse i det europæiske projekt har historisk set hvilet ikke kun på partisystemet, men også på arbejdsmarkedsrelationer og arbejdsmarkedsdialog som nævnt

ovenfor (bl.a. afspejlet i oprettelsen af økonomiske og sociale råd) og på inddragelsen af arbejdsmarkedets parter i de forskellige samfundsmæssige institutioner (social sikring, arbejdsløshedssikring, offentlige beskæftigelses- og uddannelsesinstitutioner osv.) såvel sektorielt som tværsektorielt.

6.8.5 Legaliseringen af foreningslivet, hvor NGO'erne i de seneste år er begyndt at spille en særligt fremtrædende rolle, har også været en platform for civilsamfundets deltagelse, og det gælder også dialogen med forskellige organisationer, som forsvarede særlige grupper, og i den senere tid udviklingen af dialogen med civilsamfundet.

6.8.6 Det lokale niveau har vist sig særligt velegnet til at strukturere inddragelsen af disse organisationer og til at skabe et samspil mellem arbejdsmarkeds- og civilsamfundsorganisationerne.

7. Relationerne mellem EU og Latinamerika og Caribien – Deres indvirkning på den sociale samhørighed

7.1 EØSU har udarbejdet en række udtalelser om relationerne mellem EU og landene i Latinamerika og Caribien såvel ud fra en biregional som national synsvinkel, hvor det fokuserer på forskellige regionale grupperinger eller lande (Mercosur, Mexico, Chile, ALCA) og gør status over disse relationer især mht. den sociale dimension i de forskellige associeringsaftaler.

7.2 Mere velafbalancerede relationer som dækker en større del af spektret

7.2.1 For EØSU at se kan en styrkelse af EU's forbindelser med LAC under visse betingelser i høj grad medvirke til skabelsen af større social samhørighed i Latinamerika. EU har derfor for nyligt indgået associeringsaftaler med Andesfællesskabet og Mellemamerika. Der er også fastlagt en tidsplan og en tidsfrist for afslutningen af forhandlingerne med Mercosur.

7.2.2 EØSU er altid gået ind for, at forhandlingerne med Mercosur skulle afsluttes hurtigt, at de ikke skulle være betinget af WTO-forhandlingerne — som ligger stille efter det fejlslagne topmøde i Cancún — og at sigtet skulle være en afbalanceret og tilfredsstillende aftale, som omfatter blandt andet landbrugs-spørgsmål og handel med tjenesteydelser.

7.2.3 Med indgåelsen af en aftale med Mercosur og udbygningen af aftalerne med CAN og CACM skulle der kunne opnås en bedre balance i de økonomiske relationer mellem EU og LAC, som i dag er karakteriseret ved et voksende latinamerikansk handelsunderskud over for EU.

7.2.4 EØSU er af den opfattelse, at udviklingen af en strategisk biregional alliance som blev anbefalet på topmøderne mellem regerings- og statsledere i Rio og Madrid, kræver fastlæggelse af en fælles dagsorden, som gør det muligt hurtigt at få gang i forhandlingerne om en associeringsaftale med hele den latinamerikanske region.

7.2.5 Relationerne mellem EU og LAC er først og fremmest baseret på aftaler og topmøder. En mere handlingsorienteret dagsorden kræver, at relationerne får en fastere struktur. Der findes således allerede en fælles parlamentarisk forsamling og et permanent sekretariat med sæde i Bruxelles. Efter EØSU's mening bør relationerne mellem EU og LAC gøres mere smidige, permanente og strukturerede for at fremme den eurolatinamerikanske alliance.

7.2.6 Kort sagt bør EU's relationer orienteres strategisk i alle dets aspekter — ikke kun inden for udviklingssamarbejde, men også handel, teknologi, politik, uddannelse, kultur osv. — således at målet om social samhørighed i LAC bliver indarbejdet i dem alle.

7.2.7 Relationerne mellem EU og LAC bør ikke kun dreje sig om handelsaftaler, men også om at styrke EU's rolle som international aktør, støtte en regional integrationsproces i LAC, som i modsætning til det oprindelige FTAA-projekt vil give regionen og dens forskellige subregionale sammenslutninger større forhandlingskapacitet internationalt, og fremme en ny økonomisk verdensorden og international styring af globaliseringen. Denne form for styring skal være multilateral, underlagt international ret, beskytte miljøet, bevare freden og indsnævre udviklingskløften mellem nord og syd globalt set.

7.3 Styrkelse og inddragelse af det organiserede civilsamfund

7.3.1 Relationerne mellem EU og LAC skal efter EØSU's mening fremme en regional integration i Latinamerika, som i lighed med den europæiske ikke kun sigter mod markedsudvidelse for at fremme den økonomiske udvikling, men også omfatter solidaritetsmekanismer og en række sociale standarder i tilknytning til gennemførelsen af det indre marked og fremmer højere niveauer for social samhørighed.

7.3.2 EØSU opfordrer også EU til at lade sig inspirere i projektet til støtte for den sociale og beskæftigelsesmæssige dimension og finansiere projekter til styrkelse af den sociale

dimension i subregionale integrationsprocesser og civilsamfundsorganisationerne i hele LAC.

7.3.3 Ligeledes opfordrer EØSU til, at der i alle aftaler mellem EU og de forskellige lande eller subregionale sammenslutninger i LAC fastlægges institutionaliserede procedurer — såsom blandede rådgivende udvalg — for at sikre, at civilsamfundsorganisationerne bliver inddraget og taget med på råd i gennemførelsen af sådanne aftaler. Derfor bør EU tilskynde til oprettelse eller udvikling af civilsamfundsorganisationer på områder, hvor de endnu ikke findes eller kun er på begynderstadiet, for at nå dette mål.

7.3.4 Ved at fremme direkte kontakter mellem erhvervs- og interesseorganisationer i EU og LAC kan man bidrage til overførsel af erfaringer, økonomisk, politisk, social og kulturel udveksling samt styrkelse af civilsamfundsorganisationerne. EØSU mener, at allerede eksisterende initiativer — f.eks. »Mercosur-Europe Business Forum«, forummer for NGO'er i EU, Mellemerika og Mexico — med fordel kunne udbredes til andre sektorer såsom fagbevægelsen (der er allerede oprettet et EU-Mercosur arbejdsmarkedsforum), den sociale økonomi og landbruget.

7.3.5 EØSU opfordrer også til, at der i lighed med de eksisterende budgetposter til fremme af byudvikling og udveksling på det teknologiske og uddannelsesmæssige område bevilges støtte til styrkelse af civilsamfundsorganisationer — fagforeninger, arbejdsgiverorganisationer og sociale organisationer — i LAC.

7.3.6 Verdensbanken og IMF bør også bidrage til at styrke arbejdsmarkedsparternes organisationer og civilsamfundet i samarbejde med EØSU og andre EU-institutioner samt ILO.

7.3.7 En veludviklet ramme for arbejdsmarkedsrelationer er en afgørende forudsætning for opnåelsen af en social dialog, som kan fremme investeringer i produktionsapparatet, anstændige arbejdsvilkår med fulde rettigheder, stabile udsigter for erhvervslivet, tilpasninger af produktionsprocesserne og en bedre fordeling af indkomsterne. Erfaringerne i Europa, arbejdsgiver- og arbejdstagerorganisationer og en række organer på EU- og nationalt plan kan medvirke til at styrke arbejdsmarkedets parter, forbedre forhandlings- og forligsprocedurerne, øge demokrati på arbejdspladsen og dialogen mellem alle aktører i samfundet.

7.4 Produktionsfremmende investeringer og virksomhedernes sociale ansvar

7.4.1 EU er en af de største investorer i Latinamerika. De direkte investeringer fra europæiske lande er støt stigende, og de tegner sig i dag for den største andel af de udenlandske investeringer i regionen. Samarbejdet mellem EU og LAC er afgørende for skabelsen af de betingelser på nationalt og internationalt plan, som er nødvendige for at sikre vedvarende, kvalitetsorienterede investeringsstrømme, især i infrastruktur, som tiltrækker flest direkte udenlandske investeringer. EØSU er overbevist om, at en beslutsom indsats fra EU-institutionernes og medlemsstaternes side for at støtte denne tendens bør være hovedhjørnesten i relationerne med LAC og en mere dynamisk økonomisk og social udvikling.

7.4.2 Finansiell støtte til styrkelse af SMV er af særlig betydning i LAC, først og fremmest for at fremme deres materielle, teknologiske og menneskelige kapital. I denne forbindelse vil det være særdeles nyttigt at oprette en SMV-fond for Latinamerika, der finansieres af medlemsstaterne og EU.

7.4.3 Øgede europæiske investeringer i LAC bør gå hånd i hånd med en frivillig forpligtelse fra de investerende virksomheders side til at leve op til deres sociale ansvar, som går videre end de relevante nationale krav, hvad enten disse er baseret på lovgivning eller aftaler, og ILO's grundlæggende arbejdsnormer. Dette kan blive en referenceramme for opbygningen af demokratiske rammer for arbejdsmarkedsrelationerne.

7.4.4 Et charter om principperne for virksomhedernes sociale ansvar i LAC, som til en begyndelse bør gælde for europæiske virksomheder, kunne i høj grad medvirke til at fremme social dialog og respekt for miljøet og dermed social samhørighed i LAC.

7.5 Indvandring

7.5.1 Migrationsstrømmene fra LAC til EU har taget betydeligt til i de seneste år. EU kunne bidrage til social samhørighed i LAC gennem aftaler til fremme af lovlig indvandring, integration af indvandrere og deres familier i EU-landene samt udformning af en politik for udviklingssamarbejde (programmer til fremme af uddannelse og finansiering af iværksætterier baseret på erhvervs erfaring, opsparring, hjemvendte emigranter osv.) mellem oprindelses- og værtslandene. Dermed kunne man dæmme op for det tab af talent og initiativ, som udvandring til EU påfører de latinamerikanske lande.

7.6 Statslig udviklingsbistand

7.6.1 EØSU støtter Europa-Parlamentets nylige opfordring til EU, om at oprette en solidaritetsfond for Latinamerika med tilstrækkelige ressourcer (til forvaltning og finansiering af programmer inden for sundhed, uddannelse og bekæmpelse af dyb fattigdom m.m.), forhøje EU's udviklingsbistand til LAC i overensstemmelse med de forpligtelser, som EU og dets medlemsstater allerede har indgået, og omdefinere betingelserne for dens anvendelse.

7.6.2 Som nævnt ovenfor mener EØSU, at EU bør integrere det strategiske mål om social samhørighed i alle sine relationer (kommercielle, teknologiske, erhvervs- og uddannelsesmæssige osv.) med LAC. Både udviklingshjælp og udviklingssamarbejde er dog fortsat af stor betydning. EU bør gøre alt for at få udformet en strategi for fattigdomsbekæmpelse i de fattigste LAC-lande ved at sikre, at bistanden kanaliseres mod hovedmålet, som er bekæmpelse af fattigdom, og fremme af et snævrere samarbejde mellem donorlandene (i det mindste mellem donorlandene i EU). I de relativt mindst udviklede LAC-lande bør EU's udviklingssamarbejde rettes mod at skabe forudsætningerne for, at disse lande er godt rustede til at optræde på den internationale arena ved at mindske deres sårbarhed over for udlandet og fremme foranstaltninger, som retter op på skævheder og bidrager til at legitimere institutioner og konsolidere dem i samfundet. Støtten skal være en kombination af politisk dialog, teknisk bistand, finansiell samarbejde og opbakning internationalt.

7.6.3 I alle disse tilfælde bør EU og dets medlemslande bestræbe sig på at øge støttens kvalitet og effektivitet. Det bør først og fremmest gøres ved at forbedre sammenhængen mellem politikområder, for det andet ved at forbedre koordineringen mellem donorlandene, for det tredje ved at hjælpe modtagerlandene med at påtage sig ansvaret for egen udvikling; det bør være op til dem at tage de vigtige beslutninger inden for planlægning og forvaltning af foranstaltninger.

7.6.4 EØSU mener, at en del af EU-støtten bør øremærkes til at styrke de mindst udviklede landes forhandlingskapacitet i multilaterale fora gennem bistand til og styrkelse af de relevante institutioner. EU's indsats bør i hele regionen være fokuseret på uddannelse af menneskelige ressourcer afpasset efter arbejdsmarkedsforholdene og styrkelse af institutioner.

7.7 Begrænsning af udlandsgælden og finansiering af den sociale samhørighed

7.7.1 Udlandsgælden er stadig en alvorlig hindring for udvikling i mange lande i LAC. Den høje udlandsgæld og de dårligt fungerende finansmarkeder er sammenhængende problemer, der påvirker såvel udenlandske som indenlandske investeringer. Hvad gælden angår har Verdensbankens og Den Internationale Valutafonds initiativ for at lette gældsbyrden for de mest forgældede fattige lande (Bolivia, Guyana, Honduras og Nicaragua er blandt de latinamerikanske lande, der nyder godt af dette initiativ) ikke afhjulpet disse landes problemer. Selv eftergivelse af gælden vil ikke række til, hvis den ikke ledsages af produktionsfremmende investeringer.

7.7.2 Over halvdelen af de latinamerikanske landes gæld er optaget i EU. EU og dets medlemsstater bør i multilaterale instanser tage initiativ til genforhandling af gælden, fastlæggelse af procedurer for gældslettelse via samarbejdsprogrammer på bl.a. miljø- og uddannelsesområdet samt egentlig eftergivelse af gælden ledsaget af investeringsforpligtelser (støtte til landdistrikudvikling, fremme af smv, skabelse af grundlæggende infrastrukturer, programmer, som kan tilskynde hjemvendte emigranter til at etablere nye virksomheder).

7.7.3 De latinamerikanske lande er tvunget til at fremskaffe finansielle midler på de internationale markeder, da de har ringe kapacitet til at rejse kapital internt. Adgang til tilstrækkelige midler på finansmarkederne uden for store omkostninger afhænger meget af ratingbureauerne (risikovurdering). Sådanne bureauer opererer rent faktisk som oligopoler og forstyrrer ofte de nationale finansmarkeder og LAC-landenes adgang til international kredit. Ved at fremme konkurrencen på ratingmarkederne kunne EU-institutioner og europæiske organer bidrage til større udvikling og samhørighed i LAC.

7.8 Styrkelse af det lokale plan

7.8.1 Globalisering styrker det lokale plan som det vigtigste grundlag for erhvervsudvikling, jobskabelse, social integration samt for et mere aktivt demokrati. EU og medlemsstaterne kan med deres erfaringer og institutioner (f.eks. forskellige former for lokal dialog, Regionsudvalget, Kongressen af Lokale og Regionale Myndigheder i Europa osv.) bidrage kraftigt til at styrke de lokale myndigheder og indsatsen lokalt.

7.9 Styrkelse af de sociale sikringsordninger

7.9.1 De sociale sikringsordninger er nøgleelementer i en strategi, hvis mål er social integration, fattigdomsbekæmpelse og forbedret social velfærd i Sydamerika. EU kan her bidrage til at styrke de generelle sikringsordninger, arbejde for at få de forskellige LAC-lande til at underskrive internationale konventioner, så deres sociallovgivning koordineres, støtte modernisering af den måde socialsikringsordningerne forvaltes på og fremme faguddannelse på området.

7.10 Styrkelse og afbalancering af regionaludvikling i LAC

7.10.1 Efter EØSU's mening kan EU bidrage til en bedre og mere afbalanceret regional integration i LAC, som er vigtig for at udvikle regionen og gøre den mere uafhængig, ikke kun gennem associeringsaftaler, men også gennem teknisk bistand og investering i infrastruktur, institutionaliserede procedurer og erfaringer fra EU's politik. Det er ikke blot EU og de nationale regeringer, der bør spille en nøglerolle her, men også erhvervsorganisationer, fagbevægelsen og sociale organisationer.

7.11 Bæredygtig udvikling

7.11.1 Det er alment accepteret, at bæredygtig udvikling ikke kan garanteres på mellemlang og lang sigt, medmindre miljøbeskyttelsen forbedres. EU kan på dette område i sine relationer til LAC være med til at fremme en produktionsspecialisering, som ikke tærer for meget på regionens righoldige naturressourcer.

7.12 Beskyttelse af menneskerettigheder

7.12.1 Mange rapporter fra internationale organisationer peger på de vanskeligheder, der er med at få menneskerettighederne overholdt i LAC-landene. Menneskerettighedsaktivisterne bliver ofte forfulgt, hængt ud, tortureret eller myrdet. Ifølge en FN-rapport (2002) er 90 % af de menneskerettighedsaktivister, der myrdes verden over, fra Latinamerika. Forfølgelse og kriminalisering af fuldt legitime fagforeningsledere er en alvorlig hæmsko for bekæmpelsen af social udstødelse og ulighed. Efter EØSU's mening ville et EU-program for beskyttelse af menneskerettigheder i LAC være på sin plads.

7.13 Åben udtalelse

7.13.1 Den foreliggende udtalelse drager ikke nogen konklusioner, før den debat om social samhørighed i LAC, der skal afholdes på det organiserede civilsamfunds tredje møde i Mexico i april 2004. Den fremsætter nogle forslag om måder, hvorpå EU kunne bidrage til at skabe større social samhørighed i LAC. Det der står tilbage, er at høre LAC-civilsamfundsorganisationerne mening om, hvordan man skal agere på visse vigtige områder (staten og dens institutioner, skattepolitik, uddannelse,

sundhed, social sikring, økonomisk infrastruktur og erhvervs-politik, rammerne for arbejdsmarkedsrelationer, civilsamfundet selv, menneskerettighedsbeskyttelse) for at opnå større social samhørighed i regionen. Når disse bidrag er blevet indhentet og diskuteret, vil vi kunne tilføje et bilag til denne udtalelse eller udarbejde en supplerende udtalelse og således forelægge Kommissionen det organiserede civilsamfunds holdninger i Latinamerika, Caribien og Europa, som Christopher Patten henviste til i det brev, hvori han anmodede om denne udtalelse.

Bruxelles, den 25. februar 2004

Roger Briesch

Formand for

Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg

Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om »Forslag til Europa-Parlamentets og Rådets forordning om ændring af Rådets forordning (EØF) nr. 2913/92 om indførelse af en EF-toldkodeks«

KOM(2003) 452 endelig — 2003/0167 (COD).

(2004/C 110/13)

Rådet for Den Europæiske Union besluttede den 4. august 2003 under henvisning til EF-traktatens artikel 95 at anmode om Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om det ovennævnte emne.

Det forberedende arbejde henvistes til Den Faglige Sektion for Det Indre Marked, Produktion og Forbrug, som udpegede John Simpson til ordfører. Sektionen vedtog sin udtalelse den 2. februar 2004.

Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg vedtog på sin 406. plenarforsamling den 25.-26. februar 2004, mødet den 26. februar 2004, følgende udtalelse med 67 stemmer for og 1 hverken for eller imod:

1. Indledning

1.1 Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg (EØSU) er meget optaget af toldpolitikernes udvikling i kraft af deres betydning for EU's import, eksport og transithandel og støtter de ændringer, der tager sigte på at styrke toldmyndighedernes rolle i varetagelsen af deres opgaver, herunder behovet for at øge fordelene ved det indre marked ved at minimere forsinkelser og forstyrrelser i håndhævelsen af EF-toldkodeksen⁽¹⁾.

1.2 EØSU er enig i de målsætninger, som Kommissionen opstiller i denne meddelelse om fordelene ved enkle og papirløse rammer, inden for hvilke toldfunktionerne kan varetages mere effektivt.

1.3 Udvalget bifalder ligeledes, at man har ændret den strategiske indfaldsvinkel til toldtjenestepolitikkerne, så vægten nu med rette ligger på udfordringerne ved iværksættelsen af de fælles toldpolitikker ved en række nye ydre grænser som følge af EU's udvidelse. Udvalget bifalder tillige de ændrede rammer, som den øgede bekymring om sikkerhedsprocedurer til beskyttelse af EU's borgere har affødt, navnlig under henvisning til USA's erfaringer.

1.4 EØSU hilser derfor Kommissionens meddelelser velkommen og tilslutter sig de foreslåede ændringer til EF-toldkodeksen gennem ændringen af forordning 2913/92.

2. Meddelelse: enkle og papirløse rammer

2.1 Denne meddelelse vidner om den konstruktive rolle, som Kommissionen har mulighed for at spille i forbindelse med koordinering og forbedring af medlemsstaternes forskellige toldprocedurer. Alle medlemsstater er fortsat ansvarlige for forvaltningen af toldtjenesterne, men den enkelte medlemsstat vil have glæde af procedurer, der er logiske og udformet med henblik på at fremme grænseoverskridende samarbejde.

2.2 Ideelt set skulle procedurerne harmoniseres for at øge virkningerne af det indre marked, der ingen indre grænser skulle have, og hvor en aftalt administrativ ramme for toldtjenester ville finde anvendelse.

2.3 Denne harmonisering afhænger ikke kun af de forskellige grader af gensidigt forvaltningssamarbejde og aftaler om verifikationsmekanismer, men også af standardiserede dokumenter og moderniserede fremsendelsesmåder.

2.4 Det er derfor ikke nogen overraskelse, at Kommissionen har opstillet principper for forenkling og anvendelse af e-Europe-begreberne med henblik på også at fastlægge metoder til bedre regulering af toldtjenester.

2.5 Især, men ikke udelukkende, som følge af at vægten nu lægges på toldtjenesternes rolle i forbindelse med vurdering af de sikkerhedsrisici, som terrorisme og handel med farlige, offensive eller ulovlige varer udgør, er harmoniseringen af toldprocedurer ikke blot en øvelse i forenkling af dokumentation og information. Toldtjenesterne skal nu gøre brug af passende risikoanalyser for at kunne bedømme, i hvor stor udstrækning overvågning er nødvendig, og hvilke metoder der er påkrævet hertil med henblik på at afdække og hindre unddragelse af toldkontrol og at identificere gods, der udgør større sikkerhedsrisici.

2.6 Dette ansvar skal medlemsstaten påtage sig på en måde, der samtidig er forenelig med målsætningen om at fremme EU-handel, især under hensyntagen til de ekstra vanskeligheder, som EU's udvidelse bringer, og som vil opstå mellem EU og andre handelsnationer. Øget bevågenhed skal afstemmes med forbedrede metoder, som skal gælde for alle EU's medlemsstater.

⁽¹⁾ Udvalgets udtalelse om Told 2007, EFT C 241 af 7.10.2002, s. 8. Udvalgets udtalelse om edb-registrering af punktafgiftspligtige varer, EFT C 221 af 17.9.2002, s. 1.

3. Kommissionens forslag om enkle og papirløse rammer:

3.1 Kommissionen har opfordret Rådet og Europa-Parlamentet til at godkende følgende fem strategiske målsætninger:

3.1.1 Toldprocedurerne revideres fuldstændigt og forenkles radikalt på basis af moderne teknikker, herunder en udstrakt brug af IT og risikoanalyser.

3.1.2 Toldvæsenets arbejde indrettes på en sådan måde, at erhvervsdrivende kan drage nytte af det indre marked, dvs. uanset hvor toldproceduren indledes og afsluttes.

3.1.3 Toldmyndighederne skal medvirke til at sikre, at det indre marked fungerer korrekt, og at der hverken indføres eller opretholdes nogen form for hindringer, heller ikke af digital art.

3.1.4 Toldmyndighedernes kontrol ved EU's ydre grænser skal være af samme grundighed og pålidelighed, især når beskyttelsen af samfundet og den offentlige sikkerhed står på spil. Dette kræver en fælles risikoforvaltning.

3.1.5 De IT-systemer, som medlemsstaterne benytter til toldbehandling, skal kunne tilbyde erhvervsdrivende de samme faciliteter og være fuldstændig interoperative.

3.2 Om disse målsætninger kan nås afhænger selvsagt af, om alle 25 medlemsstater kan acceptere principperne og anvende dem ensartet.

3.2.1 Kommissionen påpeger det logiske i at gennemføre papirløse rammer hurtigt, idet dokumenter kan accepteres ved brug af hjælpefaciliteterne til e-handel og e-administration.

3.2.2 Alle medlemsstater bør indføre digitalteknologiske systemer med henblik på informationsudveksling. Denne teknologi bør anvendes for at undgå forskelle blandt medlemsstaterne, da dette ville skabe digitale hindringer. Systemerne bør koordineres for at sikre forenelighed og sammenkobling.

3.2.3 Kommissionen har ligeledes fastlagt nogle grundlæggende principper til forenkling af toldadministrationen. Grænsekontrollen indskrænkes til hovedsagelig at omfatte sikkerhedsmæssige aspekter i forbindelse med toldkontrol, og andre former for kontrol flyttes ud til de toldmyndigheder, der er kompetente for den erhvervsdrivendes lokaliteter. Herved reduceres risikoen for svig og overtrædelse af reglerne.

3.2.4 Kommissionen ser sig selv som en nødvendig katalysator i udformningen og indførelsen af disse ændringer. Behovene vurderes på samme måde som behovene for at sikre interoperabilitet gennem videreudviklingen af eEurope 2005-initiativet. Ændringerne kræver også en forståelse af relevansen og anvendelsen af initiativet om »bedre lovgivning«, som beskrives i hvidbogen om nye styreformer i EU.

3.3 Følgende vil blandt andre drage fordel af forbedrede toldtjenester:

3.3.1 samfundet, i kraft af den øgede beskyttelse,

— idet forbrugerne hjælpes gennem beskyttelse mod dumping, subsidiering og varemærkefalsk

— idet folkesundheden og miljøet beskyttes, ved at import af farlige stoffer forhindres

— ved at kriminelle aktiviteter bekæmpes, som f.eks. hvidvask af penge, ulovlig handel med våben eller børnepornografi

— ved at svig afsløres i forbindelse med unddragelse af indirekte skatter

— idet den regionale integration fremmes gennem præferencehandel

3.3.2 erhvervslivet,

— gennem letforståelige og mere effektive toldtjenester

— ved at samhandlen lettes endnu mere, især i de tilfælde hvor stedet for importen eller eksporten ligger langt fra og i en anden medlemsstat end oprindelses- eller bestemmelsesstedet

— ved at fremme ensartethed i håndhævelsen af toldlovgivningen

— ved at muliggøre brugen af et fælles adgangspunkt for indgivelse af toldangivelser (som fremmes af de nugældende bestemmelser om transit fra indgangsstedet til bestemmelsesstedet)

— gennem forenkling og standardisering af oplysningskrav og forenklede forvaltningsprocedurer

— gennem en mindselse af behovet for fysisk kontrol, idet mere hensigtsmæssige risikoanalysemetoder tages i brug

4. EØSU's generelle bemærkninger til meddelelsen om enkle og papirløse rammer for toldtjenester

4.1 EØSU accepterer fuldt ud de strategiske mål i Kommissionens meddelelse, der tager sigte på forbedrede rammer for toldtjenester.

4.2 Der er selvsagt et modsætningsforhold mellem bestræbelserne på at forenkle og fremme handel og behovet for at forbedre reglerne for håndhævelse. I kraft af dette modsætningsforhold er der behov for større klarhed over målsætningerne, risikovurdering med henblik på at blotlægge, om der er behov for skærpet eller mindre overvågning, og forsikring om, at det er fælles regler, der håndhæves på tværs af alle EU's ydre grænser.

4.2.1 Udvalget erkender, at det efter begivenhederne i USA den 11. september 2001 nu er nødvendigt, at der i toldovervågningen ikke blot tages højde for overtrædelser af handelsregler og toldbestemmelser, men også for behovet for øget sikkerhed og beskyttelse for at hindre terrorvirksomhed.

4.3 Udvalget har noteret sig de mere detaljerede administrative forslag, som Kommissionen vil diskutere med de relevante repræsentanter for medlemsstaterne i forbindelse med forberedelsen af en handlingsplan.

4.4 De grundlæggende principper er logiske og ønskværdige. Udvalget har især bidt mærke i, at der er lagt væk på,

- at hele Fællesskabet udgør én de facto-administration,
- at risikorelaterede data udveksles,
- at antallet af fælles regler og datakrav øges mest muligt,
- at indføre en procedure for fælleseuropæiske tilladelser med henblik på at fremme suspensionsprocedurer,
- at de nuværende 13 toldbehandlinger (procedurer og papirarbejde) begrænses og grupperes under følgende tre former for toldprocedurer: import, eksport, herunder reeksport, og suspensionsprocedurer,
- at data udveksles elektronisk,
- at der fastlægges en tidsplan for overgangen fra det papirbaserede system til det elektroniske,
- at fremme nationale systemers interoperabilitet,
- at frigive varer hurtigere med hjælp fra erhvervsdrivende, der følger fastlagte procedurer for anmeldelse (og forudgående anmeldelse),
- at indgå en aftale om erhvervsdrivendes og speditørers rettigheder og forpligtelser.

4.5 Udvalget har noteret sig de seks forslag til foranstaltninger under dette udbyggede e-told-program og bifalder den ambitiøse tidsplan for drøftelser og efterfølgende gennemførelse.

4.6 Udvalget ønsker at henlede Kommissionens opmærksomhed på to særlige forhold ved disse principper. For det første støtter Udvalget, at der lægges vægt på den potentielle anvendelse af »nye teknologier« (ikt), og foreslår, at Kommissionen især udbygger IDA-projektet til også at kunne bistå forvaltningen af toldtjenesterne⁽²⁾. For det andet, og med henblik på en forsigtig anvendelse af ikt-systemer, mener Udvalget, at man i forbindelse med elektronisk udveksling af data skal være særligt opmærksom på erhvervsdrivendes behov for beskyttelse af såvel forretningshemmeligheder som personoplysninger.

5. Meddelelse: Toldvæsenets rolle i den integrerede forvaltning af de ydre grænser

5.1 I denne anden meddelelse har Kommissionen anmodet Rådet, Parlamentet og EØSU om at støtte en række foranstaltninger til forbedring af den integrerede forvaltning af de ydre grænser. Disse forslag er en videreudvikling af toldunionsstrategien, som Rådet støttede i en forordning i juni 2001⁽³⁾. Meddelelsen er en direkte opfølgning på Kommissionens tidligere meddelelse fra maj 2002 om integreret forvaltning af de ydre grænser⁽⁴⁾.

⁽²⁾ EØSU's udtalelse om den interoperable levering af paneuropæiske e-forvaltningstjenester hilser fordelene ved IDA og IDABC-programmerne velkomne (jf. TEN/154).

⁽³⁾ EFT C 171 af 15.6.2001.

⁽⁴⁾ KOM(2002) 233 af 7.5.2002.

5.2 Meddelelsen tager sigte på »at give toldmyndighederne og de andre instanser, der har til opgave at forvalte varer ved den ydre grænse, midlerne til i fællesskab at bekæmpe alle former for risici for sikkerheden og trygheden i Fællesskabet«⁽⁵⁾.

5.3 Kommissionen anmoder om støtte for at kunne fremlægge forslagene til gennemførelse uden forsinkelser. Kommissionen erkender, at den fungerer som en katalysator for tiltag i hele Fællesskabet. Ydermere erkendes det, at gennemførelsen af forslagene vil kræve finansielle tilsagn, blandt andet på EF-plan som hjælp til at sikre en finjustering af de administrative systemer med henblik på at øge interoperabiliteten, under særlig hensyntagen til de nye medlemsstaters behov.

5.4 Retningslinjerne for debatten om disse ændringer tager udgangspunkt i følgende forslag, der er inddelt i fem grupper:

- i. at rationalisere toldkontrollen ved grænsestederne
- ii. at indføre en fælles fremgangsmåde over for risici, der er forbundet med varer, og gøre den operationel i en fælles mekanisme til samordning og samarbejde
- iii. at sikre et passende niveau af menneskelige ressourcer og udstyr ved de ydre grænser
- iv. at sikre, at der er en ramme af retlig og forskriftsmæssig art, hvor sikkerhedsdimensionen ved toldarbejdet er inddraget
- v. at styrke samarbejdet med politi, grænsevagter og andre myndigheder ved de ydre grænser

6. Generelle bemærkninger til meddelelsen om den integrerede forvaltning af de ydre grænser

6.1 De første to retningslinjer (i punkt 5.4) er videreførelser af de målsætninger, der omtales i den tidligere debat (se ovenfor), om indførelse af enklere og papirløse rammer for toldtjenester.

6.1.1 EØSU har bidt mærke i Kommissionens brug af ordet »rationalisere« i forbindelse med antallet af toldsteder. I betragtning af de mange prioriterede opgaver der skal undersøges, ville Udvalget foretrække, at Kommissionen i stedet søgte at optimere antallet frem for at vælge en tilgang, der synes mindre fleksibel over for behov, der ændrer sig.

6.2 De andre tre retningslinjer leder debatten over på emner, der berører andre tjenester såvel som toldtjenester, og foreslår samarbejdsmodeller, der skal bidrage til en styrket forvaltning ved de ydre grænser.

6.3 Forslagene om at forsøge at sikre et passende niveau af menneskelige ressourcer og udstyr udgør en logisk målsætning for Fællesskabet, men de detaljerede forslag er ensbetydende med yderligere omkostninger — især for de nye medlemsstater. Hvis Fællesskabet har en interesse i at sikre forbedringer ved de ydre grænser, vil et målrettet finansielt instrument derfor være ønskeligt. Dette giver til gengæld anledning til overvejelser om, hvor grænserne for Fællesskabets ansvar går.

⁽⁵⁾ KOM(2003) 452 af 24.7.2003, s. 37.

6.4 Kommissionen taler ikke blot for, at Fællesskabet skal yde finansiel støtte til fremme af de udvidede politikker, idet de påvirker de nye medlemsstater, den fremsætter også forslag om videreudvikling af fælles uddannelsesforanstaltninger for toldpersonale, tiltag for at finde frem til den bedste arbejdspraksis for sikkerheden ved de ydre grænser samt oprettelse af team, der hurtigt kan reagere på uventede risici.

6.5 Disse behov og muligheder viser, at der i høj grad er grund til at øge Kommissionens autoritet til at behandle disse spørgsmål. Udvalget går især ind for, at der indføres EF-tilsyn for at sikre, at toldsamarbejdet ved EU's ydre grænser foregår effektivt.

6.6 Et øget samarbejde mellem samt øget autoritet til de forskellige instanser ved de ydre grænser rækker ud over området toldtjenester. EØSU bifalder Kommissionens fastlæggelse af disse behov, men bemærker, at forbedringerne i høj grad vil afhænge af succesfulde samarbejdsordninger mellem instanser, der deler ansvarsområder, men står til ansvar over for forskellige nationale myndigheder og i øvrigt er ansvarlige for områder, der ikke udelukkende hører ind under toldtjenester.

6.7 EØSU støtter forslaget om, at Kommissionen i forbindelse med disse vigtige tjenester skal fremme aftaler om ansvarsdeling baseret på instansernes gensidige interesser.

6.8 EØSU bifalder Rådets beslutning af 5. november 2003 om støtte til Kommissionens forslag om at styrke toldvæsenets rolle i forbindelse med sikring af de ydre grænser og noterer sig anmodningen til Kommissionen om at fremsætte alle nødvendige forslag til gennemførelse af denne strategi samtidig med, at der lægges særlig vægt på at styrke udvekslingen af oplysninger mellem alle administrationer og operatører, der er involveret i international handel ⁽⁶⁾.

7. Forordning om ændring af forordning 2913/92 om indførelse af en EF-toldkodeks

7.1 Kommissionens to meddelelser går forud for offentliggørelsen af et forordningsforslag om ændring af Rådets forordning 2913/92 om indførelse af en EF-toldkodeks.

7.2 Da dette forordningsforslag gengiver nogle af hovedpunkterne i de to meddelelser, som kan bakkes op af en formel ændring af toldkodeksen, og da EØSU ser positivt på disse forslags hovedsigte, bifalder EØSU de fleste af ændringsforslagene til den gældende forordning.

7.3 Disse foranstaltninger kan kun give mere sammenhæng og effektivitet i toldpolitikker, der gælder for hele Fællesskabet. Udvalget noterer sig lovforslagene, som vil klarlægge:

— begrebet toldansvar i bred forstand, som også berører anden lovgivning vedrørende import og eksport af varer og koordinering af aktiviteter med andre formelle myndigheder

— en mere snæver definition af termen »operatører«

— Kommissionens ansvar for at etablere en fælles ramme for risikoforvaltning

— brugen heraf til udveksling af fortrolige data

7.4 Indførelsen af et krav om at toldangivelser nu skal indgives, inden varerne ankommer, er et centralt element i forordningsforslaget. Dette understreger princippet om, at toldbehandlingen bør finde sted på den erhvervsdrivendes etableringssted, tæt på det angivne bestemmelsessted, frem for ved de ydre grænser.

7.5 Udvalget tager dog udtrykkeligt forbehold for »grundreglen« om, at en forudgående angivelse skal indgives 24 timer inden varerne bliver frembudt for toldvæsenet. Kommissionen erkender dog, at hvis denne regel skulle finde anvendelse på handel inden for bestemte varekategorier, ville denne handel blive forsinket med yderst ufordelagtige følger. Dette gør sig eksempelvis gældende for varer, hvis transporttid er mindre end 24 timer.

7.6 Den foreslåede formulering af toldkodeksens artikel 36a åbner dog mulighed for procedurer til fastlæggelse af, hvornår der kan dispenseres fra 24-timer-reglen. Udvalget foreslår, at reglerne for, hvornår 24 timers forudgående angivelse er påkrævet, klarlægges, før kodeksen ændres, således at man får en præcis afgrænsning af de mange områder, hvor reglen kan have negativ indflydelse på handlen, og så passende kompromisprocedurer vedtages formelt frem for at fungere som ad-hoc-dispensationer fra grundreglen. Der bør navnlig gives generel dispensation for eksport fra godkendte erhvervsdrivende, da deres procedurer allerede er blevet kontrolleret, da godkendelsen blev givet.

8. Resumé

8.1 Kommissionens meddelelser og forslag til ny forordning giver mulighed for at styrke anvendelsen af en ensartet toldkodeks i hele Fællesskabet.

8.2 Forordningsforslaget om ændring af EF-toldkodeksen er kun i overensstemmelse med principperne i de to meddelelser, så længe gennemførelsen er ensartet (herunder anvendelse af elektroniske systemer).

8.3 Principperne for enkle og papirløse rammer for told og handel er nu logiske og praktiske. De er samtidigt nødvendige for, at EU's indre marked kan fungere uden unødvendige handicap.

⁽⁶⁾ Økofin-Rådets konklusioner af 5. november 2003.

8.4 Principperne bag forsøget på at fastlægge fælles toldstandarder ved EU's ydre grænser er uløseligt forbundet med begrebet om EU som ét enkelt samhandelsområde.

8.5 Erkendelsen af behovet for samarbejdsrammer, der skal sikre, at toldtjenester, grænsekontrol, sikkerhedsforanstaltninger og strategier for risikoforvaltning fungerer så effektivt som muligt, hilses også velkommen.

8.6 EØSU ser gerne, at forbedringerne af politikker og tjenester føres ud i livet så hurtigt som muligt.

8.7 Da Fællesskabet ikke er ansvarligt for ydelsen af toldtjenester, udgør ændringerne snarere rammerne for en indre toldinstans, der skal sikre et mere velfungerende Fællesskab.

Bruxelles, den 26. februar 2004

Roger BRIESCH

Formand for

Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg

Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om »atomkraft og elproduktion«

(2004/C 110/14)

Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg besluttede den 23. januar 2003 under henvisning til forretningsordenens artikel 29, stk. 2, at afgive udtalelse om det ovennævnte emne.

Det forberedende arbejde henvises til EØSU's Faglige Sektion for Transport, Energi, Infrastruktur og Informationssamfundet, som udpegede Claude Cambus til ordfører. Sektionen vedtog sin udtalelse den 8. januar 2004.

Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg vedtog på sin 406. plenarforsamling af 25.-26. februar 2004 (mødet den 25. februar 2004) følgende udtalelse med 68 stemmer for, 33 imod og 11 hverken for eller imod:

INDLEDNING

Formålet med nærværende initiativudtalelse er at bidrage til en afklaring af den debat om atomkraftproduktion, som Kommissionen genåbnede med sin grønbog om EU's energiforsynings-sikkerhed og den »nukleare pakke« om generelle sikkerhedsprincipper og forvaltning af brugt nukleart brændsel og radioaktivt affald.

Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg har udtalt sig positivt om begge initiativer. I sin udtalelse om grønbogen (CES 705/2001 af 1.5.2001) understregede EØSU navnlig følgende: »Atomkraft er forbundet med visse problemer, men har også klare fordele. Medlemsstaterne træffer selv beslutning om, hvorvidt de vil anvende atomkraft. Spørgsmålet er dog, hvordan EU fremover skal kunne tage ansvaret for energiforsyning, rimelige priser og håndteringen af udfordringerne i forbindelse med klimaændringerne, uden at atomkraften i det mindste opretholder sin nuværende andel af elproduktionen.« (5.7.8)

I sin udtalelse om den »nukleare pakke« (CES 411/2003 af 26.3.2003) bakkede EØSU i alt væsentligt op om Kommissionens initiativ, men fremsatte dog samtidig en række anbefalinger på baggrund af sin ekspertise.

Denne udtalelse beskæftiger sig navnlig med de miljømæssige, fysiologiske og økonomiske aspekter og konsekvenser af atomkraft, som det er vigtigt at tage med i betragtning, hvis der skal opnås fuld forståelse for energiproblematikken i EU og derved sikres en så bred og oplyst debat som muligt.

De kvantitative og kvalitative data i udtalelsen er for sammenhængens skyld baseret på EU-15, eftersom perspektiverne formuleres på baggrund af en analyse af den hidtidige udvikling. Hvis tiltrædelseslandene og ansøgerlandene medtages i analysen, vil man givetvis nå frem til andre tal, men problematikken vil være den samme, både for de positive og negative aspekter ved anvendelse af atomkraft.

Det skal nævnes, at sikkerhedsniveauet på atomkraftværkerne i de nye EU-medlemsstater og i de fremtidige tiltrædelseslande

siden 1992 har været genstand for analyser og tilpasningsprogrammer med krav om lukning af anlæg, tilpasning af kapacitet og organisationsforhold samt sikkerhedsuddannelse, hvor dette er nødvendigt. Der er fortsat behov for konstant overvågning fra operatørernes og de relevante statslige sikkerhedsmyndigheders side for at fastholde eller højne sikkerhedsniveauet.

Endelig er grænserne for denne udtalelse ikke lagt fast i selve titlen; udtalelsen er blot et led i en større debat om energipolitik, som tidligere har været behandlet i andre udtalelser, og som skal føres videre med fokus på udvikling af vedvarende energi og efterspørgselsstyring.

1. FØRSTE DEL: ATOMKRAFT OG ELPRODUKTIONEN I DAG**1.1 Atomkraftproduktionen i verden i dag**

1.1.1 I 2002 var 441 kraftreaktorer i drift på verdensplan, hvilket svarer til en installeret kapacitet på 359 Gwe, og 32 nye reaktorer var under opførelse. De reaktorer, som var i drift, bidrog med en produktion på 2 574 TWh svarende til 17 % af den samlede elproduktion i verden. I EU udgjorde atomkraft 35 % af elproduktionen.

1.1.2 Af det samlede behov for primærenergi, som i 2000 var på 9 963 mio. tons olieækvivalenter, dækkede atomkraft 6,7 %, vedvarende energi 13,8 % (biomasse og byaffald 11 %, vandkraft 2,3 % og jordvarme, solenergi og vindkraft 0,5 %) og fossile brændstoffer 79,5 % (olie 34,9 %, kul 23,5 % og gas 21,1 %).

1.1.3 32 lande producerer elektricitet på basis af atomkraft. I 2002 dækkede atomkraft lige fra 80 % af den samlede elproduktion i Litauen og 77 % i Frankrig til 1,4 % i Kina. Den fortsatte opførelse af 32 nye kraftreaktorer viser, at atomkraft på verdensplan er en industrisektor under udvikling, hvilket EU må tage hensyn til i sine energi- og industripolitiske overvejelser. I Finland opnåede selskabet TVO i januar 2002 en »principbeslutning« fra regeringen med henblik på opførelse af et femte atomkraftværk. Beslutningen blev stadfæstet af Parlamentet i maj 2002.

1.1.4 I Sverige gik svenskerne sig til gengæld ved en folkeafstemning i 1980 ind for at lukke landets 12 atomreaktorer inden 2010. Den svenske regering og rigsdag måtte i 1997 imidlertid konstatere, at målet om at erstatte reaktorerne med andre energikilder ikke var realistisk. I 2003 var kun én reaktor (på 600 MW) lukket, nemlig Barsebäck 1. Fremtiden for Barsebäck 2 er i øjeblikket oppe til drøftelse, for det vil ikke være muligt at lukke den i 2003. Det er et spørgsmål om at forhandle med de selskaber, der ejer atomkraftværkerne — som man gjorde i Tyskland — om en gradvis udfasning af atomkraften. En nylig meningsmåling afslørede en udvikling i befolkningens holdning, som nu synes at gå ind for, at man fortsat anvender atomenergi.

1.1.5 I Belgien besluttede regeringen i marts 2002, at atomkraften skulle udfases fra 2015, en beslutning, som det belgiske parlament godkendte i begyndelsen af 2003. Ifølge den belgiske lov har anlæggene en levetid på 40 år, hvilket vil sige, at de skal lukkes mellem 2015 og 2025, og det er hverken muligt at installere eller sætte nye atomkraftanlæg i drift. Loven lægger dog op til en fortsat anvendelse af atomkraft, hvis elforsynings-sikkerheden trues.

1.1.6 I Tyskland har den socialdemokratiske (SPD) koalitionsregering med De Grønne besluttet gradvist at afvikle atomkraft og har indgået en frivillig aftale herom med atomkraftindustrien: efter hårde forhandlinger kom en aftale i stand med ejerne af de 19 tyske atomkraftanlæg, der begrænser anlæggenes levetid til gennemsnitligt 32 år regnet fra deres idriftsættelse. Den første atomkraftreaktor er allerede blevet lukket. Lukningen af de fleste anlæg vil ske mellem 2012 og 2022.

1.1.7 I Schweiz, der står uden for EU-samarbejdet, men er geografisk omgivet af EU-lande, afviste borgerne i maj 2003 to folkeinitiativer mod atomkraft, »Moratorium Plus« og »Strom ohne Atom«. Det første gik ud på at forlænge det gældende atommoratorium om byggestop for atomkraftværker. Initiativet blev forkastet med 58,4 % stemmer imod. Det andet folkeinitiativ, som lagde op til en etapevis afvikling af arbejdspladserne inden for atomkraftproduktion — uden at øge forbruget af fossile brændstoffer — og indstilling af oparbejdning af brugte brændselementer, blev forkastet med 66,3 % stemmer imod.

1.1.8 De forskellige anvendte teknologier

Følgende tabel viser, hvilke teknologier der anvendes (reaktor-typer).

Reaktorer – almindelig benævnelse	Neutronernes hastighed	Moderator	Brændsel	Kølemiddel	Samlet antal installerede enheder/ antal lande
Trykvandsreaktor (også kaldet letvandsreaktor) (PWR)	lav	let vand	beriget U med eller uden Pu	let vand under tryk *	258/25

Reaktorer – almindelig benævnelse	Neutronernes hastighed	Moderator	Brændsel	Kølemiddel	Samlet antal installerede enheder/ antal lande
Kogende-vandsreaktor (også kaldet letvandsreaktor) (BWR)	-id.-	let vand	-id.-	kogende let vand *	91/10
Tungtvandsreaktor (PHWR/ CANDU)	-id.-	tungt vand	naturligt U	tungt vand	41/6
Grafitmodereret reaktor (Magnox el. AGR)	-id.-	grafit	naturligt el. lettere beriget U	CO ₂ el. He	32/1
Letvandskølet og grafitmodereret reaktor (RBMK)	-id.-	-id.-	beriget U	kogende let vand	13/3
Formeringsreaktor (FBR)	høj	ingen	U og Pu	flydende natrium	4/4

1.1.9 De største kernekraftproducerende lande er: USA, 780 TWh (20,3 % af deres samlede produktion), Frankrig, 416 TWh (78 %), Japan, 313 TWh (34,5 %), Tyskland, 162 TWh (30 %), Rusland, 129 TWh (16 %), Sydkorea, 113 TWh (38,6 %), Det Forenede Kongerige, 81,1 TWh (22 %) (Red.: tal fra 2002).

1.1.10 I følgende lande udgør den atomkraftbaserede elproduktion en betydelig del af den samlede produktion: Armenien, 40,5 %, Belgien, 57 %, Finland, 30 %, Ungarn, 36 %, Litauen, 80 %, Slovakiet, 73 %, Sverige, 46 %, Schweiz, 40 % og Ukraine, 45 % (Red.: tal fra 2000).

1.1.11 EU's 15 medlemsstater havde i 2002 en samlet atomkraftproduktion på 855,6 TWh, hvilket svarede til 35 % af den producerede elektricitet. Dette forhold vil ikke ændre sig væsentligt, når de 10 nye medlemsstater har tiltrådt EU efter udvidelsen i 2004. Atomkraft er hermed den vigtigste kilde til elproduktion, og da den samtidig udgør 15 % af EU's primærenergiforbrug, må den siges at spille en afgørende rolle for EU's energiforsynings-sikkerhed.

1.2 Reduceret CO₂-udledning i EU ved brug af atomkraft

1.2.1 I 1990 var den samlede udledning af drivhusgasser i EU på 4 208 mio. tons (mio. t eller Tg) CO₂-ækvivalenter.

1.2.2 Ifølge Det Europæiske Miljøagenturs rapport fra 2002 blev der i 2000 udledt i alt 4.059 mio. t drivhusgasser, dvs. en stigning på 0,3 % i forhold til 1999, men 3,5 % mindre end i 1990.

1.2.3 Set i forhold til målet om at reducere den samlede drivhusgasudledning med 8 % inden 2008-2012 ligger resultatet for 2000 (4 059 mio. t) over det fastsatte mål for samme år, der er beregnet på basis af et lineært fald mellem 1990 og 2010 (4.208 minus 4 % til 4 039 mio. t).

1.2.4 Størstedelen af udledningerne skyldtes energiforbrug (i industrien, på raffinaderier samt til elproduktion, rumopvarmning og transportbrændstof), som i 2000 var på ca. 3 210 mio. t, hvoraf 1 098 mio. t gik til energiproduktion og beskedne 836 mio. t til produktion af elektricitet til netselskaberne.

1.2.5 CO₂-udledningerne, som udgør 82 % af drivhusgasudledningerne, var i 2000 på 3 325 mio. t, hvilket kun er 0,5 % mindre end i 1990 (3 342 mio. t).

1.2.6 Alle disse tal afslører, hvor svært det vil blive at overholde Kyoto-forpligtelserne. Dette skal ses i lyset af, at tallene er målt i en periode med lav vækst, hvilket vil sige, at resultatet ville have været endnu dårligere, hvis EU havde nået sit vækstmål på 3 %.

1.2.7 Tallene viser endvidere, at anvendelse af atomkraft har gjort det muligt for EU — alt efter land — at mindske CO₂-udledningerne med 300-500 mio. t⁽¹⁾ hvert år. Dette svarer næsten til produktionen af CO₂ fra personkøretøjer i EU i 1995, som var på 430 mio. t⁽²⁾.

1.2.8 Ifølge en «bottom-up»-rapport fra 2001⁽³⁾, som en gruppe eksperter fra energisektoren udarbejdede for Kommissionen, var CO₂-udledningen fra energisektoren (undtagen transportsektoren) 1 327 mio. t i 1990 og forventes at være 1 943 mio. t i 2010, givet en konstant teknologi. Stigningen er beregnet ud fra antagelsen om, at idriftsættelsen af nye damp- og elproduktionsanlæg inden for 4 områder vil gøre det muligt at undgå CO₂-udledninger i størrelsesordenen:

- 500 mio. t ved udnyttelse af naturgas i alle nye anlæg, hvor der anvendes kombinerede kredsløb. Hvis man i fremtiden satser helt på naturgas som supplement til vedvarende energi i el-produktionen, vil det dog fremskynde udtømningen af gasreserverne. Hertil kommer, at det ikke vil være en »bæredygtig« holdning;
- yderligere 229 mio. t ved anvendelse af vedvarende energi;
- 23 mio. t ved optimering af produktionscyklussen i olieraffinaderier;
- 50 mio. t ved indfangning af CO₂, idet der dog er behov for yderligere forskning og investeringer;

⁽¹⁾ Kommissionen har fastsat tallet i forhold til en tilsvarende elproduktion med gas som brændsel. Hvis referencetallet er baseret på en blanding af energikilder i det sidste årti, har atomkraften nærmere ført til en reduktion på 500 mio. t CO₂-ækvivalenter om året.

⁽²⁾ Economic Evaluation of Sectoral Emission Reduction Objectives for Climate Change, Bottom-up-rapporter, Energi, Generaldirektoratet for Miljø, marts 2001, kapitel 1.3.4.

⁽³⁾ Se fodnote 2.

— 280 mio. t ved i henhold til en anden undersøgelse (Shared Analysis Project)⁽⁴⁾ at fastholde atomenergiens andel af el-produktionen, hvilket gør det nødvendigt at installere en nuklear kapacitet på 100 Gwe (svarende til cirka 70 reaktorer).

Det er gennem udnyttelse af alle disse muligheder kombineret med en beslutsom indsats for at styre efterspørgslen, at energieffektiviteten som nævnt i punkt 2.4.2.2 i denne udtalelse kan forbedres med 1,4 % om året.

1.2.9 Hvis alle disse potentielle gevinster reelt opnås, vil Kyoto-målsætningerne formentlig kunne gennemføres, men

- det er dog ikke muligt på nuværende tidspunkt at forudsige, om de tilsvarende politikker helt lader sig gennemføre, eller om omkostningerne i den forbindelse er rimelige;
- Kyoto-målsætningerne er globale, og det er ikke tilstrækkeligt at reducere energisektorens emissioner med 8 %, hvis f.eks. transportsektorens emissioner ikke reduceres.

Endelig vil det være ensbetydende med et årligt »positivt under-skud« på 300 mio. t CO₂-emissioner i energisektoren, hvis man afstår fra at anvende atomkraft i el-produktionen.

1.3 Håndtering af radioaktivt affald og brugt nukleart brændsel

1.3.1 Atomkraftværkerne er i dag de største producenter af radioaktivt affald. Herefter følger medicinske institutioner, industrivirksomheder og forskningslaboratorier, som anvender radioaktive kilder til undersøgelser og måling.

1.3.2 I forbindelse med klassificering af affald opereres der generelt med to parametre: strålingsintensiteten, ofte kaldet radioaktiviteten, og affaldets levetid. Man taler således om lav-, mellem- og højaktivt affald og affald med kort og lang levetid. Det skal bemærkes, at den længste levetid ikke er ensbetydende med, at produkterne er de mest radioaktive. Lang levetid betyder derimod, at spaltning og radioaktivitet forekommer i begrænset omfang.

1.3.3 Man har allerede kendskab til en række tekniske løsninger i forbindelse med håndteringen af dette affald. Hvad angår lavaktivt og kortlivet affald, er oplagring over jorden én af de anvendelige løsninger. Flere medlemsstater har allerede formelt besluttet at anvende og gennemføre denne løsning. Hvad angår højaktivt og langlivet affald, anerkendes oplagring i dybtliggende geologiske formationer internationalt af eksperter som den bedste tekniske løsning, men indtil de pågældende medlemsstater på demokratisk vis har valgt en håndteringsløsning, er deponering over jorden en midlertidig løsning. Det bør understreges, at konditionering og deponering på overfladen af disse produkter opfylder de berettigede sikkerhedskrav, og at denne midlertidige løsning finder anvendelse, indtil der gennemføres mere endelige løsninger. Den »nukleare pakke«, som Kommissionen har foreslået i forbindelse med Euratomtraktaten, skal fremskynde beslutningsprocessen vedrørende geologisk oplagring.

⁽⁴⁾ The Shared Analysis Project, Economic Foundations for Energy Policy (Det Fælles Analyseprojekt, Det økonomiske grundlag for energipolitik) — Generaldirektoratet for Energi.

1.3.4 Da mængden af brugt reaktorbrændsel er ligefrem proportional med mængden af produceret elektricitet, berører problemet mest de medlemsstater, der producerer mest atomenergi. Hvad angår højaktivt eller langlivet affald, varierer situationen fra medlemsstat til medlemsstat:

- Finland, som er det førende land på området, har valgt geologisk oplagring som løsning og fundet et oplagringssted;
- Sverige har også valgt geologisk oplagring som løsning og er i færd med at lokalisere et oplagringssted;
- Frankrig er ved at evaluere tre forskningsfelter, nemlig geologisk oplagring, begrænsning af levetiden ved separation/transmutation og langsigtet deponering på eller nær jordoverfladen;
- De øvrige lande har endnu ikke valgt en endelig løsning til oplagring af højaktivt eller langlivet affald.

For lavaktivt og kortlivet affalds vedkommende må teknikken med oplagring over jorden, som anvendes i de fleste medlemsstater, betragtes som en anvendelig løsning.

1.3.5 Situationen i kandidatlandene (7)

»I løbet af det seneste årti er forvaltningen af brugt brændsel i de kandidatlande, der besidder russisk byggede kernekraftværker og forskningsreaktorer, blevet et afgørende spørgsmål, fordi det ikke længere er muligt at sende det brugte brændsel til oparbejdning eller oplagring i Rusland på de samme vilkår. Disse lande har i al hast måttet opføre midlertidige opbevaringsanlæg til deres brugte brændsel. Der er kun sket få eller ingen fremskridt med hensyn til gennemførelsen af programmer til forvaltning af brugt brændsel på lang sigt og endelig deponering af dette brugte brændsel.

Hvad angår mindre farligt driftsaffald fra kernekraftværker, er det alene Den Tjekkiske Republik og Den Slovakiske Republik, som råder over operationelle endelige deponeringslokaliteter. Flere lande råder over depoter af den russiske type til institutionelt radioaktivt affald, (dvs. som ikke stammer fra det nukleare brændselskredsløb). Men disse anlæg opfylder imidlertid ikke de gældende sikkerhedsnormer. Dette affald skal muligvis i nogle tilfælde genvindes og deponeres andetsteds.«

1.3.6 I EU er der allerede bortskaffet 2 000 000 m³ radioaktivt, lavaktivt og kortlivet affald. Dette affald, som står for betydeligt større affaldsmængder end de mere farlige kategorier, udgør ingen større teknisk udfordring med hensyn til bortskaf-

felsen, men der kræves dog en grundig overvågning, så længe affaldet oplagres midlertidigt (KOM(2003) 32 endelig).

2. ANDEN DEL: LANGSIGTEDE PERSPEKTIVER PÅ ENERGIOMRÅDET (2030)

2.1 Det er vanskeligt at forudse udviklingen i energiforbruget på lang sigt, fordi der er en række usikre variabler involveret. Vi ved, at stigningen i energiforbruget har været hjørnesteinen i alle nylige fremskridt, det være sig inden for teknologi, levevilkår og komfort, hygiejne og sundhed, økonomi, kultur osv. På den anden side ved vi også, at den strukturelle ændring af økonomien (forskydning mod tjenestesektoren) og udviklingen i energiforbrugsprocesser fører til et fald i vore aktiviteters energiintensitet (dvs. mængden af forbrugt energi pr. produktionsenhed). Man må ikke undervurdere det energibehov, som milliarder af mennesker i udviklingslandene har. Endelig må der tages højde for energiforbrugets indvirkning på miljøet og klimaet.

2.2 I forbindelse med behandlingen af disse spørgsmål trækkes der på to studier, som Kommissionen har ladet udarbejde: »European energy outlook« af P. Capros og L. Mantzos fra Athens universitet (6) og »World energy, technology and climate policy outlook« (WETO) fra GD for Forskning (7). Vi har valgt dem, fordi de begge to forsøger at belyse udviklingen frem til 2030. Den ene ser på Europa og går ud fra, at atomkraft vil blive afviklet, mens den anden anlægger en global synsvinkel og forudsætter, at de nuværende disponible teknologier fortsat vil blive anvendt.

2.3 Begge studier anvender modeller, som ekstrapolerer fra hidtidige tendenser, herunder strukturelle forandringer og tekniske fremskridt. Men de har ikke kunnet forudse nye tilgange, der bryder med fortiden. Dette er dog kun et mindre problem, da det under alle omstændigheder er umuligt at lave seriøse prognoser for helt nye tendenser. Denne udtalelse trækker derfor på disse studier for at belyse, hvad der står på spil, og ikke for at forudse fremtiden.

2.4 Nøgleelementerne i disse to studier er følgende:

2.4.1 Capros-Mantzos' studie

I 2030 ventes EU's BNP at være mere end fordoblet i forhold til 1995, men som følge af teknologiske fremskridt i de forskellige energiproduktionssektorer og forbrugsprocesser og som følge af strukturændringer i økonomien, vil energiforbruget stige fra 1 650 mio. tons olieækvivalenter til 1 968 mio. olieækvivalenter (EU-25) svarende til 20 % eller et gennemsnitligt fald i energiintensiteten på 1,7 % om året.

(7) Uddrag af KOM(2003) 32 endelig — CNS 2003/0022, Forord, pkt. 5.

(6) The European energy outlook to 2010 and 2030, P. Capros and L. Mantzos, 2000.

(7) World energy, technology and climate policy outlook 2030 — WETO- Directorate-General for Research Energy, 2003.

I dette scenarie vil olie stadig tegne sig for broderparten, efterfulgt af gas og kul. De samlede CO₂-emissioner (4 208 mia. ton i 1990), som faldt fra et indeks på 100 i 1990 til 98,7 i 1995 vil stige til 109,5 i 2020 og 117, 2 i 2030. Med dette grundscenarie vil det være umuligt at opfylde Kyoto-forpligtelserne. Stigningen i CO₂-emissionerne (som i denne studie sættes til 568 mio. ton i perioden 1995-2030) er ulige fordelt, idet industrien, tjenestesektoren og husholdningerne udsender mindre, mens transport- og energiproduktionssektorens emissioner stiger med henholdsvis 163 mio. ton og 533 mio. ton. Dette sidste tal skyldes hovedsageligt udfasingen af atomkraft.

2.4.2 WETO-studien

2.4.2.1 Globale perspektiver for 2030

Verdens befolkning stiger fra 6,1 mia. i 2000 til 8,2 mia. i 2030, og BNP vil i gennemsnit vokse med 3 % om året på verdensplan (i modsætning til 3,3 % i de tredive år fra 1970 til 2000).

Energiforbruget ventes at stige med 70 % mellem 2000 og 2030 (fra 9 963 mia. ton olieækvivalenter til omkring 17 Giga ton olieækvivalenter, eller en årlig stigning på blot 1,8 % med en BNP-vækst på 3 %).

For de fossile brændstoffers vedkommende ventes olie at nå op på 5,9 Giga ton olieækvivalenter svarende til 34 % af forbruget på verdensplan, mens forbruget af naturgas vil tegne sig for 4,3 Giga ton olieækvivalenter svarende til 25 %, og forbruget af kul, som bliver mere konkurrencedygtig på prisen, vil komme op på 4,8 Giga ton olieækvivalenter svarende til 28 %.

Efterspørgslen efter atomkraft ventes at stige med 0,9 % om året i referenceperioden, men vil kun udgøre 5 % af det samlede energiforbrug i 2030 sammenlignet med 6,7 % i 2000.

Andelen af vandkraft i stor skala og jordvarme vil stabilisere sig på 2 % af det samlede energiforbrug (2,3 % i 2000). Efterspørgslen efter solkraft, vandkraft i lille skala og vindkraft vil stige med 7 % om året mellem 2000 og 2010 og derefter med 5 %, hvilket betyder, at deres andel af energiforbruget kun vil nå op på 1 % af det samlede forbrug i 2030 mod 0,5 % i 2000.

Anvendelsen af træ og affald som brændstof ventes at falde og kun udgøre 5 % i 2030 mod 11 % i dag.

I alt vil vedvarende energikilder dække 8 % af verdens samlede energiforbrug.

Denne oversigt viser, at det globale energiforbrug vil stige med 1,8 % om året, mens befolkningen vil vokse med 1 % og velstanden per capita med 2,1 % om året, hvilket kræver en årlig reduktion i energiintensiteten på -1,2 %.

2.4.2.2 Perspektiver for 2030 for EU

I EU forventes befolkningstallet at ligge stabilt. Velstanden per capita vil stige med 1,9 %, forbedringer i efterspørgselsstyringen vil muliggøre en reduktion på 1,4 % i energiintensiteten, hvilket betyder, at energiefterspørgslen vil stige med 0,4 % om året.

Den samlede energiefterspørgsel vil stige fra 1,5 Giga ton olieækvivalenter i 2000 til 1,7 Giga ton i 2030. Denne analyse tager hensyn til optagelsen af de nye medlemsstater. Disse lande vil have en større vækstrate, men de vil også gøre større fremskridt mht. energiintensitet ⁽⁸⁾.

I EU når naturgassens andel af energiforbruget op på 27 % efter olie (39 %), men foran kul og brunkul (16 %).

2.4.2.3 Perspektiver for el-produktionen

Verdensproduktionen af el vil stige støt med 3 % om året. De nye teknologier, som kom frem i 90'erne, såsom kombinerede gasturbinekraftværker, avancerede kulforbrændingsteknologier og vedvarende energi, vil tegne sig for over halvdelen af elproduktionen.

Naturgassens andel af elproduktionen vil stige i de tre største regioner med gasforekomster.

Udviklingen inden for atomkraft vil ikke være tilstrækkelig til at fastholde dens andel af verdens elproduktion, som vil falde til blot 10 %.

Vedvarende energi vil dække 4 % af behovet mod 2 % i 2000, hovedsageligt takket være vindkraft. For EU-25 vil den samlede elproduktion stige fra 2 900 TWh i 2000 til 4 500 TWh i 2030, idet den vedvarende energis andel heraf vil øges fra 14,6 % til 17,7 %, kraftvarmeproduktionen vil stige fra 12,5 % til 16,1 %, mens udnyttelsen af atomkraft vil falde fra 31,8 % til 17,1 %.

2.4.2.4 CO₂-emissioner

I hovedscenariet vil verdens årlige CO-emissioner mere end fordobles fra 1990 til 2030, idet de vil stige fra 21 Giga ton til 45 Giga ton.

Kina vil i 2030 være den største økonomi i verden og den største kilde til CO₂-emissioner (landet vil til den tid have tidoblet sit BNP siden 1990). Dets CO₂-emissioner vil være steget med 290 % i forhold til 1990.

I EU vil kuls andel af energiforbruget falde med 7 %, olie med 4 %, mens gas vil stige med 10 %. Resultatet vil være et beskedent fald i energiintensiteten for kulforbrugets vedkommende. Men den globale stigning i energiforbruget vil medføre en forøgelse af CO-emissionerne på 18 % mellem 1990 og 2030.

2.4.2.5 Varianter af grundscenariet

Ovennævnte data er hentet fra WETO-studiens hovedscenarie. Studien omfatter også yderligere fire varianter af dette scenarie:

- »gas«-varianten går ud fra, at der vil være rigelige naturgasressourcer til rådighed, og at der vil ske store fremskridt inden for den kombinerede gasturbinebaserede kredsløbsteknologi samt brændselsceller; den vil medføre en stigning i gasforbruget på 21,6 % i forhold til hovedscenariet og et fald på 1,6 % i CO₂-emissionerne;

⁽⁸⁾ Ifølge senere oplysninger fra Kommissionen er tallene 1 650 mia. ton olieækvivalenter i 2000 og 1 968 mia. ton olieækvivalenter i 2030 for EU-25.

- »kul«-varianten går ud fra store fremskridt inden for de avancerede teknologier baseret på overkritisk dampproduktion, integreret forgasning i kombinerede kredsløb og direkte kulfyrede anlæg; den vil medføre en stigning i gasforbruget på 15 % i forhold til hovedscenariet og ingen stigning i CO₂-emissionerne;
- »atomkraft«-varianten går ud fra et stort gennembrud hvad angår omkostninger og sikkerhed, som vil få betydning for letvandsreaktorer og ikke mindst de nye generationer af reaktorer; den vil medføre en stigning i elproduktionen på 77,5 % og et fald på 2,8 % i CO₂-emissionerne;
- »vedvarende energi«-varianten går ud fra store fremskridt især inden for vindkraft, solkraftværker, små vandkraftværker og fotovoltaiske celler; den vil medføre en stigning på 132 % i disse energiformers bidrag til elproduktionen og et fald på 3 % i CO₂-emissionerne.

2.5 Det fremgår af alt dette, at uden yderligere ændringer i teknologier og lovgivning i forhold til år 2000 (da disse to studier blev offentliggjort) vil det være vanskeligt at stabilisere emissionerne af drivhusgasser såvel på verdensplan som i det udvidede EU.

De viser, at blandt de i dag kendte teknologier kan atomkraft bidrage lige så meget til at få styr på klimaet som de vedvarende energier.

3. TREDJE DEL: FORSKNINGSPERSPEKTIVER

3.1 *Det nuværende stade i F&U inden for atomenergi*

3.1.1 Atomkraft er nok den energikilde, der kræver den største »F & U-intensitet«. EU har i Euratom-traktaten, som blev vedtaget i 1957, tilskyndet til forskning og udbredelse af viden på atomenergiområdet, længe før der i EF-traktaten blev indskrevet en generel politik vedrørende forskning. Forskningen har omfattet tekniske udviklingsalternativer samt spørgsmål om sikkerhed, beskyttelse af arbejdstagerne, befolkningen og miljøet.

3.1.2 De konkrete virkninger af den civile atomforskning for de lande, som delvis producerer deres elektricitet fra atomenergi, er et fald i borgernes og virksomhedernes elektricitetsudgifter, en større energiforsyningsikkerhed og en åbenlys reduktion af drivhusgasemissioner.

3.2 *Atomenergiforskningens udfordringer*

3.2.1 I Kommissionens grønne bog »På vej mod en europæisk strategi for energiforsyningsikkerhed« (2001) behandles EU's

største udfordring, nemlig hvordan det med begrænsede energikilder og en import på 50 % af sin energi – hovedsagelig fossile energikilder – fra ofte ustabile lande kan bevare sin konkurrencedygtighed, leve op til sine forpligtelser i Kyoto-aftalen samt sikre sin befolknings velvære. Denne balance forværres betydeligt af udsigten til øget afhængighed frem til 2020-2030 og behovet for en nødforanstaltning til bekæmpelse af klimaændringer.

3.2.2 I grønbogen foreslås det bl.a., at »EU er nødt til at bevare sin kompetence inden for den civile kernekraftteknologi med henblik på at bevare den nødvendige ekspertise og udvikle mere effektive fusionsreaktorer...«, som del af en strategi for en bæredygtig udvikling, der på en og samme tid forener økonomisk udvikling, social balance og miljøhensyn. Europa-Parlamentet bekræfter i sit svar på grønbogen eksistensen af disse udfordringer. Man bør være opmærksom på, at en bevarelse af denne ekspertise forudsætter, at den reaktorbestand, som i dag udnyttes, beskyttes.

3.3 *Nøgletemaer inden for atomenergiforskningen*

3.3.1 Atomenergiforskningen har de samme mål som forskningen i andre teknologisektorer, nemlig at forbedre indsatsen på de berørte områder. I henhold til det sjette rammeprogram for forskning og udvikling, Euratom, er forskningsindsatsen koncentreret om affaldsområdet og virkningerne af lave doser.

3.3.2 Forskningen i forvaltningen af radioaktivt affald har til formål at sikre en så velfungerende håndtering af radioaktivt affald som muligt. Der findes i dag sikre industrielle løsninger på endelig deponering af lavaktivt affald samt konditionering (forglasning) og lagring af højaktivt eller langlivet affald.

3.3.2.1 Med hensyn til højaktivt eller langlivet affald er der undersøgelser i gang af koncepter for deponering i overfladeplacerede eller overfladenære anlæg (nogle snese meter under jordoverfladen), hvor affaldsbeholdere kan opbevares i flere århundreder. Der er andre undersøgelser i gang af oplagring i geologiske formationer og direkte oplagring af »brugt« reaktorbrændsel.

3.3.2.2 Det undersøges ligeledes, om det er muligt at forbedre oparbejdningen af brugt reaktorbrændsel med henblik på at separere og »transmutere« (omdanne til radioaktive kortlivede elementer) de mest stråletoksiske typer af langlivet affald, som i dag stadig er til stede i sluttaffaldet. »Transmutationen« kan evt. foregå i eksisterende atomreaktorer eller i nye reaktortyper, der stadig er under udvikling (dvs. innovative koncepter).

3.3.3 Forskningen i innovative koncepter er en del af strategien for bæredygtig udvikling. Den verdensomspændende udfordring, at sikre de fremtidige generationer energiforsyning, gør det nødvendigt at anvende alle de teknologier, som bruger langfristede brændstoffer.

3.3.4 Set fra et industrielt synspunkt er atomkraften ved at forberede sig på at tage denne udfordring op gennem en udvikling inden 2010 af avancerede »Generation III+«-teknologier baseret på eksisterende letvandsreaktorer, og, inden 2035/2040, af nye »Generation IV«-reaktorer på grundlag af andre teknologier (f.eks. afkøling med gas eller flydende metal).

3.3.5 Forskningen i nye reaktortyper har flere mål: at gøre atomkraft mere konkurrencedygtig (navnlig ved at forkorte investeringsperioden), forbedre reaktorenes sikkerhed, minimere affaldsproduktionen, genbruge værdistofferne og sikre alsidighed ved at give mulighed for parallel produktion af elektricitet og brint. Der ventes ligeledes fremskridt inden for afsaltning af havvand.

3.3.6 Højtemperaturreaktorerne (HTR — High Temperature Reactor) er modulreaktorer, der anvender helium ved meget høj temperatur til afkøling, og som er udstyret med et energiomdannelsessystem for et direkte gasturbinebaseret kredsløb. Disse reaktortyper ligger mellem Generation III+ og IV. Konceptet er velkendt, og anvendelsen af tekniske fremskridt frem for det traditionelle højtemperaturs-kredsløb skulle kunne fremme gennemførelsen. Der er dog stadig tekniske hindringer for en industriel udnyttelse heraf.

3.3.7 Forskningen i fremtidige atomenergisystemer foregår på internationalt plan, navnlig inden for rammerne af det internationale generation IV-program, der blev iværksat af USA, og hvori 10 lande deltager. Ud af cirka 100 forslag er der evalueret 19 grupper af koncepter, hvoraf der er udvalgt seks koncepter, som for en stor dels vedkommende omfatter flere reaktorprojekter. De udvalgte koncepter befinder sig på forskellige udviklingsstadier og vil på forskellige tidspunkter fra 2035/2040 kunne anvendes i industrien. Nogle af disse koncepter vil kunne anvendes på »energimarkedernes«, der er blevet udvidet til at omfatte kraftvarme- og brintproduktion.

3.3.8 »Generation IV«-reaktorerne vil, når de bliver en realitet, bedre kunne udnytte energipotentialt i uran, de vil anvende andre brændstoffer (plutonium og thorium) og forbrænde deres eget affald, samtidig med at de er meget besparende og sikre og således fuldstændigt lever op til kravene om bæredygtig udvikling. Samtlige udvalgte koncepter rummer interessante muligheder med hensyn til de i »Generation IV« fastsatte mål om bæredygtighed (effektiv anvendelse af brændstofressourcer og minimering af affald), sikkerhed og besparelse. De opfylder ligesom de eksisterende reaktorer alle krav om ikke-spredning af nukleare materialer til militære

formål. De strømdrevne reaktorer har alle et lukket brændsel-skredsløb.

3.3.9 Strålingsbeskyttelse er blevet gjort til en tematisk prioritering i F & U-programmerne under Euratom og dækker et bredt spektrum af forskningsarbejde – herunder undersøgelse af risici ved udsættelse for svage doser (på baggrund af cellulær- og molekylærbiologisk og epidemiologisk forskning), eksponering ved medicinske formål (navnlig udvikling af strålebehandling, der er tilpasset den enkelte patients strålefølsomhed), naturlige strålingskilder, miljøbeskyttelse, radioøkologi, håndtering af risici og nødsituationer, beskyttelse af arbejdspladsen osv. Alle disse undersøgelser kræver mere tidssvarende teknikker som f.eks. de teknikker, der anvendes inden for genombiologi og bioteknologi. Resultaterne af disse undersøgelser bruges allerede nu og vil fortsat blive brugt til at udvikle metoder til såvel beskyttelse af mennesker og miljø som til udarbejdelse af passende normer.

3.3.10 Sikkerheden i nukleare anlæg er naturligvis en af atomenergiforskningens hovedprioriteter. Også på dette område fastsætter F & U-programmerne under Euratom (*) klart prioriteterne ved at understrege, at det først og fremmest handler om, på europæisk plan, at forbedre sikkerheden i de eksisterende nukleare anlæg i medlemsstaterne og i tiltrædelses- og ansøgerlandene. Denne forskning er koncentreret om anlægsforvaltningen — herunder virkningerne af aldring og brændselsydelse. Den omfatter ligeledes håndtering af alvorlige ulykker, især udvikling af avancerede numeriske simuleringskoder. Det vil endvidere være hensigtsmæssigt, at der blandt aktørerne udveksles europæiske kapaciteter og viden fra afvikling i praksis, og at arbejdet med udvikling af et videnskabeligt grundlag vedrørende sikkerhed og udveksling af bedste praksis på europæisk plan tilrettelægges i fællesskab.

3.3.11 Endelig bør man nævne forskningen i kontrolleret termionklear fusion, som udgør en af de langfristede, men lovende muligheder. EØSU er netop ved at udarbejde en initiativudtalelse herom.

4. FJERDE DEL: SUNDHED, STRÅLINGSBESKYTTELSE OG SIKKERHED.

4.1 Biologisk effekt af stråling

4.1.1 Ioniserende stråling kan løsrive elektroner (ionisering) fra vigtige atomer i levende organismer. Denne stråling kan bestå enten af partikler (alpha eller beta) eller elektromagnetiske stråler (røntgen, gammastråler).

4.1.2 Ioniserende stråling måles efter en aktivitetsskala over antallet af partikler, der udsendes i sekundet. Måleenheden er becquerel (Bq), der angiver emissionen pr. sekund (curie (Ci) angiver aktiviteten i et gram radium, svarende til 37 mia. becquerel).

(*) Følgende opgaver svarer til de prioriterede forskningsområder, der er blevet fastsat i det særlige forskningsprogram på atomkraftområdet, og som er omfattet af det sytten Euratom-rammeprogram for forskning og udvikling.

4.1.3 Siden tidernes morgen har de levende organismer været badet i ioniserende stråling, som de til dels kan takke deres udvikling for. I dag er vi til stadighed udsat for ioniserende stråling fra vor egen krop (mellem 6 000 og 8 000 Bq) og vort miljø: jorden, som indeholder uranium (650 000 Bq pr. kubikmeter), luften, som indeholder radon, kosmiske stråler fra rummet og i ganske almindelige produkter såsom vand (10 Bq pr. liter) eller mælk (50 Bq pr. liter).

4.1.4 Effekten af ioniserende stråling måles i »absorberet dosis«, gray (1 gray = 1 joule pr. kg stof) og »effektiv dosis«, sievert (summen af de doser, der er absorberet af hvert organ, vægtede på grundlag af koefficienter, som tager hensyn til strålingens styrke (mere eller mindre farligt) og vævets beskafenhed (mere eller mindre følsomt).

4.1.5 Udtrykt i effektiv dosis er den naturlige stråling og stråling i medicinsk øjemed (som tegner sig for 30 %) for et menneske, der bor i Paris eller Bruxelles, på omkring 2,5 mSv/år (tusindedele pr. år). Den når op på omkring 5 mSv/år i områder med store forekomster af granit såsom Massif Central i Frankrig og den overstiger 20 mSv/år i visse regioner på jorden (Iran, Kerala). Set i forhold til disse tal udgør den stråling fra atomenergisektoren, som en europæer er udsat for, omkring 0,015 mSv/år.

4.1.6 Den menneskelige organisme har sine egne forsvarssystemer til at reparere de skader, som de ioniserende stråler anretter på kromosomerne. Dette er grunden til, at ioniserende stråler i svage doser ikke er kræftfremkaldende (en sådan effekt har man aldrig kunnet påvise), og at der ikke registreres flere kræfttilfælde i regioner, hvor den naturlige stråling er på 20 mSv/år, end andre steder på jorden.

4.1.7 Den ioniserende stråling kan have to slags virkninger:

4.1.7.1 Over 700 mSv er der en direkte sammenhæng mellem dosis og virkning. Eftersom denne virkning kun indtræder over en vis grænse, er det ret nemt at beskytte sig ved at holde sig under denne grænse med en vis sikkerhedsmargen.

4.1.7.2 Tilfældige virkninger, som falder i to kategorier: de kræftfremkaldende hvor sandsynligheden stiger i takt med dosis. Disse virkninger er ikke blevet påvist ved doser på over 100-200 mSv hos voksne og 50-100 mSv hos børn. Den anden kategori omfatter fremkomst af medfødte og arvelige deformationer. Disse virkninger, som er registreret hos mus, er aldrig blevet videnskabeligt påvist hverken hos mennesker eller befolkningerne i Hiroshima-Nagasaki og Tchernobyl.

4.2 Beskyttelsesforanstaltninger mod ioniserende stråling

4.2.1 Der er forskellige faser i fastlæggelsen af beskyttelsesforanstaltninger mod ioniserende stråling, hvori forskellige internationale og nationale organer er involveret.

4.2.2 I første etape medvirker UNSCEAR⁽¹⁰⁾ (et FN-organ hvis medlemmer udpeges af de nationale regeringer) og ikke mindst ICRP (Den Internationale Strålebeskyttelseskommission), som er en uafhængig international organisation, hvis medlemmer udpeges ved selvsupplering. De analyserer den videnskabelige litteratur og opstiller henstillinger i form af rapporter. For eksempel handler ICRP 73 om stråling fra medicinsk behandling.

Derefter følger (i Europa) EU, som omsætter ICRP's tekster i henstillinger eller direktiver. Eksempelvis førte ICRP 73 til Rådets direktiv 97/43/Euratom om beskyttelse af personers sundhed mod faren ved ioniserende stråling i forbindelse med medicinsk bestråling.

Endelig omsætter medlemsstaterne EU-henstillingerne eller -direktiverne i national lovgivning.

4.2.3 Grundnormerne⁽¹¹⁾ for beskyttelse af befolkningen mod ioniserende stråling er meget strenge og fastlægger en grænseværdi for ekstra strålingsudsættelse pga. atomkraftindustriens aktiviteter til 1 mSv pr. person årligt. Den foreskrevne grænseværdi, som ikke har nogen relation til de tal, der nævnes i kapitlet om biologiske virkninger, blev i alt væsentligt fastlagt ud fra atomkraftindustriens tekniske muligheder.

4.2.4 Grundnormerne for beskyttelse af arbejdstagerne i atomkraftindustrien fastsætter en maksimal stråledosis på 100 mSv over fem på hinanden følgende år eller et årligt gennemsnit på 20 mSv, forudsat at dosen ikke overstiger 50 mSv i løbet af et enkelt år.

4.2.5 De virksomheder, der anvender atomkraft, har løbende gjort fremskridt. Eksempelvis er den årlige gennemsnitlige stråling, som arbejdstagerne udsættes for i mange anlæg i EU, faldet fra 4,6 mSv i 1992 til 2,03 mSv i 2002.

4.2.6 Disse resultater er opnået ved at kræve, at aktiviteterne i udsatte områder altid opfylder princippet om berettigelse, optimering og begrænsning. For at konkretisere disse principper i industrien har samtlige operatører opstillet en rettesnor for strålingsniveauet kaldet »ALARA« (as low as reasonably achievable), der betyder, at alle doser skal holdes så lave som rimeligt opnåeligt.

⁽¹⁰⁾ United Nations Scientific Committee on the Effects of Atomic Radiation.

⁽¹¹⁾ Et europæisk direktiv under Euratom-traktaten (dir. 96/29) fra maj 1996 fastsætter grænseværdierne for befolkningen og arbejdstagerne i atomkraftindustrien.

4.3 Organisering af sikkerheden

4.3.1 Den nukleare sikkerhed bygger på et sæt forskrifter vedrørende planlægning, opførelse, funktion, lukning og afvikling af nukleare anlæg samt transport af radioaktive stoffer.

4.3.2 Disse forskrifter, som skal forebygge uheld og i givet fald begrænse følgerne, bygger på et bredt sikkerhedskoncept med systematisk anvendelse af flere »forsvarslinier«:

- forebyggelse for at undgå tekniske fejl — især ved at sikre overholdelse af driftsanvisninger
- overvågning (eller detektion) for at forudse fejl gennem forsøg og/eller kontrol; denne overvågning kan gennemføres i form af regelmæssig afprøvning af sikkerhedsudstyret
- handlings- eller behandlingsmuligheder, som kan begrænse virkninger af tekniske svigt og sikre, at de ikke gentager sig
- systematisk analyse af hændelser under driften, som kunne være forløber for et større systemsvigt.

Der kan skelnes mellem tre typer forskrifter:

- tekniske: nukleare anlægs udformning og pålidelighed
- organisatoriske: klar definition af hver enkelt aktørs ansvar i arbejdsforløbet, relevant kontrol og tilrådighedsstillelse af tilstrækkelige ressourcer, især i nødsituationer
- menneskelige: sikring af, at de ansatte har en uddannelse, der passer til jobbet og deres ansvar, og en sikkerhedsbevidst indstilling, der gør at de udviser omhu og overvågenhed.

4.4 Ansvar for og overvågning af sikkerheden

4.4.1 Ansvar for den nukleare sikkerhed påhviler anlæggenes operatører, der er underkastet de nationale sikkerhedsmyndigheders kontrol og de regler, de fastsætter. Som et resultat af samarbejdet mellem de nationale sikkerhedsmyndigheder og operatørerne offentliggøres regelmæssigt indikatorer for anlæggenes kvalitet.

Der arrangeres regelmæssigt udveksling i form af internationale inspektioner (såsom OSART — Operational Safety Review Team — i Det Internationale Energiagenturs regi eller »peer review«-inspektioner inden for rammerne af WANO — World Association of Nuclear Operators), hvor et team af internationale eksperter besigtiger et atomkraftværk.

4.4.2 Disse indikatorer viser, at der i EU er sket en stadig forbedring af de nukleare anlægs ydeevne, og at der i særdeleshed har været en nedgang både i antallet af »uregelmæssig-

heder« (niveau 1 på INES-skalaen for hændelser på nukleare anlæg — der omfatter 7 niveauer) og i omfanget af de radioaktive udslip.

4.4.3 Kommissionen har for nyligt (KOM(2003) 32) fastlagt en overvågningsprocedure på EU-plan for at kontrollere effektiviteten af de nationale kontrolbestemmelser vedrørende den nukleare sikkerhed. EØSU har i den anledning peget på, at EU-direktiverne om nukleare anlæg og deres kontrolprocedure og sikkerhedsmyndighedernes arbejds- og ansvarsområde bør forblive uændret, og at operatørerne af de nukleare installationer også fremover bør have eneansvaret for sikkerhed. Sidstnævnte krav er i overensstemmelse med princippet om, at forureneren betaler, som udvalget anser for særdeles vigtigt.

5. DE ØKONOMISKE UDFORDRINGER FOR ATOMKRAFTBASERET ELPRODUKTION

5.1 Den atomkraftbaserede el-produktion er karakteriseret ved en høj anlægspris og en relativt lav og stabil driftspris. Det skal bemærkes, at 362 atomkraftværker producerer el i OECD-landene, og at de i dag generelt set er konkurrencedygtige på deres respektive markeder, uanset om disse er afregulerede eller ej.

5.2 Atomkraftens konkurrenceevne på langt sigt afhænger i høj grad af, hvilke hypoteser der opstilles for de konkurrerende energiformer, herunder især gas, der i dag på grund af forpligtelsen til at formindske CO₂-emissionerne ser ud til at være en reference. Det er en stor fordel for atomkraften at kunne tilbyde en ikke alene konkurrencedygtig, men også stabil pris på et tidspunkt, hvor det indre elektricitetsmarked begynder at give sig udslag i opadgående priser, efterhånden som afstanden mellem udbud og efterspørgsel bliver større (hvilket Nordel-netværket var bevis for i vinteren 2002-2003).

5.3 Atomenergiens konkurrenceevne afhænger af investeringsomkostningerne. Med en forrentning på 5 % er atomenergi klart konkurrencedygtig i mere end en fjerdedel af de OECD-lande, der i 1998 indgav oplysninger om deres investeringsplaner i el-produktion i 2005. Med en forrentning på 10 % er dette ikke længere tilfældet.

5.4 Men resultaterne af den undersøgelse, der blev offentliggjort i 1998, er baseret på Det Internationale Energiagenturs forventninger om, gasprisen de kommende 25 år vil ligge på et lavere niveau end i 2000, og at realprisen vil være mere end halveret i forhold til 1980. Det er meget usandsynligt, at gasprisen ikke vil stige kraftigt i løbet af et atomkraftværks samlede livscyklus (40-60 år).

5.5 Det overordnede spørgsmål handler om den finansielle risiko, en operatør løber ved at investere i el-produktion på et marked, der er blevet særdeles konkurrencebetonet. Dette får atomkraftindustrien til igen at rejse spørgsmålet om produktionsenhederne størrelse. Tendensen er hidtil gået i retning af større enheder med det formål at opnå stordriftsfordele. I dag bør man i betragtning af el-markedets nye karakteristika teste nogle projekter, der opfylder nogle mindre kapacitetskrav pr. enhed. For lande som Finland, Frankrig og Japan virker atomenergi fortsat som den mest økonomiske metode til fremstilling af elektricitet.

5.6 De firmaer, der bygger atomkraftværker (AREVA-Framatome og BNFL/Westinghouse) beretter om faldende priser for letvandsreaktorer, som man vil anvende i dag, i en størrelsesorden på 25 % i forhold til de reaktorer, der er i brug på nuværende tidspunkt. Den virkelige test bliver den rundspørge, der foretages af TVO i Finland, eftersom dette firma har opnået alle nødvendige tilladelser til at investere i en ny atombaseret el-produktionsenhed.

5.7 For GIF-studierne (Generation IV International Forum) tilstræbes der en besparelse på 50 % på investeringssiden og en kortere opførelsestid for at bringe investeringsrisikoen på linje med de andre konkurrerende sektorer.

5.8 På længere sigt afhænger atomenergisektorens konkurrenceevne også af prisen på vedvarende energi. De vedvarende energiformer er for de flestes vedkommende intermitterende, og har derfor brug for supplerende el-produktions- eller -lagerenheder, hvilket gør dem dyre, så længe der ikke gøres revolutionerende fremskridt.

5.9 Det skal bemærkes, at atomenergi prisen omfatter udgifter til affaldsbehandling og afvikling af anlæg, og at sidstnævnte generelt fastsættes til 15 % af opførelsesprisen.

5.10 Som et af baggrundselementerne for valg og beslutninger i denne sammenhæng skal også nævnes, at i dagens EU beskæftiger de civile atomkraftanlæg 400.000 personer i generelt højt kvalificerede jobs.

5.11 Selv om der ikke som sådan er tale om en økonomisk problemstilling, kan man godt rejse spørgsmålet om det nedadgående omkostningspres, der som regel følger med et liberaliseret konkurrencebetonet marked, og virkningen heraf på de beslutninger, der træffes for at forbedre anlæggenes samt arbejdstagerernes og befolkningens sikkerhed. EØSU mener, at det er op til Kommissionen at være særligt opmærksom på dette punkt i forbindelse med de bestemmelser, den foreslår på sikkerhedsområdet.

6. KONKLUSIONER

6.1 På baggrund af de informationer, EØSU har indsamlet i EU's eksisterende publikationer og fra specialiserede agenturer, under eksperthøringer, høringer af erhvervsledere, og som er

gengivet i den foreliggende udtalelse, mener udvalget, at man især bør fremhæve nedenstående punkter for at svare på spørgsmålet om atomkraftens betydning for el-produktionen.

6.2 Atomkraftværkerne producerer en betragtelig andel af EU's elektricitet (35 %), og står for 15 % af de forbrugte primærenergikilder. Atomkraft bidrager i væsentlig grad til forsynings-sikkerheden og til at mindske EU's energifafhængighed.

6.3 Den gør, at man årligt undgår mellem 300 til 500 mio. t. CO₂-udslip. Den er således et meget nyttigt supplement til den vifte af løsninger, som gør det muligt at overholde Kyoto-forpligtelserne.

6.4 Sektoren sikrer stabile produktionspriser, hvorved den bidrager til stabile priser i EU og fjerner en usikkerhedsfaktor i de erhvervsdrivendes udviklingsperspektiver.

6.5 De alternative energikilder, hvis udvikling er ønskelig og støttes af EU (se direktiv 2001-77 EF), er ikke tilstrækkelige til både at overtage atomkraftværkernes plads og dække den højere efterspørgsel efter elektricitet, når de nuværende atomkraftværker skal udfases. For eksempel indebærer vindenergi kun en relativt ringe og generelt uforudsigelig disponibilitet på gennemsnitligt hen ved 2 000-2 500 timer årligt.

6.6 Energibesparelser skal bidrage til at mindske energiforbruget i forbindelse med menneskelige aktiviteter (i erhvervs- og privatlivet), men det er ikke et afgørende argument for at stoppe atomenergi produktionen, idet besparelserne som følge af de mængder, der er tale om, først og fremmest skal gennemføres inden for andre typer forbrug end elektricitet, f.eks. transportsektoren.

6.7 Problemstillingerne i forbindelse med atomkraftenergi hedder sikkerhed, beskyttelse mod de fysiologiske virkninger af ioniserende stråling, affald og brugt brændsel. På de første to områder findes der allerede tekniske løsninger og lovgivning, som med tiden vil blive videreudviklet. Udviklingen i risiciene for ekstern aggression, som samfundet og industrien som helhed skal tage højde for, er et spørgsmål, som de offentlige myndigheder og industrien må tage i betragtning i deres politik for sikkerhed og beskyttelse.

6.8 Visse EU-lande gør fremskridt mht. løsningen af affaldsproblemet. To lande (Finland og Sverige) har valgt en løsning og endda også et sted. Andre lande (Frankrig og Spanien) har valgt produkter med lav radioaktivitet og prøver at finde frem til løsninger for produkter med højere radioaktivitet. Kommissionen har indledt en indsats inden for rammerne af Euratomtraktaten for at fremme denne proces. Der er oprettet en bearbejdningsindustri til behandling af højradoaktive produkter i Frankrig og Storbritannien. Oplagring er en realitet, og det faktum, at der fortsat forskes i andre løsninger kan ikke udlægges derhen, at der ikke er fundet en løsning.

6.9 På baggrund af indholdet af denne udtalelse og ovenstående konklusioner mener EØSU ligesom grønbogen, at atomenergi bør være et af elementerne i en diversificeret, afbalanceret, økonomisk og bæredygtig energipolitik i EU. I betragtning af de problemer, der er forbundet med atomenergi, vil det ikke være en god ide at satse udelukkende på atomenergi, men omvendt mener EØSU, at man ved at forkaste atomkraft delvis eller helt vil ødelægge EU's muligheder for at overholde sine forpligtelser på klimaområdet. Det siger sig selv, at udvælgelsen af fremtidens energi i kraft af subsidiaritetsprincippet henlægges

til medlemsstaterne, som kan tage hensyn til de særlige nationale forhold.

6.10 EØSU foreslår, at der som opfølgning på denne udtalelse, gøres en indsats for at oplyse om atomkraftindustriens betydning i praksis: forsyningssikkerhed, ingen CO₂-udslip, konkurrencedygtige priser, sikkerhed og håndtering af brugte brændselementer, således at det organiserede civilsamfund kan få mulighed for at foretage en kritisk analyse af debatten om disse spørgsmål.

Bruxelles, den 25. februar 2004

Roger BRIESCH

Formand for

Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg

BILAG I

til Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse

Følgende ændringsforslag blev forkastet under debatten, men opnåede mindst en fjerdedel af de afgivne stemmer:

Indledning

Sjette afsnit ændres som følger:

»Det skal nævnes, at sikkerhedsniveauet på atomkraftværkerne i de nye EU-medlemsstater og i de fremtidige tiltrædelseslande siden 1992 har været genstand for analyser og tilpasningsprogrammer med krav om lukning af anlæg, tilpasning af kapacitet og organisationsforhold samt sikkerhedsuddannelse, hvor dette er nødvendigt. Der er fortsat behov for konstant overvågning fra operatørernes og de relevante statslige sikkerhedsmyndigheders side for løbende at fastholde eller højne det højeste sikkerhedsniveauet og forbedre det. Spørgsmålet om sikkerhed i forbindelse med atomkraftværker har afgjort fået en ny dimension efter terrorangrebene den 11. september 2001.«

Begrundelse

Sikkerheden på atomkraftværker skal ikke blot fastholdes på det nuværende niveau, men om nødvendigt også forbedres. Under alle omstændigheder skal kraftværker eksempelvis beskyttes mod flystyrt.

Resultat af afstemningen

For: 34. Imod: 60. Hverken for eller imod: 8.

Punkt 1.1.3

Punktet ændres:

»~~32~~ 33 af 192 lande på verdensplan producerer elektricitet på basis af atomkraft. I 18 af disse lande er ingen reaktorer under opførelse. I 2002 dækkede atomkraft lige fra 80 % af den samlede elproduktion i Litauen og 77 % i Frankrig til 1,4 % i Kina. Den fortsatte Planlægningen henholdsvis opførelsen af 32 nye kraftreaktorer viser, at atomkraftindustrien uden for EU trods høje økonomiske, sikkerhedstekniske og politiske risici fortsat på verdensplan er en industrisektor under udvikling, hvilket EU må tage hensyn til i sine energi- og industripolitiske overvejelser og det til dels i visse lande, hvor man ikke kan udelukke en vis udnyttelse af fissilt materiale til militære formål. I Finland opnåede Efter at der i 1985 blev givet den sidste tilladelse i Europa til opførelsen af et atomkraftværk meddelte den finske regering energiselskabet TVO i januar 2002, at det i en »princippet beslutning« fra regeringen med henblik på var rede til at bemyndige opførelsen af et femte atomkraftværk. Beslutningen blev stadfæstet af Parlamentet i maj 2002, men en officiel byggeanmodning er endnu ikke blevet indgivet.«

Begrundelse

Teksten giver det indtryk, at der i hele verden (og dermed også i Europa) stadig er en stor efterspørgsel efter nye atomreaktorer. Dette er ikke tilfældet. En del af de anlæg, der betegnes som værende under opførelse, har været stillet i bero i årevis. I Europa blev den sidste tilladelse til en nyopførelse givet for ca. 20 år siden.

Resultat af afstemningen

For: 30. Imod: 58. Hverken for eller imod: 9.

Punkt 1.1.4

Efter punkt 1.1.3 indføjes et nyt punkt 1.1.4:

»Inden for EU (15) leverer 145 reaktorer i 18 medlemsstater i dag strøm. Portugal, Grækenland, Italien (siden 1987), Østrig (følgeafstemning 1978), Luxembourg og Irland har helt og holdent givet afkald på atomkraft. I Nederlandene arbejder endnu en reaktor, efter at den anden blev lukket i 1997. Spanien (9 reaktorer) har ligesom Belgien (jævnfør punkt 1.1.5) vedtaget et moratorium. I Storbritannien (35 reaktorer) kæmper kerneindustrien med store økonomiske vanskeligheder og holdes kun i live ved hjælp af subventioner på basis af strømafgifter på andre energikilder.«

Begrundelse

Når situationen i EU beskrives, bør den være komplet.

Resultat af afstemningen

For: 36. Imod: 55. Hverken for eller imod: 8.

Punkt 1.1.11

Punktet ændres som følger:

»EU's 15 medlemsstater havde i 2002 en samlet atomkraftproduktion på 855,6 TWh, hvilket svarede til 35 % af den producerede elektricitet. Dette forhold vil ikke ændre sig væsentligt, når de 10 nye medlemsstater har tiltrådt EU efter udvidelsen i 2004. Atomkraft er hermed i dag den vigtigste kilde til elproduktion, og da den samtidig udgør 15 % af EU's primærenergiforbrug, må den siges at spille en afgørende rolle for EU's energiforsyningsikkerhed. Dette gælder dog kun så længe, at de nuværende reaktorer, hvis levetid man kan se en ende på, forbliver i drift. Vil man på mellem- eller lang sigt opretholde denne andel, bl.a. fordi man tror, at den ikke kan erstattes af øget energieffektivitet, vedvarende energikilder osv., vil det være nødvendigt med nyopførelsen af et tilsvarende højt antal nye atomkraftværker. Det er ganske umuligt at sige, om nyopførelsen af ca. 100 nye atomkraftværker er muligt at gennemføre rent samfundspolitisk.«

Begrundelse

Med 35 % er atomenergi ikke den vigtigste, men dog en vigtig energikilde i dag. Selv om der i denne udtalelse ikke skal føres nogen energipolitisk debat, skal det dog klart slås fast, at vi inden for EU må tage stilling til et afgørende spørgsmål: Kan nybygningen af (mange) nye atomkraftværker i det hele taget gennemføres? EØSU bør ikke fejle dette spørgsmål under bordet.

Resultat af afstemningen

For: 36. Imod: 65. Hverken for eller imod: 8.

Punkt 1.2.9

Tredje afsnit ændres:

»Endelig vil det være ensbetydende med et årligt, »positivt underskud« på 300 mio. t CO₂-emissioner i energisektoren, hvis man afstår fra at anvende atomkraft i el-produktionen. Dette tal bliver dog mindre, i den udstrækning ophøret med atomkraft strækker sig over et længere tidsrum, og der opstår ny produktionskapacitet med afsæt i vedvarende energikilder, og efterhånden som foranstaltningerne til forbedring af effektiviteten udbygges«

Begrundelse

Den nævnte emissionsmængde er et øjeblikksbillede, men muliggør intet entydigt udsagn om de fremtidige emissionsmængder, fordi disse afhænger af udviklingen i energibehovet, energiintensiteten og produktionskapaciteten.

Resultat af afstemningen

For: 32. Imod: 66. Hverken for eller imod: 9.

Punkt 1.3.3

ændres:

»På grund af problematikken omkring farlige stoffer er man stadig på jagt efter endelige. Man har allerede kendskab til en række tekniske løsninger i forbindelse med håndteringen, oplagring og endelig oplagring af dette affald. Hvad angår lavaktivt og kortlivet affald, er oplagring over jorden én af de anvendelige løsninger. Flere medlemsstater har allerede formelt besluttet at anvende og gennemføre denne løsning. Det betyder dog ikke, at der her allerede foreligger sikre løsninger. Hvad angår højaktivt og langlivet affald, anerkendes oplagring i dybtliggende geologiske formationer internationalt af eksperter som den bedste tekniske løsning, men indtil de pågældende medlemsstater på demokratisk vis har valgt en håndteringsløsning, er deponering over jorden en midlertidig løsning. I EU findes der hverken et endeligt lagersted eller de nødvendige langtidserfaringer. Det bør understreges, at konditionering og deponering på overfladen af disse produkter skal opfylde de berettigede sikkerhedskrav, og at denne midlertidige løsning finder anvendelse, indtil der gennemføres mere endelige løsninger. Den «nukleare pakke», som Kommissionen har foreslået i forbindelse med Euratom-traktaten, skal fremskynde beslutningsprocessen vedrørende geologisk oplagring. Det er klart, at de sikkerhedskriterier, som et endeligt lagersted skal opfylde for at være sikkert i en million år, er ekstremt høje. Udgifterne til endelig oplagring bør indregnes i omkostningerne ved fremstilling af el.«

Begrundelse

Det er helt fejlagtigt, at der allerede findes en realiserbar løsning på alle spørgsmål vedrørende (endelig) oplagring af atomaffald.

Resultat af afstemningen

For: 34. Imod: 68. Hverken for eller imod: 7

Punkt 2.1

Følgende tilføjes sidst i punktet:

»Det er vanskeligt at forudse udviklingen i energiforbruget på lang sigt, fordi der er en række usikre variabler involveret. Vi ved, at stigningen i energiforbruget har været hjørnестenen i alle nylige fremskridt, det være sig inden for teknologi, levevilkår og komfort, hygiejne og sundhed, økonomi, kultur osv. På den anden side ved vi også, at den strukturelle ændring af økonomien (forskydning mod tjenestesektoren) og udviklingen i energiforbrugsprocesser fører til et fald i vore aktiviteters energiintensitet (dvs. mængden af forbrugt energi pr. produktionsenhed). Man må ikke undervurdere det energibehov, som milliarder af mennesker i udviklingslandene har. Endelig må der tages højde for energiforbrugets indvirkning på miljøet og klimaet.

I scenarieundersøgelser forsøger man at opridse de forskellige tænkelige veje til udvikling af energiforsyningen i fremtiden. De skal skitsere alternative muligheder, som bør underkastes en samfundsdebat med sigte på at nå frem til et forsyningskoncept, som der hersker enighed om. Herved fremkommer det nødvendige grundlag for et sådant energikoncept tydeligt.

Begrundelse

Forslaget taler for sig selv. Det er på sin plads at indføre den foreslåede ændring på dette sted af hensyn til en rangordning af de studier, som behandles bredt i de følgende afsnit.

Resultat af afstemningen

For: 32. Imod: 60. Hverken for eller imod: 15.

Punkt 2.3

ændres:

»Begge studier anvender modeller, som ekstrapolerer fra hidtidige tendenser, herunder strukturelle forandringer og tekniske fremskridt. I begge de omtalte studier går man ud fra, at der i det pågældende tidsrum ikke vil blive tale om en grundlæggende ændring i investeringsafgørelserne på energiområdet, eksempelvis på grund af politiske beslutninger om en betydelig forøgelse af investeringsandelen i vedvarende energikilder eller en forbedring af energieffektiviteten. Men de har ikke kunnet forudse nye tilgange, der bryder med fortiden. Dette er dog kun et mindre problem, da det under alle omstændigheder er umuligt at lave seriøse prognoser for helt nye tendenser. Denne udtalelse trækker derfor på disse studier for at belyse, hvad der står på spil, og ikke for at forudse fremtiden.»

Begrundelse

Der er for begge de omtalte studiers vedkommende i alt væsentligt tale om såkaldte referencescenarier, som ikke tager højde for – teknisk eller økonomisk fornuftige – ændringer i investeringsstrømmene. Skulle sådanne beslutninger komme på tale – hvilket ikke kan udelukkes – kunne, eksempelvis på grund af det eksisterende potentiale, faldet i energiintensiteten tage betydeligt til. Dette er ingenlunde utopisk, men ligger på linje med EU's politik. Europa-Kommissionen har i denne forbindelse i sit udkast til et energieffektivitetsdirektiv (KOM(2003) 739 endelig af 10.12.2003) foreslået, at man gennem politiske foranstaltninger hæver stigningen i energieffektiviteten, som i dag i gennemsnit allerede andrager 1,5 % årligt, med mindst 1 % kumulativt set i løbet af de kommende år. Dette ville indebære en tydelig nedsættelse af energiforbruget.

Resultat af afstemningen

For: 33. Imod: 64. Hverken for eller imod: 10.

Punkt 2.5

Punktet ændres som følger:

»Det fremgår af alt dette, at uden yderligere ændringer i teknologier og lovgivning i forhold til år 2000 (da disse to studier blev offentliggjort) vil det være vanskeligt at stabilisere emissionerne af drivhusgasser såvel på verdensplan som i det udvidede EU.

De viser, at blandt de i dag kendte teknologier kan atomkraft bidrage lige så meget til at få styr på klimaet som de vedvarende energier. Hvis man holder fast ved fortsat drift af atomkraftværker, så vil a-kraftens bidrag til at imødegå klimaændringen i de kommende år – med uændret teknologisk viden – være af samme størrelsesorden, som bidraget fra vedvarende energiformer.

På det længere sigt vil det alligevel kun være muligt at imødegå klimaproblemerne med fornybare energiformer og øget energieffektivitet, da atombrændslet – uran – ikke er en uudtømmelig ressource.

Begrundelse

Indskrænkningen (»fortsat drift af atomkraftværker«) tager hensyn til, at man i det ene af de to betragtede scenarier giver afkald på a-kraft, og kun i det andet opererer med fortsat a-kraftproduktion. Derfor er der kun ét scenario (med a-kraft) til at underbygge udsagnet i sætningen, og ikke som hævdet to scenarier. Den i udfasningsscenarioet for dette tilfælde nævnte mængde truende meremissioner kan undgås ved fortsat brug af kernekraft (altså afkald på afvikling), men også gennem forstærkede bestræbelser på at indføre fornyelige energiformer og sikre energieffektivitet eller gennem andre tænkelige tiltag. Det siges der imidlertid ikke noget om.

Resultat af afstemningen

For: 29. Imod: 62. Hverken for eller imod: 9.

Punkt 3.3.2

Punktet ændres som følger:

»Forskningen i forvaltningen af radioaktivt affald må have til formål at sikre en helt igennem perfekt så velfungerende håndtering af radioaktivt affald som muligt. Der findes endnu i dag ingen sikre industrielle løsninger på endelig deponering af lavaktivt affald samt konditionering (forglasning) og lagring af højaktivt eller langlivet affald. For EØSU er det imidlertid et spørgsmål, hvor længe forskningen i denne industrisektor skal opfattes og finansieres som en offentlig opgave.«

Begrundelse

Allerede i punkt 3.1.1 påpeger ordføreren, at »atomkraft er nok den energikilde, der kræver den største »F&U-intensitet«. Man kommer ikke uden om spørgsmålet, hvor længe det offentlige skal deltage i denne industrisektors forskningsudgifter, da det jo står klart, at kernekraftsektoren, i og med at uran er en udtømmelig ressource, på lang sigt er en model, der klinger af.

Resultat af afstemningen

For: 29. Imod: 72. Hverken for eller imod: 7.

Punkt 4.1.6

Dette punkt slettes

Begrundelse

Udsagnet er for kategorisk til at det holder.

Resultat af afstemningen

For: 43. Imod: 58. Hverken for eller imod: 9.

Punkt 4.3.1

Der tilføjes et nyt punkt 4.3.1

4.3.1

»Den største angst i befolkningen for el-produktion ved hjælp af a-kraft gik i mange år på sikkerhedsrisikoen i forbindelse med normal drift og driftsforstyrrelser. Den frygtelige katastrofe i Tjernobyl har vist, at menneskelige fejl ikke helt kan udelukkes, og at der sikkerhedsteknisk ikke kan tages højde for alle eventualiteter i planlægningen. At affærdige Tjernobyl som udtryk for et bestemt politisk systems utilstrækkelighed, ville være for let. Ulykken i US-atomkraftværket i Harrisburg, men også den fortsat uforklarlige store hyppighed af leukæmi i nærheden af atomkraftværker i Tyskland viser, at man også bør se med kritiske øjne på »vestlige« reaktorer.«

Begrundelse

Overflødig.

Resultat af afstemningen

For: 32. Imod: 63. Hverken for eller imod: 8.

Punkt 4.3.2.

Der tilføjes et nyt punkt 4.3.2

4.3.2

»En ny, alvorlig og hidtil ukendt risiko ved atomkraftbaseret el-produktion er ikke alene truslen om terrorisme, men også om væbnede konflikter. Atomenergiproduktion er den eneste form for el-produktion, der kan være af fundamental interesse for terrorister. Denne type trussel var ved introduktionen af atomenergi fuldstændigt utænkelig hos ingeniører og politikere, men tiderne har – desværre – ændret sig dramatisk siden, hvilket man ikke må overse. Om disse betydelige risici vil kunne afværges i vore demokratiske samfund er et spørgsmål. Farene er mange gange større i politisk ustabile lande.«

Begrundelse

Overflødig.

Resultat af afstemningen

For: 32. Imod: 63. Hverken for eller imod: 8.

Punkt 5.1

Punktet ændres som følger:

»Den atomkraftbaserede el-produktion er karakteriseret ved en høj anlægspris og en relativt lav og stabil driftspris. Dette skyldes bl.a. høj støtte/høje subventioner, afskrivning af teknik, skattefrie henlæggelser, manglende indregning af de fulde deponeringsomkostninger, en utilstrækkelig forsikring mod risici samt den høje støtte til forskning. Det bidrager alt sammen til, at Det skal bemærkes, at 362 atomkraftværker producerer el i OECD-landene, og at de i dag generelt set med de givne rammebetingelser er konkurrencedygtige på deres respektive markeder, uanset om disse er afregulerede eller ej. Det skal ligeledes bemærkes, at samtlige bestræbelser på at privatisere den atombaserede el-produktion i Det Forenede Kongerige eksempelvis er mislykkedes. Dette er utvivlsomt et udtryk for, at der også gennemgående er stor økonomisk usikkerhed.«

Begrundelse

Giver sig selv.

Resultat af afstemningen

For: 26. Imod: 69. Hverken for eller imod: 6.

Punkt 5.2

Punktet ændres som følger:

»Atomkraftens konkurrenceevne på langt sigt afhænger i høj grad af, hvilke hypoteser der opstilles for de konkurrerende energiformer, herunder især gas, der i dag på grund af forpligtelsen til at formindske CO₂-emissionerne ser ud til at være en reference. Det er en stor fordel for atomkraften at kunne tilbyde en ikke alene konkurrencedygtig, men også stabil pris på et tidspunkt, hvor det indre elektricitetsmarked begynder at give sig udslag i opadgående priser, efterhånden som afstanden mellem udbud og efterspørgsel bliver større (hvilket Nordel-netværket var bevis for i vinteren 2002-2003). Atomenergiens konkurrenceevne afhænger af gasprisen og kan ligeledes bidrage til prisstabilitet på det indre elektricitetsmarked, idet den formindsker virkningerne af forstyrrelser af uligevægten mellem udbud og efterspørgsel, som hele tiden forekommer i det indre marked, og således forhindrer, at disse fører til store prissvingninger (jf. Nordel-netværkets situation i vinteren 2002/2003).«

Begrundelse

Sætning 1 er en forklaring på første sætning under punkt 5.2, hvori der på en korrekt måde siges, at atomkraftens konkurrenceevne i dag først og fremmest udformer sig i forhold til gasprisen. Den oprindelige sætning (»Atomkraft er...konkurrencedygtig«) står i sin uimodsigelige form direkte i modsætning til første sætning og må derfor bortfalde. Sætning 2 klarlægger prismekanismen.

Resultat af afstemningen

For: 27. Imod: 65. Hverken for eller imod: 9.

Punkt 5.3

Punktet ændres som følger:

»Atomenergiens konkurrenceevne afhænger af investeringsomkostningerne, *subventionerne og de øvrige energipolitiske rammebetingelser*. Med en forrentning på 5 % er atomenergi klart konkurrencedygtig i mere end en fjerdedel af de OECD-lande, der i 1998 indgav oplysninger om deres investeringsplaner i el-produktion i 2005. Med en forrentning på 10 % er dette ikke længere tilfældet.«

Begrundelse

Giver sig selv.

Resultat af afstemningen

For: 38. Imod: 63. Hverken for eller imod: 6.

Punkt 5.10

Sidst i punktet tilføjes:

»Ved kraftigt at udbygge og videreudvikle regenerative energiformer og effektivitetsfremmende teknologier kan der skaffes mindst lige så mange nye arbejdspladser i EU«.

Begrundelse

På grund af den prekære situation på arbejdsmarkedet bør opmærksomheden især rettes mod markeder, hvor der kan oprettes nye arbejdspladser. Den kvantitative vurdering synes for konservativ, eftersom man vurderer, at der inden for »bygningisulering« kan oprettes 200.000 nye jobs alene i Tyskland, og der ifølge Eurosolars skøn vil kunne oprettes 500.000 nye arbejdspladser på området fornyelige energikilder i EU.

Resultat af afstemningen

For: 28. Imod: 61. Hverken for eller imod: 18.

Punkt 5.11

Der indsættes et nyt punktum efter 1. punktum:

»Selv om der ikke som sådan er tale om en økonomisk problemstilling, kan man godt rejse spørgsmålet om det nedadgående omkostningspres, der som regel følger med et liberaliseret konkurrencebetonet marked, og virkningen heraf på de beslutninger, der træffes for at forbedre anlæggenes samt arbejdstagernes og befolkningens sikkerhed. Der har allerede fundet betydelige nedskæringer sted på personaleområdet hos store operatører. EØSU mener, at det er op til Kommissionen at være særligt opmærksom på dette punkt i forbindelse med de bestemmelser, den foreslår på sikkerhedsområdet.«

Begrundelse

Selvindlysende.

Resultat af afstemningen

For: 28. Imod: 63. Hverken for eller imod: 18.

Punkt 6.3

Ændres, som følger:

»Den gør, at man årligt undgår mellem 300 ~~til 500 mio.~~ t. CO₂-udslip. Den er således et meget nyttigt supplement til den vifte af løsninger, som gør det muligt at overholde Kyoto-forpligtelserne.«

Begrundelse

En tilpasning, der følger af ændringen i punkt 1.2.9.

Resultat af afstemningen

For: 27. Imod: 67. Hverken for eller imod: 12.

Punkt 6.4

Tilføjelse sidst i punktet:

»Langsigtede økonomiske og sikkerhedstekniske betragtninger fører dog til en anden omkostningsvurdering.«

Begrundelse

Selvindlysende.

Resultat af afstemningen

For: 31. Imod: 65. Hverken for eller imod: 6.

Punkt 6.5

Ændres som følger:

»De alternative energikilder, hvis udvikling er ønskelig og støttes af EU (se direktiv 2001-77 EF), er endnu ikke tilstrækkelige til både at overtage de nuværende atomkraftværkers plads og dække den højere en til dels fortsat stigende efterspørgsel efter elektricitet, når de nuværende atomkraftværker skal udfases. De aktuelle strukturelle problemer taler også imod: For eksempel indebærer vindenergi i dag kun en relativt ringe og generelt uforudsigelig disponibilitet på gennemsnitligt hen ved 2000-2500 timer årligt. Dette kan imidlertid ændre sig radikalt, navnlig hvis der blandt andet gøres tiltag til at øge energieffektiviteten og videreudvikle vedvarende energikilder som f.eks. biomasse.«

Begrundelse

Vedvarende energi er stadig forholdsvis nyt på markedet. Navnlig vedvarende energikilder som biomasse og jordvarme, som vil kunne dække de basale energibehov og erstatte atomenergi i områder, hvor den ellers udgør en privilegeret energikilde, befinder sig i en begynderfase. Det samme gælder lagringssystemer, som vil kunne gøre det muligt for mellemliggende energiformer som vind- og solenergi at dække de basale energibehov. Den beskrevne situation må derfor betragtes som forbigående, og afspejler ikke den aktuelle situation.

Resultat af afstemningen

For: 27. Imod: 54. Hverken for eller imod: 16.

Punkt 6.6

Nyt punkt 6.6 tilføjes

6.6
»EØSU mener, at det er vigtigt at vise, at EU snart vil stå over for at skulle træffe nogle afgørende beslutninger. De nuværende atomkraftværker har nemlig snart udlevet deres tid. EU vil hermed stå over for følgende valg: Skal man opstarte nye generationer af atomreaktorer og i så fald, hvorvidt vil samfundet kunne leve med den beslutning? Det bliver en politisk opgave at besvare dette spørgsmål. Eller skal EU her og nu gøre alt i dets magt for at indlede den nye tidsalder med en energipolitik, der udelukker anvendelse af fossil og nuklear energi? I sidste ende er det alligevel ikke et spørgsmål om, hvorvidt man skal træde ind i den tidsalder eller ej, men blot et spørgsmål om hvornår.«

Begrundelse

Vi er afhængige af fossile energikilder, herunder især lagret solenergi (i form af kul, olie og gas), men også uran, hvis reserver ikke er udtømmelige. Det er blot et spørgsmål om tid, før vi træder ind i den nye tidsalder for energianvendelse. EØSU kan ikke bare lade stå til, når det gælder dette spørgsmål.

Resultat af afstemningen

For: 32. Imod: 58. Hverken for eller imod: 15.

Punkt 6.6

Ændres som følger:

»Energibesparelser vil kunne mindske energiintensiteten i forbindelse med menneskelige aktiviteter (i erhvervslivet og private husholdninger). På el-området findes der stadig et stort uudnyttet potentiale, som bør udnyttes. Udnyttelsen af dette potentiale kan dog ikke i sig selv opveje en afvikling af atomkraft. Hertil kommer, at der findes et større potentiale til mindskelse af energiintensiteten inden for varmeforsyning og transport. Der bør navnlig sættes fokus på transportsektoren for at opnå en effektiv reduktion af CO2-emissionerne og samtidig sikre bæredygtig mobilitet.«

Begrundelse

Disse konklusioner kan udledes logisk af de forskellige scenarier, som beskrives i del 2 i udtalelsen.

Resultat af afstemningen

For: 34. Imod: 59. Hverken for eller imod: 13.

Punkt 6.9

Den nuværende tekst udgår til fordel for følgende:

»Uanset den fortsat kontroversielle diskussion, der føres om atomkraft i medlemsstaterne, konstaterer EØSU til afslutning, at det på grundlag af subsidiaritetsprincippet er en vigtig opgave for de nationale beslutningstagere at enes om en energikombination, der kan holde i fremtiden. Der bør i den forbindelse tages hensyn til de særlige nationale forhold, herunder om og i hvilket omfang der findes indenlandske energiformer. De bør prioriteres for at begrænse EU's store importafhængighed på energiområdet, som allerede erkendt i Kommissionens grønbog om forsyningssikkerhed. Det er klart, at vedvarende energiformer og forøgelse af energieffektiviteten har overordentlig stor betydning i den forbindelse, da begge dele dels begrænser importafhængigheden og dels ikke belaster klimaet med drivhusgasser. Udvikling af vedvarende energiformer og af effektivitetsteknikker er afgørende skridt på Europas vej til at blive en videnbaseret, højtudviklet, konkurrencedygtig og eksportorienteret region og dermed til at opfylde Lissabon-aftalerne for så vidt angår energiområdet. Desuden kan det også skabe nye arbejdspladser.«

Begrundelse

Teksten forklarer indholdsmæssigt sig selv, og den ligger i forlængelse af EU's tidligere udsagn om energipolitik. Afsnittet indfører desuden atomkraften i den almindelige debat om en bæredygtig energikombination.

Resultat af afstemningen

For: 33. Imod: 61. Hverken for eller imod: 13.

Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om »Forslag til Rådets forordning om ændring af forordning (EF) nr. 1257/1999 om støtte til udvikling af landdistrikterne fra Den Europæiske Udviklings- og Garantifond for Landbruget (EUGFL)«

KOM(2003) 806 endelig — 2003/0312 (CNS)

(2004/C 110/15)

Rådet for Den Europæiske Union besluttede den 16. januar 2004 under henvisning til EF-traktatens artikel 37 at anmode om Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om det ovennævnte emne.

EØSU's præsidium henviste den 27. januar 2004 det forberedende arbejde til Den Faglige Sektion for Landbrug, Udvikling af Landdistrikterne og Miljø.

På grund af sagens hastende karakter besluttede Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg på sin 406. plenarforsamling den 25.-26. februar 2004 (mødet den 25. februar 2004) at udpege John Donnelly til hovedordfører og vedtog følgende udtalelse med 60 stemmer for, 1 imod og 1 hverken for eller imod.

1. Indledning

1.1 Ifølge tiltrædelsesakten skal de nye medlemsstater opfylde fællesskabsnormerne. Foranstaltningerne med henblik herpå finansieres af EUGFL, Garantisektionen, og formålet er at støtte landbrugerne ved tilpasningen til normerne i overgangsperioden ved at yde dem et tilskud til udgifterne dertil.

1.2 Foranstaltningerne⁽¹⁾ med henblik på opfyldelsen af normerne blev vedtaget i forbindelse med reformen af den fælles landbrugspolitik for at hjælpe landbrugerne ved tilpasningen til de driftsomkostninger, der er resultatet af de fællesskabsnormer, der blev indført for nylig.

1.3 Kommissionens forslag om tiltrædelsesaktens tilpasning til reformen af den fælles landbrugspolitik,⁽²⁾ foreslår, at foranstaltningerne om opfyldelse af fællesskabsnormerne ophæves for at undgå overlapninger, samtidig med at de muligheder, der tilbydes de nye medlemsstater ifølge den nye foranstaltning om opfyldelsen af normer, opretholdes.

1.4 Flere nye medlemsstater har imidlertid afsat betydelige beløb af deres tilskud til udviklingen af landdistrikter under EUGFL, Garantisektionen, til dækning af deres investeringer på bedrifterne i tilpasningen til fællesskabsnormerne inden for miljøet, og de har således ikke taget højde for denne udgift over tilskuddet fra EUGFL, Udviklingssektionen.

2. Resumé af Kommissionens forslag

2.1 Da det i øjeblikket ikke synes muligt at forhøje struktur-fondsmidlerne for at finansiere opfyldelsen af normerne, og EU samtidig har lagt stor vægt på at fremskynde opfyldelsen af Fællesskabets normer, især inden for miljøet, foreslår Kommissionen vedtagelse af en yderligere undtagelse fra Rådets forordning (EF) nr. 1257/1999 for at de nye medlemsstater på bestemte betingelser kan tage investeringsomkostningerne i betragtning, når de bestemmer størrelsen af den årlige støtte i forbindelse med opfyldelsen af fællesskabsnormer.

2.2 Denne midlertidige undtagelse begrænses til programmeringsperioden 2004-2006, og det medfører ikke yderligere udgifter for fællesskabsbudgettet, da det finansieres inden for de rammebevillinger for 2004-2006, der blev vedtaget for de nye medlemsstater.

3. Generelle bemærkninger

EØSU bifalder, at Kommissionen lægger vægt på at fremskynde, at de nye medlemsstater opfylder Fællesskabets normer, især inden for miljøet, og støtter derfor Kommissionens forslag om at tillade, at de ti tiltrædelseslande anvender midler fra Garantifonden til foranstaltninger til forbedring og beskyttelse af miljøet.

⁽¹⁾ Rådets forordning (EF) nr. 1783/2003 af 29. september 2003 om ændring af forordning (EF) nr. 1257/1999 om støtte til udvikling af landdistrikterne fra Den Europæiske Udviklings- og Garantifond for Landbruget (EUGFL), kapitel V a — EUT L 270 af 21.10.2003.

⁽²⁾ KOM(2003) 643: »Forslag til Rådets afgørelse om tilpasning af akten vedrørende Den Tjekkiske Republik, Estlands, Cyperns, Letlands, Litauens, Ungarns, Maltas, Polens, Sloveniens og Slovakiet tiltrædelse og tilpasningerne af de traktater, der danner grundlag for Den Europæiske Union, som følge af reformen af den fælles landbrugspolitik«

4. Særlige bemærkninger

4.1 EØSU lægger stor vægt på foranstaltninger på miljøområdet og mener, at investeringer i projekter til forbedring af miljøet på bedrifterne i de nye medlemsstater er ønskværdigt.

5. Konklusioner

5.1 EØSU støtter fuldt ud Kommissionens forslag.

Bruxelles, den 25. februar 2004

Roger BRIESCH

Formand for

Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg

Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om »Meddelelse fra Kommissionen: Europa og grundforskningen«

KOM(2004) 9 endelig

(2004/C 110/16)

Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber besluttede den 14. januar 2004 under henvisning til EF-traktatens artikel 262 at anmode om Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om det ovennævnte emne.

Det forberedende arbejde henvistes til Den Faglige Sektion for Det Indre Marked, Produktion og Forbrug.

På grund af sagens hastende karakter udpegede Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg på sin 406. plenarforsamling den 25.-26. februar 2004, mødet den 26. februar 2004, Gerd Wolf til hovedordfører og vedtog enstemmigt følgende udtalelse:

og et videnskabeligt samfund stiller, og har også erkendt, hvor vigtige fremskridt inden for alle videnskabelige discipliner, herunder grundforskningen, er, hvis man virkelig vil nå de mål, der blev opstillet i Lissabon.

1. Indledning og Indholdet i Kommissionens meddelelse

1.1 Længe herskede blandt medlemsstaterne og også i EU-institutionerne den opfattelse, at grundforskning hovedsagelig hørte under medlemsstaternes kompetence, mens Fællesskabet især skulle koncentrere sig om umiddelbart anvendelsesorienteret forskning og udvikling. Denne opfattelse fulgte af en – set i bakspejlet – noget ensidig udlægning af artikel 163 i traktaten om oprettelse af Det Europæiske Fællesskab. (1)

1.2 I begyndelsen af år 2000 indledtes der en ændring, som blev udløst af to retningsgivende aktioner og beslutninger. Afgørende var på den ene side Kommissionens meddelelse »Mod et europæisk forskningsrum« (2), hvori grundforskning ganske vist endnu ikke eksplicit blev anset for en fællesskabsopgave, men dog fremtrådte som sådan i fremstillingens kontekst. Afgørende var på den anden side de beslutninger, der blev truffet af Det Europæiske Råd i Lissabon (3), hvor man blandt andet fastlagde det ambitiøse og vigtige mål at gøre Fællesskabet til en videnskabelig økonomi og et videnskabeligt samfund; men heller her blev grundforskningens fundamentale betydning fastslået eksplicit.

1.3 Men næsten samtidig hermed understregede Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg i sin udtalelse (4) om Kommissionens meddelelse »Mod et europæisk forskningsrum« betydningen af en velafvejede balance og en nødvendig vekselvirkning mellem grundforskning og anvendelsesorienteret forskning og udvikling. Deri er indeholdt den eksplicite henstilling, at erkendelsesorienteret grundforskning skal nyde tilstrækkelig fremme som kilde til nye erkendelser, koncepter og metoder.

1.4 Siden da har den opfattelse bredt sig generelt. Man er blevet mere bevidst om, hvilke krav en videnskabelig økonomi

1.5 Europa har helt sikkert sine stærke sider inden for grundforskning, såvel på universiteterne som i private virksomheder (5). Men tiltagene på EU-plan bør forøges.

1.5.1 Historisk set var det endog grundforskningsprojekter, der var genstand for de første initiativer til videnskabeligt samarbejde i (Vest-)Europa. Disse initiativer opstod som følge af behovet for at etablere centre for stort apparatur og for at skabe en kritisk masse, hvis omkostninger var så store, at de enkelte stater ikke kunne eller ikke ville betale.

1.5.2 Således grundlagdes i 1950'erne CERN (højenergifysik) og i 1960'erne ESO (astronomi), EMBO og EMBL (molekylærbiologi) (6), det tysk-franske ILL (7) og senere ESRF (8). Men også i de enkelte medlemsstater er der nu store forsøgsanlæg (9), der drives bilateralt eller multilateralt.

1.5.3 Selv tilsyneladende særdeles anvendelsesorienterede og stærkt teknologiprægede europæiske programmer som rumfart eller fusionsforskning har den tætteste vekselvirkning med og forudsætter et betragteligt kvantum grundforskning.

(1) I vidt omfang overtaget i forfatningsudkastet af 18. juli 2003 som artikel III – 146.

(2) KOM(2000) 6 endelig.

(3) Det Europæiske Råd i Lissabon den 23.-24. marts 2000.

(4) EFT C 204 af 18.7.2000.

(5) EFT C 204 af 18.7.2000.

(6) CERN = Den Europæiske Organisation for Højenergifysik, ESO = Den Europæiske Organisation for Astronomisk Forskning vedrørende Den Sydlige Stjernehimmel, EMBO = Den Europæiske Molekylærbiologiske Organisation, EMBL = Det Europæiske Molekylærbiologiske Laboratorium.

(7) Institute Laue-Langevin i Grenoble.

(8) ESRF = Det Europæiske Synchrotronbestrålingscenter, ligeledes i Grenoble.

(9) F.eks. DESY (Deutsches Elektronen Synchrotron) i Hamburg.

1.6 Dermed er det lykkedes at skabe institutioner, der nu har verdensomspændende betydning og har været med til på afgørende vis at præge Europas anseelse som hjemsted for videnskab⁽¹⁰⁾. Desuden udøver disse institutioner en stærk påvirkning og tiltrækning i forhold til mangfoldige forskningsaktiviteter på universiteter og andre forskningsinstitutioner. Det har givet sig udslag i frugtbare samarbejdsnetværk, der er en væsentlig forudsætning for fælles succes.

1.7 Også Den Europæiske Videnskabssammenslutning, en ikke-specialiseret organisation, der blev grundlagt i 1970'erne, beskæftiger sig i sit forskningsarbejde ofte med relativt grundlæggende temaer. Det samme gælder det arbejde under EU's F & U-rammeprogram, der som et element i større tematiske aktioner kræver og omfatter en vis, om end relativt begrænset mængde grundforskning.

1.8 På den baggrund behandler den foreliggende meddelelse fra Kommissionen grundforskningens rolle, betydning og aktuelle situation i det europæiske forskningsrum og anstiller overvejelser over, hvordan Kommissionen kan støtte grundforskningen i EU ikke blot væsentligt mere intensivt end hidtil, men også systematisk.

1.9 Kommissionens meddelelse behandler følgende aspekter af grundforskningen:

- Grundforskningen og dens betydning
- Situationen i verden og i Europa
- Grundforskning på europæisk plan
- Fremtidsudsigter
- De næste faser.

1.10 Om grundforskningens situation i Europa konstaterer Kommissionen følgende:

1.10.1 I Europa er den private sektor ikke særlig stærkt engageret i grundforskning. Ikke mange virksomheder har stor forskningskapacitet på dette område, og deres aktiviteter koncentrerer normalt om målforskning og udvikling. Dertil kommer, at fondsfinansieret forskning kun finder sted i begrænset omfang.

1.10.2 I modsætning til situationen i USA, hvor den private sektor er af den opfattelse, at det offentlige skal finansiere

⁽¹⁰⁾ Udvalget minder desuden om, at det revolutionerende kommunikationssystem »Worldwide-web«, som er basis for Internettet, har sin oprindelse hos CERN, hvor det fra begyndelsen kun var beregnet til overførsel af videnskabelige data mellem forskellige laboratorier, der var inddraget i forskning.

grundforskningen⁽¹¹⁾, har erhvervslivet i Europa længe gjort sig til talsmand for, at den offentlige finansiering først og fremmest skal gå til målforskning i virksomhederne selv. I dag vinder den opfattelse, at grundforskningen er vigtig for den økonomiske konkurrenceevne, imidlertid frem i Europa, også i erhvervs-kredse (jf. eksempelvis de europæiske erhvervslederes rundbordskonference).

1.11 De foranstaltninger, Kommissionen nævner i meddelelsen, kan bl.a. støtte sig på ytringer fra talrige personer, organisationer og instanser som f.eks. en gruppe på 45 europæiske nobelpristagere, ESF (European Science Foundation), sammenslutningen af direktører og formænd for de nationale forskningsråd, EuroHORCS⁽¹²⁾, sammenslutningen Eurosciences, Academia Europeae, Kommissionens gruppe af forskningsrådgivere, EURAB, og en ad hoc-gruppe af fremtrædende personligheder (ERCEG), der blev nedsat som opfølgning på en konference, som det danske formandskab afholdt i København den 7.-8. oktober 2002 om et »europæisk forskningsråd«⁽¹³⁾.

1.12 Med hensyn til det videre forløb planlægger Kommissionen i første kvartal 2004

- en bred debat om meddelelsen i det videnskabelige samfund og andre berørte kredse i tilknytning til overvejelserne om et »europæisk forskningsråd«,
- politiske drøftelser i Rådet og Europa-Parlamentet på grundlag af meddelelsen.

2. Generelle bemærkninger

2.1 Blandt andet under henvisning til tidligere udtalelser om forskning og udvikling, hvori EØSU flere gange⁽¹⁴⁾ har understreget, at EU under hensyntagen til Lissabon-målene nødvendigvis må støtte grundforskningen tilstrækkeligt – dvs. i væsentlig højere grad end hidtil – bifalder det udtrykkeligt Kommissionens meddelelse og de deri indeholdte konstateringer og hensigtserklæringer.

⁽¹¹⁾ Se rapporten »America's Basic Research: Prosperity Through Discovery« fra »Committee for Economic Development«, som består af repræsentanter for de store industrikoncerner. Dog er der i USA firmaer som f.eks. IBM og Bell Labs, der fortsat driver udpræget grundforskning, omend i aftagende omfang.

⁽¹²⁾ EuroHORCS: European Heads of Research Councils; EURAB: European Research Advisory Board; ERCEG : The European Research Council Expert Group, under forsæde af professor Federico Mayor.

⁽¹³⁾ Den 15. december 2003 fremsendte den danske forskningsminister den afsluttende rapport fra denne gruppe til sine europæiske kolleger. Heri lægges der op til, at man opretter en europæisk grundforskningsfond, som hovedsageligt skal finansieres via nye midler over EU's forskningsrammeprogram, og som skal styres af et europæisk forskningsråd.

⁽¹⁴⁾ EFT C 221 af 7.8.2001, punkt 4.4.1, 4.4.2, 4.4.3, 4.4.4 og 4.4.5.

2.2 Specielt under henvisning til udtalelsen ⁽¹⁵⁾ om Kommissionens forslag til sjette F&U-rammeprogram og den deri indeholdte henstilling om på lidt længere sigt at forøge Fællesskabets F & U-budget (det drejede sig om EU-15!) med 50 % støtter udvalget Kommissionens opfordring til at stille væsentligt flere midler til rådighed for EU's forskningsbudget. Ligeledes bifalder udvalget, at Kommissionen har til hensigt at følge Mayor-gruppens anbefalinger og gøre øget støtte til grundforskning til et af hovedpunkterne i EU's fremtidige forskningspolitiske indsats. Det henviser i den forbindelse til de alarmende indikatorer, Kommissionen har forelagt, som viser, at den videns- og forskningsmæssige kløft mellem EU og f.eks. USA er tiltagende.

2.3 Udvalget bifalder også de indledende overvejelser om at oprette et »europæisk forskningsråd«, der på EU-plan kan løse de opgaver, der i medlemsstaterne varetages af institutioner som »Research Councils« i UK, »Deutsche Forschungsgemeinschaft« i Tyskland, »Vetenskabsrådet« i Sverige, NWO i Holland, FNRS i Belgien, osv. De bevilger – efter ansøgning – midlerne til projekter eller tilskud til forskellige forskergruppers projekter, som det også sker i USA.

2.4 Udvalget er enig med Kommissionen i, at det næppe er muligt at fastlægge strenge kriterier til sontring mellem grundforskning og anvendt forskning. Men det finder heller ikke dette problematisk (og anbefaler derfor, at man i praksis levner plads til et vist skøn), da der mellem disse to kategorier er og skal være tale om en frugtbar vekselvirkning, ja endda om samvirke.

2.4.1 Udvalget minder om sin tidligere henstilling ⁽¹⁶⁾ om at styrke samspillet mellem grundforskning og anvendt forskning inden for rammerne af et pluralistisk videnskabsystem med flere poler.

2.4.2 Alligevel anser udvalget det for nødvendigt, at Kommissionen i det videre forløb beskriver begrebet grundforskning (eller foreslår det beskrevet) sådan, at der kan udledes et brugbart beslutningsgrundlag i forhold til støtteansøgninger. Udvalget henviser i den forbindelse til en tidligere fremsat henstilling desangående ⁽¹⁷⁾.

2.5 Kommissionen kommer i meddelelsen også ind på det meget komplicerede spørgsmål om intellektuel ejendomsret i forbindelse med grundforskning. Som bekendt kan opdagelser ikke patenteres, mens opfindelser kan. Det bringer forskerne i konflikt, fordi det, som omtalt nedenfor, er nødvendigt for dem – og i øvrigt også ønskeligt af hensyn til udbredelsen af viden – hurtigt at publicere deres resultater.

2.5.1 Denne konflikt har at gøre med, om en opdagelse kan give anledning til en anvendelse, der bør patenteres; men så

skulle der anmeldes patent før offentliggørelsen af den dertil nødvendige viden. Som følge af denne konflikt lider enten vidensudbredelsen og dermed den videnskabelige anseelse skade, eller også forskertses den potentielle patentbeskyttelse til gunst for EU og opfinderens af nye, eventuelt banebrydende, ideer.

2.5.2 Denne konflikt kunne man i væsentligt omfang tage brodden af med en »henstandsperiode« ⁽¹⁸⁾ (engelsk: grace period). Derfor gentager udvalget sin tidligere flere gange fremsatte henstilling ⁽¹⁹⁾ om også i EU at indføre denne »henstandsperiode«, der er almindelig i USA. Samtidig gentager det, at det er nødvendigt at få indført EF-patentet. Det ville befri de europæiske forskere og virksomheder for et alvorligt handicap.

2.6 I øvrigt bør det overvejes, om og hvordan man eksplicit kan forankre støtte til grundforskning (til realisering af Lissabon-målene) i fremtidige europæiske traktater eller afgørelser.

3. Særlige bemærkninger

3.1 Udvalget kan også i vidt omfang tilslutte sig Kommissionens beskrivelse og analyse af grundforskningens aktuelle situation.

3.1.1 Men dette gælder ikke alle meddelelsens konstateringer. Således skriver Kommissionen blandt andet: »Europa har... både stærke og svage sider hvad angår grundforskning. Svaghederne hænger for en stor del sammen med opsplitningen i nationale forskningssystemer, herunder især manglen på konkurrence mellem forskere, forskergrupper og enkeltprojekter i europæisk skala« og drager deraf den slutning, at det er nødvendigt at foretage en bedre koordinering af aktiviteterne, foranstaltningerne og de enkelte medlemsstaters programmer vedrørende grundforskning.

3.1.2 Hvad Kommissionen her siger om opsplitning og manglende konkurrence – der generelt set sikkert ikke en gang holder stik for så vidt angår de institutioner, der på politisk plan har ansvaret for eller styrer forskningen – finder udvalget vildledende som et generelt udsagn om den forskende videnskab. Det er navnlig ét bestemt træk ved den videnskabelige forskning, som udsagnet ser bort fra eller ikke tager tilstrækkeligt hensyn til.

⁽¹⁵⁾ EFT C 260/3 af 17.9.2001.

⁽¹⁶⁾ EFT C 221 af 7.8.2001, pkt. 6.7.2.

⁽¹⁷⁾ CESE 1588/2003, pkt. 4.5.3.

⁽¹⁸⁾ Fænomenet var tidligere forankret i den tyske patentret som »neuheitsunschädliche Vorveröffentlichungsfrist«!

⁽¹⁹⁾ Se navnlig EUT C 95/48 af 23.4.2003, pkt. 5.2.

3.1.3 Et af forskernes vigtigste motiver – ud over søgen efter erkendelse, efter at finde eller udvikle nyt – ligger nemlig i konkurrencen mellem konkurrerende grupper eller laboratorier og ønsket om at udveksle tanker med sagkyndige kolleger, der virker andetsteds. Men et overmål af konkurrence eller ærgerlighed skader den videnskabelige forsknings væsen. For det kan føre til overfladiskhed og gå ud over den nødvendige omhu og dybde i det videnskabelige arbejde og over bestræbelserne på at finde nyt.

3.1.4 Denne tankeudveksling og konkurrence foregår blandt andet på internationale videnskabelige konferencer/kongresser og i de ansete internationale fagtidsskrifter. De enkelte forskeres og deres institutioners nationale og internationale anseelse (og dermed også forskernes karrieremuligheder) afhænger af, hvem der først har gjort og offentliggjort hvilke vigtige nye erkendelser.

3.1.5 Sådanne konferencer/kongresser arrangeres i regel af de forskellige videnskabelige selskaber eller faglige sammenslutninger og udgør – i spændingsfeltet mellem samarbejde og konkurrence – det internationale forum for udveksling af de nyeste resultater og planer og for etablering af nyt samarbejde, men også for dokumentation af færdigheder og præstationer, altså for konkurrence.

3.1.6 Vidensudvekslingen og koordineringen fremhæjpes af den stærke personmæssige internationalisering⁽²⁰⁾, der præger mange forskningsprojekter, og af projekternes integration i internationale programmer.⁽²¹⁾

3.1.7 Alt dette fører naturligvis til tilbageslutninger inden for de forskellige institutioner og hos deres forskere og dermed til vedvarende tilpasning og reorientering af forskningsprogrammerne, i overensstemmelse med den videnskabelige forsknings tidsmæssige krav.

3.1.8 Som udvalget har understreget i en tidligere udtalelse, bør Kommissionen anerkende og udnytte denne selvregulerings- og tilpasningsproces inden for videnskab og forskning, som stimuleres af konkurrencen og foregår på internationalt plan. Den bør derfor i endnu højere grad end hidtil inddrage anerkendte, førende videnskabsmænd og repræsentanter for de videnskabelige selskaber og faglige sammenslutninger (organisationer, der drives og finansieres af medlemmerne, altså NGO'er) i sine interne rådgivningsprocesser og ikke mindst i fordelingsprocedurerne.

3.1.9 Ovenstående bemærkninger taler dog ikke mod fortsat »åben koordinering« og dermed »europæisering« af medlemsstaternes programmer for grundforskning, for så vidt dette er

nødvendigt og nyttigt. Men det skal helst ske via tilstrækkelige incitamenter til »bottom up«-processer, der udvikler sig af sig selv, og via støtte til sådanne projekter⁽²²⁾ eller større apparatur, der – stemmende med subsidiaritetsprincippet – overstiger de enkelte medlemsstaters støttmæssige betalingsevne eller –vilje og har tilstrækkelig udstråling til at foranledige etablering af europæiske netværk.

3.1.10 Desuden bør der udvikles en arbejdskultur og en passende administrativ og finansiel kontekst, som fremmer ekspertise, giver plads til mere åbne temaer og arbejdsprogrammer og øver større tiltrækningskraft på forskerne.

3.1.11 Udvalget gentager, at det ser med bekymring på de utilstrækkelige synergier og den ligeledes utilstrækkelige udveksling af forskere mellem den akademiske verden og erhvervslivet, som medfører en opdeling i grundforskning og anvendt forskning, vanskeliggør synergi mellem indfaldsvinkler, metoder og teknikker og begrænser tværfagligheden ved bl.a. at tilskynde til adfærd, som i for høj grad tager sigte på videnskabelige publikationer og kortsigtede resultater.

3.2 EU-støtten bør først og fremmest gælde programmer eller institutioner, hvis opgaver stiller krav om omfattende interdisciplinær forskning. På mange områder og i forbindelse med mange vigtige problemstillinger får interdisciplinær forskning stadig større betydning, og den kan mest effektivt etableres ved at samle de forskellige nødvendige discipliner og dertil hørende apparatur på et centralt sted, med henblik på »europæisk« udnyttelse og etablering af netværk.

3.3 Under henvisning til ovenstående bemærkninger støtter udvalget Kommissionens overvejelser vedrørende følgende foreslåede foranstaltninger:

- øget europæisk støtte til forskningsinfrastruktur og støtte til oprettelse af ekspertisecentre ved en kombination af national og europæisk såvel som offentlig og privat finansiering,
- øget støtte til udvikling af de menneskelige ressourcer, forskeruddannelse og forskerkarrierer⁽²³⁾,
- støtte til samarbejde og etablering af netværk.

⁽²⁰⁾ F.eks. kommer mere end 50 % af de unge forskere og en fjerdedel af institutdirektørerne inden for Max-Planck-selskabet fra udlandet.

⁽²¹⁾ Dette gælder f.eks. også de af Kommissionen omtalte programmer inden for klimatologi, oceanografi, atmosfærefysik osv.

⁽²²⁾ EUT C 95 af 23.4.2003.

⁽²³⁾ Se Kommissionens meddelelse »Forskere i det europæiske forskningsrum: Et fag, mange muligheder« (KOM(2003) 436 af 18.7.2003) og EØSU's udtalelse herom, CESE 305/2004.

3.4 Tilstrækkelig finansiel støtte til enkeltprojekter er efter udvalgets opfattelse et vigtigt støtteinstrument. Den kan, som Kommissionen foreslår, formidles af et europæisk forskningsråd, der i sin arbejdsmåde bør lade sig inspirere af institutioner som Deutsche Forschungsgemeinschaft (DFG) og (de britiske) Research Councils, der fungerer ganske udmærket. Blandt andet på grund af den nedenfor drøftede problematik bør man acceptere projekter med tilstrækkelig lang løbetid; desuden bør – i et vist omfang – også visse former ⁽²⁴⁾ for mere institutionel støtte (f.eks. over 12-15 år) komme i betragtning.

3.4.1 I den forbindelse er der bl.a. to vigtige synspunkter at tage hensyn til, som også er nævnt i tidligere udtalelser ⁽²⁵⁾ fra udvalget.

3.4.2 For det første er der problemet med at sikre de forskere, der deltager i projekterne, en tilfredsstillende personlig kontraktudformning. Det må sikres, at projekternes uundgåelige tidsbegrænsede karakter ikke påfører de berørte forskere ulemper med hensyn til kontraktudformning, personlige omstændigheder og social sikring, men at der tværtimod gives tilstrækkelige incitamenter til at tiltrække og fastholde særligt kvalificerede.

3.4.3 For det andet drejer det sig om besværet ⁽²⁶⁾ i forbindelse med ansøgningsprocedurer, bedømmelse osv., og det både for ansøgerne og bedømmerne. Med DFG som eksempel må det sikres, at dette besvær er ringe sammenlignet med det potentielle udbytte i tilfælde af bevilling af de ansøgte midler. Det er måske en løsning at harmonisere og samle alle donatorers ansøgnings- og bedømmelsesprocedurer og at undlade hele tiden at ændre dem.

3.5 Der kan i den henseende opstå en særlig vanskelig situation, hvis bevillingerne til grundforskning bliver så begrænsede, at der indkommer og må bearbejdes og træffes – i de fleste

tilfælde negativ - afgørelse om et stort antal ansøgninger, der langt overstiger de til rådighed stående midler.

3.5.1 Det gælder nemlig på den ene side om at undgå, at der hos de afviste ansøgere, der jo i dette tilfælde ville være det store flertal, skabes en misstemning – bl.a. på grund af den investerede indsats – mod Kommissionen og EU.

3.5.2 På den anden side drejer det sig også om at undgå et stort bureaukratisk arbejde (se ovenfor) til påvisning af procedurernes korrekthed og retfærdighed. Navnlig derfor anbefaler udvalget, at Kommissionen på dette område søger råd både hos erfarne organisationer i medlemsstaterne og ikke mindst hos tidligere både imødekomne og afviste (!) ansøgere.

3.6 Kommissionen peger med rette på grundforskningens afgørende rolle i forbindelse med universitetsuddannelsen, og udvalget tilslutter sig i den forbindelse følgende udsagn i meddelelsen: »I denne forstand og af denne grund må grundforskningen forblive en central opgave for universiteterne, for i sammenhæng med undervisningen udgør den selve deres eksistensberettigelse«. Men efter udvalgets mening gælder dette også for forskningsorganisationer uden for universiteterne, der (også) driver grundforskning og personalemæssigt, programmatisk og organisatorisk på mange måder er forbundet med forskningen og uddannelsen på universiteterne.

4. Konklusion

Udvalget støtter stærkt Kommissionens målsætning, der går ud på også på EU-plan at yde passende og systematisk støtte til grundforskning og at stille tilstrækkelige midler og egnede slanke administrative instrumenter til rådighed herfor. Det anbefaler Kommissionen at gå i gang med de planlagte næste skridt og i den forbindelse at tage hensyn til ovenstående bemærkninger og detaljerede henstillinger.

Bruxelles, den 26. februar 2004

Roger BRIESCH

Formand for

Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg

⁽²⁴⁾ Som f.eks. DFG's »Sonderforschungsbereiche«(særlige forskningsområder).

⁽²⁵⁾ CESE 305/2004, punkt 5.1.8.

⁽²⁶⁾ CESE 305/2004, punkt 1.14 .

BILAG

til Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse

Nedenstående ændringsforslag blev forkastet, men opnåede over en fjerdedel af de afgivne stemmer (FO artikel 54, stk. 3):

Punkt 2.6 — Punktet udgår**Begrundelse**

Grundforskningen finansieres allerede under sjette forskningsrammeprogram, og blandingen mellem grundforskning og anvendt forskning bør fastlægges af de politiske beslutningstagere (Rådet og Parlamentet) ud fra de aktuelle strategiske målsætninger. Endvidere ville der opstå praktiske problemer, da der ikke eksisterer en fælles accepteret definition af »grundforskning«.

Afstemningsresultat

For: 18, Imod: 43, Hverken for eller imod: 12.

Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om »Forslag til Rådets forordning om forvaltningsforanstaltninger til bæredygtig udnyttelse af fiskeressourcerne i Middelhavet og om ændring af forordning (EØF) nr. 2847/93 og (EF) nr. 973/2001«

(KOM(2003) 589 endelig — 2003/0229 (CNS)).

(2004/C 110/17)

Rådet for Den Europæiske Union besluttede den 16. december 2003 under henvisning til EF-traktatens artikel 37 at anmode om Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om det ovennævnte emne.

Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs præsidium henviste den 27. januar 2004 det forberedende arbejde til Den Faglige Sektion for Landbrug, Udvikling af Landdistrikterne og Miljø.

På grund af sagens hastende karakter udpegede Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg på sin 406. plenarforsamling den 25.-26. februar 2004, mødet den 26. februar 2004, Gabriel Sarró Iparraguirre til hovedordfører og vedtog med 63 stemmer for, 2 imod og 3 hverken for eller imod følgende udtalelse:

1. Indledning

1.1. Med forordningsforslaget⁽¹⁾ lægger Europa-Kommissionen op til en revision af Rådets forordning nr. 1626/94 (EF) af 27. juni 1994 om tekniske foranstaltninger til bevarelse af fiskeressourcerne i Middelhavet⁽²⁾ under hensyntagen til hovedelementerne i Kommissionens meddelelse til Rådet og Europa-Parlamentet om en EU-handlingsplan for bevarelse og bæredygtig udnyttelse af fiskeressourcerne i Middelhavet som led i den fælles fiskeripolitik⁽³⁾.

1.2. I den forbindelse foreslår Kommissionen desuden at ændre Rådets forordning (EØF) nr. 2847/93 af 12. oktober 1993 om indførelse af en kontrolordning under den fælles fiskeripolitik⁽⁴⁾ og Rådets forordning (EF) nr. 973/2001 af 14. maj 2001 om tekniske bevarelsesforanstaltninger for visse bestande af stærkt vandrende fiskearter⁽⁵⁾.

1.3. I sit forordningsforslag, som består af 26 indledende betragtninger, 11 kapitler og fem bilag, foreslår Kommissionen en række forvaltningsforanstaltninger til bæredygtig udnyttelse af fiskeressourcerne i Middelhavet. Forvaltningsforanstaltningerne omfatter regulering af arter, habitater og fredningsområder, fastlæggelse af begrænsninger for fiskeredskaber, fastsættelse af mindstemål for nogle arter, regulering af ikke-erhvervs-mæssigt fiskeri, muligheden for fastlæggelse af forvaltningsplaner, fastlæggelse af kontrolforanstaltninger, fastsættelse af betingelser for fiskeri efter stærkt vandrende arter samt fastlæggelse af bestemmelser for farvandene omkring Malta.

2. Generelle bemærkninger

2.1 EØSU har i tidligere udtalelser⁽⁶⁾ givet udtryk for sin holdning til, hvordan fiskeressourcerne i Middelhavet bør

forvaltes. Da de konklusioner, som EØSU drog i sin udtalelse fra 1998 om forvaltning af fiskeressourcerne i Middelhavet, stadig er af interesse og betydning, og idet de beskriver fiskeressourcerne i Middelhavet og alle stadig gør sig gældende, finder Udvalget det hensigtsmæssigt at gentage dem i denne udtalelse:

— »Middelhavet udviser nogle særlige karakteristika, som forvaltningssystemerne nødvendigvis må tilpasses, hvis de skal fungere effektivt.

— Forvaltningssystemernes effektivitet afhænger ligeledes af, om de er rimelige, således at diskriminerende forskelsbehandling undgås.

— Den videnskabelige forskning bør fortsat tildeles flere midler i form af, at der pustes nyt liv i CGPM, således at dette bliver hovedorganet, men uden at man indstiller det videnskabelige samarbejde via udarbejdelse af undersøgelser, som i fællesskab skal gennemføres af de lande, der grænser op til Middelhavet.

— Da det har kunnet konstateres, at forholdene er forskellige, er en reel og global harmonisering af fiskeriet i Middelhavet påkrævet. Harmonisering er kun mulig, hvis man gradvis ophæver alle de undtagelser, som indgår i forordning (EF) nr. 1626/94, og som ikke er videnskabeligt begrundede, således at samme tekniske foranstaltninger kommer til at gælde for samtlige flåder.

— Det er ØSU's ønske, at de forslåede regler gøres til genstand for samråd med branchen, således at denne inddrages i gennemførelsen, hvilket ligger på linje med Den Europæiske Unions forslag i CGPM om oprettelse af et udvalg, som branchen bør have direkte sæde i.

⁽¹⁾ KOM(2003) 589 endelig.

⁽²⁾ EFT L 171 af 6.7.1994, s. 1. Forordningen er senest ændret ved forordning (EF) nr. 973/2001 (EFT L 137 af 19.5.2001).

⁽³⁾ EUT C 133 af 6.6.2003.

⁽⁴⁾ EFT L 261 af 20.10.1993, s. 1.

⁽⁵⁾ EFT L 137 af 19.5.2001, s. 1.

⁽⁶⁾ EUT C 133 af 6.6.2003.

- Der bør indføres passende forholdsregler mod de producenter, som ikke overholder reglerne om ressourcebevarelse. Der bør tilskyndes til ansvarlig samhandel, så der sættes en stopper for den illoyale konkurrence, som findes i dag, og som især praktiseres af tredjelandenes flåder.
- Fastsættelse af beskyttede fiskerizoner i Middelhavet er en velegnet mekanisme til at sikre ressourcebevarelses- og -beskyttelsesforanstaltningernes effektivitet.
- Diplomatkonferencerne bør ikke blot resultere i hensigts-erklæringer. Der bør tilstræbes et øget samarbejde med samtlige lande ved hjælp af en indledende indsats, som siden kan gøre det muligt at få vedtaget nogle konklusioner, som så bør træde i kraft øjeblikkeligt.
- I processen hen imod tilpasning til et bæredygtigt fiskeri i Middelhavet bør småfiskerne have fortrinsret frem for industrifiskerne. De tilgrænsende landes interesser bør veje tungere end tredjelandenes.«

2.2 I afsnit 2.6 i udtalelsen CESE 402/2003 tilkendegiver EØSU, at »en integreret fiskeriforvaltning forudsætter en analyse af de biologiske, økonomiske og sociale aspekter, vilje til at finde frem til passende forvaltningsinstrumenter samt en dialog mellem fiskerne, de offentlige instanser og forskerne«.

2.3 Ifølge EØSU har Kommissionen med forordningsforslaget hverken levet op til de forventninger, der blev skabt med Kommissionens handlingsplan (7), eller de retningslinjer, som EØSU har angivet i tidligere udtalelser, og det påpeger bl.a. følgende:

2.3.1 Kommissionen giver i forordningsforslaget ingen analyse af de grunde, som den mener giver basis for en ændring af Rådets forordning (EF) nr. 1626/94. EØSU mener ikke, at foranstaltningerne i nævnte forordning har haft den tilsigtede virkning. Dette skyldes bl.a., at der er gjort talrige undtagelser fra forordningen, hvilket har ført til forskelsbehandling af landene og sektorerne og samtidigt bevirket, at man ikke har haft en egentlig fælles fiskeripolitik for Middelhavet.

2.3.2 De foreslåede tekniske foranstaltninger er ikke velfunderede set fra et videnskabeligt synspunkt. Det fremgår ikke, hvilke videnskabelige og tekniske undersøgelser Kommissionen har baseret sine forslag på.

2.3.3 Kommissionen glemmer igen at nævne og tage hensyn til de økonomiske og arbejdsmarkedsmæssige aspekter forbundet med fiskeriet i Middelhavet, idet der slet ikke refereres til de virkninger, som de foreslåede foranstaltninger kan have for de virksomheder, arbejdstagere og kystområder, der er stærkt afhængige af fiskeriet.

2.3.4 Forordningsforslaget lægger ikke tilstrækkelig vægt på forvaltningsordninger baseret på handelskontrol, ej heller nævnes problemerne omkring handlen med fangster fra fartøjer

under bekvemmelighedsflag, som fisker ulovligt i Middelhavet. Der fastlægges heller ingen procedurer for kontrol med overvågningen af fiskevarers hygiejniske kvalitet.

2.3.5 Kommissionen nævner ikke betydningen af det øgede multilaterale samarbejde gennem GFCM (8), som tager sigte på, at de bestemmelser, der fastsættes for EU's medlemsstater, også skal kunne finde anvendelse på tredjelandes flåder i Middelhavet.

I denne forbindelse opfordrer EØSU Kommissionen til at styrke FAO's regionale projekter, såsom COPEMED og ADRIAMED.

2.3.6 Kommissionen har valgt kun at tilpasse allerede eksisterende tekniske foranstaltninger, som gøres mere restriktive, uden at finde frem til mulige, innovative alternativer til disse foranstaltninger gennem en undersøgelse af mere selektive ordninger.

2.4 Forordningsforslagets negative aspekter

Af de elleve kapitler, som forordningsforslaget udgøres af, analyseres først de kapitler, som indeholder negative aspekter:

2.4.1 Om bestemmelserne i kapitel IV, der vedrører begrænsninger for fiskeredskaber, mener EØSU følgende:

2.4.1.1 Artiklernes ordlyd er tvetydig og uklar og giver mulighed for undtagelser, der kunne bevirke, at foranstaltningerne igen ikke fik den tilsigtede virkning, idet de ikke ville udgøre en egentlig fælles fiskeripolitik. EØSU mener, at artiklerne bør formuleres mere klart, og at mulighederne for undtagelser bør elimineres, således at der satses på harmoniserede foranstaltninger for EU, der samtidigt kan harmoniseres med tredjelande, som driver fiskeri i Middelhavet.

2.4.1.2 Definitionerne af de forskellige fiskeredskaber er uklare. De regulerede segmenter bør defineres i henhold til internationale standarder, som f.eks. FAO's ISCFG (9) fra 1980, hvorved der i det mindste opnås en opdeling mellem trukne redskaber og omslutningsnet, som hører til de mindre redskaber. Samtidigt bør de forskellige trukne netredskaber reguleres for sig, for at de generelle foranstaltninger, der gælder for trawlredskaber, ikke skal have indflydelse på andre tilsvarende redskaber med et mere lokalt præg, såsom strandvod.

2.4.1.3 Artiklen om forbudte fiskeredskaber og fangstmetoder omfatter ikke brugen af drivgarn. EØSU mener, at brugen af drivgarn og især dem, der bruges til fiskeri efter stærkt vandrende arter, specifikt bør forbydes under denne artikel.

(7) Jf. fodnote 3.

(8) Den Almindelige Kommission for Fiskeri i Middelhavet.

(9) International Standard Classification Fishing Gears.

2.4.1.4 Hvad angår mindstemaskestørrelser, er forslagene ikke baseret på solide videnskabelige rapporter, og den praktiske gennemførelse af Kommissionens forslag vil kunne betyde, at mange virksomheder og arbejdstagere, der beskæftiger sig med fiskeri, vil forsvinde som følge af, at deres aktiviteter ikke længere er rentable. EØSU foreslår derfor, at Kommissionen udbygger de videnskabelige undersøgelser, før den træffer afgørende beslutning om mindstemaskestørrelsen, med henblik på at forbedre kendskabet til materialetyper og herigennem efterprøve mindstemaskernes selektivitet, hvorved der sikres kontinuitet i fiskeriet fremover.

2.4.1.5 Mindstestørrelsen på kroge til fiskeri efter spids-tandet blankesten er ubegrundet. EØSU anbefaler, at krogene skal have en længde på 3,95 cm og en bredde på 1,65 cm i henhold til aktuelle videnskabelige rapporter, som er baseret på erfaringer med krogens selektivitet, og forholdet mellem krog og artens størrelse, når den er udvokset. Desuden mener EØSU, at det er det samlede antal kroge på langliner til bundfiskeri og flydeliner, der bør begrænses, og ikke redskabernes samlede længde. Således bør kroge på langliner til bundfiskeri begrænses til 3 000 og kroge på flydeliner til mellem 2 000 ved fiskeri efter sværdfisk og 10 000 ved fiskeri efter andre arter.

2.4.1.6 Med hensyn til Kommissionens foreslåede mindstefastande og -dybder for anvendelse af fiskeredskaber, mener EØSU atter, at artiklens ordlyd er tvetydig og forvirrende. Gennemførelsen af Kommissionens forslag vil helt sikkert bevirke, at skaldyrsfiskeri fra fartøj forsvinder i en stor del af Middelhavets kystområder. EØSU mener, at begrænsningen af fiskeriet som følge af mindstefastandene kan have negative følger pga. kontinentalsoklens uensartede form i Middelhavet. EØSU er derfor tilhænger af at begrænse fiskeriet ud fra mindstedybder. Således foreslår EØSU, at trawl forbydes på en vanddybde under 50 m, og at snurpenot forbydes på en vanddybde under 35 m.

2.4.2 Angående Kapitel V, som regulerer mindstemål for marine organismer og udsætning, har EØSU følgende kommentarer:

2.4.2.1 Kommissionen fremfører ikke videnskabelige argumenter til underbyggelse af de foreslåede mål. Kommissionens forslag er i nogle tilfælde - såsom kulmulen, hvor det foreslås at reducere målet fra 20 til 15 cm - hverken logiske eller forsvarlige, uanset om de betragtes fra et biologisk, videnskabeligt eller økonomisk synspunkt. I andre tilfælde, som f.eks. sværdfisken, foreslår Kommissionen et mål på trods af, at ICCAT⁽¹⁰⁾ endnu ikke har anbefalet dette mål. I atter andre tilfælde, såsom stribet venusmusling, har Kommissionen besluttet at afskaffe mindstemålet uden at tage hensyn til de alvorlige konsekvenser, det kan have for markedet.

2.4.2.2 Efter EØSU's mening, er det, at fangst af sardin yngel undtagelsesvist tillades, en uhensigtsmæssig foranstaltning set fra et biologisk synspunkt og et dårligt eksempel, der i øvrigt strider mod forslaget om at øge mindstemålet generelt.

⁽¹⁰⁾ ICCAT: Den internationale kommission for bevarelse af tunfiskebestanden i Atlanterhavet.

2.4.3. Der er ikke videnskabelig basis for at vedtage foranstaltningerne vedrørende stærkt vandrende fiskearter, som foreslås i kapitel IX. Da der er tale om forvaltningsforanstaltninger, der vedrører internationale ressourcer, som reguleres af ICCAT, mener EØSU, at det er denne organisation, der bør regulere foranstaltningerne gennem sine henstillinger. ICCAT har ikke givet nogen konkret henstilling for sværdfisken i Middelhavet, hvorfor Kommissionens forslag om fastsættelse af mindstemål for kroge på langliner, fire måneders forbud mod fiskeri med pelagiske langliner samt mindstemål for sværdfisken bør forkastes. Hvis disse forslag blev vedtaget, ville det betyde, at langlinefiskeriet efter disse arter ikke længere ville kunne overleve.

2.5 Forordningsforslagets positive aspekter, som dog kan forbedres

2.5.1 Kapitel II regulerer beskyttede arter og habitater og forbyder fiskeri hen over posidonia-bevoksninger (*Posidonia oceanica*) eller andre marine frøplanter. EØSU hilser dette forbud velkommen, selvom det mener, at forbudet også bør gælde for fiskeri hen over koralbanker eller havbund med kalkrødalger.

2.5.2 Både nationale og Fællesskabets fredningsområder reguleres i Kapitel III. EØSU er tilfreds med fastlæggelse heraf som instrument til beskyttelse af unge individer og gydende fisk.

2.5.3 EØSU er enig i, at der er behov for at regulere det rekreative fiskeri eller fiskeri uden fortjeneste for øje, sådan som Kommissionen foreslår i Kapitel VI. EØSU mener dog, at man bør tilføje et forbud mod brug af bundsatte langliner, og at det skal gøres obligatorisk for alle medlemsstater at have et nationalt licenssystem, der kan give et reelt billede af omfanget af denne type fiskeri. Desuden forbydes markedsføring af marine organismer, der fanges ved rekreativt fiskeri. EØSU mener, at man undtagelsesvist bør tillade markedsføring af fiskerivarer, som stammer fra sportsfiskerikonkurrencer, når overskuddet fra salget skal gå til velgørenhed for at undgå sortbørshandel og fremme sundhedskontrollen.

2.5.4 Kapitel VII regulerer EF-forvaltningsplanerne og de nationale forvaltningsplaner. EØSU mener, at forvaltningsplanerne kan være et godt instrument som kombineret med indsatsforvaltningen og specifikke tekniske foranstaltninger imødekommer de særlige kendetegn ved mange fiskerier i Middelhavet. EØSU advarer dog mod den risiko, der ligger i, at man kan bruge forvaltningsplanerne til undtagelsesvist at ophæve nogle af forordningens generelle bestemmelser, hvorfor forordningsforslaget bør tilføje den forpligtende omstændighed, at de foreslåede forvaltningsplaner skal være mere restriktive end forordningens forvaltningsplaner. Dvs. at det skal gøres helt klart, at forvaltningsplanerne ikke må omfatte foranstaltninger, der er mindre restriktive end forordningens foranstaltninger med hensyn til selektivitet, genudsætning og fiskeriindsats.

2.5.5 EØSU mener, at kontrolforanstaltningerne i Kapitel VIII er nødvendige, men samtidig også, at de bør omfatte fangster foretaget med bundsatte langliner og bundsat garn i den gruppe, hvor fangster kun må landes og markedsføres for første gang i havne, der er udpeget af medlemsstaterne. EØSU mener desuden, at kravet om, at enhver mængde på over 10 kg levende vægt af bestemte fisk skal anføres i logbogen, kan medføre et unødvendigt tungt bureaukratisk arbejde, hvorfor EØSU foreslår, at man for fartøjer, der har base i havne, hvor de landede fangster bogføres og med det samme overdrages til de relevante myndigheder, bestemmer, at kvitteringer for direkte salg er lige så gyldige som noteringen i logbogen, hvorved dette krav kan slettes.

2.6. EØSU har ikke vurderet indholdet i Kapitel X »Farvandede omkring Malta«, da der er tale om bestemmelser, der efter-

kommer foranstaltningerne i traktaten om Maltas tiltrædelse af Den Europæiske Union af 2003.

3. Konklusion

3.1 I lyset af ovenstående og den generelle modstand, som forordningsforslaget har givet anledning til blandt fiskerne i de fire EU-medlemsstater, der grænser op til Middelhavet, anbefaler EØSU Kommissionen at trække sit forslag tilbage.

3.2 Under henvisning til EØSU's indtrængende ønske om hurtigst muligt at få gennemført effektive forvaltningsforanstaltninger til bæredygtig udnyttelse af fiskeressourcerne i Middelhavet opfordrer EØSU Kommissionen til straks at omformulere sit forordningsforslag i henhold til denne udtalelses bemærkninger.

Bruxelles, den 26. februar 2004

Roger BRIESCH

Formand for

Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg

Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om »Forslag til Rådets afgørelse om oprettelse af regionale rådgivende råd som led i den fælles fiskeripolitik«

(KOM(2003) 607 endelig – 2003/0238 (CNS)).

(2004/C 110/18)

Rådet for Den Europæiske Union besluttede den 16. december 2003 under henvisning til EF-traktatens artikel 37 at anmode om Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om det ovennævnte emne.

EØSU's præsidium henviste den 27. januar 2004 det forberedende arbejde til Den Faglige Sektion for Landbrug, Udvikling af Landdistrikterne og Miljø.

På grund af sagens hastende karakter blev Eduardo Manuel Chagas på den 406. plenarforsamling, den 25.-26. februar 2004 (mødet den 26. februar) udnævnt til hovedordfører. Forsamlingen vedtog følgende udtalelse med 76 stemmer for og 2 stemmer imod:

1. Kommissionens forslag

1.1 Rådets forordning 2371/2002 indeholder bestemmelser om oprettelse af regionale rådgivende råd (RRR) for at styrke dialogen i EU's fiskerisektor ved i højere grad at inddrage de berørte parter i beslutningsprocessen omkring den fælles fiskeripolitik.

1.2 Det foreliggende forslag fra Kommissionen skal fremme en afbalanceret og ensartet tilgang, og det fastlægger således nogle fælles rammer for de kommende RRR, hvad angår deres oprettelse, sammensætning, struktur, funktion og finansiering.

1.3 Kommissionen foreslår at oprette seks RRR, som skal dække fem havområder (Østersøen, Nordsøen, Middelhavet, nordvestlige farvande og sydvestlige farvande) samt de pelagiske bestande.

1.4 Det er fiskerne og andre berørte parter, der skal tage initiativ til oprettelse af RRR, gennem indgivelse af en ansøgning herom til den pågældende medlemsstat og til Kommissionen. RRR får en generalforsamling, som udpeger en bestyrelse på mellem 12 og 18 medlemmer (sidstnævnte tal er i den danske version af forslaget sat til »femten« mod »18« i den engelske, portugisiske og franske). I begge organer skal to tredjedele af medlemmerne være repræsentanter for fiskerisektoren, og resten skal være repræsentanter for andre interessegrupper, som den fælles fiskeripolitik berører. Som observatører kan indbydes videnskabsfolk, repræsentanter for andre medlemsstater, der ikke er omfattet af det pågældende RRR, repræsentanter for tredjelande, som har interesser i området, eller repræsentanter for Det Rådgivende Udvalg for Fiskeri og Akvakultur. Repræsentanter for nationale administrationer vil også kunne deltage som observatører.

1.5 Kommissionen yder endvidere en igangsætningsstøtte til RRR i de første tre år samt støtte til tolkning på møderne og oversættelse af dokumenter.

2. Generelle bemærkninger

2.1 EØSU har gentagne gange peget på, at de vigtigste berørte parter – redere og arbejdstagere – nødvendigvis må inddrages i fastlæggelsen og gennemførelsen af EU's fiskeripolitik

og de konkrete foranstaltninger. Da EU's fiskerisektor i vid udstrækning består af små virksomheder og generelt har en ringe organisationsgrad, er det af afgørende betydning at inddrage aktørerne i alle faser af beslutningsprocessen for at sikre på den ene side en bedre forståelse af behovet for de foranstaltninger, der skal træffes, og på den anden side en bedre tilpasning af foranstaltningerne ikke kun til bestandenes tilstand, men også til de berørte samfunds socioøkonomiske situation.

2.2 I grønbogen om den fælles fiskeripolitiks fremtid⁽¹⁾ erkendte Kommissionen, hvor vigtigt det er at skabe nye strukturer for inddragelse af de berørte parter i den fase, der går forud for beslutningstagningen som led i den fælles fiskeripolitik. Ved den lejlighed udtrykte EØSU⁽²⁾ tilfredshed med Kommissionens ønske om i højere grad at inddrage alle berørte parter i debatten og give sektoren del i ansvaret for beslutningerne og forvaltningen på lokalt plan.

2.3 Også i udtalelsen⁽³⁾ om Kommissionens meddelelse om reformen af den fælles fiskeripolitik («Vejviser») støttede EØSU oprettelsen af RRR, om end det påpegede, at dette ikke måtte gå ud over den fælles fiskeripolitik og udvande dens grundlæggende principper ved at henlægge debatten til det regionale plan. Det er også vigtigt, at en repræsentant for Det Rådgivende Udvalg for Fiskeri og Akvakultur kan deltage i RRR's møder (artikel 6.4), og at hvert RRR skal forelægge Kommissionen, medlemsstaterne og Det Rådgivende Udvalg for Fiskeri og Akvakultur en årlig rapport om sine aktiviteter (artikel 10, stk. 1).

2.4 For at sikre, at RRR's medlemmer er tilstrækkeligt repræsentative for de forskellige interesser i de berørte lande, må et stort antal organisationer nødvendigvis deltage. Men da det er medlemsstaterne, som udpeger generalforsamlingens medlemmer, kan der opstå uklarhed og strid om, hvorvidt de udpegede virkelig er repræsentative. Da det foreslås, at generalforsamlingen skal mødes én gang om året, bør man sørge for en så bred deltagelse som muligt af repræsentanter for alle organisationer med en anerkendt repræsentativitet og interesser i det pågældende RRR.

⁽¹⁾ KOM(2001) 135.

⁽²⁾ Udtalelse, offentliggjort i EFT C 36 af 8.2.2002.

⁽³⁾ Udtalelse, offentliggjort i EFT C 85 af 8.4.2003.

2.5 EØSU støtter muligheden for, at organisationer på nationalt og EU-plan kan foreslå medlemmer til de berørte medlemsstater (artikel 5, stk. 2). Det vil dog være nødvendigt i god tid at underrette ikke kun de nationale organisationer, men også de europæiske organisationer om et initiativ til oprettelse af et RRR. Man kunne med fordel trække mere på Det Rådgivende Udvalg for Fiskeri og Akvakultur, som kunne anmode de europæiske organisationer om at udpege deres respektive repræsentanter samt centralisere og behandle de modtagne svar.

2.6 Da det er bestyrelsen, som skal lede RRR's arbejde og vedtage henstillinger og forslag, giver Kommissionens forslag efter EØSU's mening ikke sikkerhed for en legitim repræsentativitet. Ved kun at forlange, at bestyrelsen skal omfatte mindst én repræsentant for fangstsektoren i hver medlemsstat, vil der være risiko for, at arbejdstagernes repræsentanter systematisk udelukkes.

2.6.1 På det seneste har der været flere tilfælde, hvor der ikke har været fagforeningsfolk blandt de repræsentanter, som medlemsstaterne har udpeget til at deltage i møder om spørgsmål vedrørende den fælles fiskeripolitik. Når sigtet er at inddrage fiskerne, bør dette efter EØSU's mening også gælde redere og ansatte fiskere, for det er dem, der skal føre de vedtagne foranstaltninger ud i livet. EØSU går således ind for, at det i forordningen udtrykkeligt fastsættes, at både rederier og ansatte fiskere skal være repræsenteret.

2.7 Det forekommer at være ude af proportioner, at en tredjedel af pladserne skal tildeles repræsentanter for »de øvrige interessegrupper«. Nok må det sikres, at disse interesser er repræsenteret i RRR, da de i sagens natur vil anlægge en anden synsvinkel i deres bidrag, men RRR's udtalelser skal først og fremmest være et kompromis mellem de forskellige nationale interesser, der står på spil. 20 % af pladserne i såvel generalforsamlingen som bestyrelsen ville være en mere passende repræsentation for denne gruppe.

2.8 Skønt det i forordning 2371/2002, artikel 32, fastsættes, at RRR skal dække havområder, der hører ind under mindst to medlemsstater, foreslår EØSU i betragtning af den store EU-flåde, som driver fiskeri i farvande uden for EU, at der oprettes et RRR for »regioner med fiskeriinteresser i tredjelandsfarvande«, som kan repræsentere parter med interesser i disse områder. EØSU finder det vigtigt, at RRR også kommer til at omfatte rederiers og ansatte fiskeres repræsentative organisationer fra involverede tredjelande.

3. Særlige bemærkninger

3.1 Artikel 2 - Oprettelse af RRR

3.1.1 Som nævnt ovenfor bør der tilføjes et litra g) om oprettelse af et syvende RRR for »regioner med interesser i tredjelandsfarvande«.

3.2 Artikel 4 - Strukturer

3.2.1 Da bestyrelsen nødvendigvis må have et begrænset medlemstal, bør den også have begrænsede beføjelser. Navnlige

bør dens henstillinger og forslag behandles af generalforsamlingen.

3.2.2 Den portugisiske sprogudgave af Kommissionens forslag vakler til forskel fra andre versioner mellem betegnelsen »regional forsamling« og »generalforsamling«. Det korrekte må være sidstnævnte, og teksten bør derfor rettes.

3.3 Artikel 5 - Medlemskab

3.3.1 Udpegelsen af RRR's medlemmer bør koordineres af Det Rådgivende Udvalg for Fiskeri og Akvakultur i samarbejde med de europæiske organisationer, der har sæde i det.

3.3.2 Den andel af pladserne, der tildeles fiskerisektorens repræsentanter, bør tages op til revision som nævnt i punkt 2.7 ovenfor.

3.3.3 Det bør sikres, at bestyrelsen kommer til at omfatte mindst én repræsentant for ansatte fiskere fra hver medlemsstat.

3.3.4 I den danske (og portugisiske) version af forslaget anføres det i stk. 2, at »Generalforsamlingens medlemmer udpeges efter fælles aftale mellem de berørte medlemsstater« (»Os membros da assembleia geral serão nomeados por comum acordo entre os Estados-Membros interessados«). Den engelske version har samme formulering. Efter EØSU's mening er formuleringen i den franske version dog bedre: »Les membres de l'assemblée générale sont nommés d'un commun accord par les États membres concernés«. Det vil ikke være rimeligt, hvis andre medlemsstater skal udtale sig om personer, som en bestemt medlemsstat har udpeget.

3.4 Artikel 6 - Deltagelse

3.4.1 Observatører bør have taleret, selvom de ikke har stemmeret.

3.4.2 Offentlighedens adgang til møderne bør være fakultativ, og det pågældende organ bør selv kunne afgøre, om møderne skal være offentlige eller ej.

3.5 Artikel 7 - Funktion

3.5.1 Selvom EØSU støtter, at formanden udpeges med konsensus, bør det nedfældes, at han skal udgå fra fangstsektoren.

3.6 Artikel 9 - Finansiering

3.6.1 Det er ikke klart, hvorledes et tværnationalt organ som RRR, skal kunne opnå status som juridisk person. Kommissionen må afklare dette spørgsmål.

3.6.2 EØSU støtter Kommissionens hensigt om via årlige »aftaler« at bidrage til finansieringen af tolknings- og oversættelsesudgifterne. Thi kun hvis alle parter får mulighed for at tilkendegive meninger på deres eget sprog og kun hvis alle dokumenter oversættes i tide til de anvendte sprog, vil RRR's medlemmer kunne deltage på lige vilkår.

4. Konklusioner

4.1 EØSU noterer sig det foreliggende forslag fra Kommissionen, som skal fremme en afbalanceret og ensartet tilgang, og det fastlægger således nogle fælles rammer for de kommende RRR, hvad angår deres oprettelse, sammensætning, struktur, funktion og finansiering.

4.2 Efter EØSU's mening sikrer forslaget dog ikke, at de vigtigste aktører i EU's fangstsektor - især redere og ansatte fiskere - er passende repræsenteret i RRR. Dette kunne opnås ved i højere grad at inddrage Det Rådgivende Udvalg for Fiskeri

og Akvakultur og de heri repræsenterede europæiske organisationer i udpegelsen af RRR's medlemmer.

4.3 EØSU mener endvidere, at de såkaldte »øvrige interessegrupper« har for stor vægt i RRR's sammensætning, og foreslår, at deres andel af det samlede medlemstal fastsættes til 20 %.

4.4 Det foreslås endvidere, at der oprettes et RRR for »regioner med interesser i tredjelandsfarvande«, som berører en stor del af EU's fiskerflåde.

Bruxelles, den 26. februar 2004

Roger BRIESCH

Formand for

Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg

Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om »Budgetpolitik og investeringstype«

(2004/C 110/19)

Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg besluttede den 21. januar 2003 under henvisning til Forretningsordenens artikel 23, stk. 3, at afgive udtalelse om det ovennævnte emne.

Det forberedende arbejde henvistes til Den Faglige Sektion for Den Økonomiske og Monetære Union og Økonomisk og Social Samhørighed, som udpegede Susanna Florio til ordfører. Sektionen vedtog sin udtalelse den 9. februar 2004.

Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg vedtog på sin 406. plenarforsamling den 25. og 26. februar 2004, mødet den 26. februar, følgende udtalelse med 98 stemmer for, 38 imod og 3 hverken for eller imod:

1. Fra Maastricht til stabilitetspagten

1.1 Maastricht-traktaten blev vedtaget i 1992. De traktatskriterier, som førte til, at de første lande (hvortil senere kom Grækenland) gik over til den fælles valuta, var i første række en væsentlig begrænsning af budgetunderskuddet, det offentlige gæld og inflationen. De underliggende kvantitative kriterier er nedfældet i traktatens artikel 104 (tidligere artikel 104 c), og i den protokol om proceduren vedrørende uforholdsmæssigt store budgetunderskud, som er vedføjet traktaten, og hvori etaper og tidsfrister for revision er fastlagt.

1.2 De samme kriterier blev senere anvendt på stabilitetspagten. I modsætning til pagten gav Maastricht-traktaten imidlertid Rådet et vist spillerum med hensyn til gennemførelsen og sanktionernes art. Endvidere blev der ikke fastsat nogen frister for de forskellige etaper hen imod de erklærede målsætninger ⁽¹⁾.

1.3 Stabilitets- og vækstpagten, som blev vedtaget i 1997, vil gå over i traktaternes og aftalernes historie som en af de allervigtigste etaper hen imod den samordningspolitik, som EU tilstræber. Pagten selv indeholder tre hovedmål: Øget kontrol med budgetpolitikkerne, samordning af de økonomiske politikker og støtte til procedurerne for overvågning af den økonomiske politik.

1.4 Det hedder i pagten, at budgettet på kort til mellemlang sigt skal ligge »tæt på balance«. Denne mekanisme skulle gøre det muligt at få de automatiske stabilisatorer til at træde bedre i kraft i recessionstider.

1.5 Underskuddet er for stort, hvis det overstiger 3 % af BNP. Dog findes der en »undtagelsesklausul«, som kan træde i funktion, hvis der forekommer eksterne faktorer, som ligger

uden for medlemsstaternes kontrol (naturkatastrofer osv.). Hvad »tæt på balance« angår, er der endnu ikke nogen lande, der har løftet sløret for, hvad en acceptabel procentsats kunne være for euroområdet.

1.6 Ifølge pagten skal de nationale regeringer i eurolandene forelægge et »stabilitetsprogram«, mens de øvrige lande skal følge (nationale) »konvergensprogrammer«. Rådet afgør, hvornår og hvordan der skal udstedes henstillinger og advarsler. I modsætning til Maastricht-kriterierne gør de præcise frister i stabilitets- og vækstpagten det muligt at træffe afgørelser hurtigt i tilfælde af uforholdsmæssigt store offentlige underskud.

1.7 Udviklingen i den økonomiske vækst, som er langt lavere end forventet, har forhindret Frankrig og Tyskland – og til dels Portugal – i at overholde de aftalte kriterier. Ifølge traktatens artikel 104, stk. 8, og forordning 1466/97 (stabilitets- og vækstpagten) skal der skrides ind med justeringer og eventuelle sanktioner, hvis de aftalte regler ikke overholdes. Imidlertid besluttede Økofin-rådet den 25. november 2003 at suspendere overtrædelsesprocedurerne mod Frankrig og Tyskland.

1.8 Generelt set har Maastricht-traktaten dog ført til betydelige, positive resultater, herunder ikke mindst, at euroen er blevet indført i 12 EU-lande. Kort efter at traktaten var undertegnet, dvs. fra 1993, begyndte budgetunderskuddene i de fleste EU-lande at falde (i 1993 havde budgetunderskuddet i euroområdet nået sit historiske højdepunkt: 5,5 %).

1.9 EØSU har udtalt sig om budgetpolitikken i tidligere udtalelser, og især om stabilitets- og vækstpagten, siden 1997 ⁽²⁾.

⁽¹⁾ Marco Buti, »Maastricht's Fiscal Rules at Ten: An Assessment« (Bind 40, nr. 5 – december 2002).

⁽²⁾ EFT C 287 af 22.9.1997, s. 74.

2. Stabilitetspagten i det nuværende europæiske og internationale klima

2.1 Overvejelser over budgetpolitikken og potentielle investeringer med det sigte at puste nyt liv i det europæiske økonomiske system må nødvendigvis omfatte en vurdering af den nuværende situation, af den forventede fremtidige udvikling og af, hvilke instrumenter der er nødvendige for at overvinde denne etape, hvor man befinder sig på tærsklen mellem stagnation og recession.

2.2 I Japan, USA og EU befinder de store centralbankers rentesatser sig allerede på historisk lave niveauer, nemlig 2,5 % for ECB, 1,25 % for USA's Federal Reserve og 0,5 % for Japans nationalbank (tal for juli 2003). Ifølge Den Europæiske Centralbank er der ikke meget råderum, hvad rentesatser angår. Endvidere kunne én rentesats vise sig at være for høj for nogle og for lav for andre. Det er formentlig baggrunden for, at ECB optræder så varsomt sammenlignet med det tempo, som Federal Reserve intervenserer i ⁽³⁾.

2.2.1 En mere reaktiv pengepolitik over for opsvings- og vækstvanskelighederne og med flere modforanstaltninger kunne være et af elementerne (men måske ikke det eneste), som atter kunne sætte skub i EU's økonomi.

2.2.2 Den Europæiske Centralbank kunne have udnyttet et vist råderum vedrørende rentesatserne til især at sætte skub i EU's udenrigshandel og give de pressede nationale økonomier et vist pusterum. ECB's formand erklærede umiddelbart efter Rådets beslutninger, at den seneste tids begivenheder havde svækket tilliden til euroen og pustet liv i inflationen, og at man derfor burde have intervenseret med renteforhøjelser; der synes ikke at være en overhængende fare herfor i øjeblikket.

2.3 De offentlige financers særligt kritiske tilstand i de største industrilande vil nok især vanskeliggøre et økonomisk og finansielt opsving i henseende til nye udgifter (investeringer) især i euroområdet. I Frankrig var budgetunderskuddet på 3,1 % af BNP i 2002; Tyskland befinder sig med et underskud på 3,6 % i en endnu ringere situation. I USA er den ambitiøse plan om at kickstarte økonomien med en indsprøjtning på 674 mia. dollars over ti år, som blev bebudet ved årets begyndelse, endt med at øge budgetunderskuddet, som ifølge sagens natur er steget på grund af militæruddgifterne til krigen i Irak. Dette er nu delvis opvejet, efter at nogle af de skattenedsættelser, som de amerikanske skatteborgere fik lovning på, er trukket tilbage. I Japan ligger prognosen på ca. 8 % af BNP for 2003, dvs. samme niveau som i 2002.

2.4 I sin seneste rapport fra april 2003 forudser verdensbanken en global vækst på 2,3 % i andet halvår 2003 (2,5 % i USA, 1,4 % i euroområdet og 0,6 % i Japan). Nyere data peger dog på, at der er spæde tegn på et økonomisk opsving i USA, men at der dog hersker usikkerhed herom. Konjunkturoverslag bekræfter, at økonomien i den nuværende etape udviser næsten umærkelige tegn på vækst: Eurostats tal for den sidste firemånedersperiode i 2003 viser en BNP-stigning i euroområdet på 0,4 % og i EU-15 også på 0,4 %.

2.5 I de seneste måneder har Irak-konflikten forværret det usikre klima (politisk og militært) på verdensplan. Oliemarkedet efter konflikten i Irak, medførte ikke det ventede prisfald, og spændingerne i forholdet til de arabiske lande og i Mellemøsten er taget til, i særdeleshed konflikten mellem Israel og Palæstina.

2.5.1 Økonomer vurderer, at den globale økonomis vanskeligheder ikke er en følge af manglende lånemuligheder, men derimod mangel på tillid, hvilket yderligere skærpes af den internationale krise, risikoen for terrorisme og SARS's spredning. Europa og især euroområdet er ramt ikke blot af en begrænset vækst i det private forbrug, men også af en lav investeringsrate, ringe vækst i eksporten og en nedgang i servicesektoren.

2.5.2 Den største hindring for et økonomisk genopsving består i Europa i den udbredte usikkerhed i økonomiske kredse og i erhvervslivet og i befolkningen i almindelighed med hensyn til Den Europæiske Unions fremtidige strategi for den økonomiske politik og budgetpolitikken, tillige med den træge gennemførelse af Lissabon-strategien og usikkerheden omkring stabilitetspagten. Hvis holddepunktet fortsat er udviklingen i den amerikanske økonomis vækstrate, vil den europæiske økonomi ikke ved egen hjælp komme op i omdrejninger.

2.5.3 Hvilke »spøgelser« er vi nu nødt til at bekæmpe for at kunne give økonomien en saltvandsindsprøjtning? I første række den svage interne efterspørgsel i hele EU (lav vækst, stabil arbejdsløshed, ringe evne til at udnytte de menneskelige ressourcer).

3. Bør pagten genfortolkes?

3.1 Ifølge Kommissionen kan det forhold, at nogle større lande som Frankrig og Tyskland ikke har overholdt pagtens og Maastricht-traktatens kriterier (3 % og 60 %) udgøre en hindring for bestræbelserne på at opnå et økonomisk genopsving, en bedre samordning af euroområdets budgetpolitikker og en relancering af beskæftigelsesfremmepolitikkerne, men mange mener, at den måske alvorligste hindring for en vellykket gennemførelse af pagten skyldes den restriktive fortolkning af pagten og manglen på en vækststrategi, som formår at sætte skub i efterspørgsel og udbud i EU.

3.1.1 Den restriktive anvendelse af pagten har medført en forværring af den økonomiske situation i nogle lande, bl.a. Portugal, idet de nødvendige nedskæringer i det offentlige løbende udgifter og især i investeringerne, som var påkrævede for at begrænse underskuddet, skærpede den økonomiske situation og bragte tusinder ud i ledighed. Pagten bør tillade, at de offentlige financer anvendes kontracyklisk.

3.2 Kommissionen har ved flere lejligheder fremført, at hvis man udskyder gennemførelsen af de regulerende tiltag, som er nødvendige for at nå de erklærede mål, vil der opstå mistillid til selve instrumentet, især på et tidspunkt, hvor en uventet stagnation/recession bringer pagten i yderligere vanskeligheder.

⁽³⁾ Fitoussi »La règle et le choix«, Seuil 2002.

3.3 Ydermere: Flere større internationale organisationer såsom IMF og OECD har foreslået at hæve inflationstærsklen fra 2 til 2,5 %. Vigtigere er det dog, at det næsten i alle økonomiske og finansielle kredse erkendes, at monetære instrumenter ikke er den eneste realistiske metode til at opnå et økonomisk opsving.

4. Stabilitets- og vækstpacten: Et middel til at løse krisen

4.1 Pacten bør understøttes af tiltag, som ikke blot tager sigte på at holde inflationen i ave, og på justeringer og begrænsning af gælden, men også på at sætte skub i den interne efterspørgsel og i de offentlige og private investeringer, som er nødvendige for at give økonomien en saltvandsindsprøjtning inden for rammerne af de mål, som er fastsat i Lissabon-strategien, således som EØSU har påpeget i flere dokumenter.

4.2 Nu »hvor udbyttet« af euroens indførelse er opbrugt, består de prioriterede instrumenter, som må aktiveres for at sætte skub i vækst, udvikling og beskæftigelse, i tiltag, som tager sigte på at styrke de makroøkonomiske foranstaltninger, der primært bør koncentreres om at puste liv i Lissabon-strategien og skabe fuld beskæftigelse og kvalitetsarbejdsplader samt styrkelse af udbuddet og efterspørgslen. De automatiske stabilisatorer kan i en lavkonjunktur også være med til at øge efterspørgslen.

4.3 EØSU mener alt i alt, at beskæftigelsespolitikken bør være et af basiskriterierne ved vurderingen af den økonomiske vækst, især bør politikken for »økonomisk og social samhørighed« udgøre et kriterium ved vurderingen af den økonomiske vækst og give samhørighedslandene mulighed for at øge deres investeringsudgifter på dette område.

4.4 Den Europæiske Centralbank (ECB), som vogter over den monetære politik og prisstabilitet, men som også holder øje med den økonomiske vækst og beskæftigelsen, kunne spille en endnu større rolle end den, der er fastlagt i traktaten. Det forudsætter et løbende samarbejde med EU-institutionerne (Rådet, Kommissionen) og med arbejdsmarkedets parter. Den Europæiske Investeringsbank (EIB) kunne for sit vedkommende varetage sine opgaver ved at harmonisere sin virksomhed med de øvrige EU-institutioners og med nationale statslige programmer med sigte på udvikling og større økonomisk og social samhørighed i EU.

4.4.1 EIB har som finansielt instrument til hovedopgave at bidrage til at konkretisere EU's målsætninger og foranstaltninger. Den flerårige budgetressourceplanlægning, som koordineres med Kommissionen, skulle gøre det muligt at optimere tiltagenes virkning med henblik på at understøtte EU's økonomiske og sociale samhørighed inden for rammerne af de nye finansieringsoverslag.

4.5 Ti nye landes tiltrædelse vil desuden stille større krav til økonomien i henseende til investeringer i infrastruktur, hvilket i øvrigt allerede er forudset, og mere specielt i henseende til uddannelse, støtte til forskning og reformer i den offentlige forvaltning.

4.6 Det er vigtigt at støtte stabilitetspacten med en omfattende oplysningskampagne, bl.a. ved at inddrage samfundets mellemniveauer (hovedsagelig arbejdsmarkedsparterne, men også forbrugerorganisationer osv.), således som tilfældet var, da den fælles valuta blev indført. Deltagelse, medansvar og en omfattende offentlig oplysningskampagne har været nøglen til opbakningen om Maastricht-traktaten og den fælles valuta. Det har ikke været tilfældet med stabilitets- og vækstpacten.

4.7 Det ville også være tilrådeligt at revidere definitionen på »særlige omstændigheder«, som giver lande lov til at overskride pactens grænse på 3 %, og dermed give økonomier i vanskeligheder eller med negativ årlig vækst et pusterum.

4.7.1 I særdeleshed bør en »særlig omstændighed« bestå i at fastsætte et maksimum for vækst i det offentlige udgifter på lang sigt, under hensyntagen til de enkelte landes situation (med overvågning på europæisk plan), således at målene tilpasses konjunktoren og den cykliske fase i hvert land.

4.8 En egentlig europæisk strategisk plan bør følge den linje, som man slog ind på for over ti år siden med Jacques Delors' hvidbog, idet man bør styrke Lissabon-målene og støtte stabilitets- og vækstpacten på den politiske skueplads. En omlægning af pacten bør indebære, at man overvejer en fælles vækststrategi for EU, bl.a. gennem finanspolitik. Det skal her gentages, at det er vigtigt med tilstrækkelig smidighed ved bedømmelsen af afvigelser fra reglen om »tæt på balance«, så investeringer i vækstfremmende aktiviteter muliggøres. Infrastrukturer er helt afgjort nødvendige i et marked, som udvides til 25 lande, men hovedfundamentet bør bygge på investeringer i menneskelige ressourcer og EU's fremtid: Forskning, men også undervisning på skoler og universiteter, rettet mod de nye generationer og konkurrencemæssige udfordringer og dernæst livslang læring.

5. Investeringer af europæisk interesse til opfyldelse af Lissabon-målsætningerne bør ikke medregnes ved opgørelsen af offentlige underskud

5.1 Fejlslagne prognoser og et relativt investeringsunderskud kan også øge de nye medlemsstaters udviklingsefterslæb, da de, med mindre de modtager tilstrækkelig støtte til at opnå vækst og skabe nye konkurrencedygtige faglærte arbejdspladser, kunne bevirke, at der opstår farlige fattigdomslommer og udelukkelse, som EU's økonomiske og sociale system vil have svært ved at klare.

5.2 En ændring af den måde, pagten håndteres på, vil forudsætte fleksible ekspansive budgetpolitikker, som omfatter en fælles vækst- og samhørighedsstrategi og som ikke medregner strategiske investeringer og investeringer med sigte på vækst i opgørelsen af budgetunderskud, men overlader det til Rådet med Kommissionens samtykke at afgøre, hvad der skal forstås ved »strategiske investeringer« af europæisk interesse, således som det er nedfældet i Delors' hvidbog og i Lissabonmålene.

5.3 Som anført i den kommissionsrapport, der blev forelagt med henblik på forårstopmødet i marts 2003 (»Going for growth«) er det nødvendigt at sætte skub i samtlige aspekter i videnkæden – fra basisuddannelse til avanceret forskning, samt at afsætte midler til virksomhedsledelse.

5.4 Derfor er det også vigtigt at nå frem til at harmonisere kriterierne vedrørende skattesystemerne, så principperne om rimelighed, proportionalitet og effektivitet knæses generelt, og overvåges på europæisk plan og bakkes op af de europæiske borgere.

5.5 Et nationalt skattesystem, der overvåges på europæisk plan, udgør ikke blot en garanti for en sund udvikling i de løbende udgifter, men kan også føre til en kraftig opbakning om offentlige investeringer med det sigte at puste liv i hele det økonomiske system og i beskæftigelsen på nationalt og europæisk plan.

5.6 En sund skattepolitik begrænser mest muligt anvendelsen af undtagelsesforanstaltninger, skatteamnesti osv., som kunne foranledige til uansvarlige former for forvaltning af de nationale budgetpolitikker.

5.7 I den forbindelse bør det anføres, hvilke investeringer, der er til gavn for væksten; der bør aftales fælles kriterier for

samtlige europæiske lande, men naturligvis med skyldig hensyntagen til de forskellige forhold og de forskellige krav til vækst. Dette kunne også indebære, at der anstilles overvejelser om at tildele ECB en anden rolle, ikke blot som pengepolitikens »vogter«, men som et strategisk instrument med sigte på vækst og økonomisk udvikling og som støtte for Kommissionen, hvis rolle med hensyn til ex ante- og ex post-overvågning og vurdering af strategiske investeringer bør styrkes.

5.8 Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg mener således, at hele potentialet for økonomisk og beskæftigelsesmæssig vækst bør søges udnyttet, samtidig med at man bevarer makroøkonomisk stabilitet især i euroområdet.

5.9 De investeringer, som er nødvendige herfor, kræver et bedre makroøkonomisk samarbejde, konsensus, fælles standarder og harmoniseret, »dydig« adfærd fra de nationale regeringers side. På europæisk plan kunne den åbne koordinationsmetode udgøre et af de smidigste midler til at fastlægge, hvilke indgreb der er nødvendige for at puste liv i økonomien og øge beskæftigelsen.

5.10 Målet bør være vækst og økonomisk og social samhørighed med et fælles udgangspunkt, som samtlige samfundsaktører aftaler i fællesskab og bakker op om (nationale og overnationale institutioner, regeringer, arbejdsmarkedsparter og interessegrupper) under iagttagelse af Fællesskabets regler.

5.11 Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg kan spille en vigtig rolle i kraft af sin anerkendte og styrkede funktion som hørings- og overvågningsorgan i forbindelse med gennemførelsen af den udvikling, som er nedfældet i stabilitets- og vækstpagten.

Bruxelles, den 26. februar 2004

Roger BRIESCH

Formand for

Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg

BILAG

til Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse

Følgende ændringsforslag blev forkastet (forretningsordenens artikel 54, stk. 3):

Punkt 5.2

Dette punkt affattes i stedet som følger:

Reglerne i pagten bør tages op til fornyet overvejelse, således at de anvendes på en sådan måde, at de imødekommer kravet om budgetpolitikker, der er tilstrækkeligt fleksible, til at de kan understøtte en fælles mellemfristet vækst- og samhørighedsstrategi. I de ændrede regler bør der være en klar definition af, hvad der skal forstås ved et budgetunderskud, der tillader, at der lånes for at finansiere strategiske investeringer, der foretages som led i gennemførelsen af en diskretionær anticyklisk makroøkonomisk politik og som falder uden for den kortsigtsdisciplin, der vedrører den tilladte størrelse af løbende underskud.

Afstemningsresultat

For: 43. Imod: 61. Hverken for eller imod: 8.

Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om »Forslag til Rådets forordning om ændring af forordning (EF) nr. 1782/2003 om fastlæggelse af fælles regler for den fælles landbrugs-politikts ordninger for direkte støtte og om fastlæggelse af visse støtteordninger for landbrugere«

(KOM(2003) 698 endelig - 2003/0278 (CNS)).

(2004/C 110/20)

Rådet for Den Europæiske Union besluttede den 1. december 2003 under henvisning til EF-traktatens 37, stk. 2, at anmode om Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om det ovennævnte emne.

Det forberedende arbejde henvistes til EØSU's Sektion for Landbrug, Udvikling af Landdistrikterne og Miljø, som udpegede Fernando Moraleda Quilez til ordfører og Cristos Fakas, Adalbert Kienle og María Luisa Santiago til medordførere. Sektionen vedtog sin udtalelse den 5. februar 2004.

Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg vedtog på sin 406. plenarforsamling den 25.-26. februar 2004 (mødet den 26. februar 2004) følgende udtalelse med 58 stemmer for, 7 imod og 1 hverken for eller imod:

1. Indledning

1.1 Den 26. juni 2003 vedtog EU's landbrugsminister i Luxembourg en gennemgribende reform af den fælles landbrugspolitik, som medlemsstaterne har to år (fra 2005 til 2007) til at gennemføre. Aftalen omfattede endvidere en fælles erklæring fra Rådet og Kommissionen om visse produktioner, for hvilke der skal anvendes ens principper og regler, en fælles langsigtet budgethorisont (2013) og den gældende budgetramme (status quo).

1.2 I begrundelsen til forslaget anfører Kommissionen, at den fælles landbrugspolitik siden 1992 har gennemgået en grundlæggende reformproces, der tager sigte på at udskifte pris- og produktionsstøtten med en mere generel støtte til landbrugsindkomsterne. Et trin i denne proces var vedtagelsen af forordning (EF) nr. 1782/2003 om fastlæggelse af fælles regler for den fælles landbrugspolitikts ordninger for direkte støtte og om fastlæggelse af visse støtteordninger for landbrugere.

1.3 Afkobling af den direkte producentstøtte og indførelse af en enkeltbetalingsordning er væsentlige elementer i processen med at reformere den fælles landbrugspolitik. Som næste trin i reformprocessen foreslår Kommissionen at integrere de nuværende støtteordninger for bomuld, olivenolie og spiseoliven, tobak og humle i ovennævnte forordning.

2. Generelle bemærkninger

2.1 EØSU understreger, at formålet med den fælles landbrugspolitik er at opfylde de mål, der fastlagt i EF-traktaten, især stabilisering af markederne, større produktivitet, sikring af en rimelig levefod for landmændene og et højere indkomstniveau i landbruget. Det vil være vanskeligt at nå disse mål, hvis Kommissionens forslag for de pågældende sektorer

gennemføres, da den foreslåede reform hverken garanterer produktionen af disse afgrøder, tager hensyn til producenterne i ugunstigt stillede områder, øger konkurrenceevnen eller beskytter miljøet.

2.2 Under forberedelserne af reformen fra juni 2003 vurderede man i nogle tilfælde konsekvenserne af de forskellige modeller for bedrifter og områder. Under høringen i september om Udviklingen i landbrugsindkomsterne i EU anbefalede Europa-Parlamentet, at der i fremtidige reformer lægges mere vægt på konsekvensanalyser og -evalueringer. EØSU påpeger, at denne anbefaling ikke er blevet fulgt, og henstiller, at dette ikke gentages.

2.3 Efter EØSU's mening vil støtteafkoblingen i den foreslåede form skabe en række problemer og vanskeligheder i de berørte sektorer, herunder følgende: den foreslåede historisk baserede bedriftsstøtte tager udgangspunkt i en tidligere periode uden at fjerne eksisterende geografiske og sociale skævheder, som tværtimod sandsynligvis vil blive større. Det vil især gå ud over unge landmænds etablering og vil også skade forpagtede bedrifter og true produktionen i visse områder og regioner.

2.4 De landbrugsproduktioner, der er omfattet af forslaget, understøttes af en bred samfundsstruktur både i henseende til produktion og forarbejdning. Der er altså tale om afgrøder af stor social betydning i kraft af de arbejdspladser, de skaber, da de er meget arbejdskraftintensive og er koncentreret i bestemte områder og regioner i EU. EØSU mener, at den sociale betydning og det tab af arbejdspladser, som de foreslåede reformer vil afstedkomme, vil være særligt alvorlige, fordi de netop berører områder, som i forvejen har en høj arbejdsløshed.

2.5 De fleste af de sektorer, der omfattes af Kommissionens forslag, er lokaliseret i middelhavsregioner, der falder i kategorierne mindre udviklede regioner, ugunstigt stillede regioner med affolkningsproblemer eller bjergområder. EØSU mener derfor, at Kommissionen bør tage hensyn til konklusionerne fra Det Europæiske Råd den 24.-25. oktober 2002, som understregede behovet for at støtte producenterens interesser i ugunstigt stillede regioner i det nuværende EU-15.

2.6 Kommissionen vil styrke den anden søjle i den fælles landbrugspolitik, nemlig landdistriktudviklingen, ved at overføre midler fra de omhandlede sektorer til foranstaltninger under forordning (EF) nr. 1257/1999 om udvikling af landdistrikter. EØSU mener dog, at den virkelige drivkraft i udviklingen af de berørte regioner og områder er opretholdelsen af den nuværende socioøkonomiske aktivitet på grundlag af de eksisterende produktioner. Derfor er det efter EØSU's mening altafgørende, at reformerne sikrer og styrker alsidighed i bredest forstand og dermed lever op til konklusionerne fra Det Europæiske Råd i Luxembourg (1997) og Berlin (1999).

2.7 Med de nye kriterier, der for nyligt blev vedtaget for direkte støtte, både hvad angår miljøbetingelser og krav om god landbrugspraksis, som er forenelig med bevarelse af naturressourcer, garanteres bæredygtig forvaltning af jorder, der anvendes til de pågældende afgrøder.

2.8 I lyset af Det Europæiske Råds beslutning i Göteborg om at føje en miljødimension til Lissabon-strategien (strategi for økonomisk og social reform) mener EØSU endvidere, at strategien for bæredygtig udvikling skal sikre balancen mellem økonomisk udvikling, velfærd, social retfærdighed og miljøbeskyttelse, som Kommissionens forslag er nødt til at tage hensyn til for at opretholde samfunds- og erhvervsstrukturen og bevare naturressourcerne i de regioner, hvor de omfattede afgrøder dyrkes.

2.9 EØSU mener, at en eventuel reduktion af de arealer, hvor disse afgrøder dyrkes, vil få alvorlige konsekvenser for de øvrige afgrøder, som kan dyrkes på de samme arealer, da hovedparten af disse er kvotebelagte, hvilket giver yderligere konkurrenceforvriddinger og får økonomiske, sociale og sågar miljømæssige konsekvenser.

2.10 EØSU mener, at der bør foretages særlige analyser af de enkelte sektorer og regioner om de mulige følger af forskellige satsninger for støtteafkobling (følger for markedet, egnen, beskæftigelsen, miljøet osv.), før der træffes afgørelse om ændring af de nuværende mekanismer. Især er det yderst vigtigt at vurdere de foreslåede foranstaltningers territoriale virkninger. For EØSU betyder den totale afkobling af støtten, at man risikerer en produktionsnedgang i områder, som i forvejen er ugunstigt stillede samt uønskede konsekvenser for miljøet, herunder øget ørkendannelse og omsiggribende jorderosion i visse sårbare landbrugsområder.

2.11 Når Kommissionen tager udgangspunkt i historiske referencer for såvel areal som produktionsmængde må den ikke glemme den reelle situation i de forskellige sektorer, og den må derfor tage hensyn til en række data for at danne sig et nøjagtigt billede af produktionen i de seneste år.

2.12 I betragtning af bestemmelserne i Rådets forordning (EF) nr. 1782/2003 om fastlæggelse af fælles regler for den fælles landbrugspolitisk ordninger for direkte støtte, hvor det overlades til medlemsstaterne at fastsætte datoen for den nye støtteordnings ikrafttræden mellem 2005 og 2007, bør denne mulighed efter EØSU's mening også gives i de øvrige sektorer, hvor der gælder lignende bestemmelser.

2.13 EØSU påpeger endnu en gang, at det i lyset af fiaskoen på ministerkonferencen i Cancún er uforståeligt, hvorfor Kommissionen fastholder de samme principper, som ved indledningen af forhandlingerne uden at tage stilling til, om EU's strategi stadig er hensigtsmæssig.

2.14 Endelig mener EØSU, at beslutningerne fra juni også bør gælde for de sektorer, der nu omfattes af reformerne, så medlemsstaterne får et vist spillerum mht. gennemførelsen.

BOMULD

3. Sammendrag af forslaget

3.1 Som bekendt foreslår Kommissionen at overføre den del af EUGFL's udgifter til bomuld, der var beregnet til producentstøtte i referenceperioden 2000-2002, til finansiering af støtteforanstaltninger, nemlig enkeltbetaling og en ny producentstøtte, der skal ydes som arealbetaling. Det samlede disponible beløb til begge foranstaltninger er på 695,8 mio. EUR, der fordeles sig med 504,4 mio. EUR til Grækenland, 190,8 mio. EUR til Spanien og 0,565 mio. EUR til Portugal.

3.2 60 % af producentstøtten pr. medlemsstat foreslås overflyttet til enkeltbetalingsordningen i form af nye rettigheder, der gives til modtagerne, uanset om de dyrker bomuld eller ej. Det samlede beløb til enkeltbetalingen bliver 417,3 mio. EUR (302,4 mio. EUR til Grækenland, 114,5 mio. EUR til Spanien og 0,365 mio. EUR til Portugal).

3.3 Kommissionen foreslår, at medlemsstaterne beholder de resterende 40 % af støttemidlerne: 202 mio. EUR til Grækenland, 76,3 mio. EUR til Spanien og 0,2 mio. EUR til Portugal (i alt 278,5 mio. EUR) som nationale budgetmidler til den nye arealstøtte (pr. hektar bomuld), der skal få bomuldsproducenterne i områder, der egner sig til dyrkning af denne afgrøde, til at forsætte produktionen. Den nye arealstøtte ydes for et samlet areal på højst 425 360 ha, svarende til 340 000 ha i Grækenland (11 % mindre end det støtteberettigede areal i referenceperioden), 85 000 ha i Spanien (5 % mindre end det støtteberettigede areal i referenceperioden) og 360 ha i Portugal.

3.4 Endelig foreslår Kommissionen, at et beløb på 102,9 mio. EUR (82,68 mio. EUR i Grækenland, 20,13 mio. EUR i Spanien og 0,12 mio. EUR i Portugal) overføres til omstrukturingsforanstaltninger i forbindelse med udvikling af landdistrikter under 2. søjle.

4. Indledning

4.1 Bomuldssektoren er ikke baseret på en fælles markedsordning, men på protokol 4 og 14 til tekster vedrørende henholdsvis Grækenlands og Spaniens tiltrædelse. På dette grundlag har man vedtaget en ordning med henblik på

- at støtte bomuldsproduktion i egne, hvor denne er vigtig for landbrugsøkonomien,
- at sikre producenterne en rimelige indkomst og
- at stabilisere markedet gennem bedre strukturer for produktion og salg af produktet.

4.2 Med Luxembourg-kompromiset om reformen af den fælles landbrugspolitik, der blev indgået den 26. juni 2003, begyndte afkoblingen fra producentstøtte af den europæiske landbrugsstøtte. Kompromisset indeholder bl.a. en fælles erklæring fra Rådet og Kommissionen (punkt 2.5)⁽¹⁾ om den kommende anden bølge af forslag fra Kommissionen om middelhavsprodukterne tobak, bomuld og olivenolie, for så vidt angår

- ens principper og regler
- fælles langsigtet horisont (2013)
- overholdelse af gældende budgetramme (status quo).

4.3 EØSU ser fuld overholdelse af kompromisset som en ufravigelig betingelse og opfordrer Kommissionen til at udvise den nødvendige fleksibilitet i forhandlingerne med Rådet og at lukke de store huller i forslaget såvel hvad angår reformens gennemførelsesmetoder som dens gennemførelsesfrister. EØSU ønsker hverken mere eller mindre for bomuld end, hvad landbrugsministrene enstemmigt besluttede den 26. juni 2003 for den fælles landbrugspolitikens øvrige sektorer.

5. Generelle bemærkninger

5.1 Bomuldssektoren har stor økonomisk og social betydning for visse egne i EU. Den primære sektor beskæftiger ca. 300 000 personer og den sekundære over ca. 100 000. I 2002 udgjorde bomuldsproduktionen 9 % af den samlede landbrugsproduktion i Grækenland og 1,5 % i Spanien (i Andalusien 4 %).

5.2 Antallet af producenter er i Grækenland 71 600 og i Spanien 10 000 - med den forskel, at producenternes arealer i gennemsnit er langt mindre i Grækenland. Producenternes gennemsnitlige areal er i Grækenland 4,9 ha i gennemsnit - i Spanien 9 ha.

5.3 EØSU er ikke enig i Kommissionens analyse, når den vurderer, at dyrkningsarealerne ikke vil mindskes. Dyrkningsarealerne har igennem de seneste år undergået en fortsat

indskrænkning i Grækenland, fra 440 000 ha i 1995 til 380 000 ha i dag. En tilsvarende indskrænkning har fundet sted i Spanien, hvor arealer tilplantet med bomuld i dag er på 90 000 ha, mens de for få år siden var på 135 000 ha. Efter EØSU's opfattelse er den foreslåede indskrænkning af støtteberettigede arealer derfor helt uberettiget og grundløst - og at der anvendes forskellige procenter (11 % for Grækenland og 5 % for Spanien) gør kun ondt værre.

5.4 EU indtager en beskedent plads blandt bomuldsproducenterne på den internationale scene. Kun 1,5 % af dyrkningsarealerne og ca. 2,5 % af den samlede verdensproduktion af bomuld står EU for. De vigtigste producentlande er Kina (22,6 %), USA (20,1 %), Indien (13,1 %) og Pakistan (9 %).

5.5 EU er med sin import på 708 000 tons og eksport på 227 000 tons ikke-egreneret bomuld verdens største nettoimportør. Det er værd at notere sig, at 2/3 af importen kommer fra u-lande og at importen ikke er belagt med told. Opmærksomheden henledes desuden på, at den europæiske bomuld eksporteres uden eksportsubsidier. EØSU deler ikke Kommissionens opfattelse og kan ikke forstå, hvordan der kan ske en forvridding af den internationale handel, når bomuld indføres i EU uden told i så store mængder og udføres i meget små mængder uden eksportsubsidier.

5.6 EØSU minder om, at støtteordningen for europæisk bomuld på ministerkonferencen i Cancún blev udsat for uretfærdige angreb - uden tvivl, fordi EU havde valgt at lægge sig tæt op ad USA's. Derfor var den storm, der rejste sig under WTO-forhandlingerne i Cancún omkring initiativet fra 4 afrikanske lande (Burkina Faso, Benin, Mali og Tchad) om afskaffelse af bomuldsstøtte, efter EØSU's opfattelse fuldstændigt uberettiget og grundløs. Ingen seriøs forhandlingsdeltager kan hævde, at EU kan påvirke de internationale priser med en produktion, der svarer til 2,5 % af verdensproduktionen.

5.7 Bomuld er den vigtigste naturlige tekstilfiber. Den ventes fortsat at ville vinde terræn fra de syntetiske fibre. Den EU-producerede bomuld er af god kvalitet, men kan selvfølgelig godt forbedres yderligere, idet den europæiske tekstilindustri har brug for bomuld af den allerbedste kvalitet for at klare sig i den internationale konkurrence. EØSU bifalder i den henseende alle de forslag fra Kommissionen, som sigter mod at forbedre kvaliteten.

5.8 Den 22. maj 2001 vedtog Rådet forordning 1051/01, som ændrede støtteordningen for bomuld. Den nye ordning har fungeret tilfredsstillende med hensyn til såvel produktions økonomiske afkast som begrænsningen af dyrkningsarealer, og den har betydet færre miljøproblemer. EØSU forstår ikke, hvorfor Kommissionen nu to år efter foreslår en helt anden ordning uden så meget som at kende resultaterne af gennemførelsen af reformen fra 2001. EØSU peger desuden på, at Kommissionen ikke har ladet forslaget ledsage af nogen konsekvensanalyser, sådan som det var tilfældet for de sektorer, der blev taget op til revision i 2003, og for tobakssektoren.

⁽¹⁾ Reform af den fælles landbrugspolitik - Formandskabets kompromis (i forståelse med Kommissionen). Dokumentnummer: 10961/03.

6. Særlige bemærkninger

6.1 Kommissionen foreslår at flytte bevillinger på 102,9 mio. EUR fra første til anden søjle. Det drejer sig i realiteten om en dobbelt belastning for bomuldsproducenterne, eftersom disse allerede bidrager til landbrugsudviklingen via den horisontale forordning og udsvingene i støtten (reduktion på 3 % i 2005, 4 % i 2006 og 5 % fra 2007 og frem, når den direkte støtte vil være på over 5 000 EUR pr. år). Kun tobak og bomuld er omfattet af en sådan bestemmelse. Efter EØSU's opfattelse er dette i modstrid med Luxembourg-kompromiset og opfordrer Kommissionen til at revurdere sin holdning.

6.2 Efter EØSU's vurdering kan medlemsstaterne ud over de horisontale bestemmelser, der forpligter til miljøbeskyttelse, også gennemføre supplerende miljøprogrammer, for at fremme såvel bestræbelserne på at kontrollere produktionen som miljøbeskyttelsen. Ved fastsættelsen af støtteberettigede arealer skal der bl.a. tages hensyn til producenteres socioøkonomiske forhold.

6.3 EØSU finder det uacceptabelt, at den særlige revisionsbestemmelse kun gælder middelhavsprodukter. Følgelig anmoder det om ophævelse af artikel 155 a, der bestemmer, at eventuelle forslag til retsakter skal fremsættes inden 31. december 2009, og foreslår i stedet at lade middelhavsprodukterne falde under bestemmelserne i artikel 64, stk. 3 (forelæggelse af en gennemførelsesrapport), i den horisontale forordning 1782/2003.

7. Konklusioner

7.1 EU-produceret bomuld kan ikke konkurrere på det internationale marked, fordi produktionsprisen er meget højere i EU end i de lande, EU konkurrerer med. EØSU peger på, at andre bomuldsproducerende industrilande som f.eks. USA giver mange gange højere støtte til deres egen bomuldsproduktion end EU, mens u-landene opnår langt lavere produktionsomkostninger gennem social dumping.

7.2 Efter EØSU's mening kan princippet om helt fri handel eller princippet om at støtten skal kobles fra produktion, ikke anvendes i denne sektor, hvor der er så stort udsving i de internationale priser og så stor forskel mellem priserne i og uden for EU.

7.3 Skulle Kommissionen på trods af EØSU's ovenfor skildrede vurdering insistere på at lade afkoblingen gælde også for bomuldssektoren, kræver EØSU Luxembourg-kompromiset af 26. juni 2003 gennemført til punkt og prikke såvel med hensyn til gennemførelsesmetode som med hensyn til gennemførelsesfrister.

7.4 EØSU mener ikke, at hændelserne under WTO-forhandlingerne om bomuld i Cancún skal have lov til at forme rammen for ministerkonferencens kommende forhandlinger om bomuld. Med 1,5 % af verdens bomuldsarealer og 2,5 % af verdensproduktionen spiller EU en meget beskedent rolle på den

internationale scene, og påvirker i hvert fald ikke de internationale priser. En sådan tilgang gavner ifølge EØSU ikke u-landene. Resultatet bliver blot, at der sås tvivl omkring den europæiske landbrugsmodel, så den undermineres. Derfor mener EØSU ikke, at bomuld skal være et selvstændigt punkt på dagsordenen for WTO-forhandlingerne. Bomuld skal behandles i forbindelse med de generelle forhandlinger om landbrug.

OLIVENOLIE

8. Indledning

8.1 Den første fælles markedsordning for olivenolie, der blev indført i 1966 med forordning 136/66/EØF, løb i 31 år og fik en meget positiv indvirkning på moderniseringen af olivendyrkningen og forarbejdnings- og markedsføringssektoren.

8.2 I 1998 blev interventionsordningen afløst af en ordning med privat oplagring, forbrugsstøtten blev afskaffet og eksportrestitutionerne blev sat til nul.

8.3 Produktionsstøtten, der gives til alle producenter på basis af den producerede mængde olivenolie og spiseolivenækvivalenten er på 1 322,5 EUR pr. ton. Dette beløb korrigeres så snart medlemsstaterne overskrider deres respektive nationale garantimængde.

8.4 Olivenoliesektoren indgik ikke i den reformpakke, Rådet vedtog i Luxembourg. Rådet opfordrede dog ved samme lejlighed Kommissionen til inden udgangen af 2003 at fremlægge et forslag til reform af den fælles markedsordning for olivenolie baseret på principperne for den nye fælles landbrugspolitik.

9. Kommissionens forslag

9.1 Kommissionen foreslår, at:

- støtten til sektoren gives uafhængigt af den mængde olivenolie og spiseoliven, der rent faktisk produceres af den enkelte olivenavl;
- tildelingen af støtte ikke forpligter til høst af spiseoliven eller produktion af olie eller spiseoliven;
- støtteudbetalingen forudsætter alene overholdelse af bestemmelserne om god landbrugspraksis.

9.2 Kommissionen er dog bange for, at en total støtteafkobling vil medføre, at produktionen i visse traditionelle olivenområder opgives, hvilket vil gå ud over jordbunden og landskabet og få negative sociale følger. Kommissionen har derfor opstillet to typer støtte:

- direkte, afkoblet støtte til avlerne svarende til 60 % af den gennemsnitlige produktionsstøtte i treårsperioden 2000-2002;

— hektarstøtte svarende til 40 % af den direkte støtte, som knyttes til pleje af olivenplantager med en anerkendt miljømæssig eller samfundsmæssig værdi og baseres på olivenplantagens areal udtrykt i antal GIS-ha oliven. Medlemsstaterne definerer de støtteberettigede kategorier (højst fem) ud fra miljø- og samfundsmæssige kriterier, hvor der tages hensyn til aspekter vedrørende landskaber og traditioner.

9.3 For at undgå, at den nye støtteordning kan ændre den nuværende situation med skrøbelig ligevægt på markedet for olivenolie, er det nødvendigt at begrænse adgangen til enkeltbetalingsordningen alene til de olivenarealer, der bestod inden den 1. maj 1998, og de nye plantninger, der er fastsat i forbindelse med de programmer, som Kommissionen har godkendt.

9.4 Med ophævelsen af forordning 136/66/EØF og efter et mellemliggende produktionsår i 2004 på otte måneder (1.11.2004- 30.6.2005) træder den nye forordning, der nu foreslås, i kraft.

9.5 De nuværende foranstaltninger for privat oplagring af olivenolie bør fastholdes, og de nuværende foranstaltninger til forbedring af kvaliteten bør styrkes.

10. Generelle bemærkninger

10.1 EØSU glæder sig meget over, at Kommissionen betegner olivenoliesektoren som et nøgleelement i EU's landbrugsmode, og at den påpeger, at EU's olivenolieeksport er fordoblet i de sidste ti år, skønt eksportrestitutionerne blev sat til nul i 1998.

10.2 Sektorens bestræbelser for at forbedre kvaliteten, organisere markedet, promovere produktet og indtage nye markeder har sammen med anerkendelsen af olivenolien sygdomsforebyggende egenskaber, især hjertekarsygdomme, bidraget betydeligt til en gradvis stigning i forbruget af olivenolie på verdensplan.

10.3 EØSU minder om, at olivenplantagers betydning for jobskabelse, bekæmpelse af afvandring og beskyttelse biodiversiteten allerede er blevet understreget i tidligere udtalelser fra EØSU, hvoraf én understreger, at »olivenlunde er de sydligste produktionsskove i EU og spiller en vigtig social og miljømæssig rolle i områder, hvor der kun vanskeligt eller slet ikke kan dyrkes andre afgrøder. Desuden sikrer de, at landbefolkningen bliver boende«^(?).

10.4 Hvad angår den nuværende reform af den fælles landbrugspolitik har EØSU både i sin initiativudtalelse om »Den fælles landbrugspolitik fremtid«^(?) og i sine udtalelser om »Midtvejsrevision af den fælles landbrugspolitik«^(*) og »Revision af den fælles landbrugspolitik 2003«^(?) gentagne gange advaret Kommissionen om, at en fuldstændig støtteafkobling for visse regioners og afgrøders vedkommende kan føre til opgivelse af produktionen og få alvorlige konsekvenser for beskæftigelsen og samfundsstrukturen i de berørte landdistrikter.

10.5 Denne store og ubestridelige risiko er ikke forenelig med hovedformålet med enhver markedsordningsreform, som må være at opretholde en produktion og den erhvervs- og samfundsstruktur, den understøtter, især når produktionen er lokaliseret i nogle af de mest ugunstigt stillede regioner i EU, og relativt set er den mest arbejdskraftafhængige afgrøde (i nogle regioner tegner den sig for 90 % af arbejdspladserne i landbruget).

10.6 EØSU noterede med tilfredshed, at Kommissionen lyttede til denne advarsel og for nogle af de sektorer, der er omfattet af det forslag, Rådet i Luxembourg vedtog, foreslog en delvis afkobling af støtten, hvor de enkelte medlemsstater kunne fastsætte, hvor stor en del af støtten der kunne være produktionsuafhængig.

10.7 EØSU er forundret over, at denne linie ikke er blevet fulgt i det foreliggende forslag til forordning.

10.8 Hvis 40 % af olivenoliestøtten ydes i form af en totalt afkoblet tillægsstøtte, vil det uvægerligt føre til direkte opgivelse af dyrkningen, især i områderne med den laveste produktivitet og/eller meget høje produktionsomkostninger.

10.9 Disse områder er faktisk underlagt en række forskellige faktorer, som fører til betydeligt højere produktionsomkostninger med risiko for, at produktionen må opgives.

10.10 Dette vil på sin side føre til lukning af de dertil knyttede forarbejdningsvirksomheder på grund af manglende råstoffer, hvorved bedrifter, som endnu er nogenlunde konkurrencedygtige, tvinges til at dreje nøglen om.

10.11 EØSU opfordrer Kommissionen til at opfylde målene med den reform af forordning 136/66, som blev gennemført med forordning 1638/98, og som indebar en overgangsordning for at give Kommissionen tid til at indhente præcise data om produktionssituationen i olivensektoren i EU og sætte den i stand til at udarbejde et nyt velfunderet system baseret på produktionssituationen i sektoren og på statistiske data fra de seneste år.

11. Særlige bemærkninger

11.1 EØSU gør opmærksom på, at Kommissionen i henhold til afsnit IV A – Finansielle overførsler - artikel 155 a, skal forelægge Rådet en rapport om gennemførelsen af denne forordning eventuelt ledsaget af forslag til retsakter inden den 31. december 2009.

11.2 EØSU finder det uacceptabelt, at der indføres en særlig bestemmelse om revision af ordningen, som alene gælder for middelhavsprodukter, og ønsker den fjernet. I stedet foreslås det at medtage denne sektor i anvendelsesområdet for artikel 64, stk. 3, i den generelle forordning (nr. 1782/2003), i henhold til hvilken der skal fremlægges en evalueringsrapport.

^(?) EFT C 221, 7.8.2001.

^(*) EFT C 125, 27.5.2002.

^(*) EUT C 85, 8.4.2003.

^(?) EUT C 208, 3.9.2003.

11.3 I en så sårbar produktionssektor, som alene har betydning for middelhavslandene og kun for dem, er det ikke til at forstå, hvorfor medlemsstaterne ikke får lov til for de 40 % af støtten, der øremærkes til miljø- og samfundsmæssig beskyttelse, at anvende en ordning svarende den, der er omhandlet i artikel 66, 67 og 68 i sektion 2, kap. V i forordning 1728 af 26.7.2003 (markafgrøder, får og geder og oksekød), hvorefter den enkelte medlemsstat selv kan vælge, hvor stor en andel den afkoblede støtte skal udgøre.

11.4 Med en fuldstændig afkobling er der især i områder med lav produktivitet en reel risiko for, at dyrkningen opgives med alvorlige konsekvenser for den lokale beskæftigelse og forarbejdningsindustrien samt for arealanvendelsen. Endvidere er det nødvendigt at anvende subsidiaritetsprincippet på tillægsstøtten, så denne støtte fordeles efter kriterier, de enkelte medlemsstater opstiller, såvel hvad angår støttens størrelse som støtteformen.

Under alle omstændigheder skal støtten sikre:

- bevarelse af olivenlundenes produktionsaktivitet og den dertil knyttede industri, herunder sikring af markedets gennemsigtighed og produktets kvalitet og sporbarhed gennem den nødvendige kontrol,
- bevarelse af olivenlunde med lavt udbytte, som spiller en vital rolle ud fra et socioøkonomisk og miljømæssigt synspunkt.

11.5 Derfor mener EØSU, at der i lighed med forordning 1728/2003 af 29. november 2003 gives medlemsstaterne mulighed for at fastsætte, hvor stor en procentdel af støtten der skal kobles til produktionen, og i hvilket produktionsår enkeltbetalingsordningen skal træde i kraft.

11.6 EØSU mener, at Rådets bestemmelser, især hvad angår støtten til arealer med ny beplantning, som Rådet gav tilladelse til i 1998, samt bevillingerne hertil bør tages op til overvejelse.

11.7 EØSU mener, at de midler, som den nuværende markedsordning afsætter til foranstaltninger, man nu vil afskaffe, såsom eksportrestitutions, støtte til anvendelse af oliven til konserver og finansiering af kontrolorganer, bør indgå i de enkelte medlemsstaters nationale rammebeløb.

TOBAK

12. Resumé af Kommissionens forslag

12.1 Forslaget til forordning lægger op til en fuldstændig støtteafkobling på linie med ordningen i Kommissionens

meddelelse fra september 2003⁽⁶⁾. Der foreslås en gradvis afkobling i tre faser for tobakssektoren.

12.2 Endvidere foreslås indførelse af et rammebeløb for omstrukturering af tobakssektoren. Dette rammebeløb vil omfatte en procentdel af den nuværende præmie, som nu skal gå til foranstaltninger til landdistriktudvikling med det primære mål at omstrukturere de tobaksproducerende regioner.

12.3 Det foreslås endvidere at den reform, der nu foreslås, revideres i 2009.

13. Indledning

13.1 EØSU påpeger:

— Tobak er en etårig afgrøde med meget store samfundsmæssige virkninger i hele Europa. Kommissionen ligger inde med undersøgelser, som anerkender den sociale og kulturelle betydning af denne afgrøde, som i produktionsområderne danner grundlag for et stort net af tjenester. I Europa er 453 887⁽⁷⁾ arbejdspladser direkte knyttet til tobaksproduktionen, og 80 % af europæisk tobak dyrkes i mål 1-regioner.

— Kommissionen⁽⁸⁾ selv anerkender arbejdskraftens betydning i tobaksdyrkningen og påpeger, at tobak er en af de mest arbejdskraftintensive afgrøder. I gennemsnit lægger en europæisk tobaksavler 2 200 arbejdstimer om året for at dyrke én hektar, mens almindelige afgrøder kun kræver 147 arbejdstimer pr. hektar. For de fleste sorters vedkommende tegner arbejdskraften sig for mellem 50 % og 70 % af produktionsomkostningerne.

13.2 EØSU ønsker at understrege denne sektors kapacitet til at skabe jobs for kvinder i den primære forarbejdningsindustri. Eftersom 80 % af tobaksproduktionen foregår i ugunstigt stillede områder sikrer opretholdelsen af disse arbejdspladser, at områder med tobak er mere dynamiske end områder med andre afgrøder.

14. Bemærkninger

14.1 EØSU har i de seneste år flere gange udtalt sig om dette spørgsmål. Det har i sin seneste udtalelse (CES 190/2002)⁽⁹⁾ påpeget behovet for en undersøgelse af sektoren, hvor Kommissionen vurderer sine tiltag, da denne afgrøde har stor betydning for nogle ugunstigt stillede områder og skaber beskæftigelse. Med den nuværende reform af den fælles markedsordning har man afkoblet støtten fra produktionen, og der foreligger undersøgelser, som viser, at der overhovedet ikke er nogen sammenhæng mellem tobaksdyrkning og rygevaner.

⁽⁶⁾ KOM(2003) 554 endelig.

⁽⁷⁾ Hvidbog om tobak, UNITAB.

⁽⁸⁾ KOM(1996) 554. Kommissionens beretning til Rådet om den fælles markedsordning for råttobak.

⁽⁹⁾ EFT C 94 af 18.4.2002, s. 14-17.

14.2 Kommissionens forslag om tobak er baseret på den meddelelse om bæredygtig udvikling, der blev fremlagt på Det Europæiske Råd i Göteborg i juni 2001⁽¹⁰⁾. EØSU påpeger, at der efter juridisk konsultation på foranledning af en af medlemsstaterne ikke blev truffet nogen afgørelse for tobakssektorens fremtid på dette topmøde. I rapporten fra Rådets juridiske tjeneste anføres det klart, at Kommissionen gerne vil have Rådet til via betragtning 5 (afskaffelse af tobaksstøtte) at acceptere en foranstaltning, som – om end foreslået i meddelelsen til Rådet - ikke blot ikke blev vedtaget, men udtrykkeligt afvist⁽¹¹⁾.

14.3 For EØSU at se er det reformen af den fælles landbrugspolitik, der blev vedtaget den 26. juni 2003 i Luxembourg, som har fået Kommissionen til at foreslå reformen af den nuværende fælles markedsordning for tobak. Hovedmålene med denne reform, som er opstillet i begrundelsen for meddelelsen fra september 2003, opfyldes kun delvis.

14.4 Ligeledes hvad angår tobak og sundhed anerkender evaluerings- og konsekvensrapporten, at den fælles markedsordning ikke har nogen som helst indflydelse på tallene for tobaksmisbrug. Der er i dag ingen sammenhæng mellem produktion og forbrug, idet forbruget mere er et modefænomen end påvirkeligt af produktionen. Man må huske på, at kun 20 % af den tobak, der forbruges i Europa, rent faktisk produceres i Europa, og dette hænger sammen med, at der er en støtteordning for produktion af råtabak.

14.5 Rammekonventionen om bekæmpelse af tobaksmisbrug, som WHO's 192 medlemmer vedtog enstemmigt den 21. maj 2003, nævner overhovedet ikke tobaksstøtte, ej heller i den endelige formulering af artikel 17.

14.6 EØSU er imidlertid klar over, at den offentlige opinion kæder produktion og forbrug sammen; det vil derfor ikke undlade at påpege, at der er et uopsætteligt behov for at udbygge og styrke kampagnerne mod tobaksmisbrug, især dem, der er rettet mod unge og grupper med en større risiko for at blive afhængig.

14.7 EØSU har påvist, at de midler, der stilles til rådighed for Fællesskabsfonden for tobak ikke er blevet ordentligt udnyttet. Derfor opfordrer EØSU til, at det store provenu, der kommer fra tobaksafgifter, anvendes til at finansiere mere ambitiøse programmer for bekæmpelse af tobaksmisbrug.

14.8 EØSU erkender, at hvis EU's tobaksproduktion skulle forsvinde, ville den tobak, som har det laveste indhold af planbeskyttelsesmidler og dermed den (miljømæssigt set) mest bæredygtigt producerede, også forsvinde.

14.9 Uden en passende beskyttelse udadtil eller en særlig produktionskvalitet vil det blive svært at konkurrere med

tredjelandsproducenter, som for størstedelens vedkommende praktiserer social dumping gennem udnyttelse af kvinders og børns arbejdskraft. En WHO-undersøgelse⁽¹²⁾ viser, at der i Indien i dag er 325.000, hvoraf halvdelen er under 7 år, der arbejder i sektoren. I Brasilien er antallet af børnearbejdere i sektoren steget til 520.000, hvoraf 32 % er under 14 år. Det er også påvist, at situationen er den samme i andre lande, bl.a. Kina, Indonesien, Zimbabwe og Argentina, der er vigtige tobaksproducerende lande.

14.10 Efter EØSU's mening er opretholdelsen af EU's tobaksdyrkning helt afgørende for, om Europas primære forarbejdningsindustri kan overleve. Da omkostningerne ved transport af råtabak er ekstremt høje, er forarbejdning af importeret tobak ikke rentabel. Hvis tobaksdyrkingen ophører, vil man begynde at importere forarbejdet tobak, hvilket naturligvis vil få følger for denne industrisektor og den dertil knyttede beskæftigelse.

14.11 Endvidere er der i dag ikke noget økonomisk levedygtigt alternativ i landbruget til denne afgrøde, som i sig selv ville kunne skabe lige så mange arbejdspladser og dermed fastholde befolkningstallet på landet, således som tobak gør i dag. Det er for øjeblikket ikke muligt at finde nogen alternativer til tobaksdyrkning, eftersom andre afgrøder er omfattet af produktionskvoter (med straffeforanstaltninger, hvis de overskrides). Desuden foreslås nu en reform, uden at der er foretaget en dybtgående undersøgelse af sektoren. Dette viser klart, at EU er ivrig efter at beskære landbrugsbudgettet, mens medlemsstaterne fortsat vil afgiftsbelægge tobak, også selvom den importeres fra tredjelande.

14.12 Dette forslag skal ses som et led i politikken for bæredygtig udvikling og sundhed, men det dækker over en god portion inkonsekvens, for tobaksforbruget (som i øvrigt skaber et stort afgiftsprovenu for medlemsstaterne på 63 mia. EUR) kan ikke og bør ikke bekæmpes på en kortsigtet måde, som bringer de europæiske producenter ud i en krise, da de for hovedpartens vedkommende lever i meget ugunstigt stillede landdistrikter, som kun modtager 955 mio. EUR fra EU's budget.

14.13 Hvis total afkobling bliver vedtaget, bør Kommissionen først finde en løsning på de problemer, dette vil skabe for sektoren. EØSU beklager, at der i dag ikke findes nogen løsning på de problemer, der er forbundet med produktionsomstilling.

14.14 I denne forbindelse påpeger EØSU miljøfordelene ved dyrkningsmetoderne i EU. Selv Kommissionen erkender risikoen ved opgivelse af dyrkningen i bjergområder, som tegner sig for 30 % af tobaksområderne. Ligeledes er forureningen fra europæiske tobaksmarker fire gange mindre end fra andre afgrøder ifølge eksperter i sektoren⁽¹³⁾.

⁽¹⁰⁾ KOM(2001) 264 endelig.

⁽¹¹⁾ Rapport fra Rådets juridiske tjenestegrene (2002): Meddelelse fra Kommissionen om bæredygtig udvikling og Konklusionerne fra Det Europæiske Råd i Göteborg vedrørende femte og sjette betragtning i forslaget til forordning for tobakssektoren.

⁽¹²⁾ WHO-ILO.

⁽¹³⁾ Ordning for tobakssektoren. Udvidet konsekvensanalyse SEK(2003) 1023.

14.15 Ifølge konsekvensanalysen ⁽¹⁴⁾ ligger 81 % af verdens tobaksproduktionen i udviklingslandene, som forbruger 71 % af cigaretterne. Den peger også på, at den fælles markedsordning for tobak ikke influerer på verdensmarkedspriserne, at interventionsmekanismerne og eksportrestitutionerne forsvandt for ti år siden, og at grænsebeskyttelsen er meget lav.

14.16 EØSU mener, at den fælles markedsordning for tobak yder et meget vigtigt bidrag til bæredygtig udvikling i tobaksområderne, idet den forener økonomisk udvikling med respekt for miljøet og anstændige arbejdsvilkår. Hovedparten af disse områder er ugunstigt stillede og henhører under mål 1.

14.17 Endvidere peger EØSU på de europæiske borgere i stigende grad efterspørger kvalitetsprodukter, hvor også produktionsmetoder og arbejdsvilkår spiller en rolle.

15. Konklusioner

15.1 EØSU mener, at Kommissionens forslag er inkonsekvent og vil få alvorlige følger for produktionsområderne og tobaksavlernes indkomster.

15.2 EØSU mener på baggrund af de undersøgelser, der er foretaget af tobakssektoren, at Kommissionens forslag ikke indeholder løsninger på de følger, som total produktionsafkobling vil få for sektoren. Derfor bør Kommissionen fremlægge alle gennemførlige alternativer for at sikre landmændenes og de berørte regioners fremtid.

15.3 Der foreligger stadig flere beviser for, at der ikke er nogen sammenhæng mellem tobaksdyrkning i Europa og rygevaner. EØSU erkender dog, at offentligheden stadig kæder de to ting sammen.

15.4 EØSU anmoder Kommissionen om, at det i den fælles markedsordning for tobak overvejes at indføre et system med afkobling, som tager hensyn til afgrødens sociale betydning og giver medlemsstaterne mulighed for i stort omfang at tage højde for de forskellige produktionsforhold.

15.5 Efter EØSU's mening vil det være positivt for reformen af den fælles markedsordning for tobak, at sektorens struktur – som det er tilfældet i dag – også fremover forvaltes af producentorganisationer, som har skabt en velfungerende sektor.

15.6 EØSU mener, at det vil være en god ide at fremme overførsler mellem bedrifter for at gøre bedrifterne mere rentable og konkurrencedygtige og at bekræfte muligheden for kvoteopkøb.

15.7 EØSU kræver ligeledes, at den samlede bevilling til underudgiftsområde 1a) opretholdes, og at medlemsstaterne frit kan vælge at anvende en procentdel til landdistriktudvikling.

15.8 På grund af tobaksavlens særlige miljømæssige og sociale betydning i regionerne må der defineres passende krav

til bevarelse af jorden i god jordbrugsmæssig og økologisk stand. Der må også indføres mindstekrav for at sikre beskæftigelsen og bane vejen for denne støtte.

HUMLE

16. Indledning

16.1 Humle er et uundværligt råstof til ølfremstilling. Humleplanten (*humulus lupulus*) er en flerårig klatreplante, som dyrkes på dyre tremmeværker. Humle giver øllet dets aroma, bitre smag og holdbarhed.

16.2 Den 30. september 2003 fremlagde Kommissionen en rapport om udviklingen i humlesektoren (KOM(2003) 571 endelig).

16.2.1 Denne omfattende rapport giver et godt overblik over hele humlesektoren og den gældende markedsordnings bestemmelser.

16.3 Kommissionen anfører i rapporten, at den fælles markedsordning for humle fungerer godt.

16.3.1 Den fælles markedsordning for humle har med held tacklet de seneste års omfattende markedsjusteringer. EU's humleproducenter har været i stand til at konsolidere deres førende position på verdensmarkedet. Særlige foranstaltninger har gjort det muligt at afstemme udbud og efterspørgsel mere effektivt med hinanden. I de otte medlemsstater, der producerer humle, er markedet struktureret omkring små specialiserede familiebrug med et gennemsnitligt areal på gennemsnitligt 7,8 ha og på efterspørgselssiden en kraftig koncentration af bryggerier.

16.3.2 Den nuværende markedsordning for humle er ligeledes grundlaget for den systematiske certificering af humle, herunder et komplet oprindelsescertifikat for hvert parti og et generelt system for kvalitetssikring og kontrakter.

16.4 Gennemførelsen af dette system varetages af producentssammenslutningerne, som Kommissionen selv betegner som »sjælen« i den fælles markedsordning for humle. Producentssammenslutningerne spiller virkelig en vigtig rolle i det generelle system for kvalitetssikring og kontrakter, som omfatter obligatorisk certificering af humle og et komplet oprindelsescertifikat af hvert parti. Det samme gælder igangsættelse og gennemførelse af projekter inden for kvalitet, dyrkning, forskning, plantebeskyttelse, markedsføring og produktions teknologi.

16.5 Udgifterne til humlesektoren har i årevis ligget på omkring 13 mio. euro.

⁽¹⁴⁾ Se fodnote 9.

17. Resumé af Kommissionens forslag

17.1 Hidtil har flerårige afgrøder som humle og oliven ikke været omfattet af forordning 1782/2003. Med den foreslåede ændring af forordning 1782/2003 af 20. juli 1998 vil de direkte betalinger til humle under forordning (EF) 1696/71/EØF om oprettelse af en fælles markedsordning for humle blive integreret i den generelle forordning om direkte betalinger.

17.2 Kommissionen foreslår, at humlepræmien integreres fuldt ud i enkeltbetalingsordningen. Præmien vil fortsat være på 480 EUR pr. ha uden ændringer.

17.3 Kommissionen foreslår dog, at medlemsstaterne får mulighed for at koble op til 25 % af de nationale lofter til humleproduktion.

18. Bemærkninger

18.1 EØSU finder, at det er konsekvent og fornuftigt, at Kommissionen i kølvandet på Luxembourg-afgørelserne om reformen af den fælles landbrugspolitik af 25. november 2003, ønsker at integrere de direkte betalinger til humle i den generelle forordning om direkte betalinger og fastholde det nuværende støtteniveau. Under alle omstændigheder bør det sikres,

at humleproduktionen i EU, inkl. de nye medlemsstater, kan opretholde sin førende position på verdensmarkedet.

18.2 EØSU accepterer konklusionerne fra Rådet i Luxembourg og Kommissionens argumenter for at fremme en delvis afkobling af støtten i de sektorer, hvor der er en særlig fare for produktionsopgivelse eller ubalance. EØSU går derfor ind for, at en bestemt del af de direkte betalinger fortsat kobles til humleproduktionen i alle humleproducerende medlemsstater.

18.2.1 Efter EØSU's mening bør koblet støtte til humle hæves fra de 25 %, som Kommissionen oprindeligt foreslog, til 40 % for at give producentsammenslutningerne passende vilkår i udførelsen af deres opgaver. Ligeledes bør humlearealer, der er ryddet som led i særprogrammer, medtages i beregningen af referencebeløbene.

18.2.2 Ligeledes hvad angår medlemsstaternes mulighed for at vælge mellem bedriftsstøttemodellen (artikel 51-57) eller den regionale model (artikel 58 ff.) påpeger EØSU, at hvis en medlemsstat beslutter sig for at anvende den regionale model, vil den nuværende støtte til humle blive betydeligt beskåret og overført til andre landbrugsaktiviteter.

Bruxelles, den 26. februar 2004

Roger BRIESCH

Formand for

Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg

Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om »Meddelelse fra Kommissionen til Rådet, Europa-Parlamentet, Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg og Regionsudvalget om overgangen fra analog til digital radio-/tv-spredning (fra digital »overgang« til analog »afvikling«).

KOM(2003) 541 endelig.

(2004/C 110/21)

Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber besluttede den 17. september 2003 under henvisning til EF-traktatens artikel 262 at anmode om Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om ovennævnte emne.

Det forberedende arbejde henvistes til Den Faglige Sektion for Transport, Energi, Infrastruktur og Informationsamfundet, som udpegede Bo Green til ordfører. Sektionen vedtog sin udtalelse den 3. februar 2004.

Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg vedtog på sin 406. plenarforsamling den 25.-26. februar 2004, mødet den 26. februar, enstemmigt følgende udtalelse:

1. Baggrund

1.1 Overgangen fra analog til digital radio-/tv-spredning er en kompleks proces med sociale og økonomiske konsekvenser, der rækker langt ud over den rent tekniske overgang. At udskifte den analoge radio-/tv-spredning med et digitalt system giver store fordele i form af en mere effektiv frekvensanvendelse og øgede transmissionsmuligheder, som vil føre frem til nye tjenester, større udvalg til forbrugerne og øget konkurrence. Disse fordele fremhæves i handlingsplanen eEurope 2005⁽¹⁾.

1.2 Målet for handlingsplanen eEurope 2005 er at give alle mulighed for at tage del i det globale informationssamfund ved at skabe gunstige vilkår for privat investering og jobskabelse, øge produktiviteten og modernisere den offentlige sektor. Derfor søger EU-Kommissionen at fremme udviklingen af sikre tjenester og applikationer og sikkert indhold på grundlag af en alment tilgængelig infrastruktur.

1.3 Kommissionen tager dog ikke stilling til tidspunktet for en afvikling af analoge systemer; det er noget, som beslutes på medlemsstatsligt eller regionalt niveau. Problemstillingen vedrører navnlig jordbaseret spredning.

1.4 Det fremhæves i meddelelsen, at der er mange fordele forbundet med en overgang til digital radio-/tv-spredning i EU, men disse modsvares af betydelige problemer ved overgangen. Der er således forhold, som eventuelt begrunder en politisk intervention for at løse disse problemer, og en række generelle krav, som sådanne interventioner skal opfylde.

2. Generelle bemærkninger

2.1 EØSU tilslutter sig Kommissionens overordnede konstatering af, at overgangen indebærer langt mere end et teknologiskift. Fjernsynets og radioens rolle i det moderne samfund betyder, at konsekvenserne ikke alene er af økonomisk, men også af social og politisk art. Overgangen påvirker alle

segmenter i radio-/tv-spredningens værdikæde^{Å*} nemlig: indholdsproduktion, -transmission og -modtagelse.

2.2 Derfor er overgangen en kompleks og langvarig proces, der involverer mange variable og påvirker alle grupper i samfundet: forbrugere, erhvervsliv og offentlige myndigheder.

2.3 I en situation, hvor produktions- og forbrugsteknologier i øvrigt i stigende grad bliver digitale, er det en realistisk arbejdshypotese, at analog spredning på længere sigt afløses af digital spredning.

2.4 Principielt bør overgangsprocessen drives af markedskræfterne og fokusere på brugerne. Det indebærer bl.a. at public service aktiviteternes rolle og funktion bør diskuteres og tilpasses en situation, hvor teknologisk udvikling skaber ændrede markedsforhold og nye tjenester. De offentlige myndigheder skal imidlertid skabe de vilkår, der er nødvendige for – når markederne er tilstrækkeligt modne til at påtage sig risiciene ved overgangen – at der kan sikres fuld gennemsigthed i overgangsprocessen, så det garanteres, at der ikke opstår social udstødelse, at alle befolkningslag får gavn af de potentielle fordele, at høje kvalitetsnormer overholdes, og at reglerne for radio-/tv-tjenesternes public service-funktion bliver anvendt.

2.5 EØSU tilslutter sig imidlertid Kommissionens konstatering af, at der navnlig på tv-området er en række særlige forhold. Dels specifikt knyttet til udviklingen af digitalt tv og dels generelt til tv-området.

2.6 Traditionelt har der været tre distributionsteknikker: Jordbaseret, kabel – og satellittransmission. De har fundet hver deres udbredelse, betinget af samfundsmæssige og geografiske forhold. Indtil nu har digitalt tv primært udviklet sig som satellitbaseret betalings-tv. Denne udvikling er imidlertid stagneret, og meget tyder derfor på, at digital-tv har brug for nye drivkræfter ud over det traditionelle betalings-tv.

⁽¹⁾ KOM(2002) 263 endelig, eEurope 2005: Et informationssamfund for alle.
http://europa.eu.int/information_society/europe/2002/news_library/documents/europe2005/europe2005_en.pdf

2.7 Tv-området har en særlig politisk og social relevans, der bl.a. generelt har begrundet krav om håndhævelse af minimumskrav om kvalitet og pluralisme, hvad der igen har ført til, at betragtninger om markedssvigt har været relevante.

2.8 Der har derfor været en stærkere tradition for politisk intervention inden for radio-/tv-spredning end inden for andre informations- og kommunikationssektorer som f.eks. telekommunikation. Der er meget, der taler for, at en eventuel politisk intervention fremover koordineres på EU-plan, men samtidig er det vigtigt, at hvert land følger sin egen overgangsplan ud fra nationale traditioner og den nationale situation på området, herunder udviklingen af de forskellige net (satellit og kabel).

2.9 Det er derfor relevant at gentage de styrende principper i Kommissionens politik på det audiovisuelle område, som de udstikkes i Kommissionens meddelelse af 14. december 1999 (KOM(1999) 657 endelig), nemlig proportionalitet, subsidiaritet, adskillelse af infrastruktur- og indholdsregulering, anerkendelse af public service-tv's rolle og behovet for gennemsigtighed i finansieringen heraf samt de styrende organers uafhængighed i forhold til politiske og økonomiske myndigheder.

3. Særlige bemærkninger

3.1 I en markedsorienteret, efterspørgselsdrevet overgangsmodel er det afgørende, at der både på brugersiden og forsyningsiden er en motivation/tilskyndelse til overgangen.

3.2 For både brugere og udbydere er transparens i betingelserne afgørende, og for begge parter er dette knyttet både til eksisterende og nye tjenester.

3.3 Med hensyn til eksisterende tjenester drejer det sig navnlig om »must carry«-forpligtelserne, der i dag typisk giver alle adgang til de nationale public service kanaler. Ikke desto mindre vil det altid være afgørende vigtigt at garantere, at overgangen finder sted gradvis og uden afbrydelser, og at det ikke fører til mere udbredt social og kulturel udstødelse.

3.4 For brugerne er det formodentlig yderligere afgørende, at ophavsretsproblemerne i tilknytning til mulighederne for fri adgang til nabolandes »free to air«/ public service kanaler afklares, således at de ikke på dette område stilles ringere med den digitale teknik. Problemstillingen, der især knytter sig til copyright, behandles separat i en anden studiegruppe.

3.5 Med hensyn til nye tjenester tilslutter EØSU sig, at det er vigtigt, at offentlige myndigheder tilskynder til udbud af værdiforøgende indhold på tv-nettene bl.a. ved at sikre, at statslig information i stigende grad stilles til rådighed. Det er dog desuden vigtigt, at der her lægges vægt på teknologineutralitet – f.eks. i relation til forholdet mellem traditionel massekommunikation og nye mobiltjenester.

3.6 Dette har også afgørende betydning for fremtidig frekvensallokering/ -tildeling.

3.7 Det ses som vigtigt, at der etableres nye forretningsmodeller, der bl.a. sikrer balancen mellem »free to air« og betalings-tjenester i den kommende digitale tv-spredning. Det indebærer også, at public service gives en relevant rolle tilpasset de ændrede markedsvilkår og samfundsfold, der følger af teknologivækst inden for det område, hvor samarbejde på EU-plan er særlig nødvendigt, navnlig med hensyn til koordinering af frekvenser og informationsudveksling, hvilket Rådet allerede har gjort Kommissionen opmærksom på (²).

4. Konklusioner

4.1 Overgangsprocessen fra analog til digital radio-/tv-spredning har både afgørende sociale/politiske og industriudviklingsimplikationer.

4.2 Offentlige indgreb kan fremme overgangsprocessen, og skal garantere fairness og transparens, således at offentlighed og brugere sikres indsigt. Her spiller de nationale myndigheder en væsentlig rolle samtidig med, at EU-koordinering er vigtig.

4.3 Der bør sikres bæredygtige forretningsmodeller for balancen free to air/betalings-tjenester i den kommende digitale tv-spredning I denne forbindelse er det vigtigt at erindre, at »den europæiske model« med en blanding af »free to air« public service udbud og betalingstjenester hidtil har bevist sin levedygtighed, men udfordres af nye markeds- og teknikforhold.

4.4 Det er derfor helt nødvendigt med en koordinering mellem de offentlige myndigheder på EU-plan, hvis man skal sikre proportionaliteten i offentlige indgreb, som skal begrænses til det strengt nødvendige for at nå disse mål af social karakter, sikre overkommelige priser og at garantere en universel, kontinuerlig levering af public-service-ydelser på det audiovisuelle område.

Bruxelles, den 26. februar 2004

Roger BRIESCH

Formand for

Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg

(²) Konklusioner vedtaget af Rådet og repræsentanterne for medlemsstaternes regeringer, forsamlet i Rådet den 26. juni 2000 om Kommissionens meddelelse om principper og retningslinjer for Fællesskabets audiovisuelle politik i den digitale tidsalder (EF-Tidende nr. C 196 af 12/07/2000, s. 1, 13. betragtning).

Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om »Foranstaltninger til støtte for beskæftigelsen«

(2004/C 110/22)

Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg besluttede den 17. juli 2003 under henvisning til forretningsordenens artikel 29, stk. 2, at afgive udtalelse om det ovennævnte emne.

Det forberedende arbejde henvistes til Den Faglige Sektion for Beskæftigelse, Sociale og Arbejdsmarkedsmæssige Spørgsmål og Borgerrettigheder, som udpegede Renate Hornung-Draus til ordfører og Wolfgang Greif til medordfører. Sektionen vedtog sin udtalelse den 4. februar 2004.

Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg vedtog på sin 406. plenarforsamling den 25.-26. februar 2004, mødet den 26. februar 2004, følgende udtalelse med 102 stemmer for, 10 imod og 11 hverken for eller imod:

1. Sammenfatning og samlet vurdering

EØSU bifalder rapporten fra den europæiske beskæftigelsestaskforce under ledelse af Wim Kok, som rummer en i vidt omfang afbalanceret analyse af de aktuelle beskæftigelsespolitiske udfordringer. Det bliver gjort helt klart for medlemsstaterne, at det haster med reformer.

1.1 Taskforcens metode, som går ud på via benchmarking og påvisning af »god praksis« at give anskuelige ideer til forbedring af de beskæftigelsespolitiske foranstaltninger, hilses velkommen. Med henblik på at styrke Europas internationale konkurrenceevne på en måde, som sikrer stabiliteten i samfundet, og skabe mere beskæftigelse finder EØSU følgende af de foranstaltninger, som taskorcen nævner, særlig vigtige:

— Fremme af iværksætterkultur og reduktion af de for store administrative og lovgivningsmæssige hindringer for oprettelse og drift af virksomheder;

— Styrkelse af innovation og forskning ved at øge investeringerne på dette område og samtidig fremme et klima, der begunstiger innovation;

— Skabelse af mere fleksibilitet for såvel arbejdstagere som arbejdsgivere uden at tabe den nødvendige balance mellem fleksibilitet og sikkerhed på arbejdsmarkedet af syne, hvortil det bl.a. også hører at forbinde nye former for fleksibilitet på arbejdsmarkedet med nye former for sikkerhed;

— Udformning af skatter og sociale bidrag på en sådan måde, at de ikke hindrer nyansættelser, forudsat dette ikke bringer de sociale sikringssystemers finansielle grundlag og sociale funktion i fare;

— Forøgelse af kvindernes erhvervsfrekvens ved at skabe betingelser, der gør det lettere at forene job og familieliv, navnlig på børnepasningsområdet;

— Skabelse af incitamenter for arbejdstagerne til at gå senere på pension og for arbejdsgiverne til at ansætte og beholde ældre arbejdstagere, i form af egnede personale- og arbejdsmarkedspolitiske rammebetingelser;

— Hævelse af grunduddannelsens niveau, bestræbelser inden for skoleuddannelsen og den erhvervmæssige grunduddannelse samt anstrengelser for at tilpasse universitetsuddannelserne bedre til arbejdsmarkedets krav;

— Fremme af livslang uddannelse under inddragelse af alle relevante aktører, både staten, borgerne og erhvervslivet;

— Helt nødvendig styrkelse af bekæmpelsen af arbejdsløsheden på alle niveauer: inden for EU, på nationalt plan i medlemsstaterne og på lokalt plan;

— Styrkelse af de nationale parlamenters og arbejdsmarkedspartneres rolle i forbindelse med opstillingen af nationale handlingsplaner.

1.2 EØSU bifalder, at taskorcen også kommer ind på gennemførelsen af de foreslåede reformer. I mange tilfælde bør der netop på det punkt udfoldes større anstrengelser. Offentligheden må i højere grad end hidtil overbevises om, at Europa styrkes og arbejdsmarkedssituationen forbedres takket være økonomisk og socialt afbalancerede reformer.

Dog er der også aspekter i taskorcens rapport, som EØSU stiller sig kritisk til:

— Det havde været ønskeligt, om taskorcen på nogle punkter havde kastet et endnu mere omfattende blik på de beskæftigelsespolitiske udfordringer, f.eks. ved at fokusere stærkere på formidling af naturvidenskabelige færdigheder og sociale nøglekompetencer eller på reduktion af hindringerne for succesrig virksomhedsdrift;

- Det fremhæves ikke tilstrækkeligt, at en succesrig beskæftigelsespolitik ud over strukturelle foranstaltninger på arbejdsmarkedet forudsætter en vækst- og beskæftigelsesorienteret makroøkonomisk politik;
- Fremme af varig integration af unge mennesker på arbejdsmarkedet er et vigtigt punkt, der ikke er behandlet tilstrækkelig udførligt. Desuden kommer rapporten hverken ind på arbejdsmarkedsparternes ubestridte rolle på dette område eller på den betydning, der må tillægges sociale organisationer som ngo'er, velfærdsorganisationer og kooperativer, der gør en indsats for arbejdsløse og socialt udstødt;
- I forbindelse med investeringerne i humankapital nævnes lovfæstede, tvungne bidrag fra alle virksomheder som en af de mulige løsninger til at fordele omkostningerne mellem arbejdsgiverne. Men på grund af de særlige forhold i de forskellige medlemsstater er det dog tvivlsomt, om en sådan indgangsvinkel i alle medlemsstater er den rigtige til at fremme investeringer i humankapital. Derimod forekommer det i mange tilfælde hensigtsmæssigt at fremme udbredelse af frivillige pulje- og fondsløsninger, herunder af arbejdsmarkedsaftaler, f.eks. på lokalt, regionalt, sektorielt og nationalt plan, for navnlig at sætte de små og mellemstore virksomheder i stand til at styrke deres investeringer i humankapital;
- Mens der i de tematiske kapitler er balance mellem fremme af fleksibilitet og sikkerhed på arbejdspladsen, lader det afsluttende kapitel 5 om »Governance« meget tilbage at ønske på dette punkt, idet der her savnes hensyntagen til den nødvendige sikkerhed, som et fleksibelt arbejdsmarked stiller krav om;
- Man kommer ikke ind på spørgsmålet om, hvilken indflydelse lovgivningen på EU-plan har på den aktuelle beskæftigelsespolitiske situation;
- Forholdet mellem de i rapporten efterlyste aktive foranstaltninger til fremme af beskæftigelsens udvikling, som nødvendigvis vil resultere i ekstra udgifter for det offentlige, og på den anden side kravet om, at disse reformer skal gennemføres inden for de budgetmæssige rammer, som vækst- og stabilitetspagten fastlægger, behandles ikke tilfredsstillende.

1.3 Beskæftigelsens udvikling er for EØSU et centralt tema, hvis videre forløb det vil følge opmærksomt og aktivt. EØSU håber, at der tages hensyn til ovenstående bemærkninger under de videre drøftelser af dette emne.

1.4 Som tidligere fremført flere gange er EØSU overbevist om, at dette kan realiseres ved at inddrage de autonome arbejdsmarkedsparter kraftigt på alle niveauer og i alle den europæiske beskæftigelsesstrategis faser, lige fra udarbejdelsen over gennemførelsen til evalueringen, og ved at inddrage de nationale parlamenter i de nationale procedurer. Skal det kunne lade sig gøre, må der ske en tilpasning af den tidsmæssige afvikling.

2. Indledning

2.1 Høj beskæftigelse er et væsentligt element i bæredygtig udvikling i ethvert samfund. Beskæftigelse er en væsentlig forudsætning for at kunne integrere mange forskellige samfundsgrupper i et velfungerende samfundssystem og et væsentligt bidrag til social integration. Den slår bro mellem unge og ældre og mellem mennesker fra forskellige regioner og forskellige samfundslag. I betragtning af den høje arbejdsløshed overalt i Europa er sikring og — kvalitativ som kvantitativ — udbygning af beskæftigelsen en påtrængende opgave.

2.2 Vedvarende høje og nu igen stigende arbejdsløshedstal i mange af EU's medlemsstater fører til presserende økonomiske, samfundsmæssige og sociale problemer. Alle medlemsstaterne opfordres til at lægge den allerstørste vægt på at forbedre situationen på arbejdsmarkedet ved at fremme økonomisk og beskæftigelsesmæssig vækst og afvikle den høje arbejdsløshed. Målet er at realisere de mål for Den Europæiske Union, der blev fastlagt i Lissabon i 2000. De går ud på inden 2010 at gøre Europa til den mest konkurrencedygtige og dynamiske videnbaserede økonomi i verden, en økonomi, der kan skabe holdbar økonomisk vækst med flere og bedre job og større social samhørighed. Målsætningen dækker områderne økonomisk vækst (3 % pr. år), arbejdspladser (specielt en beskæftigelsesrate på 70 %) og social samhørighed.

2.2.1 EØSU fastholder sit udsagn om, at der i mange medlemsstater, set i forhold til Lissabon-målene – som det støtter –, fortsat findes betragtelige svage punkter og mangler, navnlig hvad angår beskæftigelsesgraden, bekæmpelsen af arbejdsløsheden og produktiviteten⁽¹⁾. For at kunne afhjælpe dem er det nødvendigt først at gøre sig årsagerne til den nuværende situation klart. Hertil hører faktorer som de teknologiske forandrings tiltagende tempo, der stiller krav om stadig tilpasning af vor viden til nye forudsætninger. En anden faktor er medlemsstaternes utilstrækkelige reaktion på den fremadskridende globalisering, der også tvinger virksomhederne til stadig tiere og stadig hurtigere at tilpasse deres struktur for at kunne bevare konkurrenceevnen. Som et yderligere eksempel kan nævnes de ikke altid dækkende forudsigelser om de fremtidige uddannelseskra v og menneskenes indretten sig efter dem.

⁽¹⁾ EØSU's udtalelse om »Den fremtidige europæiske beskæftigelsesstrategi« (EUT C 133 af 6.6.2003).

2.2.2 For at kunne reagere adækvat på de eksisterende problemer er det nødvendigt navnlig at beskæftige sig med følgende problemkomplekser:

- Foranstaltninger til fremme af økonomisk vækst: den tidsmæssige sammenknytning af retningslinjerne for beskæftigelsespolitikken og de overordnede retningslinjer for de økonomiske politikker støtter Lissabon-målsætningen. Skal den yderligere fremhjælpes, må der tilstræbes øget indholdsmæssig sammenknytning af processerne. EØSU er af den opfattelse, at det »... uden en kraftig og bæredygtig økonomisk vækst vil blive svært at indfri de målsætninger, som blev fastlagt i Lissabon«^(?). Lissabon-målene forudsætter, at den europæiske økonomiske politik i højere grad indrettes på at sikre højere beskæftigelse. Ud over beskæftigelses- og arbejdsmarkedspolitiske foranstaltninger må man også være opmærksom på den generelle økonomiske politik »for at sætte nyt skub i væksten i Europa — hvilket er en forudsætning for et genopsving i beskæftigelsen — gennem en mere præcis målretning og en mere effektiv gennemførelse af samt en bedre integration af de overordnede retningslinjer for økonomiske politikker«^(?).
- International handel, frihandelssystemer, globalisering: der åbnes nye muligheder for økonomisk vækst og beskæftigelse, men der opstår også nye udfordringer. En af konsekvenserne er, at virksomhederne stadig oftere og stadig hurtigere må tilpasse deres struktur for at bevare konkurrenceevnen. Denne nødvendighed har signifikante konsekvenser for den økonomiske og sociale udvikling i Europa. Den berører ikke bare store, men i høj grad også små virksomheder. Også dette problemkompleks har EØSU beskæftiget sig med i en række udtalelser⁽⁴⁾.
- Beskæftigelsesrelevante strukturer i EU's medlemsstater: beskæftigelsestaskforcen har i sin rapport fra november 2003 påpeget praktiske reformforanstaltninger, som medlemsstaterne nu skal drøfte. Dette emnekompleks beskæftiger EØSU sig med i nærværende initiativudtalelse.

2.3 EØSU bifalder nedsættelsen af den europæiske beskæftigelsestaskforce under ledelse af Wim Kok. Den blev nedsat på Det Europæiske Råds seneste forårstopmøde med det formål at identificere beskæftigelsespolitiske udfordringer og forelægge praktiske reformforslag til brug såvel for EU som medlemsstaterne og dermed også at levere nyt materiale til den europæiske beskæftigelsesstrategi. Den påviser over for regeringerne, at gennemgribende reformer er nødvendige, og opfordrer såvel de nuværende som de kommende medlemsstater til også faktisk at gennemføre disse reformer.

2.3.1 I november 2003 forelagde taskforcen sin rapport, der kommer ind på følgende emner:

- »Tilpasningsevne« (Fremme af virksomhedsetablering og maksimering af skabelsen af arbejdspladser, udvikling af

^(?) EØSU's udtalelse om »Kommissionens forslag til Rådets beslutning om retningslinjer for medlemsstaternes beskæftigelsespolitik« (EUT C 208 af 3.9.2003).

^(?) EØSU's udtalelse om »Overordnede retningslinjer for de økonomiske politikker 2003« (EUT C 133 af 6.6.2003). Jf. desuden EØSU's udtalelse om »Økonomisk styring i EU« (EUT C 85 af 8.4.2003) og EØSU's udtalelse ECO/110 »Overordnede retningslinjer for de økonomiske politikker 2003-2005« af 11.12.2003.

⁽⁴⁾ Se bl.a. EØSU's informationsrapport »Styring af globaliseringen«; EØSU's udtalelse »For et WTO med et menneskeligt ansigt« (EUT C 133 af 6.6.2003); EØSU's udtalelse »Forberedelse af WTO's 5. ministerkonference« (EUT C 234 af 30.9.2003).

innovation og forskning og spredning af resultaterne heraf, fremme af fleksibilitet og sikkerhed på arbejdsmarkedet);

- »Arbejdsmarkedet« (Det skal kunne betale sig at arbejde, styrkelse af aktive arbejdsmarkedspolitiske foranstaltninger, forøgelse af kvindernes deltagelse på arbejdsmarkedet, strategier til reaktion på aldringen, integration af minoriteter og indvandrere);
- »Investeringer i humankapital« (Sikring af et højere uddannelsesniveau, deling af omkostninger og ansvar, lettelse af adgang til livslang uddannelse);
- »Mobilisering med henblik på reformer« (Mobilisering af samfundet, gennemførelse af reformerne, forbedring af EU-instrumenternes vægtstangseffekt).

2.3.2 Taskforcerapporten identificerer 4 nøgelfaktorer, der er nødvendige forudsætninger for at forøge beskæftigelsen og produktiviteten:

- større tilpasningsevne hos arbejdstagere og virksomheder;
- forøgelse af arbejdsmarkedets evne til at tiltrække flere mennesker;
- flere og mere effektive investeringer i humankapital;
- mere effektiv gennemførelse af reformerne via bedre beskæftigelsespolitiske foranstaltninger.

2.3.3 EØSU bifalder i mange henseender taskforcens rapport. Taskforcen har foretaget en i vidt omfang afbalanceret analyse af de aktuelle beskæftigelsespolitiske udfordringer. Dog er der forskellige aspekter, som EØSU stiller sig kritisk til.

Taskforcens rapport gør de politiske beslutningstagere i medlemsstaterne og inden for EU klart, hvor stærkt det haster med at indlede og gennemføre reformer, så EU kan realisere målsætningen fra Lissabon om inden år 2010 at blive den mest konkurrencedygtige og dynamiske videnbaserede økonomi i verden, en økonomi, der kan skabe holdbar økonomisk vækst med flere og bedre job og større social samhørighed.

2.4 For at støtte Lissabon-processen er det vigtigt og rigtigt på europæisk plan som led i den europæiske beskæftigelsesstrategi at gennemføre en benchmarking som en læreproces, men at lade kompetencerne forblive hos de enkelte medlemsstater^(?). EU kan foreslå en ramme og tilskynde medlemsstaterne til at udfylde den. Ved at identificere problemer på arbejdsmarkedet i EU og koordinere arbejdsmarkedspolitiske foranstaltninger på europæisk plan bidrager den europæiske beskæftigelsesstrategi positivt til at fastlægge en nyttig ramme og at give vigtige impulser til løsning af nationale og lokale udfordringer. Medlemsstaterne opfordres til at lade disse impulser præge deres politik.

^(?) EØSU's udtalelse »Den Europæiske Beskæftigelsesstrategi« (EUT C 133 af 6.6.2003) og EØSU's udtalelse »Retningslinjer for medlemsstaternes beskæftigelsespolitik« (EUT C 208 af 3.9.2003).

2.4.1 Den nye mellemfristede udformning af retningslinjerne for beskæftigelsespolitikken, der har 2010 som tidshorisont, er fornuftig og rigtig ⁽⁶⁾. Større stabilitet og mere langsigtede perspektiver støtter en politik, der, ved siden af kortsigtede foranstaltninger, også tilstræber en mellemlang- og langsigtet orientering og dermed åbner mulighed for grundlæggende kursændringer. Styrkelsen af kohærens og komplementaritet via den stærkere tidsmæssige sammenknytning af retningslinjerne for beskæftigelsespolitikken og de overordnede retningslinjer for den økonomiske politik såvel som de øvrige processer i den åbne koordinationsmetode (social integration, pensioner osv.) støtter Lissabon-målsætningerne. Efter EØSU's opfattelse er det vigtigt at tilstræbe yderligere udbygning af den indholdsmæssige sammenkædning af koordinationsprocesserne. Samtidig bør der lægges endnu større vægt på gennemførelsen af retningslinjerne i medlemsstaterne, på resultaterne og på evalueringen. Det må heller ikke overses, at en succesrig europæisk beskæftigelsesstrategi, der fører til øget beskæftigelse, er et væsentligt bidrag til social integration. I den forbindelse understreger EØSU, at de økonomisk-, beskæftigelses- og social- og arbejdsmarkedspolitiske målsætninger, der blev formuleret i Lissabon, hører sammen og ikke kan betragtes isoleret fra hinanden.

2.5 Europa står ikke mindst på grund af den forestående udvidelse på tærsklen til store forandringer. Et indre marked med over 450 mio. mennesker, udviklingen af nye markeder og udbygningen af den grænseoverskridende infrastruktur vil skabe ny økonomisk dynamik i hele Europa og vil også præge udviklingen inden for beskæftigelsen stærkt. Dermed står også EU's beskæftigelsesmæssige målsætninger fra Lissabon over for en stor prøve. Derfor opfordres de nuværende medlemsstater til, også hvad angår beskæftigelsespolitikken, at udforme de nationale retningslinjer, sådan at de er væbnede til de nye udfordringer. Samtidig bør EU ved udformningen af sin beskæftigelsesstrategi være særlig opmærksom på de nye medlemsstaters behov, så disse lande faktisk kan opfylde EU's beskæftigelsesmæssige målsætninger. I de »blandede rådgivende udvalg« har EØSU allerede udførligt behandlet disse emner sammen med repræsentanter for det organiserede civilsamfund i tiltrædelseslandene ⁽⁷⁾.

Foranstaltninger til fremme af beskæftigelsen

3. Førøelse af tilpasningsevnen

3.1 Økonomisk udvikling og beskæftigelsesmæssig udvikling hænger nøje sammen. Økonomisk vækst og et godt investeringsklima er de væsentlige forudsætninger for at skabe nye arbejdspladser og opretholde de allerede eksisterende. Økonomisk succes er forudsætningen for varig skabelse og fastholdelse af arbejdspladser. Et beskæftigelsesvenligt makroøkon-

misk policy-mix bestående af penge-, finans- og lønpolitik (under hensyntagen til de forskellige aktørers kompetence og autonomi), der fremmer den internationale konkurrenceevne, er en nødvendig forudsætning for, at den europæiske økonomi igen kan bringes tilbage på den vækstkurs, der gør, at vækst- og beskæftigelsespotentialer i EU udnyttes bedst muligt.

3.2 Med henblik herpå er det efter EØSU's opfattelse nødvendigt at give virksomhederne de rammebetingelser, der kan styrke deres handlekraft og sætte dem i stand til at koncentrere sig om deres hovedopgave og skabe arbejdspladser og samtidig leve op til deres sociale ansvar ⁽⁸⁾. For at virksomhederne fuldt ud skal kunne udnytte deres muligheder for skabe arbejdspladser, understreger EØSU beskæftigelsestaskforrens forslag om at gøre det lettere at etablere og udvide virksomheder, f.eks. ved at reducere for store administrative og lovgivningsmæssige hindringer for virksomhedsetablering og -drift og ved at tilbyde koncentreret rådgivning og støtte via oprettelse af servicecentre (one-stop-shops).

3.3 Ud over at støtte allerede eksisterende virksomheder, herunder også små og mellemstore virksomheder, bør man efter EØSU's opfattelse også interessere sig særligt for at udvikle iværksætterånd og fremme virksomhedsoprettelse ⁽⁹⁾. Grundlaget for en sådan iværksætterånd kan allerede lægges under uddannelsen. I 2000 blev der i Europæisk Charter for Små Virksomheder fastlagt en række vigtige forudsætninger, der må tilvejebringes for at styrke små virksomheder ⁽¹⁰⁾. EØSU bifalder, at taskforren beskæftiger sig intensivt med de forudsætninger, der er nødvendige for at lette etablering af virksomheder. Som rapporten med rette understreger, er det især nødvendigt at reducere den tid og de omkostninger, der er forbundet med at oprette en virksomhed. På det punkt eksisterer der store forskelle mellem medlemsstaterne, som bør afvikles. Rapporten påpeger også en række vigtige betingelser for udvikling af små og mellemstore virksomheder, som f.eks. adgang til finansiering. Desuden bør de små og mellemstore virksomheders store beskæftigelsesmæssige potentiale udnyttes og udvides. I den forbindelse bør man også interessere sig for at fremme beskæftigelsen i mikrovirksomheder. For at gøre det muligt for mennesker at starte selvstændig virksomhed og for at forberede dem herpå, bør interesserede personer have tilbud om relevant uddannelse og støtte, f.eks. i form af koncentreret information hos bestemte instanser. Unge iværksættere bør være opmærksomme på udviklingspotentialer i bestemte sektorer som »plejeb Branchen« eller »miljøbranchen«. EØSU har allerede påpeget det tiltagende beskæftigelsespotentiale i socialøkonomien ⁽¹¹⁾. EØSU finder også rapportens krav til medlemsstaterne om at fremme iværksætteri og bekæmpe stigmatiseringen i tilfælde af fiasko vigtige.

⁽⁶⁾ EØSU's udtalelse »Retningslinjerne for medlemsstaternes beskæftigelsespolitik« (EUT C 208 af 3.9.2003).

⁽⁷⁾ Jf. bl.a. REX/130 — 2003 »Efteruddannelse og livslang læring og deres indflydelse på beskæftigelsen i Estland«; REX/148 — 2003 »Fælles erklæring«; REX/087 — 2002 »Situationen for de små og mellemstore virksomheder i Ungarn sammenlignet med EU's SMV-politik«.

⁽⁸⁾ Det Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse af 20.3.2002 om »Grøn bog: Fremme af en europæisk ramme for virksomhedernes sociale ansvar« (EFT C 125 af 27.5.2002).

⁽⁹⁾ EØSU's udtalelse »Grøn bog — en iværksætterkultur i Europa«.

⁽¹⁰⁾ Europæisk charter for små virksomheder, juni 2000; EØSU's udtalelse »Europæisk charter for små virksomheder« (EFT C 204 af 18.7.2002).

⁽¹¹⁾ Se EØSU's udtalelse »Socialøkonomien i det indre marked« (EFT C 117 af 26.4.2000).

3.4 Fremme af innovation og forskning og spredning af resultaterne, som taskforcen behandler i rapporten, er også efter EØSU's opfattelse et element, der kan bidrage væsentligt til at forøge tilpasningsevnen og forbedre jobkvaliteten. Den tiltagende økonomiske sammenknytning i en global verden gør evnen til innovation til en vigtig konkurrencemæssig fordel – til gunst for virksomheder og arbejdstagere. Derfor bifalder EØSU taskforcens opfordring til medlemsstaterne om at forøge udgifterne til forskning og udvikling i overensstemmelse med Det Europæiske Råds målsætninger fra marts 2003 (3 % af BNP). Men samtidig må der også skabes et miljø, som begunstiger omsætning af ideer og forskning til innovation.

3.5 Medlemsstaterne opfordres til, under hensyntagen til deres nationale strukturer, at træffe de nødvendige foranstaltninger, for at virksomhederne og arbejdstagerne bedre kan reagere på de stadig hastigere fremadskridende forandringer. Efter EØSU's opfattelse er det vigtigt at finde den rette balance mellem fleksibilitet og sikkerhed på arbejdsmarkedet, for at virksomhederne kan få mulighed for at udbyde mere beskæftigelse, og arbejdstagerne samtidig kan beholde den nødvendige sikkerhed. EØSU bifalder den afbalancerede holdning, taskforcen giver udtryk for i kapitlet »Fremme af fleksibilitet og sikkerhed på arbejdsmarkedet«. Skønt de samfundsmæssige og strukturelle forudsætninger i medlemsstaterne er forskellige, er der dog en række fælles aspekter, som der efter EØSU's opfattelse bør lægges særlig vægt på:

- modernisering og forbedring af de sociale sikringssystemer for at tilpasse dem til nutidens forhold, men under opretholdelse af deres sociale beskyttelsesfunktion;
- styrkelse af fleksibiliteten via stærkere tilpasning af rammebetingelserne til såvel virksomhedernes som de ansattes behov, men med opretholdelse af rimelig sikkerhed for arbejdstagerne;
- fremme og konsolidering af fleksible arbejdsformer som midlertidigt arbejde — der, hvis arbejdstageren ønsker det, kan tjene som springbræt til et varigt ansættelsesforhold — under hensyntagen til ligebehandling og beskyttelse af arbejdstagerne. Det er også vigtigt, at innovative former for arbejdsorganisation (som f.eks. telearbejde) fremmes. Her bør nye former for fleksibilitet på arbejdsmarkedet forbindes med nye former for sikkerhed. Arbejdsmarkedets parter kommer til at spille en vigtig rolle i forbindelse med etablering af egnede rammebetingelser, bl.a. på overenskomstpoltikkens område;
- fremme af geografisk mobilitet mellem medlemsstaterne og mellem de forskellige dele af arbejdsmarkedet i medlemsstaterne, f.eks. via overvindelse af sproglige og kulturelle problemer eller administrative hindringer.

4. Arbejdsmarkedet skal gøres mere attraktivt for flere mennesker

4.1 Med udsagnet om »at gøre arbejde lønsomt« berører taskforcen et vigtigt emne. Skatterne og de sociale ydelser i

medlemsstaterne skal indrettes sådan, at det lønner sig for arbejdstagerne at komme ud på arbejdsmarkedet og at blive der og komme fremad. Men en sådan politik kan efter EØSU's opfattelse kun lykkes, hvis den kombineres med foranstaltninger, der øger antallet af arbejdspladser, som er til rådighed, og — som taskforcen nævner — også forhindrer, »at mennesker fanges i dårligt betalte/lavt kvalificerede job eller gentagne arbejdsløshedsperioder«. I den forbindelse er det også vigtigt at overføre sort arbejde til legal beskæftigelse, hvilket kan lade sig gøre ved hjælp af kombinerede kontrol- og tilskyndelsesforanstaltninger og ved at reducere skatterne på arbejde, som EØSU allerede understregede i udtalelsen om den europæiske beskæftigelsesstrategis fremtid⁽¹²⁾. Såvel skatterne og de sociale bidrag som de sociale sikringssystemers ydelsesniveau skal indrettes sådan, at hverken de sociale sikringssystemers finansielle soliditet eller statens infrastrukturopgaver kommer i fare.

4.2 Fremme af aktive og forebyggende foranstaltninger for arbejdsløse og ikke-erhvervsaktive er efter EØSU's opfattelse et vigtigt mål. Arbejdsmarkedspolitiske instrumenter må konsekvent sigte på at reintegrere arbejdsløse på det normale arbejdsmarked. Der må lægges særlig vægt på evalueringen af disse foranstaltninger. Samtidig er det vigtigt at tilskynde arbejdsløse til selv at gøre en aktiv indsats for at skaffe et job. Hindringer, der kan stå i vejen for en sådan aktiv indsats, bør ryddes af vejen, bl.a. ved hjælp af skræddersyede tjenesteydelser. Arbejdsformidlingskontorerne har en vigtig rolle at spille i den forbindelse. Nært samarbejde mellem arbejdsformidlingen og virksomhederne må tilstræbes for at lette fleksibel tilpasning til arbejdsmarkedets skiftende behov. EØSU bifalder også taskforcens henstillinger om forebyggelse og aktivering og understreger, at aktive foranstaltninger må foretrækkes for passive i tilfælde af omstrukturering af virksomheder, og dertil hører også information og høring af arbejdstagerne. Hvad angår dette spørgsmål har de europæiske arbejdsmarkedsparter med deres »Orientations for reference in managing change and its social consequences« ydet et første vigtigt bidrag⁽¹³⁾, som EØSU hilser velkommen.

4.3 Det havde været ønskeligt, om taskforcen havde beskæftiget sig mere indgående, end tilfældet er, med foranstaltninger til integration af unge på arbejdsmarkedet og til bekæmpelse af ungdomsarbejdsløsheden. Netop i en vanskelig økonomisk situation, hvor arbejdsmarkedet er anspændt, har unge mennesker brug for tilstrækkelig støtte for at kunne få fodfæste på arbejdsmarkedet. Alle aktører på arbejdsmarkedet opfordres til at tage deres aktuelle bidrag og politik til bekæmpelse af ungdomsarbejdsløsheden op til overvejelse. Alle uddannelser for unge mennesker, navnlig i traditionelle erhverv, bør omfatte udvikling af færdigheder, der er af betydning i det omsiggribende videnssamfund. Dette emne har EØSU beskæftiget sig indgående med i en række udtalelser⁽¹⁴⁾.

⁽¹²⁾ EØSU's udtalelse »Den europæiske beskæftigelsesstrategi« (EUT C 133 af 6.6.2003).

⁽¹³⁾ »Orientations for reference in managing change and its social consequences«, 16.10.2003, UNICE, ETUC, CEEP, UEAPME.

⁽¹⁴⁾ EØSU's udtalelse »Europa-Kommissionens hvidbog: Et nyt afsæt for europæisk ungdom« (EFT C 149 af 21.6.2002 og »Hvidbog om ungdomspolitik« (EFT C 116 af 20.4.2001).

4.4 Bestemte persongrupper, der møder særlige vanskeligheder på arbejdsmarkedet, som f.eks. handicappede eller dårligt uddannede, men også visse grupper af indvandrere, har i mange tilfælde brug for særlige foranstaltninger, der kan gøre det muligt eller lettere for dem at komme ind på eller blive på arbejdsmarkedet. At integrere disse mennesker er en vigtig samfundsopgave. En aktiv integrationspolitik er nødvendig. For at gøre det muligt for disse personer at komme ind på og blive på arbejdsmarkedet, er der ikke alene behov for en bevidsthedsændring i alle samfundsgrupper; der må også tilvejebringes de rette økonomisk-politiske og personalepolitiske rammebetingelser. Ved at uddanne disse mennesker bidrager man på en hensigtsmæssigt måde til, at de kan klare sig. Men det primære mål må her være, at de integreres varigt i alle former for beskæftigelse.

4.5 EØSU bifalder, at taskforcen har drøftet forøgelse af kvindernes erhvervsfrekvens. EØSU opfordrer medlemsstaterne til yderligere at forbedre mulighederne for at forene familieliv og erhvervsaktivitet. I Lissabon satte man sig som mål at hæve kvindernes erhvervsfrekvens fra 54 % (i 2000) til 60 %. For at nå dette mål må rammebetingelserne forbedres for at gøre det muligt for kvinder at påtage sig et job. Det er en samfundsopgave. Navnlig i at skabe børnepasningsmuligheder ligger der en chance for at forlige de familie- og arbejdsmæssige forpligtelser med hinanden, så kvinderne kan blive på arbejdsmarkedet eller hurtigt vende tilbage til det efter en pause. EØSU bifalder derfor Det Europæiske Råds opfordring til medlemsstaterne om at fjerne de hindringer, der afholder kvinder fra deltagelse på arbejdsmarkedet og til at stille børnepasningsmuligheder til rådighed⁽¹⁵⁾. Det samme gælder taskforcens udsagn om, at offentlige instanser skal sikre, at sådanne tjenesteydelser gøres tilgængelige for den brede offentlighed til en overkommelig pris. Desuden er det vigtigt, at taskforcen også nævner fleksible muligheder med hensyn til arbejdstid, som f.eks. deltidsarbejde. Samtidig opfordres arbejdsmarkedets parter til i deres overenskomster at tage hensyn til princippet om ligebehandling af mænd og kvinder.

4.6 Eftersom den erhvervsaktive befolkning svinder ind og aldres, er medlemsstaterne mere end nogensinde henvist til ældre arbejdstageres viden, erfaring og kunnen for i det lange løb at opretholde innovations- og konkurrenceevnen. Fremme af aktiv aldring er et vigtigt anliggende for EØSU. Det bifalder taskforcens forslag om at skabe incitamentet såvel for arbejdstagerne til at gå senere på pension som for arbejdsgiverne til at ansætte og beholde ældre arbejdstagere. For faktisk at realisere det, må der skabes økonomiske og politiske rammebetingelser, der styrker tilskyndelserne til en længere erhvervskarriere og

samtidig gør det lettere for virksomhederne at beskæftige ældre arbejdstagere. For at fremme beskæftigelse af ældre arbejdstagere, kræves der et arbejdsmarked, der gør det muligt at beskæftige dem, hvilket kræver en aktiv indsats af alle arbejdsmarkedets aktører, hvortil også hører videreuddannelse til forbedring af deres kvalifikationer og fleksibel arbejdstilrettelæggelse, som det fremgår af en undersøgelse fra Dublin-instituttet⁽¹⁶⁾. Man bør også være opmærksom på at opretholde de ældre arbejdstageres arbejdsevne. I den forbindelse er det lige så vigtigt at afpasse arbejdstilrettelæggelse og personaleadministration efter de ældres behov som at træffe egnede foranstaltninger vedrørende sikkerhed og sundhed⁽¹⁷⁾.

4.7 I forbindelse med den skrumpende erhvervsaktive befolkning i Europa har EØSU for nylig også peget på den rolle, som indvandrere kan spille ved at sikre tilstrækkeligt potentiale af kvalificeret arbejdskraft på arbejdsmarkedet⁽¹⁸⁾.

5. Investeringer i humankapital

5.1 En god skolemæssig og faglig uddannelse er porten til en succesrig faglig karriere. Europa er ved at ændre sig til et videnbaseret samfund. EØSU har tidligere gentagne gange kraftigt understreget uddannelsens betydning⁽¹⁹⁾. EØSU bifalder, at taskforcen lægger særlig vægt på uddannelse. Uddannelsens grundlag lægges i skolen. Som taskforcen med rette understreger, er det særdeles vigtigt, at antallet af elever, der forlader skolen uden tilstrækkelige kvalifikationer og færdigheder, reduceres, så de unge mennesker i det mindste har de grundlæggende kvalifikationer, der skal til for med held at starte i erhvervslivet. For at sikre det må skolen gøres mere attraktiv, uden at det går ud over kvaliteten. Også inden for erhvervsuddannelsen, hvor arbejdsmarkedets parter traditionelt spiller en vigtig rolle, er der brug for et effektivt system, der ved siden af de generelle uddannelsespolitiske målsætninger også orienterer sig ud fra arbejdsmarkedets krav.

⁽¹⁶⁾ Det europæiske institut til forbedring af leve- og arbejdsvilkårene: »Bekæmpelse af alderskranker på arbejdsmarkedet«. Jf. hertil EØSU's udtalelse »Ældre arbejdstagere« (EFT C 14 af 16.1.2001).

⁽¹⁷⁾ Det Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse af 20. marts 2002 om »Grøn bog: Fremme af en europæisk ramme for virksomhedernes sociale ansvar« (EFT C 125 af 27.5.2002).

⁽¹⁸⁾ EØSU's udtalelse af 10.12.2003 om »Indvandring, integration og beskæftigelse« (SOC/138).

⁽¹⁹⁾ Jf. bl.a. EØSU's udtalelse »Uddannelsens europæiske dimension: art, indhold og perspektiver« (EFT C 139 af 11.5.2001); EØSU's udtalelse »Livslang læring« (EFT C 311 af 7.11.2001); EØSU's udtalelse »Europæiske benchmarks for uddannelsesområdet« (EUT C 133 af 6.6.2003); EØSU's udtalelse »Overvejelser om fremtidens uddannelse« (EFT C 36 af 8.2.2002); EØSU's udtalelse om eLearning-programmet (EUT C 133 af 6.6.2003).

⁽¹⁵⁾ Rådets afgørelse om retningslinjer for medlemsstaternes beskæftigelsespolitik (2003/578/EF).

5.2 EØSU er tilhænger af, at den højere uddannelse udbygges yderligere. Taskforcens forslag om at give en større del af befolkningen adgang til de højere læreanstalter er prisværdigt. Men det må ikke føre til forringelse af de højere uddannelsers kvalitet. Et andet vigtigt skridt er at få skabt et europæisk »højere uddannelsesrum«. EØSU har for længst krævet bestræbelserne for at opbygge et europæiske uddannelsesrum intensiveret.⁽²⁰⁾ Kvalifikationer må være transparente både på europæisk plan og internationalt. Derfor bifalder EØSU de europæiske videnskabsministres beslutning⁽²¹⁾ om i løbet af de nærmeste år at gøre alvor af at indføre de internationalt anerkendte universitetsgrader »Master« og »Bachelor«. For at gøre det lettere for kandidater fra de højere læreanstalter at finde arbejde er det nødvendigt at undersøge, om studieplanerne er relevante i forhold til det aktuelle erhvervsliv.

5.3 Livslang læring spiller en vigtig rolle for alle grupper af arbejdstagere. Begrebet livslang læring dækker en livslang systematisk og aktiv uddannelsesmæssig bestræbelse fra de europæiske borgers side på at leve op til det daglige livs krav i

vore dage⁽²²⁾. Foruden arbejdstageren selv har virksomhederne også interesse i at anerkende og udbygge faglige kvalifikationer. EØSU bifalder, at taskercen også regner med det offentlige som en relevant aktør på dette område. Også arbejdsmarkedets parter spiller en vigtig rolle. Af det forhold, at fordelene ved livslang læring tilfalder såvel arbejdstagerne som virksomhederne og samfundet som sådant, følger et delt ansvar for den livslange læring og for udgifterne til den. Ud- og videreuddannelse af høj kvalitet, som giver arbejdstagerne mulighed for at erhverve de nødvendige kompetencer, begrænser risikoen for arbejdsløshed, forøger chancen for beskæftigelse og modvirker dermed også social udstødelse. Investeringer i bedre uddannelse og strategier for livslang læring er af stor betydning for den fremtidige konkurrenceevne i Europa og spiller derfor med rette også en fremtrædende rolle i den europæiske beskæftigelsesstrategi. For at forbedre arbejdstageres karrieremuligheder og øge deres chancer på arbejdsmarkedet er det nødvendigt at styrke ud- og videreuddannelsen med henblik på at formidle de relevante kompetencer. EØSU bifalder, at arbejdsmarkedets parter har tilsluttet sig dette i »Aktionsrammer for livslang videreudvikling af færdigheder og kvalifikationer«⁽²³⁾.

Bruxelles, den 26. februar 2004

Roger BRIESCH

Formand for

Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg

⁽²⁰⁾ Jf. navnlig EØSU's udtalelse »Uddannelsens europæiske dimension: art, indhold og perspektiver« (EFT C 139 af 11.5.2001).

⁽²¹⁾ »Communiqué af 19.9.2003 fra Konferencen af ministre med ansvar for den højere uddannelse« af 19.9.2003.

⁽²²⁾ EØSU's udtalelse »Livslang læring« (EFT C 311 af 7.11.2001).

⁽²³⁾ »Framework of Actions for the Lifelong Development of Competencies and Qualifications« af 14.3.2002.

BILAG

til Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse**Forkastet ændringsforslag**

Nedenstående ændringsforslag blev forkastet, men opnåede over en fjerdedel af stemmerne:

Punkt 3.5, tredje led De to første punkttummer udgår, de to efterfølgende ændres og affattes således:

»Her bør nye former for fleksibilitet på arbejdsmarkedet forbindes med nye former for sikkerhed. Arbejdsmarkedets parter bør etablere rammebetingelserne herfor gennem kollektive forhandlinger.«

Begrundelse

Fremme af midlertidigt arbejde er ikke en acceptabel politik. Der er situationer, hvor sådanne beskæftigelsesformer er nødvendige, men man bør fremme varig beskæftigelse i stedet for. Fleksible arbejdsformer bør anses for at være en undtagelse. Reglerne om fleksibel beskæftigelse bør altid være et anliggende for arbejdsmarkedets parter.

Afstemmingsresultat

For: 53. Imod: 67. Hverken for eller imod: 4.

Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om »Forslag til Rådets forordning om beskyttelse af dyr under transport og dermed forbundne aktiviteter og om ændring af direktiv 64/432/EØF og 93/119/EF«

KOM(2003) 425 endelig — 2003/0171 (CNS)

(2004/C 110/23)

Rådet for Den Europæiske Union besluttede den 17. september 2003 under henvisning til EF-traktatens artikel 37 at anmode om Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om det ovennævnte emne.

Det forberedende arbejde henvistes til Den Faglige Sektion for Landbrug, Udvikling af Landdistrikterne og Miljø, som udpegede Seppo Kallio til ordfører. Sektionen vedtog sin udtalelse den 5. februar 2004.

Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg vedtog på sin 406. plenarforsamling den 25.-26. februar 2004, mødet den 26. februar, enstemmigt følgende udtalelse:

1. Indledning

1.1 Transport er et af de mest omdiskuterede emner inden for dyrevelfærd og er blevet genstand for øget politisk opmærksomhed på EU-plan gennem de sidste fem år:

- a) I december 2000 vedtog Kommissionen en beretning ⁽¹⁾ til Rådet og Europa-Parlamentet om de erfaringer, medlemsstaterne havde gjort siden gennemførelsen af Rådets direktiv 95/29/EF.
- b) Beretningen blev fremlagt for Rådet (landbrug), som i juni 2001 gav sin tilslutning til konklusionerne med en specifik resolution ⁽²⁾. I november 2001 vedtog Europa-Parlamentet en beslutning ⁽³⁾ om Kommissionens beretning.
- c) Den 11. marts 2002 vedtog Den Videnskabelige Komité for Dyrs Sundhed og Trivsel en udtalelse om dyrs velfærd under transport. Den videnskabelige udtalelse indeholder frem for alt en række henstillinger vedrørende dyrs egnethed til transport, uddannelse af det personale, der transporterer dyrene, håndtering af dyrene, øgede pladskrav og begrænsning af transporttiden.

1.2 Vejtransport benyttes til mellem 90 og 99 % af den samlede handel med levende dyr i EU og udgør som sådan en vigtig del af den samlede økonomiske aktivitet i forbindelse med kommerciel transport af landbrugsdyr. Vejtransport spiller derfor også en væsentlig rolle for den økonomiske udvikling i regionerne. På grund af denne transportforms fleksibilitet vælger mange virksomheder vejtransport. Den gennemsnitlige årlige handel med levende dyr i EU lå på 2 mio. ton mellem 1996 og 2000, og 80 % af denne handel foregik mellem EU-medlemsstater. Eksporten til tredjelande uden for EU udgjorde ca. 10 % af den årlige transport af levende dyr, og fjerntransport udgjorde kun 1,5 % af transporten af dyr i EU.

⁽¹⁾ KOM(2000) 809 endelig, vedtaget den 6. december 2000.

⁽²⁾ Rådets resolution af 19. juni 2001 om dyrs velfærd under transport (EFT C 273 af 28.9.2001, s. 1).

⁽³⁾ Europa-Parlamentets beslutning af 13. november 2001 om Kommissionens beretning om de erfaringer, medlemsstaterne har gjort siden gennemførelsen af Rådets direktiv 95/29/EF om ændring af direktiv 91/628/EØF om beskyttelse af dyr under transport (KOM(2000) 809) (C5-0189/2001— 2001/2085(COS)) — A5-0347/2001.

1.3 I henhold til protokollen om dyrebeskyttelse og dyrevelfærd, der er knyttet som bilag til traktaten om oprettelse af Det Europæiske Fællesskab, skal Fællesskabet og medlemsstaterne ved fastlæggelsen og gennemførelsen af politikker inden for landbrug og transport tage fuldt hensyn til dyrs velfærd.

2. Resumé af forslaget

Forslaget indeholder en række reformer og særlige bestemmelser:

- a) Målet er at harmonisere EU-regler for køretøjer, der bliver anvendt til at transportere dyr, uddannelse af chauffører samt kontrol og håndhævelse fra myndighedernes side. Der foreslås også en forbedring af redskaberne til kontrol og håndhævelse.
- b) I henhold til forslaget vil anvendelsesområdet for de nuværende bestemmelser blive udvidet til også at finde anvendelse på transport af levende hvirveldyr i kommercielt øjemed i Fællesskabet uanset afstand og på specifikke former for kontrol af sendinger, der ankommer til eller forlader Fællesskabets toldområde. Denne forordning finder ikke anvendelse på transport af et enkelt dyr, som under transporten ledsages af den for dyret ansvarlige person.
- c) Transport af dyr vil fortsat være underlagt kravet om godkendelse. Forslaget indfører to godkendelsestyper; en for fjerntransporter og en for nærtransporter, samt særskilte godkendelseskrav for chauffører. Der er også en særlig godkendelsesprocedure for køretøjer, der bruges til at transportere dyr over lange afstande.
- d) Der er fastlagt krav om en harmoniseret uddannelse for chauffører og personale, der håndterer dyr.

- e) Den foreslåede forordning fastlægger en nøjagtig definition af dyr, der er uegnede til transport, og forbyder transport af helt unge dyr.
- f) Forslaget opdaterer de tekniske normer for vej køretøjer, der anvendes til transport af dyr, og ajourfører betingelserne for køretøjer, der anvendes til fjerntransport.
- g) Der er indført mere nøjagtige bestemmelser for jernbane- og søtransport, og en særskilt godkendelsesprocedure er blevet fastlagt for skibe til transport af levende dyr.
- h) Forslaget fastlægger mere detaljerede bestemmelser for på- og aflæsning af dyr, håndtering af dyr under transport og håndteringsfaciliteter.
- i) Der indføres begrænsning af transporttiden for transport af opdrættede dyr og strengere regler for transport af heste.
- j) Forslaget fastlægger øgede pladskrav for dyr under transport både over kortere og længere afstande.
- k) Logbogen skal bestå af følgende: planlægning, afgangssted, bestemmelsessted og afvigelser under transporten.
- l) Dokumenter, der kræves ved transport af dyr, skal harmoniseres med det formål at lette håndhævelsen og udvekslingen af informationer.
- m) Den foreslåede forordning søger at lette kontrollen og håndhævelsen fra myndighedernes side og fremme samarbejdet mellem de håndhævende myndigheder.
- n) Lovforslaget tager også hensyn til behovet for at forhindre spredningen af smitsomme dyresygdomme.

3. Generelle bemærkninger

3.1 Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg støtter forslaget indfaldsvinkel og hovedprincipper og mener, at det er vigtigt at forbedre dyrs velfærd under transport. Udvalget mener også, at der bør tages hensyn til moralske og etiske forbundet med dyrevelfærdsprincipper. Udvalget mener, at pligten til agtpågivenhed i forbindelse med transport af dyr skal stemme overens med fremgangsmåderne for god dyreomsorg baseret på de bedst tilgængelige råd fra dyrlæger med praktisk erfaring inden for håndtering af dyr.

3.2 Afsløringer af problemer i forbindelse med dyrebeskyttelse under transport har været genstand for megen debat og offentlig omtale i EU. Omfanget af presset fra offentligheden varierer dog fra medlemsstat til medlemsstat. Ændringerne og bestemmelserne vedrørende dyrs velfærd under transport i det indre marked gælder for alle medlemsstaterne.

3.3 EØSU bifalder, at retsakten er en forordning, hvilket betyder, at den finder direkte anvendelse i samtlige medlemsstaters nationale lovgivning. Dette understøtter den politiske målsætning om, at regler og håndhævelse skal harmoniseres i alle medlemsstater.

3.4 Forslaget indeholder en tilbunds gående revision af den eksisterende lovgivning vedrørende transport af dyr og en ændring af direktiv 64/432/EØF og 93/119/EØF på grundlag af henstillingerne fra Den Videnskabelige Komité for Dyrs Sundhed og Trivsel og resultaterne af høringen af interesserede parter. Det udgør en vidtspændende reform, i forbindelse med gennemførelsen af hvilken der skal tages hensyn til en lang række praktiske og økonomiske overvejelser og forskelligartede vilkår. Anvendelsen af forslagens »udvalgsprocedure« skal bidrage til udførelsen af denne vigtige opgave.

3.5 EØSU ønsker at understrege, at bestemmelserne og ændringerne i forslaget bør være baseret på den seneste videnskabelige forskning inden for forbedring af dyrs velfærd. Forslaget bør også indeholde en realistisk økonomisk vurdering af omkostningerne ved de foreslåede foranstaltninger både i relation til investeringer i nyt udstyr og den nødvendige infrastruktur samt medtage foranstaltningernes eventuelle sociale konsekvenser, navnlig i fjerntliggende områder og områder, der er i økonomisk tilbagegang.

3.6 I forbindelse med vurderingen af forslaget skal man have i mente, at dyrs velfærd afhænger af mange faktorer. Drøftelsen af bestemte begrænsninger og anbefalinger kan i visse tilfælde føre til løsninger, der er langt værre end de nuværende med henblik på dyrevelfærd og/eller er økonomisk ubæredygtige. Det bør være muligt at anlægge et skøn, når det er berettiget, og når det bakkes op af ekspertudsagn fra dyrlægehold. Dette vil give mulighed for tilstrækkelig fleksibilitet, uden at beskyttelsen af dyrs velfærd under transport undermineres.

3.7 Det er nødvendigt at fastlægge globale regler for transport af dyr. Det faktum, at dyr, der importeres fra et tredjeland, er underkastet forskellige transportregler, fordrejer samhandlen og nedsætter EU's konkurrenceevne i forhold til tredjelands, da en forbedring af dyrs velfærd er lig med højere transportomkostninger. Det endelige mål i forbindelse med fastsættelsen af europæiske regler må derfor være at skabe globale regler. Verdensorganisationen for Dyresundhed (OIE) har da også medtaget dyrevelfærd som en prioritet i sit program og åbnet op for bredere forhandlinger om fælles lovgivning.

3.8 Dyrs velfærd bør udgøre en mere central del af den samlede pakke af landbrugs- og handelspolitikker, også selv om den allerede har opnået større betydning i de seneste år — for eksempel som foreslået af EU under WTO-forhandlingerne. Dyrevelfærd bør derfor udgøre en langt større del af »den grønne boks« under den globale handelspolitik.

3.9 Dyrevelfærd skal også indgå som et kriterium i forbindelse med planlægningen af bæredygtigt husdyrproduktion. I fremtiden kan transport af slagtekroppe og kødprodukter også give en alternativ mulighed for at mindske antallet af grænseoverskridende fjerntransporter af levende dyr.

3.10 I forslaget fremhæver Kommissionen forebyggelsen af spredningen af smitsomme dyresygdomme som en vigtig del af dyrs velfærd. Dyresygdomsepidemierne i de seneste år og de foranstaltninger, der er truffet for at bekæmpe dem, har medført betydelige økonomiske tab og har skabt negativ offentlig omtale. Langsigtet bæredygtig planlægning kan komme til at spille en vigtig rolle i forbindelse med forebyggelsen af spredningen af sådanne sygdomme og kræver helt specifikt, at der udvikles langsigtede systemer, der løbende tager højde for den rolle, transport af dyr spiller med hensyn til spredningen af smitsomme sygdomme.

3.11 EØSU bifalder, at der tages hensyn til regler vedrørende chaufførernes arbejdstider i forbindelse med planlægningen af transport af dyr. Dyrs velfærd og direktivet om arbejdstider for chauffører bør betragtes under ét, for eksempel i form af en fast maksimumsgrænse for køretider. Lovgivningen bør dog undgå enhver sammenblanding af reglerne vedrørende transport af dyr og reglerne vedrørende arbejdstider.

3.12 EØSU noterer sig, at den betydning, en sikker transport af dyr har for menneskers sundhed, ikke er nævnt i forslaget, og mener, at dette aspekt bør medtænkes i forslaget.

4. Særlige bemærkninger

4.1 Kapitel I, artikel 1, stk. 1. Udtrykket »kommerciel transport« bør defineres, da det fastsætter forordningens anvendelsesområde. Dette skal ses i sammenhæng med, at daglig transport af dyr fra bondegård til bondegård ikke bør være omfattet af bestemmelserne⁽⁴⁾, og at fjerntransport af levende dyr næsten altid er af kommerciel art. I forbindelse med fastsættelsen af nye regler for transport af dyr er det nødvendigt at tage hensyn til avlsdyrs særlige behov under transport.

4.2 Kapitel I, artikel 2, litra h. Selv om på- og aflæsning kan tolkes som værende en del af rejsetiden, idet dyrene også flyttes på disse stadier af rejsen, kan den praktiske beregning af rejsetiden kun foretages ved hjælp af en fartskive. EØSU mener derfor, at definitionen på rejsetid bør være tidsrummet, fra rejsen faktisk indledes til den afsluttes.

4.3 Kapitel III, artikel 16. Hvordan kan uddannelsen af chauffører, der allerede arbejder inden for sektoren, harmoniseres? En måde at gøre det på kunne være at teste disse chauffører, uanset hvor de er uddannet.

4.4 Kapitel IV, artikel 28. Retningslinjer for god praksis bør harmoniseres på EU-niveau.

4.5 Bilag I, Kapitel I — Egnethed til transport 2 e). Visse medlemsstater tillader transport af 10 dage gamle kalve, hvis navler er helet. Hvis minimumsalderen for, hvornår meget unge kalve må transporteres, hæves til 2 uger, vil der opstå visse praktiske problemer i forbindelse med den daglige drift af et landbrug. Smågrise bør betragtes som egnede til transport fra 3-ugersalderen. EØSU mener derfor, at Kommissionen til fulde

bør tage hensyn til dette aspekt i forbindelse med evalueringen af forslagets fulde virkning

4.6 Bilag I, Kapitel III — Håndtering af dyr 1.8 e). Brugen af elektriske piske bør så vidt muligt undgås. I visse tilfælde kan det dog være nødvendigt ud fra et arbejdssikkerhedsmæssigt synspunkt, for eksempel i forbindelse med håndteringen af større dyr. Der er behov for en harmonisering på dette område med Europa-Rådets henstillinger, så længe disse er i tråd med dette forslags formål.

4.7 Bilag I, Kapitel V — Transporttid. Definitionerne af a) »hvileperiode« og b) »transporttid« bør præciseres. Hvad angår maksimal transporttid, bør der opnås enighed om, at transporten af dyr skal gennemføres til bestemmelsesstedet uden forsinkelser. Maksimumskøretiden på 9 timer er et kompromis mellem undersøgelser af forskellige dyrearter og bestemmelser om arbejdstider. Når det gælder kvæg, viser undersøgelser, at køretøjet og håndteringen af dyrene har en større indvirkning på dyrevelfærden end selve transporttiden. En maksimal transporttid på 12-14 timer kunne være et passende alternativ i forbindelse med fjerntransport, hvis dyrene transporteres direkte til deres bestemmelsessted.

4.7.1 I tilfælde af, at den foreslåede hvileperiode på 12 timer i stationære køretøjer gennemføres i praksis, bør der fastsættes et loft for, hvor mange sekvenser med transporttid og hvileperioder en transport må omfatte. Af geografiske årsager bør der desuden være plads til fleksibilitet mht. den maksimale transporttid, da anvendelsen af hvileperioder på 12 timer i stationære køretøjer i forbindelse med ekstreme vejrforhold (-30o eller +30o) rent faktisk kan forværre dyrenes velfærd for eksempel på grund af forringet luftkvalitet eller urimelig forlængelse af transporttiden. I koldt vejr kan det vise sig umuligt at sørge for effektiv opvarmning og ventilation i køretøjer, der er stationære i en længere periode. Det automatiske drikkevandssystem kan eventuelt fryse til etc.. Hvis en transport kan gennemføres enten med sekvenserne 9 timers transporttid + 12 timers hvileperiode + 3 timer transporttid eller med en enkelt sekvens på 12 timers transporttid, hvilken løsning ville så være den bedste set fra dyrenes side?

4.8 Bilag I, Kapitel 7 — Pladskrav. Højere minimumspladskrav og højere rum har en direkte indvirkning på transportomkostningerne. Der er brug for yderligere undersøgelser på dette område for at kunne fastsætte optimale pladskrav. I situationer, hvor et bestemt gulvareal benyttes til transport af for få dyr, er det muligt, at dyrene vil begynde at kæmpe mod hinanden, eller at de vil være udsatte i forbindelse med pludselige ryk under kørslen, hvilket øger risikoen for, at dyrene kommer til skade, og at kvaliteten af slagtekroppene forringes. Minimumskravene til størrelsen af gulvarealer i tabel 1-3 finder anvendelse i overensstemmelse med følgende (Bilag I, Kapitel VII, punkt 1.1, litra a) og b)): a) Arealkategori A1 gælder for alle transportere af dyr af hestefamilien, kvæg, får, geder og svin.

⁽⁴⁾ Det samme bør gælde for sæsonbetinget transport til og fra alpegræsgange.

4.9 Bestemmelser om mellemstationer bør ikke udelukkes helt. De kan være en god aflastning for dyrene under fjerntransporter, forudsat at der træffes de nødvendige sikkerhedsforanstaltninger til at forhindre spredningen af smitsomme sygdomme.

5. Konklusioner

5.1 EØSU mener, at den foreslåede forordning vil forbedre dyrs velfærd under transport og skabe grobund for en mere effektiv håndhævelse af reglerne, men mener også, at den vil medføre højere transportomkostninger, som kan påvirke hele fødevarekæden og de involverede økonomiske aktører. Inden gennemførelsen af forordningen er der brug for veldokumenterede økonomiske beregninger af omkostningerne ved gennemførelsen af de nye krav - både forud for og i forlængelse af gennemførelsen - og reformens potentielle sociale følgevirkninger.

5.2 EØSU mener, at formålet med forordningen må være at sikre, at dyrene transporteres til deres bestemmelsessted uden forsinkelser og af veluddannet personale. Dyrevelfærd afhænger af mange faktorer og bør vurderes som en helhed.

5.3 Øget kontrol og håndhævelse er ønskeligt, og myndighederne skal have beføjelser til at afhjælpe mangler på ensartet vis i medlemsstaterne.

5.4 EØSU henleder opmærksomheden på, at bestemmelserne og ændringerne i forslaget skal baseres på den seneste

videnskabelige forskning inden for forbedring af dyrs velfærd. Der skal være en realistisk vurdering af foranstaltningernes økonomiske konsekvenser. Der opstår et særligt problem i tilfælde, hvor ændringerne medfører en direkte stigning i transportomkostningerne, men hvor den videnskabelige dokumentation for en positiv effekt på dyrs velfærd er selvmodsigende eller utilstrækkelig. Gældende regler bør i sådanne tilfælde ændres, og yderligere informationer bør søges tilvejebragt, ligesom lovgivningen kun bør ajourføres, hvis den videnskabelige dokumentation er både klar og overbevisende.

5.5 Forskelle i geografiske og klimatiske forhold mellem landene kan være en hæmsko for gennemførelsen af bestemmelserne. Der bør tages hensyn til regionale særtræk i de tilfælde, hvor de foreslåede ændringer i deres aktuelle formulering forringer konkurrenceevnen ved husdyropdræt betydeligt i en bestemt region på grund af højere transportomkostninger. Det kan endda føre til, at produktionen helt ophører, hvilket ville øge disse regioners allerede store sårbarhed over for afvandring. Bestemmelserne skal være fleksible nok til at kunne sikre husdyropdræt uden for områder med intensivt husdyrs brug og transporten af dyr til husdyrmarkeder.

5.6 Der bør tages initiativ til en debat snarest muligt med det formål at indgå konkrete aftaler om anvendelsen af internationale transportstandarder på verdensplan.

Bruxelles, den 26. februar 2004

Roger BRIESCH

Formand for

Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg
